

T.C.

GİRESUN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM ANABİLİM DALI

ÇEVRECI SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİNİN HALKLA İLİŞKİLER ARACI OLARAK SOSYAL
MEDYA'DA DOĞA-KADIN METAFORU: YEŞİL ARTVİN DERNEĞİ ÖRNEĞİ

NATURE-WOMAN METAPHOR IN SOCIAL MEDIA AS AN INSTRUMENT OF PUBLIC
RELATIONS APPLIED BY ENVIRONMENTALIST NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS:
YEŞİL ARTVİN DERNEĞİ AS AN EXAMPLE

Hazırlayan

Mehmet DEMİR

(20132011008)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı

PROF. DR. SAFİYE KIRLAR BAROKAS

GİRESUN 2017

ÖNSÖZ

Bu yüksek lisans tezinin hazırlanması sürecinde desteğini esirgemeyen, sabır ve kararlılıkla beni dinleyen ve güvenen, yönlendirmeleri, düzeltmeleri ve eleştirileriyle her defasında yolumu aydınlatan tez danışmanın sayın Doç. Dr. Safiye KIRLAR BAROKAS'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans öğrenimim süresince bilgilerini ve desteklerini esirgemeyen başta değerli hocalarım Prof. Dr. A. Filiz SUSAR ve Doç. Dr. Murat GÜREŞÇİ olmak üzere, tüm hocalarıma ve arkadaşlarıma teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Bu çalışma kapsamında örneklem olarak verilerine başvurduğum, geleceğin mirası doğamız için kararlılıkla mücadele eden Yeşil Artvin Derneği mensuplarına ve beni anlayış ve ilgi ile karşılayan Yeşil Artvin Derneği Başkanı Sayın Nur Neşe Karahan'a destekleri ve duyarlılıkları için teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca doğa üzerindeki sömürü ve şiddete karşı sesini duyurmaya çalışan ve her türlü fedakarlığı göğüsleyen doğa severlere, bu mücadeleye şefkati, sevgisi ve umut veren emeğiyle öncülük eden kadınlarımıza ve annelerimize sonsuz teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Son olarak bu zorlu süreçte beni hiç yalnız bırakmayan, her zaman destekleyen, motive eden ve güç veren sevgili eşim Derya ve tüm aile bireylerime, yolunu heyecanla beklediğim kızım Deniz'e sonsuz teşekkürü bir borç bilirim.

Mehmet DEMİR, ÇEVRECI SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİNİN HALKLA İLİŞKİLER ARACI SOSYAL MEDYA'DA DOĞA-KADIN METAFORU: "YEŞİL ARTVİN DERNEĞİ ÖRNEĞİ" Yüksek Lisans, Giresun, 2017, 215 Sayfa

ÖZET

Sanayileşme ile başlayan, küresel boyutta büyüyen ve çağımız toplumsal problemleri arasında önemli bir yere sahip olan çevre problemleri günden güne artmakta ve yeryüzü yaşamına büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Geleceğe taşınacak en önemli mirasımız, doğamız, çevresel atıklar, kimyasal tehditler, HES projeleri, yangınlar, inşaat ve yol yapım projeleri gibi tüketim içerikli tahribatlar karşısında toplumsal bir kaygı yaratmaktadır. Toplumsal olarak bu kaygı, gönüllü katılımcıların olduğu, kendi kendini üreten, devletten özerk, yasal bir düzene bağlı ve örgütlü bir toplumsal alan olan sivil toplumda mücadeleye dönüşmekte, ekolojik amaçlar çerçevesinde amaçlarını ve ideallerini ifade etmek, devlet erkine seslerini duyurabilmek ve yurttaşlık sorumluluklarını yerine getirebilmek isteyen vatandaşların katılımıyla vücut bulan sivil toplum örgütlerinin ana gündemini oluşturmaktadır. Hedefleri doğrultusunda çevre teması üzerine kurulan sivil toplum örgütleri birçok halkla ilişkiler faaliyetine başvurmakta, bu faaliyetler ile toplumsal bir gündem yaratmayı, siyasi erkin ve yetkililerin dikkatini çekmeyi ve toplumu ortak bir noktada toplamayı amaçlamaktadır. Doğa adına verilen bu mücadelede, hem kurumsal hem de kamusal alanda etkili bir iletişim ağı kurmak, hedef grupları etkilemek, örgütlemek ve eyleme geçirmek çevreci sivil toplum örgütlerinin kaçınılmazlarıdır. Bu bağlamda halkla ilişkiler araçlarına başvuran çevreci sivil toplum örgütleri çağımız dönüşümlerine ayak uydurmuş ve sosyal medya üzerinden iletişim faaliyetlerine ağırlık vermeye başlamıştır. Türkiye ekseninde, özellikle son zamanlarda, yeşil yol projesi, HES çalışmaları ve madencilik faaliyetleri bu paylaşımların odak noktası olmuş, beraberinde aktivist grupların başını çeken, iş makinelerinin çalışmalarını engelleyen, ön saflarda pankart taşıyan, maden bölgelerinde gece nöbetleri tutan ve başlıca sloganların çıkış kaynağı olan, kadın figürü toplumun dikkatini çekmeye başlamıştır. Bu çalışmada, çevreci sivil toplum örgütlerinin iletişim faaliyetlerine yansıyan kadın algısı, kadınların sosyo-ekolojik rolü bağlamında incelenecek ve eko-feminist felsefenin ileri sürdüğü doğa-kadın özdeşimi, çevreci sivil toplum örgütlerinin iletişim faaliyetlerine yansıyan doğa-kadın metaforu olarak göstergebilim çerçevesinde betimlenmeye çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Sivil toplum, Çevreci Sivil Toplum Örgütleri, Eko-feminizm, Doğa-Kadın Metaforu, Göstergebilim

ABSTRACT

Having started with industrialization, continuing to grow at a global scale and holding a crucial place among the social problems in our age, environmental issues increase each day and pose a great threat to the life on the surface of the earth. Our nature, which is our most treasured heritage, causes social concern for destructions involving consumption, like environmental waste, chemical threats, hydro-electric power plant projects, fires, building and road constructions. Socially, this concern is turning into a struggle in non-governmental organizations where there are volunteering participants, are self-producing, are autonomous systems from the government, are dependent on a legal system, and are organized social fields and it creates the main agenda of non-governmental organizations which come into being through the contribution of citizens who want to voice their aims and ideals within an ecological aims framework, to make governmental authorities hear them, and to be able to perform their civic duties in public arena collectively. Non-governmental organizations, which are created on an environmental theme in accordance with their aims, employ various public relations activities and aim to create a social agenda, to draw the attention of governmental authorities, and to bring the society together at a common point with those activities. In this struggle for nature, creating an effective communication network in both institutional and in public areas, inspiring target groups, organizing and activating them are indispensable for non-governmental organizations. In this respect, environmentalist non-governmental organizations that employ several public relations means have kept abreast of the revolutions of our age and have begun to emphasize communication activities through social media. In Turkey, particularly recently, the Yeşil Yol project, hydro-electric power plant works and mining activities have become the focus of those posts and women, who lead activist groups, prevent construction equipment from working, carrying banners on the front lines, stand guard in mining areas and constitute the source of main slogans, have started to draw the attention of the society. In this study, the perception of women in the communication activities of environmentalist non-governmental organizations will be investigated in terms of women's socio-ecological role, and the nature-women association, which is put forward in eco-feminist philosophy, will be sought as the nature-women metaphor, which is reflected in the communication activities of environmentalist non-governmental organizations.

Key Words: Civil Society, Environmentalist Non-Governmental Organizations, Eco-Feminism, Nature-Women Metaphor

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	I
ÖZET	II
ABSTRACT	III
İÇİNDEKİLER	IV
TABLolar DİZİNİ	VII
ŞEKİLLER DİZİNİ	IX
KISALTMALAR DİZİNİ	X
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SİVİL TOPLUM ve SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ

1.1. Sivil Toplum	5
1.1.1. Sivil Toplum ve Demokrasi	12
1.1.2. Sivil Toplum ve Küreselleşme	15
1.1.3. Sivil Toplum ve Kamusal Alan	19
1.1.4. Türkiye’de Sivil Toplum	20
1.2. Sivil Toplum Örgütleri	22
1.2.1. Çevreci Sivil Toplum Örgütleri	29
1.2.2. Çevre Sorunlarının Geçmişine Kısa Bir Bakış	30
1.2.3. Çevre hareketinin düşünsel kökenleri	35
1.2.4. Çevre Hareketinin Tarihsel Gelişimi	38
1.2.5. Türkiye’de Çevreci Sivil Toplum Örgütleri	44

İKİNCİ BÖLÜM

**SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİNDE HALKLA İLİŞKİLER ve SOSYAL
MEDYA**

2.1. Halkla İlişkiler Faaliyetleri	54
2.2. Geleneksel Halkla İlişkiler Araç ve Ortamları	58
2.3. Halkla İlişkiler ve Yeni Medya	60

2.3.1 İnternet	65
2.3.2. Web Siteleri	69
2.3.3. Elektronik Posta.....	71
2.3.4. Forum ve Haber Grupları	72
2.3.5. Bloglar	72
2.3.6. Sosyal Ağlar	73
2.3.6.1. Facebook.....	77
2.3.6.2. Twitter.....	79

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DOĞA-KADIN METAFORU

3.1. Ekolojik Felsefeler	88
3.1.1. Derin Ekoloji	89
3.1.2. Toplumsal Ekoloji	91
3.1.3. Eko-Feminizm	93
3.1.3.1. Liberal Eko-Feminizm.....	104
3.1.3.2. Toplumsal (Sosyal) Eko-Feminizm.....	105
3.1.3.3. Sosyalist Eko-Feminizm.....	106
3.1.3.4. Kültürel Eko-Feminizm.....	107

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YEŞİL ARTVİN DERNEĞİ SOSYAL MEDYA PLATFORMLARI FACEBOOK VE TWİTTER PAYLAŞIMLARINA YÖNELİK GÖSTERGEBİLİMSEL ÇÖZÜMLEME

4.1. Göstergebilim.....	120
4.2. Araştırmanın Amacı	129
4.3. Araştırmanın Önemi.....	130
4.4. Kuramsal Tartışma Ve Hipotezler	133

4.5. Araştırmanın Yöntemi.....	134
4.5.1. Göstergebilimsel Çözümleme Yöntemi	135
4.5.2. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme	137
4.5.3. Araştırmanın sınırlılıkları	138
4.6. Yeşil Artvin Derneği Facebook Gönderilerinin Göstergebilimsel Çözümlemesi	140
4.7. Araştırma Bulgularının Yorumlanması.....	184
4.8. Göstergebilimsel Analize Tabi Tutulan Facebook Paylaşımları Kadın ve Erkek Beğeni Oranları	187
SONUÇ.....	188
KAYNAKÇA	195
EKLER.....	208
ÖZGEÇMİŞ.....	216

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1: Yeşil Artvin Derneği 29 Mart 2017 Tarihli Facebook Gönderisi Göstergebilimsel Çözümlemesi	144
Tablo-2: Yeşil Artvin Derneği 19 Şubat 2017 Tarihli Facebook Gönderisi Göstergebilimsel Çözümlemesi	148
Tablo-3: Yeşil Artvin Derneği 16 Ocak 2017 Tarihli Facebook Gönderisi Göstergebilimsel Çözümlemesi	151
Tablo-4: Yeşil Artvin Derneği 5Aralık 2016 Tarihli Facebook Gönderisi Göstergebilimsel Çözümlemesi	154
Tablo-5: Yeşil Artvin Derneği 06 Kasım 2016 Tarihli Facebook Gönderisi Göstergebilimsel Çözümlemesi	158
Tablo-6: Yeşil Artvin Derneği 10 Ekim 2016 Tarihli Facebook Gönderisi Göstergebilimsel Çözümlemesi	162
Tablo-7: Yeşil Artvin Derneği 12 Eylül 2016 Tarihli Facebook Gönderisi Göstergebilimsel Çözümlemesi	166
Tablo-8: Yeşil Artvin Derneği 30 Ağustos 2016 Tarihli Facebook Gönderisi Göstergebilimsel Çözümlemesi	169
Tablo-9: Yeşil Artvin Derneği 9 Temmuz 2016 Tarihli Facebook Gönderisi Göstergebilimsel Çözümlemesi	172
Tablo-10: Yeşil Artvin Derneği 13 Haziran 2016 Tarihli Facebook Gönderisi Göstergebilimsel Çözümlemesi	175
Tablo-11: Yeşil Artvin Derneği 19 Mayıs 2016 Tarihli Facebook Gönderisi Göstergebilimsel Çözümlemesi	179
Tablo-12: Yeşil Artvin Derneği 3 Mart 2016 Tarihli Facebook Gönderisi Göstergebilimsel Çözümlemesi	183

KISALTMALAR DİZİNİ

A.g.e	Adı geçen eser
Bkz.	Bakınız
DDT	Kimyasal bir tarım ilacı
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
STÖ	Sivil Toplum Örgütü
S.	Sayfa
Vb.	Ve benzeri

GİRİŞ

İnsan öğrenen, öğrendikçe üreten ve ürettikçe tüketen bir varlıktır. Bu vasıflarıyla varoluşundan itibaren yaşadığı çevreyi etkilemiş, eğitimi ve kültürü ile uygarlıklar yaratabilmiştir. Tarih boyunca insanoğlu doğal denge olarak tanımlanan sağlıklı bir ortamda doğanın sağladığı hava, su ve toprak gibi temel kaynaklardan yararlanmış ve hayatta kalabilmiştir. Ancak uygarlıklar kuran ve yöneten insan zamanla çevresini ve ona yaşam alanı sağlayan doğasını yönetmeye başlamıştır. Teknolojinin ilerlemesiyle ortaya çıkan sanayileşme, hızlı nüfus artışı ve küresel değişimler insanoğlunu daha fazla tüketmeye, doğa kaynaklarını daha fazla ve sorumsuzca kullanmaya itmiştir. Bunun sonucu olarak, doğa üzerinde orantısız bir tahakküm ve sömürü ortaya çıkmış ve bu durum günümüze, küresel ısınma, sera etkisi, nesli tükenen yaban hayat, iklim değişiklikleri, çarpık ve aşırı kentleşme, hava ve su kirliliği gibi çevre sorunları yaratan büyük bir tehlike olarak gelmiştir. Sanayileşme ile başlayan ve küresel boyutta hissedilen çevre problemleri günden güne artmakta ve gelecek nesiller için büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Geleceğe taşıma konusunda en önemli sayılabilecek mirasımız doğamız, çevresel atıklar, nükleer etkiler, siyanür gibi maden sektöründe kullanılan kimyasal tehditler, HES projeleri, yangınlar, inşaat ve yol yapım projeleri gibi tüketim toplumu felaketlerinin sebep olduğu tahribatlar karşısında toplumsal bir kaygı oluşturmaktadır. Bu kaygının dile getirilmesi ve çevre duyarlılığı gösteren bir algı yaratılması konusunda sivil toplum örgütleri, vakıflar, dernekler ve aktivist gruplar bilinçlendirme çalışmaları yapmakta ve birçok halkla ilişkiler faaliyetlerine başvurmaktadır. Ekolojik kaygılar bağlamında gelişen mücadelelerin başlıca aktörleri çevre odaklı sivil toplum örgütleridir. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte iletişim, haberleşme ve ulaşım alanlarında bir devrim yaşanmış, hızlı iletişim sayesinde, toplumlar arasındaki farklılaşma yerini dünya çapında toplumsal ilişkilerin yoğunlaştığı, küreselleşme olarak kavramlaştırılan bir dönüşüm sürecine bırakmıştır. Teknolojik gelişmeler ve küreselleşme süreci sivil toplumu ve iletişim faaliyetlerini de dönüştürmüş, modern toplumun meşruiyet sorunlarının çözümüne katkıda bulunan, daha kurumsal ve kamusal niteliği olan örgütlü faaliyetler kendini göstermeye başlamıştır. Bu çerçevede değerlendirilebilecek sivil toplum örgütleri toplumsal haklılaştırım, katılımcı demokrasi ve çevreci hareketlerin savunucusu olmuştur. Çevreci sivil

toplum örgütleri tarafından özellikle iletişim alanında gerçekleştirilen çalışmalar ile toplumsal bir gündem yaratmak, siyasi erkin ve yetkililerin dikkatini çekmek, özellikle çevre duyarlılığı taşıyan grupları ve ilgili bölge halkını çevreye zarar vereceği düşünülen faaliyetlere karşı ortak bir noktada toplamak amaçlanmaktadır. Bu amaçlar çerçevesinde hem kurumsal hem de kamusal alanda etkili bir iletişim ağı kurmak, hedef grupları etkilemek, örgütlemek ve eyleme geçirerek olumlu toplumsal değişiklikler yapmak çevreci sivil toplum örgütlerinin kaçınılmazlarıdır. Bu bağlamda birçok halkla ilişkiler araçlarına başvuran Sivil toplum örgütleri küreselleşme mefhumu içinde çağımız dönüşümlerine ayak uydurmuş ve yeni toplumsal hareketlerin ortak dijital platformu sosyal medya üzerinden iletişim faaliyetlerine ağırlık vermeye başlamıştır. Günümüz çevre sorunlarına karşı sosyal medya üzerinden oluşturulan paylaşım platformları bu amaçla kullanılmakta ve örgüt gündemini hedef kitlelerine taşımaktadır.

Türkiye açısından ele alındığında, özellikle son zamanlarda ülke çevresel sorunlar gündemini meşgul eden yeşil yol projesi, HES çalışmaları ve madencilik faaliyetleri bu paylaşımların odak noktası olmuştur. Hal böyleyken bu konulara odaklı birçok sosyal medya iletişim faaliyetlerinde ve medya platformlarında aktivist grupların başını çeken, iş makinelerinin çalışmalarını engelleyen, ön saflarda pankart taşıyan, maden bölgelerinde gece nöbetleri tutan ve hemen hemen, örgütlü veya örgütsüz, tüm eylemlerde kendini gösteren kadın figürü ön plana çıkmaya başlamış, birçok çevreci söylemde başlıca sloganların çıkış noktasını oluşturmuştur. Sivil toplum örgütlerinin iletişim faaliyetlerine yansıyan bu kadın algısı beraberinde, kadının, toplumda sosyo-ekolojik rolünün ne olduğu yönünde sorular ortaya çıkarmıştır. Bu sorulardan biri kadınların çevreci hareketlerde gerçekten öncü role sahip olup olmadığıdır. Bu kapsamda kadınların ekolojik rolünün ve doğa kadın yakınlığının dayandırılacağı varsayımlara sahip önemli bir ekolojik felsefe Eko-feminizmdir.

Eko-feminizm, 70'lerin sonlarında yeşil hareket ve feminist hareketten etkileşimle ortaya çıkan, doğanın ve kadının ezilmişliğini aynı anda sorgulamaya çalışan bir düşünce akımıdır. Kadının doğaya erkeklerden daha yakın olduğu varsayımından yola çıkar ve çevreye dair geliştirilecek politikalarda kadının öncü bir

rol üstlenmesi gerektiğini savunur. Böylece kadın ve erkek deneyimlerinin farklı olduğu ön kabulüne dayanır.¹ Eko-feminizmin temel varsayımlarına göre; kadınların ezilmesi ve doğanın sömürülmesi arasında önemli bağlantılar vardır. kadınların ve doğanın sömürülmesi bağlantılı olduğundan, kadınların ekolojik hareketler içinde de aktif rol oynaması gerekir. Ataerkil sistemde kadın doğaya (özel alana), erkek ise kültüre (kamusal alana) yakın görülür. Doğa kültürden aşağı bir konumda tasavvur edildiği için, kadın da erkekten aşağı görülmüştür. Kadının doğayla özdeşleştirilmesinde çocuk doğurma ve büyütme yetisi önemli rol oynar. Ataerkil sistemin tarihsel gelişimine bakıldığında, ilk çağlarda avcılık yapan, savaşan ve boş zamanı daha çok olan erkeğin zamanla kültür tekeli oluşturduğu görülür. Kadının emeği küçük görülmeye başlar. Tarımın gelişmesi, mülkiyetin oluşması ve köleliğin kurumsallaşmasıyla birlikte erkek, sabana sürdüğü hayvana, ektiği toprağa ve malı olarak gördüğü kadına hükmetmeye başlar. Toprak, erkeğin reisi olduğu ailenin mülkiyeti haline gelir, miras baba tarafından geçmeye başlar. Tüm bu tarihsel süreçler çerçevesinde, Eko-feminist görüşler kendi aralarında çeşitlilik gösterir. Bazı eko-feministler doğa-kadın ilişkisine biyolojik yaklaşırken bazıları da kültürel çıkarımlar yapmaktadır. Biyolojik belirlenimde kadınlar, doğurganlık gibi biyolojik sıfatları ile doğaya aktarılırken, kültürel çıkarım yapanlar doğa kadın arasında var olduğu öne sürülen özdeşimin daha çok tarihsel süreç içerisinde toplumsal cinsiyet rolleri ile üretildiğini savunurlar.

Özetleyecek olursak çağımızın en büyük sorunlarından biri çevre problemleridir. Hemen hemen tüm ülkelerde çevre problemlerine karşı önlemler alınmaya çalışılsa da ülke politikaları yetersiz kalmakta, toplumsal çevre kaygısı devam etmektedir. İşte bu noktada sivil toplum alanının baş aktörleri devreye girmekte ve çevreci faaliyetlerin lokomotifidir. Dünyada ve ülkemizde çevreci temalar üzerine kurulu birçok çevreci sivil toplum örgütü bulunmaktadır. Bu örgütlerin başlıca faaliyetleri iletişim faaliyetleridir. Hedef kitlelerine ulaşmak için halkla ilişkiler faaliyetleri çok önemlidir. İletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, günümüzde birçok kuruluştaki olduğu gibi, çevreci sivil toplum örgütlerini

¹ Christian Kremer, "**Patriarchy and Environmental Attitudes.**", University of Northern Iowa, 2017, s.2

de sansürsüz iletişim sağlayan ve tüketiciler tarafından tercih edilen internet teknolojilerini ve sosyal medya platformlarını kullanmaya itmektedir. Sosyal medya platformlarını halkla ilişkiler aracı olarak kullanan örgütlerin iletişim içeriklerine bakıldığında, kadınlar önemli bir yer tutmakta ve kendini göstermektedir. Aslında bu durum geleneksel medya araçlarında da benzerdir. Ülkemizde son yıllarda bazı çevreci mücadeleler kadınlarla birlikte simgeleşmiş ve kadınların doğaya karşı duyarlılıkları hissedilmiştir. Bu çalışmanın amacı kadının doğaya yakınlığını ve duyarlılığını bu çevreci örgütlerin iletişim faaliyetlerini inceleyerek ortaya koymaktır.

Tüm bu konular bağlamında çalışmamızın birinci bölümü, sivil toplum örgütlerinin hayat bulması için gerekli olan sivil alana, yani sivil topluma ayrılmıştır. Bu bölümde kuramsal destek oluşturması açısından sırasıyla sivil toplum, sivil toplum ve demokrasi, sivil toplum ve kamusal alan, Türkiye’de sivil toplum, sivil toplum örgütleri, çevreci hareketlerin gelişimi ve çevreci sivil toplum örgütleri ele alınmıştır.

Çalışmamızın ikinci bölümünde, sivil toplum örgütlerinde halkla ilişkiler faaliyetleri ve sosyal medya kullanımı, kullanılan geleneksel araçlar, yeni medya, sosyal medya ve halkla ilişkiler faaliyetlerinin önemi konuları çalışılmıştır.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde, doğa ve kadın özdeşimini anlamlandıran doğa-kadın metaforu irdelenmiş, bu özdeşimi ileri süren eko-felsefeler ve eko-feminizm incelenmiştir.

Çalışmamızın dördüncü bölümünde ise çevreci sivil toplum örgütlerinin sosyal medya çalışmalarına yansıyan doğa kadın metaforu, Yeşil Artvin Derneği örnekleminin sosyal medya platformu Facebook gönderilerinde betimlenmeye çalışılmıştır. Amaçlı örneklem yöntemiyle seçilen gönderiler göstergebilimsel çözümlemeye tabi tutulmuş, doğa kadın özdeşimine yönelik anlamlandırma süreçleri ve metaforlar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmanın sonuç bölümünde ise ilk üç bölümde çalışılan kuramsal ve teorik bilgiler araştırma bölümü sonuçları ile yorumlanmış ve sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

SİVİL TOPLUM VE SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ

1.1. Sivil Toplum

Öncelikle çalışmanın kuramsal çerçevesini oluşturacak iki önemli kavram ‘Sivil Toplum’ ile ‘Sivil Toplum Örgütü’ arasındaki farkı vurgulayarak başlamak yerinde olacaktır. Birbirini tamamlayan ve birbirine çok yakın ifadelerle tanımlanan bu kavramlar soyut ve somut iki olgu olarak birbirinden ayrılır. “Sivil toplum örgütü”, kendi dinamikleri ve hedefleriyle var olan, yapılanmış somut bir kurumu tanımlar. ‘Sivil toplum’ ise sağlıklı sivil toplum kuruluşlarının oluşabilmesi için tarihsel süreç içinde oluşan uygun sosyal zemini anlatır ve aynı zamanda da toplumsal nitelikler taşır. Kuruluşları ortaya çıkaracak zeminin nitelikleri ile kuruluşların sahip olmaları gereken nitelikler arasında güçlü bir bağ ve örtüşme söz konusudur.

Sivil toplum kavramı tarihsel süreç içerisinde birçok düşünür tarafından yorumlanmış, tartışılmış, anlamsal değişiklikler geçirmiştir. Toplum ve devlet ilişkileri bağlamında halen tartışılan bir kavramdır. Sivil toplum kavramını açıklamadan önce, toplum ve sivil toplum ayırımının yapılması da önemlidir. Toplum, temelde, kurumların ve kuralların yer aldığı bir alanda faaliyet gösteren örgütlenmiş insan toplulukları olarak nitelendirilebilir. Sivil toplum ise genelde kendi çıkarlarını, hırslarını ve ideallerini ifade etmek, bilgi alışverişinde bulunmak ve gerektiğinde devlet kurumlarını sorumlu tutmak için bir kamu alanında, ortak fikir birliği içerisinde hareket eden vatandaşları içermektedir.² Kamusal yönüyle toplum kavramından ayrılmaktadır.

² Abdullah Karataş, “Toplumda Çevre Bilincinin Yaygınlaştırılmasında Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: Türkiye Örneği”, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish, cilt 9, sayı 2, Ankara Güz 2014, s.857

Çağdaş anlamıyla sivil toplum, “birey özgürlüklerinin ve temel haklarının korunduğu, gönüllülük temelinde örgütlenmenin asıl olduğu, toplumun devletin önüne geçerek, devlet politikalarını denetleyip yönlendirebildiği yurttaşlık bilincine dayanan bir gelişmişlik düzeyini ifade etmektedir.”³ Sivil toplumun tarihsel kökenine baktığımızda, modern doğal hukuktan başlayıp Cicero’nun “Societas Civilis” fikrinden geçerek klasik felsefeye ve hepsinden önce de polis anlamında kullanıldığı Aristoteles’e kadar geriye götürülebilen bir kavramdır ve eski Avrupa geleneğinin önemli bir parçasını oluşturmaktadır.⁴ Aristoteles insanların güven içinde yaşayabileceği, insan hayatının değer kazanabileceği siyasi bir toplumu tanımlamak için Politika adlı eserinde “Politike Koinonia” kavramını kullanmış, bu kavram Latinceye “Civilis Societas” olarak aktarılmış ve daha sonra 1400’lü yıllarda İngilizceye “Civil Society” olarak yani günümüz anlamıyla sivil toplum olarak çevrilmiş ve kullanılmaya başlanmıştır. Aristoteles siyasi toplumu sivil ve medeni olarak değerlendirmekte ve iki kavramı eş anlamlı olarak kullanmaktadır.⁵ Kavramın ilk klasik örneğini tanımlayan Aristoteles, sivil toplumu, yasalarla belirlenmiş kurallar sistemi içindeki özgür ve eşit kabul edilen yurttaşların bir siyasal toplumu olarak adlandırmıştır.⁶ Bu düşünce “Toplumsal Sözleşme” düşüncesini savunan Hobbes, Locke, ve Rousseau gibi düşünürlerde de devam etmiştir. Hobbes, Locke, ve Rousseau gibi düşünürler tarafından şekillendirilen Toplumsal Sözleşme düşüncesinde devlet ve sivil toplum özdeştir.⁷ Toplumsal sözleşmecî düşünürlerce eş anlamlı olarak kullanılan devlet ve sivil toplum kavramlarını Hegel birbirinden ayırmış ve sivil toplumu aile ile devletin siyasi ilişkileri arasında yer alan ara bir kurum olarak tanımlamıştır. Sivil toplumu ifade etmek için burjuva toplumu kavramını da kullanan Hegel sivil toplumu özel kişilerden, gruplardan, sınıflardan ve çalışmaları uygar hukuk tarafından düzenlenen ancak bu nitelikleriyle de siyasal devletin kendisine doğrudan bağlı olmayan kurumlardan oluşan bir mozaik olarak

³ Murat Yıldırım, “Sivil Toplum Ve Devlet”, C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi Aralık 2003 Cilt : 27 No: 2, s. 226

⁴ Yıldırım, a. g. m., s. 227

⁵ Ayhan Biber, *Sivil Toplum Örgütlerinde Halkla İlişkiler*, Nobel Yayınevi (1. Baskı), Ankara 2006, s.10-11

⁶ Yıldırım, a. g. m., s. 227

⁷ Gülnur Acar Savran, *Sivil Toplum ve Ötesi, Rousseau, Hegel, Marx*, Dipnot Yayınları (1. Baskı), Ankara 2013, s.7-10

betimler.⁸ Bu niteliğiyle sivil toplum önceden verili bir yaşam kaynağı değil, uzun ve karmaşık bir tarihsel dönüşümün ürünüdür.

Devlet ve sivil toplum ilişkisi Hegel'e göre hem bir karşıtlık hem de karşılıklı bağımlılık ilişkisidir. Sivil toplum siyasal olarak düzenlenmedikçe sivil özelliğini kaybetmeye mahkumdur. Bununla birlikte devlet de temsil ettiği amaçları gerçekleştirme sürecinde gerekli olan araçlar için sivil toplumdan yararlanmaktadır. Ancak bu karşılıklı ilişkiye rağmen devlet araç değil farklı bir diyalektik düzeyde amaçtır ve gerçek manevi ögeyi temsil eder.⁹ Hegel'in devleti öne çıkaran yaklaşımını eleştiren Marx, Hegel'in aksine sivil toplumu siyasi alanı belirleyen bir alan olarak tanımlamıştır.¹⁰ Marx'ın sivil toplum kavramsallaştırması kullandığı altyapı-üstyapı düşüncesiyle yakından ilişkilidir. Marksist teoride, üretim ilişkileri altyapıyı oluşturmaktadır. Bu altyapı toplumun hukuki ve siyasi kurumlarından oluşan üstyapıyı belirlemektedir.¹¹ Bu bağlamda siyasal olaylara, hukuki değişimlere ve kültürel değişimlere ilişkin açıklamanın sivil toplumun yapısındaki gelişmelerde aranması gerekir.

Sanayi devrimiyle birlikte ortaya çıkan yeni toplumsal yapı içerisinde, aydınlanma döneminin popüler konusu olan sivil toplum tartışmaları gündemden düşmeye başlamış, yeni paradigmalarda egemen olduğu bir süreç ortaya çıkmıştır.¹² Özellikle sol çevrelerde küllenen sivil toplum tartışmalarının Gramsci'ye kadar üzerinde çok fazla durulmamıştır. Marksist kuramın izleyicilerinden olan Gramsci, sivil toplum tartışmalarına önemli katkılar sağlamış, sivil toplumu yeniden kavramsallaştırmıştır. Marksist kuram göz önüne alındığında, genel olarak bilinenin aksine Gramsci'nin sivil toplum tezine Marx'ın değil Hegel'in sivil toplum anlayışının temel oluşturduğu görülmektedir.¹³ Gramsci'ye göre sivil toplum ekonomik yapı ile devlet arasında özel çıkarların alanıdır. Yani altyapısal değil üst

⁸ Biber, a. g. e., s.12

⁹ Biber, a. g. e., s.12-13

¹⁰ Ömer Çaha, *Aşkın Devletten Sivil Topluma*, Gendaş Yayınları (1.Baskı)İstanbul 2000, s.37

¹¹ Ahmet Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, Paradigma Yayınları, İstanbul 1999, s.777

¹² Gencay Saylan, *Demokrasi ve Demokrasi Düşüncesinin Gelişimi*, TODAİE İnsan Hakları Araştırma ve Derleme Merkezi, Ankara 1998, s.50

¹³ Biber, a. g. e., s.32

yapısaldır.¹⁴ Gramsci hakim sınıfların diğer sınıfları sadece kararnameler çıkararak, yasal düzenlemeler yaparak değil, aynı zamanda sivil toplumdaki ahlaki değerlerin ve geleneklerin yardımıyla da üretim süreçlerine boyun eğdireceğini söylemektedir. Bu nedenle sivil toplum, sınıfların iktidar için mücadele ettiği bir savaş alanıdır. “Hegemonya” burada uygulanmakta ve altyapı üstyapı arasındaki ilişkilerin koşulları mücadele yoluyla burada ortaya konmaktadır. Gramsci’ye göre “hegemonya” hakim sınıfın ideolojisinin toplumsal katta kabul görmesi ve yeniden üretilmesi ile ilişkili bir kavramdır ve sivil toplum, hegemonyanın işlevini yerine getirdiği alandır.¹⁵ Yani hakim düşünce yapısı ve yaşam biçiminin egemen olduğu, istenilen gerçekliğin kurumsal ve özel görünümde içinde topluma yayıldığı ve böylece ideolojik değer ve normların bağımlı sınıflar üzerinde rıza yoluyla doğallaştırıldığı alandır.

Demokratik toplumların çok önemli bir unsuru olarak kabul edilen sivil toplum düşüncesi 20. Yüzyıldaki faşist ve komünist diktatörlük deneyimleriyle birlikte de önem kazanmıştır. Her iki düşünce de tüm sosyal ve ekonomik kurumları devlet denetiminin içine almak istemiştir. Bu bağlamda sivil toplum, devletin erişim alanını daraltmakta, toplum içerisinde kendiliğinden oluşmuş birçok örgütün bulunmasını, insanların kendi meselelerini çözmek için örgütlenebilmelerini ve halkın düşüncelerinin yönetime yansımaları sağlamaktadır. Tarihsel süreç içerisinde sivil toplum kavramı modern açıklamasına yakın bir boyut kazanmış ve bireyler için sivil toplumun üyesi olmak, bir devletin vatandaşı olmak ve devletin koyduğu kurallara uyarak diğer vatandaşlarla uyum içinde yaşamaktan, bireylerin devletten izin almadan girebildiği toplumsal ilişkiler ve gerçekleştirebildiği toplumsal etkinlikler olma yönünde evrilmiştir. Böylece sivil toplum kavramı, devletle bütünleşme ve özdeşleşmeden, özerkleşme ve özgürleşmeye doğru bir kayma yaşamış,¹⁶ demokratik katılım bağlamında gelişmiştir

¹⁴ Stuart Hall, Bob Lumley ve Gregory McLennan, **Siyaset ve İdeoloji : Gramsci**, (çev. S. Emerald) , Birey ve Toplum Yayınları, Ankara1985, s.8

¹⁵ Hall,Lumley ve McLennan, **a. g. e.**, s.9

¹⁶ David Beetham, Kevin Boyle, **Demokrasinin Temelleri 80 Soru 0 Cevap**, (Çev. Vahit Bıçak) Liberte Yayınları, Ankara 1998, s.119

Sivil toplum, devletin müdahale alanlarının dışında kalan ekonomik ve sosyal alanı tanımlamak için ihtiyaç duyulmuş bir kavramdır. Bu alan, kendi kendini düzenleyen, kendi ilke ve kurallarına göre işleyen özerk bir alandır. Yani devletin müdahalesi dışında birey ve örgütlerin kendi alanlarını düzenlemelerini kapsamaktadır. Kavram daha ötede, birey devlet ilişkilerinde hangisinin önde olduğuyla ilgilenmekte, “en geniş anlamıyla da toplumun devlet kurumları dışında kendi kendini yönlendirmesini içermekte ve demokratik bir anlam taşımaktadır.”¹⁷ Kavramın bu tanımını Diamond “kendi kendini yaratan ve kendi ayakları üzerinde duran, devletten özerk örgütlü toplumsal yaşam alanı” olarak tanımlayarak desteklerken,¹⁸ Giddens devlet ve sivil toplumun birbirleri üzerinde kontrol mekanizması oluşturacak bir ortaklık ilişkisi içerisinde olmaları gerektiğini belirtir, sivil toplumun içerisinde her zaman çıkar çatışması olacağını ve devletin bu çatışmada dengeleyici bir rol üstleneceğini vurgular.¹⁹ Giddens’in bu yaklaşımı her iki kavramın birbirini tamamlayıcılığı açısından önemlidir. Devlet, ideal sivil toplumun oluşması için gerekli olan demokratik eylem alanını sağlamakla yükümlüdür. Toplum ise bu alan içinde kendi dinamiklerini düzenlerken devlet çıkarlarını da dikkate almakta ve bu doğrultuda çabalamaktadır. Bu idealin dışında devlet denetimin sınırlayıcılığı, demokratik sivil toplumun engellenmesi ve yok edilmesi totaliter yönetimlere özgüdür.

Sivil toplum kavramı her ne kadar geçirdiği tarihsel süreç sayesinde, çok farklı anlamlarda okunmuş olsa da bu tanımlar arasında ortak noktalar bulmak mümkündür. Tüm tanımlarda devlete vurgu yapıldığı, güçlü bir sivil toplum için devletin yasal düzenlemelerinin elzem olduğu görülmekte ve çağdaş sivil toplum tanımlarına büyük oranda Hegel felsefesinin temel oluşturduğu anlaşılmaktadır. Sivil toplumun normatif yapısını özetlersek: Sivil toplum, aile ile kamusal alan arasında bağımsız bir toplumsal alandır, fakat bu alanın sınırları yasal düzenlemelerle belirlenmektedir ve bu alana bireyler tamamen kendi rızaları ile katılır. Sivil toplum,

¹⁷ Aytekin Yılmaz, **Çağdaş Siyasal Akımlar: Modern Demokraside Yeni Arayışlar**, Vadi Yayınları, Ankara, 2001, s.328

¹⁸ Lary Diamond, “**Rethinking Civil Society: Toward Democratic Consolidation**”, *Journal of Democracy*, Sayı 5, Temmuz 1994, s.5

¹⁹ Anthony Giddens, **Üçüncü Yol: Sosyal Demokrasinin Yeniden Dirilişi**, Birey Yayıncılık, İstanbul2000, s.93

devlet ve bireyler arasında aracı ve düzenleyici bir rol üstlenmektedir.²⁰ Bu kapsamda kolektif hedefler belirler ve bunlara ulaşmak için devlet kuruluşlarının ve özel kuruluşların politikalarını etkilemeye çalışır.

İkinci dünya savaşı sonrası Batı Avrupa’ da gelişen refah ortamı farklı söylem ve düşünceleri, yeni arayışlara dönüştürmüştü; bu arayışlar sonucunda, çevre, kadın hakları, alternatif yaşam, dini ve kültürel haklar etrafında yoğunlaşan farklı gruplar oluşmuştur. Daha önceleri özel alanda sınırlı kalan kimlikler, kamusal alana çıkmış, bir kimlik patlaması yaşanmıştır. “Geleneksel olarak temsili demokrasi içinde bireysel katılım ve birey eksenli hak tanımlarıyla sınırlı demokratik süreçler, aktif katılımcı bir yönetime doğru zorlanmaya başlamıştır.”²¹ Bu zorlamayı sivil toplum içerisinde oluşan ve örgütlü bir şekilde hareket eden gruplar üstlenmeye başlamış, gelinen bu noktada devletin bir organı gibi çalışan siyasi partiler, beklentilere yanıt verebilecek niteliklerini kaybederken, sivil toplum, siyasal alana doğru genişlemeye başlamıştır. Siyasi partiler ve sivil toplum ilişkisini vurgulayan Keane’e göre, özerk kamusal alanlardan oluşan bağımsız bir sivil toplum olmadığı sürece, özgürlük ve eşitlik, katılımcı planlama ve toplulukların kendi kararlarını kendilerinin almaları gibi hedefler boş retoriklerden ileriye gidemeyecektir. Ancak, bu bağımsız sivil toplumun oluşum sürecinde devletin koruyucu, paylaştırıcı ve çatışmaları engelleyici işlevine gereksinin duyulmaktadır. Aksi halde, sivil toplumu dönüştürmek için verilen mücadeleler yeni eşitsizlik ve baskı biçimleri yaratacaktır.²² Bu açıdan bakıldığında, devlet sivil toplumun dinamiklerini temellendireceği ortamı oluştururken, siyasi partiler dışında, toplumsal sorunlara çözüm arayan, bu sürece aktif olarak katılan, siyasi aktörleri de bu hedeflere yönelik kararlar almaya yönlendiren ortak bir çıkar alanı yaratmaktadır.

Siyasal partilerin homojenleştiğini ileri süren ve siyasal alanda sivil toplumun etkisini tartışan bir diğer düşünür Habermas ise temsili demokrasilerde halkın fikirlerini karar mercilerine aktaran kanalların tıkanıp ileri sürmektedir.

²⁰ Diamond, a. g. m., s.6

²¹ Çaha, a. g. m., s.74-75

²² John Keane, **Demokrasi ve Sivil Toplum**, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1994, s.37

Habermas'a göre; toplumların çoğulcu niteliklerini temsil eden siyasi partiler de artık eskinin sınıf partileri olmaktan çıkmakta ve giderek devletin bir organı haline dönüşüp bireyden uzaklaşmaktadır. Dolayısıyla, bireylerin beklentileri politik kararlara ulaşmamaktadır. Yani kitle partileri artık halkın iradesini temsil eden değil, bir şekilde biçimlendiren aygıtlara dönüşmüştür. Halkın kararları daha çok partilerce alınan kararlar ile yer değiştirmiştir.²³ Habermas siyasal partiler aracılığıyla sağlanan katılımın kendi başına bir değer ifade edip etmediğini ele aldığı "Siyasal Katılım Kendi Başına Bir Değer mi?" adlı makalesinde sivil toplumun üstlendiği rolün önemini şöyle vurgulamaktadır;

Siyasal katılım kategorisi özgül olarak burjuva topluma aittir. Burjuva toplumunun bu kategoriyle ortak bir çelişkisi vardır: İnsanların yalnızca kendi iradelerinin belirleyiciliğine bağlı olduğuna inandıkları davranışlarına karşı koşulların zorlayıcılığı etkisini derinden derine hissettirmektedir. Ama aynı şekilde bu zorlamadan kurtulma talebi ve sezgisi de güçlenir. Koşulların ürünü olmak ile bununla birlikte bizzat koşulların üreticisi olabilmek ve bunu isteyebilmek arasındaki çelişki, yurttaşların siyasal katılımlarında baştan beri vardır; bugün bu çelişki bütün kesinliğiyle gelişiyor. Şimdiki durum, her şeyden önce, bir bütün olarak oy hakkına sahip halkın, bilinçli siyasal karar verebileceği umudunu ve parlamenter kurumların reşit halk tarafından etkili bir şekilde kullanabileceğini şüpheli kılıyor. Parlamento dışı alanda siyasal etkinliğe sahip olan grupların katılımı düşüncesi, daha yakın görünüyor. Bunlar, bir yandan parlamento dışı eylemler için bir araya gelerek devlet organlarını sokak baskısı altında tutabilecek olan kitle örgütlerinin üyeleri, diğer yandan özel ve devlet bürokrasisinin aygıtlarına hakim olan işlevsel elitlerdir.²⁴

Siyasal alanda da görüldüğü gibi Sivil toplum okumaları içerisinde, genel uzlaşma; merkezi otoritenin toplumsal yaşama müdahale yetkisinin azaltılması, böylece temel hak ve özgürlüklerin tam olarak kullanılabilmesi amacına yöneliktir. Bu amaca ulaşmak için tabii ki farklı yöntemler önerilmiş, farklı sivil toplum

²³ Jürgen Habermas, "Siyasal Katılım Kendi Başına Bir Değer mi?", (çev. Tanıl Bora), Toplum Bilim, sayı:27, Güz 1984, s.50

²⁴ Habermas, a. g. m., s.52

kuramları savunulmuştur.²⁵ Tüm tezlerde, farklı oranlarda haklılık payları bulmak ve bu tartışmaları daha da uzatmak mümkündür. Ancak, kabul edilmelidir ki, sivil toplum, kendisini iktidara alternatif olarak sunan bir söylem değildir.²⁶ Sivil toplum, devletin belirlediği yasal zeminde meşruluk kazanmakta ve onu yasal yollardan daha demokratik bir mecraya çekmektedir.

Görüldüğü üzere sivil toplum kavramı tarihsel bağlamında anlamlar kazanmış ve çağdaş tanımını oluşturan temel özelliklere kavuşmuştur. Günümüz meselelerinde birçok kuramsal tartışmanın temelini oluşturan sivil toplum kavramının çağdaş tanımına yönelik özet bir tanımlamayı şöyle yapabiliriz; sivil toplum gönüllü katılımın olduğu, kendi kendini üreten, kendini destekleyici, devletten özerk ve belirlenmiş bir dizi kurallardan oluşan yasal bir düzene bağlı, örgütlü toplumsal yaşamın önemli bir alanıdır. Sivil toplum genelde, kendi amaçlarını ve ideallerini ifade etmek, bilgi alışverişinde bulunmak, karşılıklı hedeflerini başarmak, devlete sesini duyurmak ve devlet kurumlarını sorumlu tutmak için bir kamu alanında ortak bir biçimde hareket eden yurttaşları içerdiğinden dolayı da salt toplumdan farklıdır.²⁷ Bu öz nitelikler çerçevesinde sivil toplum paydaşları ilgileri ve ihtiyaçları dahilinde hedefler belirler. Etkili çözümler bulmaya çalışırken politika üreten mercileri harekete geçirir. Yani toplumsal fayda sağlar ve salt toplumdan, ahlaki ve siyasi nitelikleriyle farklılaşır.

1.1.1 Sivil Toplum Ve Demokrasi

Güncel sivil toplum tartışmalarında sivil toplumun tanımını yapma çabasının dışında en çok tartışılan konulardan biri de sivil toplum ve demokrasi ilişkisidir. Sivil toplum kavramına önemli değerler yükleyen ve onu ulaşılabilecek bir model gibi görenlerin anlayışının temelinde, devletin müdahalesi dışında kalmış ve bireylerin

²⁵ Yurdakul Fincancı, **Sivil Toplum -Asgari Devlet-Sivil Devlet,Sivil Toplum**, Tüses Yayınları, İstanbul 1991s.2

²⁶ Diamond, **a. g. e.**, s.6

²⁷.Yıldırım, **a. g. m.**, s.227

kendi kendilerini yönlendirebildikleri bir alan olarak görülen bir sivil toplum kavramı yatmaktadır. Böylece savunucularının gözünde sivil toplum demokrasi mücadelesinin önemli bir alanı haline gelmektedir.²⁸ Günümüzde demokrasi kendisine çok farklı anlamlar yüklenen kapsamlı bir kavram olarak kullanılmaktadır. Demokrasi en genel tanımıyla halkın halk tarafından yönetilmesi, egemenliğin millete veya halka ait olmasıdır.²⁹ Ülkemizde demokrasinin temellerini atan Atatürk demokrasiye ilişkin olarak şu sözleri sarf etmiştir.

Demokrasi prensibi, hakimiyete istismak eden vasıta ne olursa olsun esas olarak milletin hakimiyete sahip olmasını ve sahip kalmasını icap ettirir. Demokrasi esasına müstenit hükümetlerde, hakimiyet halka, halkın ekseriyetine aittir. Demokrasi prensibi, hakimiyetin millete ait olduğunu, başka yerde olamayacağını iltizam eder. Bu suretle, demokrasi prensibi, siyasi kuvvetin, hakimiyetin menşesine ve meşruiyetine temas etmektedir.³⁰

Atatürk'ün bu sözleri onun demokrasiye siyasal yaklaştığını göstermektedir. Milletin, sivil toplum alanında hareket ederek, devleti idare edenler üzerinde etki sahibi olması demokrasinin temelini oluşturmakta, böylece egemenliği halk ile özdeşirmektedir. Sivil toplum, bir bakıma, çağımızın gelişmiş ve demokratik toplumlarının ortak adı olmaktadır. Bu boyutuyla da sivil toplum, hiçbir üst kimliğe ve erçeklige başvurmaksızın, kendi gelişimini yönlendirebilen ve anlamlandırabilen, bunun için gerekli dinamikleri barındıran, devletten özerk, sürekli bir gelişme içerisinde bulunan bireyler ile örgütlenmeler topluluğudur. Kavramın çağdaş anlamda doğuşunun temelinde, demokrasi olgusu yatmaktadır. Ancak demokrasinin sağlanabilmesi ve sürdürülebilmesi için de birtakım koşulların varlığı gerekir. Demokratik bir sivil toplumda öncelikle bireyler kendilerini toplumsal ve siyasal yaşamın temel bir ögesi olarak görmeli, bunu yaşatacak ve kurumsallaştıracak bir ortama sahip olabilmelidir. Bireyselleşme, yine, kamusal yaşama yönelik yeni bir

²⁸ Savran, a. g. e., s.33

²⁹ Hasan TUNÇ, **Demokrasi Türleri Ve Müzakereci Demokrasi Kavramı**, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XII, Y. 2008, S. 1-2

³⁰ Coşkun Can AKTAN, "Demokrasi Üzerine Özlü Sözler", <http://www.canaktan.org/politika/demokrasi/makaleler/ozlusoz-demok.htm>, erişim: 01.12.2006, 22:02

bakış açısının belirmesini de gerekli kılmaktadır. Bireyler ile onların örgütlenmelerinin birbirleri üzerinde herhangi bir otorite kurmaksızın çoğulcu bir yapı içerisinde hareket etmeleri, bunun güvence altına alınacağı ve birtakım isteklere duyarlı bir siyasal yapının kurulması ile söz konusu olabilecektir.³¹ Sarıbay ise sivil toplumun demokratik olarak temellendirilmesi gerektiğini şöyle açıklar;

Sivil toplumda demokratik bir yapı esasen toplumsal hareketlerce ifade edilen topluluk kültürlerinin kesişme noktalarında mümkündür. Bunun gerçekleşmesi ise iki koşulu gerekli kılmaktadır. Bunlardan birincisi, her bir toplumsal hareketin gündelik hayatı yeniden inşa edebilecek güçte kültürel önerilere sahip olması, ikincisi ise her bir toplumsal hareketin, toplumsal hareket olarak kalması, yani devlet iktidarı arayışına yönelmemesidir. Sivil toplumun demokratikliğinin önemli belirleyicilerinden birisi, kendi içindeki çoğulculuğa izin verme derecesidir. Kamusal alanda sivil örgütler ve gruplar ne kadar fazla ise, ne kadar farklılıkları bir arada yaşatabiliyor ve birbirleri üzerinde hegemonya kurmaksızın birlikte yaşamayı gerçekleştirebiliyorsa, sivil toplum o derece demokratiktir. Bu anlamda sivil toplum, mutlaklaştırılmış bir gerçeklikten çok, kendi içinde karşıtlıkları olan diyalektik bir bütünlüğü anlatır.³²

Siyasal yapının hem kurumları, hem de değerleri ve normları bakımından demokratik olması sivil toplumun gelişimi için çok önemlidir. Fakat demokrasinin sadece şeklen ifa edilmesiyle sivil toplumun gelişmesi beklenemez. Demokratik kurumların yanı sıra, devletin toplumsal gruplar arasındaki tarafsız konumu, ürettiği siyasal değerler ve toplumun siyasal kültürünün de sivil toplumun gelişmesinde önemli bir rolü vardır.³³ Sivil toplum için demokrasinin önemi sivil toplumun önemli bir unsuru olan sivil toplum örgütlerinin hem kendilerini ifade etmeleri hem de örgütlü bir şekilde gelişmeleri açısından da oldukça önemlidir. Bu örgütlerin, bireylerin haklarını ve sorumluluklarını bilerek kabul ettikleri, böylece bireyden vatandaşa dönüştükleri birer demokrasi kurumu olarak kimlik kazanmaları

³¹ Funda Onbaşı, **Sivil Toplum**, L&M yayınları, İstanbul 2005, s.56

³² Ali Yaşar Sarıbay, **Türkiye'de Demokrasi Ve Politik Partiler**. Alfa yayınları, İstanbul 2001, s.27

³³ Ömer Çaha, **"1980 Sonrası Türkiye'sinde Sivil Toplum Arayışları"**, Yeni Türkiye Dergisi, Yıl1997, Sayı 1, s.18,

elzendir.³⁴ Eğer demokrasinin hakim olduğu sivil toplum örgütleri üyelerinin siyasi katılımı sağlanırsa, demokratik uygulamaları güçlendirerek iyi yönetim olasılığı da artar.³⁵ Sivil toplumun demokrasiye katkısı, sivil toplum alanındaki örgütlenmelerin sayısı ve çeşitliliği yanında, söz konusu oluşumların bir araya gelerek birbirleriyle kuracakları demokratik ilişkilerle ve kendi iç ilişkilerinde demokratik değerleri özümsemiş olmalarıyla mümkündür.³⁶ Aksi halde bu tür oluşumların, otoriter ya da totaliter politikaların birer sivil uzantısı olmaktan öteye gidemeyeceği açıktır. Bu manada demokratik sivil toplum paydaşlarından beklenen demokratik sıfatlarla ahlaki ve siyasi değerler üretmek, ferdi çıkarlardan çok toplumsal çıkarlar merkezinde hareket etmek olacaktır.

1.1.2. Sivil Toplum Ve Küreselleşme

Sivil toplumun gelişmesine katkıda bulunan ve sivil toplumun kendini gerçekleştirdiği alanı, yani kamusal alanı özellikle iletişim teknolojilerindeki gelişmelerle dönüştüren en önemli süreçlerden biri küreselleşme dediğimiz, dünyanın son yıllarda geçirdiği değişim ve dönüşümü simgeleyen süreçtir. Sosyal bilimler literatüründe 20. yüzyılın son bölümünü karakterize eden sosyal, politik, ekonomik ve kültürel hareketler birçok şekilde tanımlanmış, özellikle öne çıkan esas kavram herkesin üzerinde önemle durduğu toplumsal değişimleri çok yönlü etkileyen küreselleşme kavramı olmuştur.

Küreselleşme toplumların yakın geçmişi, analizi ve geleceğe dair öngörülerini için üzerinde durulması gereken bir kavramdır. Çünkü küreselleşme, her yerde karşımıza çıkmaktadır. Politik söylemlerde, toplumsal hareketlerde, ekonomik etkinlik ve programlarda, sistem yanlısı ve karşıtı eylemlerde, ve sosyal teoride hep küreselleşmeden söz edilmektedir. Hatta küreselleşmenin vurgu yaptığı kavramların

³⁴ Onbaşı, **a. g. e.**, s. 57

³⁵ Onbaşı, **a. g. e.**, s. 57

³⁶Seyfettin ASLAN, “**Sivil Toplum ve Demokrasi**”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 15, Yıl 2010, Sayı 2 s.372

kullanımı o kadar yaygınlaşmıştır ki neredeyse o kavramların duyulmadığı gün kalmamıştır. Küresel dünya, küresel hareketler, küresel ilişkiler, küresel bütünleşme, küresel tabakalaşma, küresel politika, küresel ekonomi, küresel sermaye, küresel güçler, küresel bağımlılık, küresel köy, küresel milyarder, küresel medya, küresel ısınma, küresel gerçekler, küresel düşler gibi toplumsal olanı ilgilendiren birçok küresel boyut vardır.³⁷ 400 yıllık bir kullanım geçmişine sahip olan İngilizce global sözcüğü “bütün dünya” anlamıyla sözlüklerde yer bulmuş, zamanla kavram globalize, globalization, globalized varyasyonlarıyla sosyal bilimlerin moda bir kavramı haline gelmiştir. Türkçe karşılığı küreselleşmedir. 1960’lı yıllarda özellikle ekonomik bağlamda bir gündem sözcüğü haline gelen küreselleşme kavramı medya ve kültürel çalışmalar ve sosyolojide de vazgeçilmez bir tanımlamadır. Örneğin; McLuhan, 1960 yılında yayınlanan ‘Explorations in Communication’ (İletişim Üzerine İncelemeler) adlı eserinde, modern elektronik iletişim araçlarının; özellikle televizyonun çeşitli toplumlar ve kesimler arasındaki bölünmeleri ve farklılaştırmaları da ortadan kaldırarak dünyayı tek bir “Küresel Köy” topluluğuna dönüştüreceğini³⁸ ileri sürerek belki de dünyanın en fazla tartışılacak kelimelerinden birini kullanmıştır.

Yine bu yakın anlamın Marx ve Engels’in manifestolarında da işaret edildiği bilinmektedir. Küreselleşmeyi anlamaya ve anlatmaya çalışan düşünürler siyasetten ekonomiye, sosyolojiden çevresel etkilere, emperyalist tanımlardan kozmopolitan açılımlara kadar birçok disiplinde yorumlar yapmışlardır. David Harvey küreselleşmeyi “zaman mekan sıkışması” olarak tanımlarken Anthony Giddens “dünya çapında toplumsal ilişkilerin yoğunlaşması olarak tanımlamıştır. Edgar Morin “liberalizmin küreselleşmesi-gezegen ölçeğinde yayılma” yorumunu getirmiştir. Akbar Ahmad ve Hastings Donnan ise iletişime vurgu yapmış “iletişim, haberleşme ve ulaşım teknolojilerindeki hızlı gelişme” olarak tanımlamıştır. Politik anlamda “soğuk savaş sisteminin yerini alan uluslararası bir sistem” yorumu ise Thomas Freidman’dan gelmiştir. Sosyoloji alanında ise Roland Robertson’ın “dünyanın

³⁷ Sezgin Kizilçelik, **Küreselleşme ve Sosyal Bilimler**, Anı yayınları, (2. Baskı) İstanbul 2003, s.27

³⁸ Ünsal Oskay, **Kitle İletişiminin Kültürel İşlevleri**, Der Yayınları, (3.Baskı) İstanbul 2000, s.207

küçülmesi ve bir bütün olarak dünya bilincinin güçlenmesi” tanımı önemlidir. Antony Giddens’in öncülüğünde, küreselleşmeyi bir dönüşüm süreci olarak yorumlayan bazı düşünürler, küreselleşmeyi, modern toplumları ve dünya düzenini yeniden şekillendiren hızlı sosyal, siyasal ve ekonomik değişmelerin arkasındaki ana siyasal güç olarak görmektedir.³⁹ Dünyanın küçüldüğü sınırların ortadan kalkmaya başladığı bu sürecin etkisi günümüzde de sürmektedir. Bu sürecin temel vurgusu sivil toplum alanında kendini gösteren toplumsal ilişkilerin dönüşümü ve iletişim teknolojilerinin iletişime kazandırdığı yeni boyut üzerinedir.

Küreselleşme olgusunun tüm dünyayı etkilediği bir dönemde iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler yeni iletişim alternatiflerinin oluşmasına sebep olmuş, özellikle internet kullanımı iletişime farklı bir soluk kazandırmıştır. İnsanlar zaman mekan gözetmeksizin dünyanın her yerinde olup biten her şeyi anında takip edebilmek şansına sahip olmuştur. Ortaya çıkan siber kamusal alan, sermayeleşen ve holdingleşen medyaya alternatif bir mecra kazandırmış, köklü kurumları, ulus-devletleri zayıflatarak sivil iradenin gücünü arttırması ve daha katılımcı demokratik bir ortamı desteklemesi açısından farklı tartışmaları da gündeme getirmiştir. Bazı araştırmacılar bu durumu olumlu bulmuş sosyal ağlar sayesinde katılımcı demokrasinin giderek güçlendiğini, sesini duyuramayan, sistemin dışında kalan muhaliflerin seslerini duyurmak için alternatif bir iletişim kanalı oluşturduğunu belirtmişlerdir. Yeni dünya düzenin kurgulandığı ortamda, Türkiye dahil, dünyanın birçok yerinde sistem muhalifi gruplar “yeni medya” aracılığıyla kendi seslerini duyurmakta, eski toplum hareketlerinden farklı olarak, sosyal ağlar kullanılarak siber ortamlarda aktif biçimde küresel etkileşimler elde etmektedir. Facebook, Twitter, Youtube gibi sosyal paylaşım ağları milyonlarca insanı toplayarak yeni bir kamusal alan sağlarken, muhalif seslerin de yükseldiği yeni agoralar gibi değerlendirilmektedir.⁴⁰ Özellikle Ortadoğu’daki büyük değişimle birlikte yaşanan süreçte yeni medya devrimci bir medya gibi ileri sürülmektedir.

³⁹ Kızılcılık, a. g. e., s. 30

⁴⁰ Kezban Karagöz, “Yeni Medya Çağında Dönüşen Toplumsal Hareketler ve Dijital Aktivizm Hareketleri”, İletişim ve Diplomasi dergisi, Sayı 1, Eylül 2013, s.132

Yeni iletişim teknolojileri bilgi miktarını artırması, bireysel iletişime imkan sağlaması etkileşim ve evrensel erişim imkanı sağlaması gibi özelliklerinden dolayı katılımcı demokrasiyi gerçekleştirecek bir araç olarak değerlendirilebilir.⁴¹ İçinde bulunduğumuz toplumu betimleyen resmin diğer bir parçası da ağ toplumdur. Çağımız toplumu artık, herkesin her yerde ve her zaman istediği yere bağlanabildiği çağdır ve ‘ağ toplumu’ olarak tanımlanır. Ağ toplumunu etkin kılan en önemli özellik, iki yönlü iletişim, bir başka deyişle etkileşimdir. Yakın dönemde ortaya çıkan ‘sosyal ağlar’ kavramını ele alırsak; yüz yüze iletişimlerde birey iletişime geçtiğinde karşısındaki tarafından tanımlanırken sosyal ağlarda ise birey kimliğini adeta inşa etmektedir. Kurgulanan bir kimlik ve bu kurgu kimliklerin oluşturduğu bir ağdan bahsetmek mümkündür.⁴² Küreselleşme ile görüldüğü gibi toplumsal iletişim tercihleri ve alternatifleri de köklü bir biçimde değişmiştir. Bu değişim ve gelişim tabi ki sivil toplum alanını da etkilemiş ve sivil toplumun kendini gerçekleştirdiği kamusal alana, kendini ifade edebileceği birçok yeni yol kazandırmıştır.

Yaşadığımız dünyada devletler, toplumlar, kültürler arasındaki karşılıklı bağımlılık ilişkilerinin yaygınlaşması, derinleşmesi ve hızlanması olarak tanımlayabileceğimiz küreselleşme süreçlerinin yarattığı değişim ve dönüşümler olumlu olduğu kadar olumsuz ve yıkıcı da olmuştur. Bu olumsuz ve yıkıcı etkiler, çevre sorunlarından fakirliğe, eşitsiz gelişmeden savaşa kadar geniş bir yelpaze de yer almakta, ve dünyada ciddi bir sosyal adaletsizlik sorunu yaratmaktadır. Sivil toplum bağlamında, bu noktanın önemi şu dur: küreselleşme süreçlerinin yarattığı olumsuz ve yıkıcı etkilere, ulus-devletlerin kendi başlarına yanıt vermeleri çok zordur.⁴³ Sivil toplumun kazandığı bu yeni boyut, bu bağlamda, küreselleşme sürecine bir yanıt olarak da değerlendirilebilir. Sivil toplum ve desteklediği katılımcı demokrasi, küreselleşme süreçleri içinde, toplumsal sorunlara çözüm için önemli ve etkin bir aktör olarak ele alınmaktadır.

⁴¹ Kazım Karapınar, “**Türkiye’de Sayısal Platform Yayıncılığı Ve Digitürk Beklentiler Ve Sorunlar**”, Yeni İletişim Ortamları ve Etkileşim Uluslararası Konferansı Kitabı, Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi, İstanbul 2006, s.97

⁴² Karagöz, **a. g. m.**, s.133

⁴³ Fuat Keyman, “**Avrupa’da ve Türkiye’de Sivil Toplum**”, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları, (Der. Arzu Karamani) Sayı 3, Yıl 2004, s.9

1.1.3. Sivil Toplum Ve Kamusal Alan

Küreselleşmenin etkisiyle yeni ifade yöntemleri kazanan sivil toplum, kamusal alanla ilişkisi açısından da önemli bir tartışma konusudur. Kâr amacı gütmeksizin toplumsal birtakım sorunlara çare bulmak ve toplumun bilinçli sesini duyuran bir örgütlenmeler ağı oluşturmak yönleriyle bir kamusal güç olan sivil toplumun hareket alanı “demokratik katılım, yani toplumsal düzenin kuruluşu ve yönetimiyle ilgili kararlara demokratik yollarla dahil oldukları alan ve eleştirel söylem”⁴⁴, bireylerin toplumsal dönüşümler, mücadeleler ve politik süreçler bağlamında fikirlerini beyan edebildikleri alan şeklinde tanımlanan kamusal alandır. Sivil toplum örgütlerinin, toplumsal sorunların ve taleplerin demokratik bir platformda tartışılmasına, ve bu yolla da siyasi topluma aktarılmasına verdiği katkı, sivil toplumun kamusal alan olarak hareketini tanımlar. Avrupa’da bu alan gelişmişken ve katılımcı demokrasinin kurucu bir niteliği olarak düşünülürken, Türkiye’de ciddi sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu sorunlar en genelde, kamusal alan tartışmasının, Türkiye’de bugün devlet-endeşli yapılmasından ve kamusal alan ile devlet iktidarının özdeşleştirilmesinden kaynaklanmaktadır. Bu özdeşleşme, sivil toplumla siyasi toplum arasındaki toplumsal sorunların demokratik tartışma alanını giderek daraltmakta, sivil toplum örgütlerinin, siyasi aktörleri, toplumsal sorunların çözümü için etkileme olasılığı bakımından ciddi bir engel oluşturmaktadır. Bu nedenle, kendi siyasi söylemlerinde sivil toplumun önemini sıkça belirten siyasi aktörlerin Türkiye’de kamusal alanın “toplumsal sorunların demokratik müzakere alanı” olarak anlaşılması için çaba göstermeleri gerekmektedir. Demokratikleşme sürecine katkıları bakımından, sivil toplum örgütleri kamusal alan işlevini yerine getirmeye çalışsalar bile, devlet ve siyasi aktörlerin kamusal alana bakışları değişmedikçe, sivil toplumun kamusal alan olarak gelişimi engellenmiş olacaktır.⁴⁵ Demokratik katılım ve eleştirel söylem alanının olarak ihtiyaç duyulan normlar ülkemizde sık sık sekteye uğramakta siyasi müdahalelere maruz kalmaktadır.

⁴⁴ Osman Çalışkan, “Kamusal Alan Bağlamında Ağ Toplumu ve Yeni Kamusal Alan Arayışı”, Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Yıl 1, Sayı 1, İstanbul Güz 2014, s.43

⁴⁵ Keyman, a. g. e., s. 10

Bu noktaya kadar yaptığımız sivil toplum tanımlamaları değerlendirildiğinde, sivil toplumun varoluşu ve gelişimi için, sivil toplum alanını ve işlevlerini üç-boyutlu düşünmemiz gerektiğini Micheal Edwards'ın kavramsal dilini kullanarak söyleyebiliriz. Bu boyutları örgütsel yaşam olarak sivil toplum, demokratik toplum olarak sivil toplum ve kamusal alan olarak sivil toplum şeklinde sıralayabiliriz. Örgütsel yaşam sivil toplumun temel boyutudur ve farklı alanlarda hareket eden sivil toplum örgütlerini içermektedir. Örgütsel yaşam olarak sivil toplumun gelişmesi için, bu alanın siyasal ve ekonomik toplumdaki bağımsız olması ve sivil toplum örgütlerinin gönüllü kuruluşlar olarak, devlet yönetiminin dışında olması gerekmektedir. Bu nedenle de, bu alana son yıllarda, siyasi partiler ve ekonomik aktörlerin dışında yer alan “üçüncü sektör” adı da verilmektedir. Demokratik toplum olarak sivil toplumdaki, sivil toplum örgütlerinin demokratikleşme sürecine yaptığı katkıyı anlıyoruz. Bu alan sivil topluma ahlaki ve siyasi değer yükleyen alandır ve sivil toplumun iyi ve adaletli toplum yaratmaktaki işlevini simgelemektedir. Sivil toplum örgütleri, demokratikleşme sürecine katkı sağlarken, kendilerinin üçüncü sektör olarak hareket ettiklerini, ve devlet denetimi dışında yer alan ve toplumsal sorunların çözümüyle ilgili örgütsel bir yaşam alanı kurduklarını da unutmamalıdır. Kamusal alan olarak sivil toplum, sivil toplumla siyasal toplum arasındaki demokratik tartışma alanıdır. Yani demokratik katılım ve eleştirel söylem alanıdır. Tüm bu alanlarda sivil toplum normlarının asıl aktörleri olarak bahsedilen sivil toplum kuruluşları ise sivil bir toplumun verdiği meyvelerdir.⁴⁶ Bu kuruluşlar, demokratik değerler açısından hem içerisinde buldukları toplumdaki beslenmekte hem de söz konusu ortamın bu değerler çerçevesinde zenginleşip, serpilmesini sağlamaktadır.

1.1.4. Türkiye’de Sivil Toplum

Dünyadaki gelişmelere paralel olarak, hemen hemen küresel düzeyde hegemonyaya sahip olan Neo-liberal akımın etkisiyle, Türkiye’de de 1980’ler sivil toplum kavramının önemini giderek arttırdığı dönem olmuştur. Avrupa’da yaşanan

⁴⁶ Keyman, a. g. m., s.13

demokratikleşme süreçleri otoriter rejimlerden liberal-demokratik rejimlere geçişlere neden olmuş, uluslararası sistem giderek ekonomik entegrasyona uğramıştır. Türkiye de bu gelişmelerden etkilenmiş, ekonomik liberalleşmeyi sağlayacak ekonomi politikaları uygulamaya başlamıştır. 1990'lı yıllara gelindiğinde ise uluslararası sistemle ekonomik bütünleşmenin tek başına yeterli olmayacağı, bunun siyasi entegrasyonla tamamlanması gerektiği gündeme gelmiş, ekonomik ve siyasi liberalizmi destekleyen görüşler devletin hareket alanını olabildiğince sınırlamayı hedeflemişlerdir. Devletin rolünün ve faaliyetlerinin sınırlandırılması, sivil toplumun yüceltilmesini beraberinde getirmiştir. Yani küresel konjonktür, sivil toplum kavramının 1980'ler ve 1990'lar Türkiye'sinin siyasi söylemine girmesini sağlayan en önemli faktör olmuştur. Tüm bu gelişmelerin yanı sıra Türkiye'de yaşanan bazı siyasi koşullar da sivil toplum kavramının önemine katkıda bulunmuştur. 12 Eylül askeri müdahalesi bunlardan biridir. Ülke tarihinde yaşanan darbelerle birlikte bu son müdahale, Osmanlı-Türk siyasi yapısının etkili bir özelliği olan devletin toplum karşısındaki baskın konumunun bir kez daha ve güçlü bir şekilde hissedilmesine sebep olmuştur. Böylece devletin eylemlerinin sınırlandırılması, toplumun devlet karşısındaki konumunun güçlendirilmesi yolundaki görüşlerin dile getirilmeye başlamasını sağlamıştır. Bu görüşler daha sonraki sivil hükümetlerin siyasi söylemlerinde yer bulmuş, bireyin devlet için değil, devletin birey için var olduğu anlayışı yaygınlaştırılmaya çalışılmıştır.⁴⁷

Yakın tarihte başlayan kimlik ve ideoloji temelli grupların yükselişi de devlet, toplum ilişkilerinin nasıl düzenleneceği tartışmalarını hızlandırmıştır. Bu bağlamda 1980 sonrası önemli bir ivme kazanan kadın hareketlerinin etkisi de belirtmeye değerdir. 1980'li yıllara kadar farklı ve hatta birbirine rakip siyasi ideolojilerin bir parçası durumunda olan kadın konusu bu dönemde özerkliğini kazanmış ve başlı başına bir siyasi hareket olarak ortaya çıkmıştır. Son olarak, ekonomik ve siyasi entegrasyon süreçleriyle yakından ilgili olmakla birlikte, özellikle 1990'ların ikinci yarısından itibaren ülkenin siyasi gündeminin en tepesine yerleşen Avrupa Birliği tam üyelik başvurusu çerçevesinde devam etmekte olan müzakerelerin etkisi sivil

⁴⁷ Onbaşı, a. g. e., s.64

toplum kavramının Türkiye’deki kaderini önemli ölçüde etkilemiştir.⁴⁸ Böylece sivil toplum kavramı ve tabii ki sivil toplumun meyveleri ve aktörleri olan sivil toplum örgütleri Türkiye siyasal hayatına girmiş ve siyasal tartışmaların yanı sıra gündem tartışmalarının önemli bir unsuru haline gelmiştir.

1.2. Sivil Toplum Örgütleri

Sivil toplum, kamu bilincinin gelişebildiği, demokratik katılıma imkan veren ve iletişime açık bir alandır ve tabii ki dayanışma içinde harekete geçmek ve iletişim kurmak için bireylerin örgütlü gruplar oluşturmasına ihtiyaç vardır. İşte sivil toplumdan, sivil toplum örgütlerine geçiş de bu noktada başlar. Sivil toplum, örgütlü toplumdur ve Sivil Toplum örgütleri sivil toplumla iç içe geçmiştir. Avrupa’da sivil toplum, çoğu kez NGO (Non-Governmental Organization) terimiyle birlikte ifade edilmektedir. Sivil toplumun önemli bir parçası ve baş aktörleri olan bu kuruluşlar, vatandaşları ortak bir amaç için bir araya getiren, çevre ve insan hakları örgütleri, tüketici dernekleri, yardım ve eğitim örgütleri gibi yapılardır. İngilizcede NGO (Non Governmental Organisation) adı ile tanımlanan kuruluşlar Türkçede, sivil toplum örgütleri, sivil toplum kuruluşları, devlet dışı kuruluşlar, hükümet dışı kuruluşlar, gönüllü kuruluşlar ve üçüncü sektör gibi farklı biçimde adlandırılmaktadır. Hükümet Dışı Kuruluşlar (Non Governmental Organisation (NGO) olarak da bilinen bu kuruluşlar, İngiltere’de “Gönüllü Kuruluş” (Voluntary Organisation), Amerika Birleşik Devletlerinde “Özel Gönüllü Kuruluş” (Private Voluntary Organisation), bazı ülkelerde “Gönüllü Kalkınma Kuruluşları”, bazı ülkelerde de “Yurttaş Örgütleri” şeklinde adlandırılmakla beraber, bu kavramların tümünün özünde gönüllülük ve yurttaş temel alan bir yapı bulunmaktadır. Sivil toplum örgütleri yapı, faaliyet ve tür açısından çok çeşitlilik göstermektedir. Özellikle bilim, teknoloji, eğitim, sağlık, çevre, spor, kalkınma, din ve yardım işleri kapsamında faaliyetler gösteren özel ve kamu vakıfları, çeşitli yurttaşların oluşturduğu örgütler, cemiyetler, dernekler, sendikalar ve çeşitli meslek odaları yer almaktadır. Sivil toplum örgütleri

⁴⁸ Onbaşı, a. g. e., s.67

genel olarak, üyeleri arasında maddi ya da manevi çıkara bağlı, dayanışma bilincine sahip, iktidara geçmeyi amaçlamaksızın siyasal sistemi etkilemeye çalışan menfaat ya da baskı guruplarıdır.⁴⁹ Bu guruplar seçtikleri alanda hedef odaklı çalışır, sorunlara kalıcı ve uzun vadeli çözümler üretmek için siyasi süreçleri etkilerler. Yani ortak bir amaç etrafında gönüllü olarak ortak çıkarlara hizmet ederler.

Günümüzde çağdaş demokrasiler için önemli olan temel sektörler kamu sektörü ve kar amacı taşıyan özel sektör yanında üçüncü sektör olarak tanımlayabileceğimiz oluşum, kar amacı gütmeyen ve kamu yararına çalışan sivil toplum örgütleridir.⁵⁰ Kamu yararı bakımından, toplumsallaşma sürecinin önemli bir sonucu olarak ortaya çıkan sosyal sorumluluk; bireylerin, toplumun bütününe karşı geliştirdikleri, toplumsal birliktelik ve davranış temellerine, ve toplumun gelişmesi ve kalkınması hedeflerine dayalı, gönüllü davranışları içermektedir. Bireyler bu gönüllülük duygusuyla, birçok farklı çevresel ve sosyal desteği toplumsal boyutta gerçekleştirmektedir. Bu bağlamda gerek global gerekse lokal düzeyde, birbirinden farklı veya benzer alanlarda faaliyet gösteren ve kar amacı gütmeyen kuruluşlar, bu bireysel gönüllülüğü ve sosyal gelişim hedeflerini bir araya getirerek sivil toplumda katılımın desteklenmesini sağlamaktadır.⁵¹ Demokratikleşmenin önemli bir ölçüsü olarak düşünülen sivil toplumun kapsadığı geniş alanın, yani toplumsal, siyasal ve ekonomik alanın yanında örgütlülüğü de önemlidir. Bu örgütlülük kendini sivil toplum örgütlerinde somutlaştırmaktadır.

Bazen kendiliğinden oluşan bazen de oluşumu hazırlanan toplumsal sorunları, bunların gündelik ve özel yaşamdaki sonuçlarını ayrıntıları ile değerlendiren, sorunlara yönelik talepleri ve çözüm önerilerini kamusal alana taşıyan toplumsal örgütler, 20'nci yüzyılın son döneminden itibaren demokratikleşme ve katılım açısından önemli bir alanı ve dengeyi oluşturmaya başlamış, aynı zamanda

⁴⁹ Bilge Doğanlı, "STK (Vakıflar) ve Marka İmajı", Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 43, Ocak 2015, s.48

⁵⁰ Levent Şahin, Mustafa Öztürk, "Küreselleşme Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye'deki Durumu", Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, Cilt 1, Sayı 54, Güz 2011, s.15

⁵¹ Özge Uluğ Yurttaş, Başak Şişman, "Sivil Toplum Örgütleri ve Kitle İletişim Araçlarının Çevre Okuryazarlığı Bilinci Oluşturmadaki Rolü", Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi, (ISSN: 2147-0626), s.450

toplumların demokratik öğrenme süreçlerine önemli katkılarda bulunmuşlardır.⁵² Sivil toplum örgütleri çerçevesinde değerlendirilen bu oluşumlar, toplumsal desteğin sağlanmasında rol oynayan, beklentiler ve gereksinimler doğrultusunda kamu bilincini geliştiren, demokratik katılıma imkân veren ve karşılıklı etkileşimi destekleyen bir görev üstlenmektedir. Bazı demokrasi kuramları, bu tür örgütlerin, toplumsal katılımı desteklediğini, böylece toplumsal düzenin korunmasında önemli rol oynadığını vurgulamaktadır.⁵³ Dolayısıyla bireyin gönüllülüğü esasında ortaya çıkan sosyal sorumluluk sivil toplum örgütlerinin yapısı içerisinde, birlikteliğin yarattığı güç ile yansımaktadır.

Sivil toplum örgütlerini, “ülkelerin ekonomik ve sosyal yapılarına göre farklılaşan kar amaçsız kuruluşlarını; toplumun kendi gücünü kullanarak, iç ve dış sorunlarına çözüm araması için oluşmuş, toplumun değişen ihtiyaçlarına göre toplumun kendi kaynaklarını harekete geçiren, kitlelere ulaşmayı, bilinçlendirmeyi ve harekete geçirmeyi sağlayan oluşumlar”⁵⁴ olarak tanımlamak mümkündür. Bu gibi oluşumlar, bir grup insanın ortak bir amaç etrafında, uzun veya kısa bir zaman dilimi içinde bir araya gelmesi; ortak bir kimlik ve faaliyet yaratmasıyla oluşan toplumsal birlikteliklerdir. Demokrasinin kurumsallaşmaya başladığı ilk dönemden itibaren, politikayı ve demokrasiyi yoğun olarak etkilemiş, özellikle kadın, işçi ve gençlik hareketlerinde olduğu gibi bireylerin ve toplumun özgürlük alanını genişletmek gibi çeşitli işlevler yüklenmiştir.⁵⁵ Özellikle sesini duyuramayan ve toplumsal ihtiyaçlarına muhattap arayan bireylerin kamusal alana sivil toplum örgütleri vasıtasıyla çıkması bu özgürlük alanının oluşması açısından önemlidir.

Görüldüğü gibi, Sivil toplum örgütleri tanımına ilişkin birçok görüşe rastlamak mümkündür. Bu tanımların birçoğunda vurgu, sivil toplum örgütlerinin ferdi çıkarlar dışında ortak çıkarlar gütmesi, demokratikleşme süreçlerine çoğulculuk, katılımcılık ve birliktelik gibi sıfatlarla değer katması üzerinedir.

⁵² Leyla Sanlı, **Politik Kültür ve Toplumsal Hareketler**, Alan Yayıncılık, İstanbul 2005, s.7

⁵³ Gordon Marshall, **Sosyoloji Sözlüğü** (Çev. Osman Akınhay ve Derya Kömürcü), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 1999, s. 278

⁵⁴ Marshall, **a. g. e.**, s.388

⁵⁵ Sanlı, **a. g. e.**, s.12

Örneğin Biber, Sivil Toplum örgütlerini, toplum yararına çalışan ve bu amaçla kamuoyu oluşturan, kar amacı gütmeyen, sorunların çözümüne odaklanarak çoğulculuk ve katılımcılık kültürünü geliştiren, demokratik, bürokratik sınırlamalar dışında, gönüllü olarak bir araya gelen bireylerden oluşan örgütlenmeler şeklinde özetler ve sivil toplum örgütlerine yönelik tartışmaların, büyük oranda devletle olan ilişkiler ekseninde sürdüğünü⁵⁶ ifade etmektedir. Seyyar ve Adalı ise, Sivil Toplum Kuruluşlarını, dar ve geniş anlamları çerçevesinde ikiye ayırır. Onlara göre; geniş anlamda sivil toplum kuruluşları, toplum içerisinde idarenin bir parçası olmayan ve sivil toplum alanında etkinlik gösteren her türlü örgütlerdir. Bunlar siyasi gruplar, sendikalar, dini kuruluşlar, spor kulüpleri, kültür ve sanat dernekleri, ticari birlikler ve sanayi odaları gibi kuruluşlardır. Dar anlamda sivil toplum kuruluşlarını ise, yalnızca sosyo-ekonomik kalkınmaya katkıda bulunan örgütler şeklinde sınıflandırır. Konumuz itibariyle bizi de daha fazla ilgilendiren bu sivil toplum kuruluşlarının dört temel özelliğini aşağıdaki gibi sıralanmıştır:⁵⁷

1. Gönüllülük; Örgütün kurulmasını öneren ya da engelleyen hiçbir yasal düzenlemenin olmaması gerektiği gibi, katılımın da gönüllü olarak gerçekleşmesi gerekmektedir. Bir başka ifadeyle, üye kabulünü esas alan ve üyelerinin demokratik katılımına imkan tanıyan kuruluşlar sivil nitelik taşır.
2. Bağımsızlık (Özerklik); Sivil toplum örgütleri toplumun kuralları dahilinde kendilerini oluşturan yasalarla veya üyelerin denetimi için yetki verdiği kurullarla denetlenirler. Bu, sivil toplum örgütlerinin, merkezi ve mahalli idarelerden bağımsız oldukları anlamına geldiği gibi, kamu yararı konusunda siyasi partilerden farklı görüşlere sahip oldukları anlamına da gelmektedir. Sivil toplum örgütleri her ne kadar devlet yapıları dışında ise de, gerektiğinde devlet kurumları ile yakın işbirliği içinde olabilmektedirler.

⁵⁶ Biber, a. g. e., s.28

⁵⁷ Ali Seyyar, Ömer Adalı, "Türkiye'de Yoksullukla Mücadelede STK'ların Roller ve Önemleri :Deniz Feneri örneği", I. Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, Küresel Demokrasinin Gelişmesi ve Katılım Sağlanması Açısından Sivil Toplum Kuruluşları Bildiriler Kitabı, Haziran 2004, s. 187-195

3. Kar Amacı Gütmemek; sivil toplum örgütleri kişisel kar veya kazanç için faaliyet göstermezler. Ancak; bu kuruluşlarda sürekli olarak çalışanlar ücret alabilirler. Ayrıca, gelir getirici faaliyetlerde bulunabilirler, fakat elde edilen gelirleri üyelere dağıtmazlar.
4. Vizyon ve Bir İdeale Sahip Olmak: sivil toplum örgütleri, amaçları ve buna bağlı değerler doğrultusunda gayretli faaliyetlerde bulunurlar.

Diğer yandan Bihder Güngör Ak, "Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Katılım Sürecinin Sivil Toplum Kuruluşlarına Etkileri ve Katkıları" adlı makalesinde sivil toplum örgütlerin temel hedeflerini ele alır. Ona göre; Sivil toplum kavramının, totaliter veya otoriter rejimlerden demokrasiye geçiş sürecinin anahtar kavramı, demokratik toplum yönetiminin temel kurucu ögesi, bireysel hak ve özgürlükler alanının genişlemesinin en birincil faktörü olduğu düşünülürse, bu bağlamda sivil toplum kuruluşlarının hedefleri de aşağıdaki gibi özetlenebileceğini ifade eder.

Toplumsal sorunların çözümü için çalışmak, Toplumsal sorunların çözümünde devletle işbirliği yapmak, Siyasiler tarafından kullanılmak yerine, devlet yönetiminin etkili, verimli, sorumlu, şeffaf bir hal alması için çalışmak, Böylece sivil toplumu en ucra yerdeki vatandaştan en modern yerde yaşayan vatandaşa kadar herkesin aktif vatandaş olarak yönetime katılmasını sağlamak, Toplumsal yaşam içinde var olan farklı kültür, sosyal ve ekonomik şartlardan gelen herkesi demokratik ve şeffaf bir yönetim anlayışı etrafında toplamak, Toplum devlet birey ilişkilerinde hak ve sorumlulukların adaletli dağılımında yardımcı rol oynamak (...)⁵⁸

Tüm bu hedefler için önemli olan husus, bu sürecin nasıl işlediğidir. Bazen devletler, küreselleşmenin doğurduğu toplumsal sorunları çözmede yetersiz kalabilmektedir. Sivil toplum kuruluşları bu kapsamda gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde kamuoyu oluşturma yoluyla bireylerin taleplerinin dile getirilmesine ve dikkate alınmasına yardımcı olmaktadır. Gerek örgüt içi yapıları itibariyle, gerekse var olmaları sebebiyle çoğulcu bir toplum yapısının

⁵⁸ Bihder Güngör Ak, "Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Katılım Sürecinin Sivil Toplum Kuruluşlarına Etkileri ve Katkıları". II. Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, Küresel Eşitlik Bildiriler Kitabı, 2015, s.189

oluşturulmasında etkin işlevler üstlenirler. Aynı amaca yönelik farklı çözüm yollarını savunan bireyleri bir araya getirerek toplumsal dokularda çoğulculuk kültürünün yerleşmesine katkıda bulunurlar. Sivil toplum kuruluşları zaman zaman devletin gerçekleştirdiği uygulamalara ve piyasa ekonomisinin bazı mekanizmalarına karşı da koruyucu bir işlev görmektedirler. Sivil toplum örgütleri pilot projeler üreterek, bu projelere kaynak bularak ve uygulayarak, eğitim, çevre, adalet hizmetlerine erişim, sosyal refah ve istihdam konularında hükümet politikalarına koşut ya da alternatif sorumluluklar alabilirler. Kriz dönemlerinde yaşanan krizi hafifletmeye, halkın acil ihtiyaçlarını gidermeye, politik kararları değiştirmek üzere resmi organlara doğrudan ya da dolaylı yollardan baskı yapmaya, çatışan taraflar arasında arabuluculuk yapmaya ve krize müdahale etmek üzere uluslararası organları harekete geçirmeye çalışmak gibi politik konularda etkinliklerde bulunabilirler.⁵⁹ Sivil toplum örgütlerinin üstlendikleri bu tür sosyal sorumluluklar, toplumun her kademesinde onları fonksiyonel kılmakta ve gün geçtikçe önemini arttırmaktadır. Devlet organları da bu manada sivil toplum örgütlerini desteklemekte ve destek beklemektedir. Ortaya çıkan bu iletişim ve işbirliği toplumsal sorunların farkındalığı konusunda yetkili mercileri daha hızlı hareket etmeye, farklı görüş ve fikirlere erişmeye, özellikle kriz süreçlerinde daha rasyonel kararlar vermeye itmektedir.

Küresel tanımları ve değerlendirmelerinin yanı sıra, sivil toplum örgütlerinin Türkiye’de toplumsal algı bakımından zirveye çıktığı dönem 17 Ağustos 1999 Marmara Depremi sonrasındaki süreçtir. Bu dönemde sivil toplum örgütleri, toplumsal dayanışma anlamında son derece nitelikli ve karşılıklı güvene dayalı bir ortam yaratmıştır. Kamuoyunun sivil toplum örgütlerine bakışında önemli bir pozitif değişim yaşanmış ve yakın tarihe kadar sadece ferdi ve siyasi çıkarlar kapsamında tanınan, devlet otoritesine ve denetimi dışında kabul sorunları yaşayan sivil toplum örgütleri toplumsal sorumlulukları olan katılımcı ve çoğulcu demokrasi anlayışı taşıyan daha meşru kurumlar olarak algılanmıştır. Demokrasi ve modernite anlamında gelişen bu ortam, hem sivil toplum örgütleri arasındaki, hem de sivil toplum örgütleriyle sosyal gruplar arasındaki ilişkiler ağını güçlendirirken devlet-

⁵⁹ Şahin ve Öztürk, a. g. m., s.16-17

sivil toplum ilişkisini kararsızlığa itmiştir. Kutsal devlet algılamasının oldukça güçlü olduğu Türk toplumunda, temel sosyal hizmetler devletten beklenmektedir. Oysa Marmara Depremi'nde kamuoyunda devlet aygıtının ne kadar etkin çalıştığı sorgulanmaya başlanmış; diğer taraftan devletten beklenen birçok faaliyetin sivil toplum tarafından gerçekleştirilmesi nedeniyle devletle sivil toplum örgütleri belirli faaliyet alanlarında kıyaslanmaya başlanmıştır.⁶⁰ Sivil toplum örgütlerinin toplumsal kabulü bu anlamda çok önemlidir. Ülkemizde yakın bir tarihe kadar sivil toplum örgütleri daha çok siyasi faaliyetler bağlamında değerlendirilmiş, yaşanan siyasi sıkıntılar bu örgütlenme süreçlerini olumsuz etkilemiştir. Sivil toplum örgütlerinin sosyal sorumluluk ve toplumsal katılım işlevleri son zamanlarda kabul görmeye başlanmış ve itibarı artmıştır.

Ülkemizde sivil toplum örgütleri, özellikle son 15 yılda gerek etkinlik ve söylemleri, gerekse de siyasal otoriteyle mesafesi açısından sıkça gündeme gelmekte ve tartışılmaktadır. Yakın zamanda, büyük metropoller de gerçekleşen mitingler ve bu mitinglerin organizasyonunda sivil toplum örgütlerinin aktif rol oynaması medyada ve kamuoyunda bu örgütlere yönelik ilginin artışına neden olmuştur. Zira bu örgütler, yaşanan siyasal gelişmelerde taraf olma, kanaat geliştirme ve kamuoyu oluşturma noktasında söz sahibi olmaktadır.⁶¹ Kuramsal alt yapısını oluşturduğumuz çalışma kapsamında üzerinde durulacak, temaları çevrecilik olan sivil toplum örgütleri ve faaliyetleri bu duruma örnek gösterilebilir. Çevre konusunda ulusal ve uluslararası ölçekte çok sayıda sivil toplum örgütü faaliyet göstermektedir. 1990'lı yıllardan itibaren çevreci sivil toplum kuruluşları hem gelişmekte olan ülkelerin hem de gelişmiş ülkelerin ekonomik ve toplumsal politikalarına yaptıkları eleştirilerle dikkati çekmekte, kamu otoritesinin çevre konularında önlemler alması yönünde girişimlerde bulunmakta ve uluslararası kuruluşlarda gerçekleştirdikleri çalışmalarla çevresel politikaların biçimlenmesinde etkili olabilmektedirler.⁶²

⁶⁰ Hakan Çopur, Sivil Toplum Örgütlerinin Toplumsal ve Siyasal Bakımdan Önemi , Teoriden Pratiğe Sivil Toplum http://www.ekopolitik.org/images/cust_files/070522142001.pdf, erişim 03.02.2017

⁶¹ Özkan Yıldız, Sivil Toplum Örgütleri, Özerklik: Kavramsal Bir Açılım, [http://sbe.gantep.edu.tr/Sosyal%20Bilimler%20Dergisi/Cilt%20Listesi/2007/C6Sayi%201/PDF/SBD 2007-03-6.pdf](http://sbe.gantep.edu.tr/Sosyal%20Bilimler%20Dergisi/Cilt%20Listesi/2007/C6Sayi%201/PDF/SBD%202007-03-6.pdf), erişim 25.01.2017

⁶² S.Şirin, **Türkiye'de Çevre Politikalarının Oluşum Sürecinde Gönüllü Çevre Kuruluşlarının Rolü**, TODAİE, Ankara 2002, s.65

Ülkemizde de faaliyet gösteren, çevreci hareketler çerçevesinde oluşan bu örgütler yakın dönem gündeminde kendilerini sık sık göstermiş ve çevreci tutumlara yönelik kanaatleri etkilemiştir.

1.2.1. Çevreci Sivil Toplum Örgütleri

Dünyamızın geleceğini tehdit eden küresel çevre sorunlarının arkasında, insanların doğayı hiç bitmeyecek bir kaynak olarak düşünmesinin önemli etkileri bulunmaktadır. Geçmişten günümüze kadar insanoğlunun doğa üzerindeki tahakkümünün, özellikle Sanayi Devrimi ile birlikte daha da hızlandığı ve toplumların bilinçsizce davranışları neticesinde artık doğanın taşıma kapasitesinin tükenme noktasına geldiği söylenebilir. Doğal kaynakların acımasızca yok edilmesi, doğa ve insan arasındaki dengeyi bozarak pek çok problemi de beraberinde getirmiştir. Git gide yok olan ormanlar, kirlenen, kullanılamaz hale gelen doğa ve yok olan türler, insanların doğa üzerindeki sömürsünün sonuçları olarak sıralanabilir. Çağımızın en büyük çevre problemlerinden biri olan küresel ısınma ve beraberinde ortaya çıkan iklim değişikliği, tüm canlıların ve doğamızın geleceğini ciddi anlamda tehdit etmekte ve insan kaynaklı etkenlere bağlı olarak daha fazla hız kazanmaktadır. Doğanın bir sömürü aracı olarak kullanılması belki toplumların refah seviyelerini artırmış olabilir, ancak insanlar da, diğer türler gibi, bir canlı türü olduğunu ve yaşamak için temiz hava, su ve çevreye muhtaç olduğunu unutmamalıdır. İnsanın doğa üzerindeki her bilinçsiz davranışı, aslında katlanarak yine kendisine dönmektedir. O halde yeni nesillere daha güzel bir dünya bırakabilmek adına toplumda çevre bilincinin artırılmasına gayret gösterilmesi gerekmektedir.⁶³ Bu noktada sosyal sorumluluk ve toplumsal duyarlılık işlevleri ile çevreci faaliyetler gerçekleştiren sivil toplum kuruluşlarına büyük görev ve sorumluluklar düşmektedir.

⁶³ Karataş, a. g. e., s.856

Sivil toplum örgütleri çeşitli faaliyetleriyle toplum hayatını önemli ölçüde etkileyebilmekte, insanları bilgilendirip tutumlarını değiştirebilmektedir. Sivil toplum örgütlerinin toplumu çevre konularında bilinçlendirip, doğayla uyumlu yaşamaya ve saygı duymaya yönlendirmesi, yapılan çevresel çabalar arasında önemli bir yer tutmaktadır. Sivil toplum örgütlerinin çabaları ile doğa sevgisi verilen ve eğitilen nesiller, onu korumak, geliştirmek için ellerinden gelen gayreti gösterebilecek, gelecekte çok daha sağlıklı bir dünyada yaşamının garantisi olabileceklerdir. Çevre gönüllüsü sivil toplum örgütleri aracılığıyla yapılacak çevre dostu faaliyetler, toplumun daha bilinçli ve çevreye karşı daha duyarlı olmasını sağlayabilecektir.⁶⁴ Bu çalışmada özellikle iletişim faaliyetleri kapsamında değerlendirilecek olan çevreci sivil toplum örgütlerini açıklamadan önce çevre sorunlarının tarihsel sürecine ve çevreci hareketlerin düşünsel geçmişine değinmek doğru olacaktır.

1.2.2. Çevre Sorunlarının Geçmişine Kısa Bir Bakış

Çevre en genel anlamıyla; “insan etkinlikleri ve canlı varlıklar üzerinde, hemen ya da uzunca bir süre içerisinde, dolaylı ya da dolaysız bir etkide bulunabilecek fiziksel, kimyasal, biyolojik ve toplumsal etkenlerin belirli bir zamandaki toplamıdır.”⁶⁵ Görüldüğü gibi çevre yalnız insanları değil tüm canlı ve cansız varlıkları kapsamaktadır. İnsanlar, hayvanlar ve bitkiler gibi canlı varlıkların yanında denizler, göller, akarsular, dağlar ve ormanlar gibi fiziksel oluşumlar da çevrenin eşsiz unsurlarıdır. Tüm bunlar “doğal çevreyi” oluştururken insanların yaşama ihtiyacı için oluşturdukları yerleşim yerleri ise “yapay çevreyi” oluşturmaktadır.⁶⁶ Doğal ve yapay çevre birbirlerine girift kavramlar olmakla birlikte karşılıklı etkileşim gösterir.

⁶⁴ Karataş, a. g. e., s.857

⁶⁵ Faith Balkaya, “Çevreci Hareketlerin Ekolojik Yurttaş Oluşturmadaki Rolü”, II. Bölgesel Sorunlar ve Türkiye Sempozyumu, 1-2 Ekim, Kahramanmaraş 2012, s.2

⁶⁶ Balkaya, a. g. e., s.3

Çevre sorunları, günümüz uygarlığının karşı karşıya kaldığı en önemli sorunlardan birisidir. Gelişmiş-sanayileşmiş Batılı ülkelerde çevrenin maruz kaldığı durum özellikle 1960'ların sonu ile 1970'lerin başında⁶⁷ sorunlu olarak değerlendirilmeye başlanmıştır; ancak bu dönemden sonra çevre adına bir mücadele başlamıştır. Yani çevre son otuz yıldan beri insanlığın gündeminde belirgin bir biçimde yer almaktadır. Ancak çevre sorunlarını, yirminci yüzyılın ikinci yarısında aniden başlayan bir olgu olarak görmek mümkün değildir. Çevre sorunlarını, ilk insanların medeniyetler oluşturup yeni yerleşim yerleri kurmaya başladıkları, uygarlıkların temelini atıldığı çok eski dönemlere kadar götürmek olanaklıdır.⁶⁸ Günlük yaşamı idame etmek için insanoğluna gerekli kaynakları ve ortamı sağlayan doğa, ilk başlarda bu işlevlerini yerine getirirken yıpranan ve ardından kendini yenileyen bir düzen içerisinde çalışmaktaydı. Bu aşamada doğal dönüşüm yenilenmeyi de beraberinde getirdiği için "değer yitimi, bozulma, kirlenme" gibi sorunlar söz konusu değildi. Fakat kısa sürede insan nüfusunun artmasıyla bu denge durumu bozulmuş ve çevresel problemlerin hissedilmeye başladığı yeni bir dönem başlamıştır. Bir bakıma çevresel yitimin, doğanın müdahale edilmeden sağlayacağı besin miktarının artık insanlara yetmediği bir dönemde, insanoğlunun araç yapmaya ve kullanmaya başlamasıyla ortaya çıktığı söylenebilir. İnsanın doğaya egemen oluşunda iki yeteneğinin, "aklını kullanma" ve "araç yapma", bir araya gelmesi öncü rol oynamıştır. Böylece, bazılarının çevre sorunlarının baş sorumlusu, bazılarının da tek kurtuluş yolu olarak gördükleri "teknoloji" nin ilk ürünleri ortaya konmaya başlanmıştır.⁶⁹ Tabii ki tarihin çeşitli dönemlerinde, teknolojinin dışında çevresel bozulmaya yol açabilecek kimi olayların meydana geldiğini de unutmamak gerekir. İnsan soyunun ve yeryüzünün devamı için tehlike yaratan, yakın zamanlara kadar yaşanmış birçok doğal felaketin yanında, Sanayi Devrimi'nden önce, yani insanın doğayla barışık olduğu dönemde, çevre kirliliğine yol açan etmenler, genelde ya savaşlar ya da nüfusun bir noktada aşırı yığılması olmuştur.⁷⁰ Ancak çevre üzerindeki

⁶⁷ Francis Sandbach, **Environment, Ideology & Policy**, Basil Blackwell, Oxford 1980, s.1.

⁶⁸ Ralph Meltzer, **Ekoloji Çağı, Derin Ekoloji**, (Der. Günseli Tamkoç), Ege Yayınları, İzmir1994, s.28

⁶⁹ Bedia Akarsu, "**İnsan ve Çevre**", Cogito, S.2, Güz 1994, s.28.

⁷⁰ Jr. Lynn White, **The Historical Roots of Our Ecologic Crisis, Man and the Environment**, (Ed. Wes Jackson), WM. C. Brown Company Publishers, Dubuque, Iowa 1973, s.23

baskı ve yitimin hızlanması yönünde özellikle işaret edilecek zaman, sanayi devrimi sonrası ve her alanda insanoğlunu doğaya üstün kılan teknoloji çağıdır.

Başlangıçta yalnızca temel gereksinimleri karşılamak üzere kullanılan aletler, gün geçtikçe kuvvetlenmiş, çeşitlenmiş; kullanım amaçları değişik bir biçim almaya başlamış ve nitelikleri Sanayi Devrimi ile birlikte eşi görülmemiş bir düzeye ulaşmıştır. Bu durum insan-doğa ilişkisi açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur. Küçük çaplı bireysel üretim artık insanlığa yetmeyip, işbölümü başlayıp kitlesel üretim biçimine geçildiğinde çevresel bozulmanın telafisi olmayan doğa sorunlarına ve canlıların yaşamını olumsuz yönde etkileyebilecek yitimlere sebep olduğu görülmektedir. Bu bakımdan Sanayi Devrimi'nin, çevre sorunlarının hızlanmasında bir dönüm noktası olduğu söylenebilir. İnsanın doğadan faydalanmaya başlaması, insanın kendi varlığı ile yakın bir geçmişe sahiptir. Fakat Sanayi Devrimi ve onun arkasındaki Aydınlanma Düşünüşi ile insan artık doğadan yalnızca yararlanmakla kalmayıp, ona egemen olmanın yollarını da aramaya başlamıştır.⁷¹ Yani doğa üzerindeki tahakkümün temelleri doğaya egemen olma ve sınırsızca kullanma düşüncesinin hakim olduğu aydınlanma süreciyle başlamış, sanayi devrimiyle de sağlamlaşmıştır.

Felsefî düşünce açısından bakıldığında insan-doğa ilişkisi ilkçağlardan beri süregelen bir ilişkidir. İlkçağ filozoflarının doğaya yönelişlerinin temelinde doğaya egemen olma değil, onu anlama çabası yatmaktadır. Doğayla arasına mesafe koymayan insan, tersine onunla bütünleşmeyi seçmiştir. Halbuki 16. ve 17. yüzyıllara gelindiğinde özellikle Bacon ve Descartes ile başlayan ve aklın tek ölçüt olarak görülmesiyle formüle edilen anlayış, yani bilimsel dünya görüşü, insanın hem kendisini hem de çevresini algılama biçimini bütünüyle değiştirerek mekanik bir doğa tasarımına yol açmış ve artık doğanın akıl yoluyla tasarlandığı ve dönüştürüldüğü yeni bir döneme girilmiştir. Özellikle Rönesans döneminden sonra benimsenen doğa üzerinde salt bir egemenlik kurma gerekliliği gibi aydınlanma

⁷¹ M. Ali Kılıçbay, "Çevre'nin Çerçevesi", Türkiye Günlüğü, S.3 Haziran 1989, s.36.

düşünüşü doğa sömürü sürecini hızlandıracak davranışlara kaynaklık etmiştir. Aydınlanma ile birlikte, Eski Yunanlı düşünürlerin doğanın düzeninde ussal bir ilke olduğu biçimindeki düşüncesi yeniden benimsenir. Bu yolla insan evreni tanıyabilecek, anlayabilecek ve onu egemenliği altına alarak varlığını ve gücünü pekiştirecektir. Bu düşünce sisteminin ardında Descartes ve Bacon gibi düşünürler vardır. Descartes'in insanın doğaya egemen olması gerekliliğini vurgulayan fikri bu sözlerinde özetlenmiştir;

Ateşin, suyun, havanın, yıldızların, gökyüzünün ve çevremizdeki tüm cisimlerin güçlerini ve etkilerini, zanaatkarlarımızın çeşitli işlerinin ayrıntılarını bildiğimiz kadar öğrenerek, bunlardan, kullanılmaya elverişli oldukları her biçimde yararlanmak ve böylelikle, doğaya egemen olmamıza yardımcı olacak uygulanabilir bir felsefe ortaya çıkarmak...⁷²

Descartes bu sözlerinden aydınlanma düşünüşünün temelinde, aklın ve üretimin başarının tek ölçütü olduğu, böylece doğanın tüm ayrıntılarının kontrol edilebileceği ve insanın hizmetine sunulabileceği görüşleri çıkarılabilir. Sanayi devrimi düşünsel yapısında bu görüşleri barındırmaktadır. Doğanın faydacı bir yaklaşımla insanın hizmetine sunulması, insanın doğanın bir parçası olmaktan öte yöneticisi olarak düşünülmesi doğa üzerindeki tahakkümün sebeplerindedir.

Bir diğer düşünür Bacon ise, doğayı egemenliğe almanın araçlarını ortaya koyacaktır: Deneyler yaparak genel sonuçlara ulaşmaya çalışmak ve onu düzenleyen genel yasaları kavramak doğaya egemen olmanın öncül koşullarıdır. Bacon, Descartes'ı andırır bir biçimde "Başlıca amaç, doğayı insan gereksinimlerine ve yararına uygun bir biçimde kullanabilmektir" der. Başka bir yapıtında da "İnsanın evren üzerindeki etkisinin sınırlarını genişletmek"⁷³ ten bahseder. Bacon'ın bu sözleri onunda, doğaya karşı insanı ve insana fayda sağlayacak yöntemleri, yani bilim ve sanayiye öncülediği çıkarılabilir.

⁷² Fikri Gül, "İnsan-Doğa İlişkisi Bağlamında Çevre Sorunları ve Felsefe" Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı 14, 2013, S.17

⁷³ **Materyalist Felsefe Sözlüğü**, Sosyal Yayınlar, İstanbul 1980, s.47.

Descartes'in insan aklına verdiği yüksek değer, bunun sayesinde insanın doğanın efendisi ve egemeni olacağı inancı, o dönem için oldukça köktenci bir düşünce olmuştur. Oysa günümüz modern sanayi uygarlığının varlığını borçlu olduğu dünya anlayışı da budur. Ancak bu düşünüş biçiminin yerleşmesiyle ki, Sanayi Devrimi gerçekleşmiş, insan artık doğanın taşıyabileceğinden daha fazla üretimde bulunmaya, yani onu tüketmeye başlamıştır. 17. yüzyıla gelindiğinde Johannes Kepler (1571-1630) gibi bilim adamlarının buluşlarının artması, örneğin buhar makinesi, ve Newton mekaniğinin etkilerinin teknik, bilimsel ve gündelik yaşamda da duyumsanmaya başlamasıyla günümüzde çevre sorunları olarak adlandırılan olgunun gerisinde yatan yeni bir evren anlayışı da kendini göstermeye başlamasıdır.⁷⁴ Bu evren anlayışında akıl ve bilim, doğayı insanoğlunun hizmetine sunmuş ve bir sömürü haline getirmiştir. Bu süreç günümüze kadar gelmiş ve halen devam etmektedir.

Görüldüğü gibi aydınlanmanın, başlangıçta insanın, aklın kılavuzluğu yardımıyla yüceltileceğine olan inancı nihai olarak başarısızlığa uğramıştır. Bir başka deyişle, “tamamen aydınlatılmış yeryüzü bugün muzaffer bir felaketin belirtilerini taşımaktadır.”⁷⁵ İnsanı doğanın efendisi olarak gören ve doğayı bütünüyle insanın yönetimi ve denetimine bırakan, ekolojik dengeyi yok sayan bu bakış açısı çevre sorunlarının ortaya çıkmasındaki en önemli etken olmuştur. Sanayi devrimiyle birlikte başlayan sürecin devamında doğal kaynakların ölçsüz kullanımı artmış ve özellikle sanayileşmenin yoğun olduğu alanlarda doğal tahribat çok belirgin hale gelmiştir. Başta iklimsel değişimler olmak üzere birçok çevre sorununun kaynağında insan faktörünün olduğu artık tartışmasız olarak kabul edilmektedir. İnsanı, çevre sorunlarının odağı haline getiren bu bakış açısının temelinde kuşkusuz Bacon, Descartes ve Newton gibi bilim insanlarının dile getirdiği ve doğanın, insanın emrine sunulmuş ve tüketilebilecek bir üründüğü gibi değerlendirilmesini de içeren bu yeni paradigma etkili olmuştur. Doğa merkezli anlayış yerine insan merkezli anlayış hakim olmuş, organik dünya görüşü yerine mekanik dünya görüşü geçmiştir.

⁷⁴ Aydan Bulca, **Çevre Sorunları**, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, Cilt 2, s.332

⁷⁵M. Horkheimer, Theodor W. Adorno, **Aydınlanmanın Diyalektiği I**, (Çev. Oğuz Özgül), Kalcı Yayınevi, İstanbul 1995, Sayfa:19

1.2.3. Çevre hareketinin düşünsel kökenleri

Bacon ve Descartes gibi düşünürlerin aklı tek ölçüt olarak görmesiyle formüle edilen doğa anlayışı, yani doğanın akıl yoluyla tasarlandığı ve dönüştürüldüğü dönemin yarattığı mekanik doğa anlayışı zaman içerisinde dönüşmüş ve çağdaş çevre hareketlerinin düşünsel kökenlerinin ortaya çıktığı yeni bir süreç girilmiştir. Bu süreç içerisinde Rousseau ve romantiklerin de etkisiyle olgunlaşan ekolojik görüşler, insanla doğa arasındaki ilişkinin niteliğini ve yönünü, insanın doğayla olan duygusal bağına da önem vererek yeniden ele alarak belirlemişlerdir.⁷⁶ Bunun sonucu olarak da, insanı ve onun ihtiyaçlarını merkeze alan yeni bilim anlayışı yerine, çevreyi ve onun sorunlarını merkeze alan yeni bir çevreci anlayışa yönelmişlerdir.

Günümüz çevreci akımlarının düşünce yapılarının biçimlenmesinde etkileri olan düşünürlerden Thomas Hobbes, eserlerinde toplumsal düzenin önemini göstermek amacıyla, doğa durumunun nasıl olduğunu anlatmaya çabalamıştır. Ona göre insanlar doğa durumunda sürekli savaş halindedirler. Yaşamak için aynı şeylere gereksinim duyulması ve bunların karşılanmaması savaşın sebepleridir. Çünkü insan bencildir, tek düşüncesi kendi yaşamını sürdürmektir. Doğa ise, bireylere, tek başlarına ya da toplum içinde yaşamlarını sürdürebilme olanağı vermez. İnsanlar sürekli olarak hem doğaya karşı hem de kendi aralarında savaş halindedirler. Doğa durumunda, ölüm korkusu içinde, yalnız, yoksul, kötü, vahşi ve kısa bir yaşam söz konusudur.⁷⁷ Hobbes insanın yaşamsal gereksinmelerini sağlayabilmek kaygısıyla kavgaya girişeceğini, doğanın verdiklerinin insana yetmeyebileceğini söyler⁷⁸ ve insan-çevre birlikteliği bakımından karamsar bir tablo çizer. İşte bu tablo doğa üzerindeki tahakküm ve sömürüdür. Doğa üzerindeki savaşım aklın üstünlüğüyle günümüze kadar gelmiş ve insanoğlunu galip kılmıştır.

⁷⁶ Gül, a. g. m., S. 17

⁷⁷ Alaeddin Şenel, **Siyasal Düşünceler Tarihi**, SBF Yayınları, Ankara 1982, s. 434

⁷⁸ Ruşen Keleş ve Can Hamamcı, **Çevrebilim**, İmge, Ankara 1993, s.174.

Bir diğerk önemli düşünür John Locke da çevre sorunlarıyla savaşımında büyük bir öneme sahip olabilecek mülkiyet hakkının toplum yararına aykırı bir biçimde kullanılamayacağı düşüncesi üzerinde durmuştur. Locke'un "Uygar Yönetim Üstüne İkinci İnceleme" (The Second Treatise of Civil Government) adlı yapıtında, insanın başkalarının birtakım temel haklarına saygı göstermesi gerektiğini "Doğa durumu bir özgürlük durumudur, ama başıbozukluk durumu değildir... İnsanın kendini ya da elinde bulunan herhangi bir yaratığı yok etme özgürlüğü yoktur."⁷⁹ Sözleri ile anlatır. Bu sözler çevre yitiminin temelinde yatan doğanın sınırsızca insan hizmetine sunulması düşüncesine yönelik bir eleştiridir. Doğa üzerindeki sömürü ve tahakküm günümüze başıbozukluk ve kontrolsüzlük içerisinde gelmiştir. İnsanoğlu doğayı sömürürken aynı zamanda kendi ve diğerk canlıların hayatlarını sınırlamış ve yok etmiştir.

Çevre sorunlarının ortaya çıkmasında baş etken olan, insanın doğaya egemen olma isteğinin, başka bir deyişle ilerleme düşüncesinin, kimi olumsuz sonuçlarına ilk dikkati çeken düşünürlerden birisi Jean Jacques Rousseau olmuştur. "İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Kaynağı ve Temelleri Üzerine Konuşma" adlı yapıtındaki şu sözler modern uygarlığa yıllar önce yöneltilen bir eleştiridir; "İnsan özgür doğar ama her yerde zincirlerinin içerisinde. İnsan doğası gereği iyidir ve öyle doğmuştur, ancak uygarlık onu bozdu ve soysuzlaştırdı."⁸⁰ Bu sözlerle, "modern" ya da "bozulmuş" olarak ifade edilebilecek toplumlardan daha basit yapıdaki, doğayla barışık eski toplumlara dönüş arzusu dile getirilmiştir. Uygar toplum sadece akılı ölçüt almış ve doğayı fütursuzca kullanmıştır. Oysaki insan doğanın bir parçasıdır. Ve doğayla barışık olma isteği uygarlıkların doğa üzerindeki tahribatının bir sonucu ve gereksinimidir.

Rousseau, yalnızca uygarlığın insanı bozduğunu, soysuzlaştırdığını söylemekle kalmaz, bugün daha çok uygar toplumlarda görülen, boş zamanların anlamsız işlerle öldürülmesi, sırf tüketim uğruna sahte gereksinimlerin yaratılması ve

⁷⁹ Mete Tunçay , **Batı'da Siyasal Düşünceler Tarihi: Seçilmiş Yazılar II** , SBF Yayınları, Ankara 1969, s.167.

⁸⁰ David Pepper, **The Roots of Modern Environmentalism**, Croom Helm, London 1984, s.79.

bunların yokluğu ya da kaybedilmesi sırasında insanın mutsuzluğa düşmesi gibi, temelinde insanın topluma, kendisine ve ürettiğine yabancılaşmasının yattığı sorunlara da değinir.⁸¹ Karamsar görüşün, günümüz çevreci hareketi üzerinde Hobbes'dan daha derin etkileri olan diğer düşünürü Thomas Robert Malthus'tur. Doğanın sınırlı bir yapısının bulunduğunu buna karşın insanın üreme güdüsünün sınırı olmadığı kabulünden yola çıkmıştır.⁸² Tüm canlı nüfuslarının şu anda gerçekleştirdikleri oranlardan daha büyük bir çoğalma gizilgücüne sahip olduğunu, oysa bu artışın ortaya çıkardığı nüfusun yaşamsal gereksinimlerini karşılamak durumunda olan kaynakların sınırlı olduğunu söyler.⁸³ Dünya nüfusunda 20. yüzyılın ikinci yarısında gözlenen hızlı artış Malthus'un görüşlerinin yeniden gündeme gelmesinde etkili oldu. Onun düşüncelerinden etkilenen Yeni Malthusçular, nüfus artışını çevre sorunlarının baş nedenleri arasına çıkarmak, böylece geri kalmış ülkeleri çevre sorunlarında en büyük paya sahip ülkeler olarak göstermek, temelde daha önemli , ekonomik, siyasal, etiksel etkenleri gözardı etmek gibi gerekçelerle eleştirilseler de⁸⁴, düşünce önderleri Malthus'un çevre sorunlarından birisini farkediş ve böylece günümüz çevrecilerinin düşünceleri üzerinde etkili oluşu yadsınamaz. Fransız sosyalizmine Marksizmi ilk getiren düşünür ünvanına sahip olan Paul Lafargue de burada anılmalıdır. Lafargue “Tembellik Hakkı” (Le Droit a la Paresse) adlı yapıtında, Sanayi Devrimi'nin insan doğasına aykırı kimi sonuçları üzerinde durur. Günümüz çevrecilerinin yineleyip durdukları kimi gerçekleri yıllar önce kaleme aldığı kitabında oldukça çarpıcı bir biçimde dile getirmiştir. Yapıt, doğrudan çevre sorunları ile ilgili değildir, ancak çevresel sorunların neredeyse insanlığın sonunu getirecek bir düzeye ulaşmasında büyük pay sahibi olan bir düşüncenin yeşeriş yıllarında bu eleştirileri yöneltmesi önem taşımaktadır. Ona göre kapitalizmin tek bir arzusu vardır o da yeni tüketiciler bulmaktır. Bu amaçla boş, gösterişli, ruhsuz zevklerin palazlanması özendirilir; gerekirse, yeni pazarlar yaratmak uğruna, bu zevkler sistem dışındaki insanlara zorla benimsettirilir. Uzun çalışma saatleri insanı

⁸¹ Jean Jacques Rousseau, **İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Kaynağı ve Temelleri Üzerine Konuşma**, (Çev. Rasiñ Nuri İleri) , Say Yayınları, İstanbul 1982, s.163.

⁸² Baran Tuncer, **Ekonomik Gelişme ve Nüfus, Hacettepe Üniversitesi Yayınları**, Ankara 1976, s.30.

⁸³ Anna Bramwell, **Ecology in the 20 th Century: A History**, Yale University Press, New Haven 1989, s. 39.

⁸⁴ Murray Bookchin, **Toward an Ecological Society**, Black Rose Books, Québec 1991, s. 37, 40 ve Fikret Başkaya, "Ekolojik Sorunlarda Kuzey-Güney Arasındaki Yanlış Anlaşılma Derinleşiyor mu? (Ignacy Sachs'la Söyleşi)", Mülkiyeliler Birliği Dergisi, Cilt 15, Sayı.134 Eylül 1991, s.16.

yaşamından bezdirmiş, ruhsuzlaştırmıştır. İnsanların en yüksek amacı daha fazla çalışıp daha çok tüketmek olmamalı; mutluluğu aramak olmalıdır.⁸⁵ Bu yaklaşımlar tüketim kültürünün günümüz mutsuzluklarına nasıl dönüştüğünün dışı vurumu niteliğindedir. İnsanoğlu doğa üzerinde büyük bir tahakküm kurmuş ve tüketimleri üzerinden kimlik kazanmıştır. Doğa insan ihtiyaçlarına her zaman cevap vermiştir. Ama sırf tüketim uğruna yaratılan sınırsız ve gereksiz ihtiyaçlar doğa üzerindeki tahribatı kat ve kat artırmış ve yok olma tehlikesiyle yüz yüze getirmiştir.

1.2.4. Çevre Hareketinin Tarihsel Gelişimi

Bilimsel gelişmenin ve buna bağlı olarak ilerleyen teknolojinin insanlığa kazandırdıklarının bedeli olarak da düşünülebilecek olan çevre sorunlarına karşı duyulan ilk tepkiler Sanayi Devrimi'nin toplumsal ve ekonomik alanda etkilerinin kendini göstermesiyle ortaya çıkmaya başlamıştır. Sanayileşmenin çevreye olumsuz etkilerinin sanayileşmeden kaynaklanan kirlenme, demiryolu ağının genişlemesi, kentleşmenin hız kazanması gibi yaşanmaya başlanmasıyla, çevre koruma alanında da bir hareketlenme başlamıştır. Doğa bilimlerinin gelişmesi, bunun sonucunda çevreye yönelik araştırmaların artması, örneğin türlerin ve yaşam ortamlarının yokoluşunun belgelenmesi, Alman biyolog Ernst Haeckel'in ilk olarak 1866'da ekoloji terimini kullanması da bu gelişmeyi hızlandırmıştır.⁸⁶ Avrupalı aydınların akılcılık ilkesi üzerine kurulu Aydınlanma sürecini sorgulamaya başlamaları da çevre akımına hız kazandırıcı etmenlerden sayılabilir.

Çevre hareketinin ilk olarak nerede başladığı sorusunun yanıtını vermek oldukça zordur. Ancak bir genelleme yaparak çevre hareketinin, ilk olarak, Sanayi Devrimini gerçekleştirmiş, bunun sayesinde kalkınmasını sağlamış fakat aynı zamanda yine bunun aracılığıyla doğa üzerinde ağır bir tahrip yaratmış bulunan İngiltere ile kimi Avrupa ülkeleri ve Amerika gibi batılı ülkelere 18. yüzyılın ikinci

⁸⁵ Paul Lafargue, **Tembellik Hakkı**, (Çev. Vedat Günyol), Telos yayınevi, İstanbul 1993, s.102

⁸⁶ Russell J. Dalton, **The Environmental Movement in Western Europe, Environmental Politics in the International Arena**, (Edit. Sheldon Kamieniecki), State University of New York Press, Albany 1993, s.42,43

yarısında etkisini göstermeye başladığı söylenebilir. Günümüzdeki anlamını 1970'li yıllardan sonra bulduğu kabul edilen çevre bilincinin ve bunun bir ürünü olarak ortaya çıkan çevreciliğin ilk hareketlerine, çağımızdan birkaç yüzyıl önce, 1700-1800'lü yıllarda, başladığını söyleyebiliriz. Bu dönemde bir yandan doğanın bozulması sorununa dikkati çeken yayınlar çıkmaya başlamış, öte yandan da ilk gönüllü kuruluşların tohumları atılmıştır.⁸⁷ Dünyanın birçok yerinde daha çok korumacılık anlayışıyla yasalar yapılmış, doğanın tüm paydaşları korunmaya çalışılmıştır. Dünya savaşlarından sonra yaşanan büyük yıkımlar ile birlikte yine dünya ülkeleri tarafından özellikle kent planlaması ve doğal kaynakların yönetimi gibi konularda birçok konferans ve etkinlikler düzenlemiş ve çevrenin korunmasına yönelik uluslararası işbirliği oluşturulmaya çalışmışlardır. Bireylerin çevresel sorunlara eğilimi ise XX. yüzyılın ikinci yarısından sonra gelişmiş Batılı ülkelerde ardı ardına ortaya çıkan, sanayileşmeden kaynaklanan kirlenme, zehirli atıklar, asit yağmurları, nükleer santrallerin yaygınlaşması gibi sorunların etkisini arttırması, doğanın bir taşıma kapasitesi olduğu, kimi doğal kaynakların tükenebileceği, ekonomik açıdan gelişmenin sınırı olduğu gerçeklerinin anlaşılmasıyla artmaya başlamıştır. Böylece yeni bir sorun Batının sanayileşmiş toplumlarının gündeminde yer almaya başlamıştır. Bu yıllarda meydana gelen büyük kazalar sonucu oluşan kirliliğin de dikkatlerin çevreye yöneltilmesinde büyük etkisi vardır. Kaza sonucu oluşan kirlilik, sıradan, sanayi kaynaklı kirleticilerin ortaya çıkardığından fazla olmasa bile konunun çarpıcı bir biçimde kamuoyuna sunulması insanları hızlı sanayileşmenin sonuçları konusunda düşünmeye itmiştir. Örneğin 1967'de "Torrey Canyon" adlı tankerin Manş Denizi'nde karaya oturmasıyla binlerce ton ham petrolün denize dökülmesinin, 1969'da Santa Barbara kıyılarında petrol çıkarma alanında meydana gelen patlamanın etkilerinin sonradan California kıyılarında görülmesinin⁸⁸ çevre bilincinin gelişiminde, kamuoyunun bilinçlenmesinde büyük etkilerinin olduğu bilinmektedir. 1960'lardan sonra çevre hareketinin atılım yapmasının arkasında koruma örgütlerinin bilimsel yayınlarının ve eğitici faaliyetlerinin olduğu da söylenebilir.⁸⁹ 1986 yılında Ukrayna'nı Kiev kentinde yaşanan yüzyılın en büyük

⁸⁷ Dalton, a. g. e., S.65

⁸⁸ Dalton, a. g. e., s.50-51

⁸⁹ Francis Sandbach, **Environment Ideology and Policy**, Basil Blackwell Publisher, Oxford 1980, s.2-6.

nükleer kazası Çernobil faciası neredeyse Avrupanın tamamını ve özellikle ülkemizin kuzey bölgelerini etkilemiş, bu bölgelerde sıklaşan kanser vakalarında bu kazaya atfedilmiştir. Yaşanan facia bölgede yetişen tarım ürünleri tüketilemez hale geldiği için toplumsal bir tepkiye sebep olmuş, yaşam alanları adına büyük bir kaygı yaşanmıştır. Bu vakalar doğa üzerindeki tahribatın hayatımızı ne ölçüde etkilediğinin açık örnekleridir. Çevre problemlerinin kamuoyu gündemine gelmesinde en önemli etkenlerden biride kitle iletişim araçlarıdır. Kitle iletişim araçları sayesinde insanlar bu kazalardan ve yarattıkları tehditlerden hızlıca haberdar olmuş ve çevreci tutumları şekillenmiştir.

Çevre sorunlarının gündeme yerleşmesi yalnızca aşırı kirlilikten, kimi büyük kazalardan ya da kitle iletişim araçlarının yönlendirmesinden kaynaklanmadı kuşkusuzdur. Ekonomik anlamda büyümenin egemen düşünüş biçimi haline gelmesi, böylece bireylerin topluma ve ürettiğine yabancılaşması, mutluluğun bilinçsiz, aşırı tüketimde aranması gibi hızlı ve dengesiz sanayileşmenin ortaya çıkardığı sonuçlar insanları sanayi toplumu üzerine düşünmeye itmiştir. Böylece uygar, makineleşmiş toplum sorgulanmaya, yeni, değişik yaşam biçimlerinin peşinde koşulmaya başlanmıştır. Bu arayış ve özeleştirinin sıradan bireylere ulaştırılmasında o dönemde yayımlanan yapıtlarında etkisi büyüktür. Bunlardan birisi Rachel Carson'un 1962'de çıkardığı ünlü "Silent Spring" (Sessiz İlkbahar) adlı yapıtıdır. Carson bu kitabında DDT ve böcek ilaçlarının aşırı kullanımından yola çıkarak insanın doğa üzerinde egemenliğinin kötü sonuçlarına değinir. Carson, diğer yapıtlarında da, insanların doğayı kendi amaçları için bir araç haline getirmektense onu tanımaya çalışmalarının, doğayı içlerinde duyumsamalarının gerekliliği üzerinde durur.⁹⁰ Bu yaklaşım, günümüz çevreci yaklaşımlarının temel felsefesine yakın bir düşünce olarak değerlendirilebilir.

Herbert Marcuse'un "One Dimensional Man" (Tek Boyutlu İnsan), Jurgen Habermas'ın "Toward a Rational Society" (Rasyonel Bir Topluma Doğru) adlı

⁹⁰ Esat Öz, "Dünyada ve Türkiye'de Ekoloji Hareketinin Gelişimi: Çevre Koruma Derneklerinden Siyasal Partilere", Türkiye Günlüğü, s.3 Haziran 1989, s.29

kitapları yukarıdakilere koşturularak sanayi toplumunun sorunlarını sorgulayan yapıtlardır.⁹¹ Bu kitaplarla yaşam biçimi, teknolojinin sorgulanması ve doğanın sömürülmesi gibi kavramlar insanları hızlı tüketim alışkanlıklarını sorgulamaya itmiştir. İnsan doğanın bir parçası olmasına rağmen doğayı araçsallaştırmış, sanayi atılımıyla da bitirme eşiğine getirmiştir. Bu durumun farkına varılması doğa üzerindeki kontrolsüz tahakkümün çevre sorunlarının gündeme girmesinde etkili olmuştur.

1970'li yıllara gelindiğinde çevre hareketi artık yepyeni bir biçim almıştır. Eski korumacı anlayış çok gerilerde kalmış, çevre, çevreci hareket, ekoloji gibi terimler korumacılığa göre toplumsal ve siyasal anlamlar, mesajlar da taşıyarak bu hareketin yeni içeriğinin anlatımında kullanılır olmuşlardır. Bunda, 1960'ların sonunda canlanmaya başlayan çevreciliğin, yine aynı dönemde ortaya çıkan protesto akımlarından hem düşünsel alanda hem de tasarlananın uygulamaya geçirilmesinden etkilenmesinin de payı vardır. Hatta Robert Nisbet "20. yüzyılın tarihi yazıldığında, dönemin en önemli toplumsal hareketi çevrecilik olarak değerlendirilecektir" yorumunda bulunmuştur. Yeşil hareketin kendisinin, bu hareket içerisinde değerlendirilebilecek yerel girişimlerin, yerel grupların ve yeşil örgütlenmelerin 1968'den gelen katılımcılar üzerinde kurulduğu söylenebilir. Kendisinden sonraki toplumsal gelişmelerin tohumlarını atan 1968 Olayları muhafazakarlığa, otoriteye karşı olup kurulu düzeni eleştirmesiyle ve köktenci bir tutum içerisinde olmasıyla çevreci akımların düşünsel alanda esinlendikleri kaynaklardan olmuş, üstelik olaylarda etkin rol oynayan öğrencilerin yıllar sonra bu kez çevreci hareket içinde yer almasıyla çevreci oluşumu biçimlendiren etmenlerden biri durumuna gelmiştir. Modern çevreciliğin 1960'larda etkili olan hippî felsefesinin barışçıl, özgürlükçü ve doğasever yönlerinden oldukça etkilendiği eklenmelidir.⁹² Ayrıca silahsızlanma, savaş karşıtı gösteriler ve feminist hareket de çevre sorunlarının fark edilmesinde ve bu alanda temellenen çevreci hareketin güçlenmesinde büyük rol oynamışlardır. Bir başka açıdan da Sandbach, 1960'ların bilim karşıtı hareketi ile çevreciliğin arasında

⁹¹ Öz, a. g. m., s.30

⁹² Melda Cinman Şimşek, **Yeşiller**, Der Yayınları, İstanbul 1993, s.18-19.

yakın bir ilişki bulunduğunu, her iki akımında bütünselci (holistic) ve anti-mekanistik görüşleri ortak olarak dile getirdiklerini söyler. Gerçekten de bu yıllarda, çevre adına yapılan savaşlarda, yalnızca doğanın korunması, kirliliğin önlenmesi bir amaç olarak kabul edilmiyor. Ortaya çıkan bir çevre sorununa yönelik düzenlenen etkinliklerde artık aşırı sanayileşmenin olumsuzluklarına, kapitalist sistemin tüketiciliğine, yabancılaşmaya dikkat çekilmeye başlandığına çok sık rastlanılıyor. Bir genelleme yapılarak son otuz yıl içerisinde Batılı ülkelerde var olan gönüllü çevre kuruluşlarının önceki yüzyıldaki öncülerine oranla daha demokratik bir iç işleyiş sistemine sahip oldukları öne sürülebilir.⁹³ Örgüte giriş-çıkışlarda serbestlik tanınması, üyeliğin gönüllülük esasına dayanması, biçimsel kaygıların dışında ast-üst ilişkisine rastlanılmaması bu grupların ortak özellikleri olarak verilebilir.

İnsan öğrenebilen, öğrenme yeteneğine doğuştan sahip olan bir varlıktır. İnsanı diğer canlılardan ayıran, onu farklı kılan en önemli özelliklerden biri onun eğitilebilir, öğrenebilir olması, eğitimi ve kültürü ile çevresini etkilemesi, değişmesi ve daha da önemlisi öğrendiklerini saklayıp biriktirerek bir kültür ya da uygarlık dünyası yaratabilmesidir. Bu durumda insan hem eğitim alıcısı, vericisi ve yaratıcısı hem de oluşturduğu eğitim ile diğer canlılardan farklı olarak olumlu ve olumsuz etkileyen biyosferin aktif bir üyesidir. İnsanoğlu, doğal denge olarak nitelendirilen sağlıklı bir ortamda uzun bir süre hava, su ve toprak gibi temel kaynaklardan sorunsuz olarak yararlanmıştı. Ancak günümüzde hızlı nüfus artışı ve teknolojiye gelişmelerin bir sonucu olarak ortaya çıkan mekân, enerji ve ham maddeye olan ihtiyaç, doğal ortamlardan ve kaynaklardan çok fazla yararlanmayı zorunlu hale getirmiştir. Sanayileşme ve endüstrileşme, nüfus artışı, teknolojik gelişmelerle birlikte insanoğlu doğayı daha hızla tahrip etmeye başlamıştır. Bunun sonucunda sera etkisi, küresel ısınma, asit yağmurları, nesli tehlikede olan yaban hayatı, çarpık kentleşme, iklim değişiklikleri, hava kirliliği, su kirliliği ve içilebilir su sıkıntısı günümüzde sık sık tartışılan ve çözüm bekleyen en önemli çevre sorunları haline gelmiştir. Önceleri yalnızca insan ile doğal ortam arasındaki ilişkiler bağlamında ele alınan çevre sorunları bugün psikolojik, sosyolojik, teknolojik, iktisadi, politik,

⁹³ Lynton Keith Caldwell, **Between Two Worlds**, Cambridge University Press, Cambridge 1992, s.89.

hukuksal, dinsel, felsefi, eğitim ve kültür boyutları ile çok yönlü bir şekil almış.⁹⁴ Farklı düşünsel süreçleri ve mücadele alanlarını etkilemiştir.

1970 yılların başında çevre sorunlarının kendisini iyice hissettirmesi ve 1972 yılında Birleşmiş Milletler tarafından gerçekleştirilen Stockholm Çevre konferansı ile çevre sorunları ve çevre eğitimi, toplumların gündemine gelmesini sağlamıştır. Bunu takiben Tiflis (1977), Moskova (1987), Nairobi-Paris (1988), Rio (1992) gibi pek çok uluslararası boyutta toplantılar yapılmıştır. Bununla birlikte Uluslararası Çevre Eğitimi Çalıştayı ve 1978’de yayımlanan Tiflis Bildirgesi’nde çevre eğitiminin genel amacı, “çevre ve çevreyle ilgili problemlerin bilincinde, bilgi, beceri, tutum, motivasyon ve yorumlara sahip olarak bireysel ve toplu şekilde mevcut problemlerin çözümüne ve yenilerinin oluşmasını önlemeye çalışan bir dünya toplumu geliştirmek” olarak belirtilmiştir. Birçok ülke çevre sorunlarını önleyici yasalar çıkarmış olsa da, çevre sorunlarının önlenmesinde ulusal ve uluslararası düzeyde alınan her türlü kararın hayata geçirilmesi sürecinde çevre bilinci yüksek birey ve toplumlara ihtiyaç vardır. Çevrenin sürdürülebilir kullanımının sağlanmasında toplumun her kesimindeki birey ve kuruluşlara büyük görevler düşmektedir.⁹⁵ Toplumlarda çevre duyarlılığı ve bilincinin geliştirilmesine yönelik faaliyet gösteren başlıca aktörler arasında “gönüllü kuruluşlar” veya “sivil toplum örgütleri” gelmektedir. Sivil toplum örgütleri gerçekleştirdikleri çeşitli etkinliklerle toplumda çevre bilincinin gelişmesine hizmet etmektedir.

Özellikle sanayileşme süreciyle birlikte yoğunluk kazanan çevre sorunları 1980’lerden sonra bireylerin ve toplumların en önemli sorunları arasında yer almaya başlamıştır. Bu sorunları, bir insan hakkı ihlali olarak gören kimi birey ve topluluklar, söz konusu süreçle birlikte çeşitli eylemlerle tepkilerini belirtmişler ve belirtmeye de devam etmektedirler. Önceleri sadece sivil bir hareket olarak ortaya çıkan bu girişimler şimdilerde, dünyanın birçok ülkesinde siyasal bir harekete

⁹⁴ Kahyaoğlu ve Kaya, **a. g. m.**, s.38

⁹⁵ Kahyaoğlu ve Kaya, **a. g. m.**, s.38

dönüşmüş bulunmaktadır.⁹⁶ Ülkemiz gündeminde de çevre problemleri önemli bir yer tutmakta, çevre adına mücadele veren örgüt ve bireyler her alanda seslerini duyurmaya çalışmaktadır. Özellikle son zamanlarda yaşanan çevreci eylemler siyasi yankılar uyandırmış, siyasi süreçleri etkilemiştir. Çalışmamızda inceleyeceğimiz Yeşil Artvin Derneği bu örgütlere örnek teşkil etmektedir.

1.2.5. Türkiye’ de Çevreci Sivil Toplum Örgütleri

Toplumun çevre ile bütünleşmesi ve daha güvenilir yarınlara ulaşılabilmesinde Sivil toplum örgütlerinin önemini vurgulanacağı bu bölümde, Türkiye’de çevre bilincinin ekseninde örgütlenen çevreci sivil toplum örgütleri ve bu hareketin düşünsel felsefesi ele alınacaktır.

Hızlı ve sağlıksız sanayileşme ve kentleşme hareketleri, sürekli nüfus artışı tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de önemli çevre sorunlarına yol açmaktadır. Artan kirlilik, yok olan ve tahrip edilen doğal alanlar, ormansızlaşma ve su kaynaklarının kuruması gibi önemli çevre sorunlarına her geçen gün bir yenisi eklenmektedir. Toplumun çevre ile doğru ve sağlam ilişkiler geliştirebilmesi için öncelikle çevreyi koruma ve geliştirmenin önemine ilişkin bilinç kazanmaya ihtiyacı vardır. Caydırıcı yasalar ve çevre politikaları her ne kadar etkili çözüm yolları olarak sunulsa da insanların genel olarak çevre bilinçleri artırılmadıkça yasaklamalar ancak bir yere kadar etkili olabilmektedir. İşte bu noktada Sivil toplum örgütleri önemli görevler üstlenmektedir.

Türkiye’de, toplumun çevre konusunda bilinçlendirilmesi ve eğitilmesi ile ilgili olarak çalışan, yaptıkları etkinlikleri ve kuruluş amaçları doğrultusunda çevreci olarak adlandırılan birçok sivil toplum örgütü vardır. Bunlardan biri (TTKD) Türkiye Tabiatını Koruma Derneğidir. Derneğin amacı, başta step ve dağ ekosistemleri, ormanlar, tarım alanları, toprak ve su kaynakları, çayır ve meralar, denizler, göller,

⁹⁶ İsmail Ceritli, “Çevreci Hareketin Siyasallaşma Süreci”, C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi Cilt : 25 No: 2, Aralık 2001, s.213-226

akarsular, sulak alanlar, mağaralar olmak üzere ülkenin tüm doğal kaynaklarının ve barındırdıkları ekolojik süreç ve döngüler ile biyolojik çeşitliliğin, ekosistem bütünlüğü içerisinde sürdürülebilir kalkınma amaçlı olarak korunması ve kullanımınıdır. Dernek, kent, çevre ve kalite konularında toplumu bilinçlendirmek ve kent tabiatını korumak amaçlı eğitim, panel, gezi, seminer vb. etkinlikler yapmaktadır. Bu etkinliklerle engellilerin, çocuk ve gençlerin, kadınların, köylü ve çiftçilerin, kırsal alanda yaşayanların, sanayici, turizmci ve sporcuların çevre ve kültürel değerler konusunda bilinçlendirilmesi amaçlanmaktadır. Yaşam ortamlarını etkileyen her türlü çevre kirliliğinin önlenmesi hedeflenmektedir.⁹⁷ Bir diğer önemli çevreci sivil toplum örgütü de (FEE) Uluslararası Çevre Eğitim Vakfı ve (TÜRÇEV) Türkiye Çevre Eğitim Vakfıdır. Türkiye Çevre Eğitim Vakfı (TÜRÇEV) 1993 yılında, Turizm Bakanlığı önderliğinde, Mavi Bayrak Programı'nın ülkemizde de başlatılabilmesi amacı ile kurulmuştur. Akdeniz çanağında turizmde gelişmiş olan ülkelerde yaygınlaşmaya başlayan, sağlıklı yüzme suyu, donanımlı plaj ve iyi bir çevre yönetimi ile çevre bilinçlendirme etkinliklerini içeren Mavi Bayrağın turizm ve çevre açısından da önemli olduğu yaklaşımı ile çalışmalarına başlamıştır. TÜRÇEV kuruluşunu takiben, o zamanki adı ile Avrupa Çevre Eğitim Vakfı (FEEE)'na üye olmuş ve ülkemizi temsilen faaliyetlerine başlamıştır. TÜRÇEV, kuruluşunu takiben Mavi Bayrak Programı'na başlarken, yine FEE şemsiyesi altında; 1995 yılında Eko-Okullar, 1996 yılında Çevrenin Genç Sözcüleri ve 2004 yılında da Okullarda Orman Programları'nı ülkemizde yürütmeye başlamıştır.⁹⁸ Türkiye Çevre Koruma ve Yeşillendirme Kurumu (TÜRÇEK) ise, 1972 yılında Türkiye'nin ilk gönüllü çevre kuruluşlarından biri olarak İstanbul'da kurulmuştur. Giderek yoğunlaşan çevre sorunları karşısında faaliyetlerini ülke genelinde yaygınlaştırarak önemli bir ihtiyaca cevap veren TÜRÇEK ana tüzüğünde belirtilen; çevrenin her türlü (hava, kara, su) kirliliğinin önlenmesi, doğal varlıkların ve yaşam ortamlarının korunması, küresel ısınmanın yavaşlatılması, yenilenebilir enerji ve enerji verimliliği, karbon ayak izinin azaltılması, biyo-çeşitliliğinin korunması, ekolojik yaşam eğitimleri, ekolojik okullar,

⁹⁷ http://www.ttkder.org.tr/images/indirmeler/tuzuk_2015.pdf, erişim: 02.02.2017, 21:00, Türkiye Tabiatını Koruma Derneği Tüzüğü Ankara 2015, s.2

⁹⁸ http://www.turceve.org.tr/V2/icerikDetay.aspx?icerik_id=11 erişim: 02.02.2017, 21:00

çevre eğitimi, atık yönetimi, sulak alanlar, denizel ve karasal ekosistemlerin korunması, erozyonla mücadele, hatıra ormanları oluşturma için, ülkemizde geçerli olan yasalar, bu yasalara bağlı olarak yürürlükte olan mevzuat doğrultusunda çalışmalar yapmaktadır.⁹⁹

Yaptığı çevreci faaliyetlerle adından söz ettiren bir diğer örnek (TEMA) Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfıdır İki toprak sevdalısı, Toprak Dede Hayrettin Karaca ve Yaprak Dede A. Nihat Gökyiğit, 1992 yılında TEMA Vakfı'nı birlikte kurdular. Amaçları Anadolu'da yaşanmakta olan erozyon ve çölleşme tehlikesine kamuoyunun dikkatini çekmekti. Hedefleri ise bu mücadelenin devlet politikası haline gelmesine katkı sağlamaktı. TEMA'nın "Türkiye Çöl Olmasın" sloganı toplumda büyük yankı uyandırdı. İlk kez önlem alınmazsa ülkemizin çöl olma tehlikesi ile karşı karşıya olduğu bu kadar yüksek sesle dile getirilmişti. TEMA Vakfı'nın kuruluş döneminde, doğayı koruma konusu ülke gündeminde bugünkü kadar öne çıkmamıştı. Kamuoyu doğadaki bozulmaların farkına yeni yeni varmaya başlamıştı. Sosyal sorumluluk kavramı henüz gelişmemişti, iş adamları hayırseverlik adı altında çalışmalar yürütüyordu. "Toprak Yaşamdır" sloganıyla bugün 23. yaşını kutlayan TEMA Vakfı, Rio Zirvesi'nden sadece birkaç ay sonra, 11 Eylül 1992 tarihinde kuruldu.¹⁰⁰ Tema vakfı, ülke topraklarımızı tehdit eden erozyon ve çölleşme tehlikesine dikkat çekmek ve bu mücadelenin bir devlet politikası haline gelmesine katkı sağlamak, toprakla birlikte dünya üzerindeki ekosistemi oluşturan su, orman, biyolojik çeşitlilik gibi tüm doğal varlıkların korunması ve insan kaynaklı iklim değişikliğine dair politikaların ve toplumsal bilincin oluşturulması için çalışmak, kendiliğinden yetişen doğal ormanları korumak, ağaçlandırma çalışmaları yaparak topluma ağaç sevgisi aşılamak, tarım alanları, çayır ve meraları korumak, geliştirmek, amacı dışında kullanılmasını önlemek, doğal varlıkların korunması ve doğru şekilde yönetilmesi için gerekli yasal düzenlemelerin yapılmasına öncülük etmek, destek vermek gibi birçok çevreci

⁹⁹ <http://www.turcek.org.tr/hakkimizda.aspx?d=10> erişim: 02.02.2017, 21:00

¹⁰⁰ http://www.tema.org.tr/web_14966-2_1/neuralnetwork.aspx?type=22 erişim: 02.02.2017, 21:00

amaçla faaliyet göstermektedir. Bunların dışında Doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımını ve yönetimi, öncelikli alanlara koruma statüsü kazandırılması ve doğal yaşam alanlarının barındırdığı ekosistemlerin gelecek kuşaklara aktarılmasını hedefleyen (DAYKO) Doğal Yaşamı Koruma Vakfı,¹⁰¹ okul öncesi ve ilköğretim çağı çocuklarına yönelik doğal varlıkların korunması konulu eğitim programları, kültürel miras eğitimleri, üniversite öğrencilerine yönelik mimarlık yaz okulları ve yerel yönetimlerin korumadan sorumlu kadrolarına yönelik donanım kazandırmayı amaçlayan programlar ile ekolojik farkındalık yaratmaya çalışan Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı (ÇEKÜL),¹⁰² çevrenin korunması ve geliştirilmesi için araştırmalar, yayınlar ve bilimsel toplantılar düzenleyen, kurulduğu 1978 Yılı'ndan bugüne, çalışmalarını aralıksız sürdüren ve, huzuru ve mutluluğu getirecek kalkınmanın, çevre değerlerini göz ardı etmeyen bir kalkınma tarzı olduğuna inanan Türkiye Çevre Vakfı (TÇV),¹⁰³ amacı, dünyada yürütülen temiz ve yenilenebilir enerji çalışmalardan geri kalmamak, bu konulardaki gündemi izlemek olan Temiz Enerji Vakfı (TEMEV),¹⁰⁴ deniz ve kıyılarımızın kirletilmemesini ve bu konuda ulusal ve uluslararası kanun ve anlaşmaların uygulanmasını sağlayacak etkili güç olmayı ve gelecek nesillere yaşanabilir, sağlıklı bir ortam bırakmayı amaçlayan Deniz Temiz Derneği (TURMEPA),¹⁰⁵ gibi ulusal ölçekte faaliyet gösteren sivil toplumu kuruluşlar vardır.

Ülkemizde ulusal ölçekte çevreci faaliyetler gerçekleştiren çevreci sivil toplum örgütlerinin yanı sıra, bölgesel hedefleri ve hassasiyetleri olan sivil toplum örgütleri de vardır. Karadeniz Çevrecileri / Doğal Çevreyi Koruma Derneği bunlardan biridir. 1992 yılında "Trabzon Doğal Hayatı Koruma Derneği" adı ile kurulan örgüt, 1994'deki bir genel kurul toplantısında adını "Karadeniz Çevrecileri / Doğal Çevreyi Koruma Derneği" olarak değiştirmiştir. Dernek, kamuoyunda "Karadeniz Çevrecileri" olarak tanınmaktadır. Merkezi Trabzon'dadır. Derneğin amacı, "Çevre, doğa ve doğal kaynakların korunmasına doğrudan veya dolaylı olarak

¹⁰¹ http://www.dayko.org.tr/Sayfa-AMAC_VE_HEDEFLER-352550.html erişim: 02.02.2017, 22:00

¹⁰² <http://www.cekulvakfi.org.tr/gecmisten-bugune-bugunden-gelecege-uzanmak> erişim: 02.02.2017, 22:40

¹⁰³ <http://www.cevre.org.tr/tr/kurumsal#hakkimizda> erişim: 02.02.2017, 23:00

¹⁰⁴ www.temev.org.tr erişim: 02.02.2017, 23:00

¹⁰⁵ www.turmepa.org.tr erişim: 02.02.2017, 23:50

eğitim, araştırma, proje ve uygulama çalışmaları yoluyla katkıda bulunmaktır." biçiminde özetlenmektedir. Bu amacı gerçekleştirebilmek için, kamuoyunun dikkatinin doğa ve evre sorunlarına çekileceği ve evre bilincinin yaygınlaşmasına çaba gosterileceği belirtilmektedir. evre bilincini geliştirmek üzere Derneğin yaptığı çalışmalar şöyle sıralanabilir; Okullara, ilgililere, üyelere göndermek üzere yayımlar hazırlamak; eğitsel etkinlikler düzenlemek ya da yürütülmekte olanları desteklemek; doğa sorunlarıyla ilgili görüşlerini kamuoyuna duyurmak; bilimsel araştırmalar yapmak; doğal yaşam alanlarının ve ekosistemlerin korunması için çalışmalarda bulunmak. 1994 yazında, Trabzon kent merkezinde bulunan imento fabrikasının kent dışında başka bir yere taşınması için başlattığı imza kampanyası kamuoyu yaratmada kullandığı yöntemlere örneğ olarak verilebilir. "Karadeniz evre Gonüllleri" adında bir bülteni bulunmaktadır.¹⁰⁶ Bir diğer örneğ ise, Kültürel ve Doğal Yaşamı Koruma Derneğidir (KÜDYAK). Akkuyu'da kurulması tasarlanan nükleer santrale örgütlü tepki göstermek amacıyla biraraya gelen çevrecilerin oluşturduğu bir dernektir. Önce, Ocak 1993 tarihinde "Nükleer Santrallara Karşı Duyarlılık Grubu" nu oluşturan gönüllüler 5 şubat 1995'de bu kez bir dernek, "Kültürel ve Doğal Yaşamı Koruma Derneği" (KÜDYAK), altında toplanmışlardır. Topluluk olarak birarada buldukları dönemde nükleer santrallere karşı bir imza kampanyası başlatmışlardı. Kendilerini yalnızca nükleer santrallere karşı çıkmak üzere örgütlenmiş bir topluluk olarak değil, insana, doğaya ve kültürel değerlere zarar verebilecek her türlü girişime karşı savaşan gönüllülerden oluşan bir dernek olarak tanımlanmaktadır.¹⁰⁷

Son örneğimiz ise Artvin bölgesinde Cerattepe maden faaliyetlerine, HES ve baraj projelerine ve son zamanlarda gündeme gelen yeşil yol projesi gibi ekolojik tehditler içeren projelere karşı bölgesel faaliyetler gösteren Yeşil Artvin Derneğidir. Yeşil Artvin Derneği ve faaliyetleri çalışmamızın örneğlemeni oluşturacaktır. 4. bölüm kapsamında detaylı bir şekilde incelenecek olan Yeşil Artvin Derneği ile ilgili mücadele tarihçesi, eklerde verilmiştir.

¹⁰⁶ Karadeniz evrecileri/Doğal evreyi Koruma Derneği Tüzüğü, 1994.

¹⁰⁷ İşkenderun evre Bülteni, S.14 1993, s.6.

İKİNCİ BÖLÜM

ÇEVRECİ SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİNDE HALKLA İLİŞKİLER VE SOSYAL MEDYA

Türkiye’de, sivil alanda tartışılan tüm meselelerde olduğu gibi çevresel meseleler üzerine yoğunlaşan sivil toplum örgütlerinde de etkililik ve verimlilik toplumun sosyo-ekonomik ve bürokratik yapısıyla yakından ilişkilidir. Bu yüzden sivil toplum örgütlerinin karşılaştıkları güçlüklerin üstesinden gelebilmeleri, etkili olabilmeleri ve beklentileri karşılayabilmeleri için yapısal bazı gereksinimlere ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak bu yapısal gereksinimlerin yanı sıra planlı ve düzenli bir şekilde yürütülecek halkla ilişkiler çalışmaları örgütün tanıtım ve iletişim faaliyetleri için yapısal dönüşümler kadar önemlidir. Sivil toplum örgütleri diğer örgütler gibi varlıklarını sürdürebilecekleri bir ortama ve seslerini duyurabilecekleri bir hedef kitleye ihtiyaç duyarlar. İhtiyaç duyulan bu çevre, kapsadığı her çeşit örgütü olumlu ya da olumsuz birçok şekilde etkileme potansiyeline sahiptir. Özellikle sivil toplum örgütleri için bu çevre oldukça önemlidir. Çünkü bu örgütler hitap ettikleri çevreye daha fazla odaklıdırlar ve temel işlev olarak çevreyi oluşturan paydaşların beklentilerine yanıt vermek durumundadırlar. Sivil toplum örgütlerinin sivil nitelikleri bu temel işleve bağlıdır. Dolayısıyla çevreden gelen etkilere daha fazla açık, çevreyle daha fazla etkileşim içinde olması gereken bu örgütler toplumsal alanda hassas bir denge noktası durumundadırlar. Örgüt çevresi, siyasi, iktisadi ve hukuki bir olgunluğu taşııyorsa örgütsel etkinliği zayıflatacak birçok olumsuzluğa ve probleme kaynak olabilmektedir.¹⁰⁸ Özellikle Türkiye’de sivil toplum tarihinin getirdiği olumsuz miras, toplumsal amaçlar dışında siyaset ve sermaye devşirmek için sivil toplum örgütü adı altında kurulan vakıf ve dernekler, sivil toplum örgütlerinin sorunlu yapıları, sivil çevre tarafından oluşturulan olumsuz atıflar, tutumlar ve baskı, medyanın ilgisizliği veya eko-politik ilişkiler, sivil toplum örgütlerinin hassasiyetini oluşturan demokratik haklar, doğal çevre, sosyal barış,

¹⁰⁸ Biber, a. g. e., s.41-42

eğitim, sağlık gibi konuların siyasi hassaslığı ve örgütlü toplumun önemine ilişkin bilinç eksikliği gibi sorunlar bu olumsuzlukların başlıca örnekleridir. İşte bu bağlamda sistematik, planlı ve düzenli bir şekilde gerçekleştirilecek ve bu tür sorunların üstesinden gelebilecek temel faaliyetler halkla ilişkiler faaliyetleri olacaktır. Amaçları, daha işlevsel bir boyutta varlıklarını devam ettirmek, geniş kitlelere ulaşmak, amaç, politika ve stratejilerini anlatmak, toplumsal talepleri ve beklentileri belirleyerek bu talep ve beklentileri gerekli mercilere ulaştırmak, kamuoyu oluşturmak ve bu amaçlara yönelik iletişim kanallarını belirlemek olan her türlü örgütlenmeler için halkla ilişkiler faaliyetleri elzemdir ve özetlenen bu amaçlar halkla ilişkiler tanımlarıyla paralellik göstermektedir.

Sivil toplum kuruluşları, toplum için sürdürdükleri faaliyetleriyle toplumun farkındalığını artırmak ve kuruluşun algısını olumlu yönde değiştirmek için çalışır. Temel amacı, toplumun yararı için çalışmalar yapmak ve faaliyetlere katılımını sağlayarak maksimum düzeyde sonuç elde etmektir. Günümüz koşullarında, halkla ilişkiler politikası oluşturmak veya oluşturulan politikanın ayrıntılarını belirlemek için, kamuoyu araştırmaları, medya takibi, kişisel başvurular, kamuoyu önderleriyle görüşme gibi geleneksel yöntemler yetersiz kalmaktadır. Dolayısıyla, toplumun çok farklı kesimlerinin taleplerini, beklentilerini, övgü ve şikayetlerini belirleme olanağına sahip sivil toplum örgütleriyle iletişim içerisinde olup, sosyal sorumluluk kapsamındaki beklenti ve talepleri bu örgütler aracılığıyla izlemek gerekmektedir. Halkla ilişkiler, kitlelere bir şey yaptırabilmek için sadece “inandırmak” yöntemini uygulamaktadır.¹⁰⁹ Sivil Toplum Örgütlerinin amacı da; herhangi bir sorunla ilgili olarak, kamuoyunu etkilemek, bilinçlendirmek, desteğini sağlamak ve güvenini kazanarak o sorunun kamuoyu yararına çözülmesini sağlamaktır.

Küreselleşen dünyanın en önemli aktörlerinden biri olan uluslararası şirketler, sivil toplum örgütlerinin kendileri için her an bir kriz yaratabileceğini düşünmektedir. Bu nedenle halkla ilişkiler departmanlarından krizler için planlar

¹⁰⁹ Ö. Ali kılıç, F.Onat , “Bir Halkla İlişkiler Aracı Olarak Kurumsal Bloglar” Journal of Yaşar University Cilt VIII, Numara 2, 2007, s.922-923

oluşturmalarını istemektedir. Çünkü, Sivil toplum örgütleri herhangi bir sorunun kaynağı olarak bu şirketleri gördüğünde, yaptıkları eylemlerle ya da diğer faaliyetlerle kamu oyunun ilgisini bu konu üzerine çekebilmekte ve şirketin geri adım atmasını sağlayabilmektedirler. Ancak, sivil toplum örgütleri de halkla ilişkiler yöntemlerini kullanmak zorundadır. Halkla ilişkiler, kurumun çevresiyle iletişim kurması ve bu iletişimi devam ettirmesidir.¹¹⁰ Kar amacı gütmeyen sistemler olarak sınıflandırabileceğimiz sivil toplum örgütlerine örnek olarak bazı çevreci sivil toplum örgütleri verilebilir. Mesela uluslararası bir örgüt olan TEMA kar amacı gütmeksizin kamu yararına çalışan bir örgüttür ve çeşitli etkinliklerle hedef gruplarına ulaşmaya ve çevreyle ilgili konularda sesini duyurmaya çalışır. Düzenlediği konserler, yaptığı belgeseller ve uluslararası platformda yürütmeye çalıştığı çevreci işbirlikleri bu örgütün halkla ilişkiler çalışmaları olarak örneklendirilebilir. Bir diğer önemli örnek Greenpeace'dir. Özel kar amacı gütmeksizin dünya çapında giriştiği faaliyetlerle en başarılı çevreci örgütlerden biri olan Greenpeace zaman zaman nesli tükenmekte olan canlılarla ilgili ve hayvan avcılığını protestoya yönelik medyada yer almakta ve çeşitli halkla ilişkiler faaliyetleriyle imajını artırmaktadır.

Günümüzde, halkla ilişkiler faaliyetlerinde, iletişim teknolojilerindeki ilerlemeyle geleneksel medya dışında yeni bir medya alanı olarak gelişen internet tabanlı iletişim araçları yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Genel anlamda Sosyal medya olarak tanımlayacağımız iletişim araçları halkla ilişkilerin bilgi alma ve bilgi verme fonksiyonunu yerine getirmek için etkili bir alan oluşturmaktadır. Her türlü kurum ve örgüt, bireylerle sosyal ilişkiler kurma ve geliştirme, kendileriyle ilgili bilgiler paylaşma, hedef kitlenin beklentilerinden haberdar olma ve çözümler geliştirmek için ilgili birimleri haberdar etmede sosyal medya ortamından yararlanmaktadır. Örnek olarak Facebook, Twitter, YouTube, web siteleri, bloglar gibi sosyal medya araçlarıyla iletilen mesaj, görsel veya videolara yazılan mesajlar halkla ilişkiler etkinlikleri için hedef kitleyi anlamada büyük kolaylıklar

¹¹⁰ Didar Büyüker İşler , “Halkla İlişkiler Aracı Olarak: Sosyal Medyanın Kullanımı ve Yeni Stratejiler”, Sosyal Ve Beşeri Bilimler Dergisi Cilt V, Numara 1, 2013 ISSN: 1309-8012 (Online), s.179

sağlamaktadır. Yazılan mesajları cevaplama ve sorunları çözme veya çözecek birimleri harekete geçirme yoluyla, sosyal medya halka ilişkiler etkinliklerinin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Bu bölümde öncelikle halkla ilişkiler kavramı, tanımı özellikleri, ilkeleri ve fonksiyonları itibariyle değerlendirilecek, sonrasında halkla ilişkiler faaliyetlerinde iletişim amaçlı kullanılan araçlar, internet ve sosyal medya, yeni medya kapsamında incelenecektir.

2.1. Halkla İlişkiler Faaliyetleri

Halkla ilişkiler aslında insanların, başka insanların güvenini kazanmaya yönelik çabalarıyla birlikte başlangıcı belli olmayan ve adı konulmamış bir kavram olarak karşımıza çıkar. Özellikle endüstri devrimiyle birlikte toplumsal yapılardaki değişiklikler ve organize bir iletişime duyulan ihtiyaç alana yönelik tanım ve kuramların gelişmesine ve yaygınlaşmasına sebep olmuştur. P. T. Barnum'un temsilcisi olduğu basın ajansı ve tanıtım modelinden günümüz çağdaş halkla ilişkiler disiplinine kadar dünyada gelişen trendler, teknolojik ilerlemeler, tüketici profillerinin ve beklentilerindeki dönüşüm, sosyal sorumluluk ve etik gibi itici güçlerin önem kazanması gibi sebeplere bağlı olarak birçok gelişim göstermiştir. Guth ve Marsh halkla ilişkiler gelişimini demokrasinin yaygınlaşması, küreselleşmenin kültürel ve ekonomik etkiler yaratması, dünya nüfusunda ki artış ve kadının çalışma hayatında kendini daha çok göstermesi gibi sebeplerle açıklamaktadır. İrfan Erdoğan ise bu sebeplere ek olarak toplum yapısındaki değişiklikleri, kentleşmeyi, bireysel izolasyonu, iletişim devrimini, eğitim seviyesindeki yükselmeyi, oy hakkının genişlemesini, uluslararası ticaretin artışını ve dünyadaki karşılıklı bağımlılığın artmasını bu büyük değişimin sebepleri arasında sıralamaktadır. Dünyayı küresel anlamda etkileyen bu değişimler halkla ilişkiler kavramının gelişmesini sağlamış ve günümüz yapısına ulaştırmıştır.¹¹¹ Halkla ilişkilerin kısa tarihçesini değerlendirdiğimizde kavramla ilgili çeşitli kabüllerin ve tanımların olduğunu görürüz. Halkla ilişkileri adlandırmada zorluk çeken Ivy Lee

¹¹¹ Ebru Güzelcik Ural, **Stratejik Halkla İlişkiler Uygulamaları**, Birsen Yayınevi, İstanbul Aralık 2005, s. 4-5

uygulamaların doğruluğa, anlayışa, halkın ve kuruluşun karşılıklı ilişkilerinin düzenini sağlamak için uzlaşmaya yönelik faaliyetler içerdiğine vurgu yapmıştır. Harlow ise, iyi niyeti elde bulundurmak ve oluşturmak için iletişimi kullanmanın, halkla ilişkilerde hakim olan bir konu olduğunu ifade etmiştir. Alan uzmanlarının tanımlarının, sosyal davranışa bir rehber, sosyal ve politik yönetim, iyi niyet geliştiricisi, kamuoyu oluşturan, harekete geçiren, ikna edici ve aydınlatıcı gibi tanımsal içerimler ile atıfta buldukları halkla ilişkilere yönelik en kapsamlı tanımlardan biri 1970'lerin ortalarında bir makalede Rex Harlow tarafından, birçok uzmandan elde edilerek ve özetlenerek aşağıdaki gibi yapılmıştır;

Halkla ilişkiler, bir kuruluşla hedef kitle arasındaki karşılıklı iletişimi, anlayışı, kabulü ve işbirliğini oluşturmaya ve sürdürmeye yardımcı olan, sorun ve problemlerin yönetimini içeren, kamuoyuna cevap veren, kamuoyunun bilgilendirilmesi için yönetime yardımcı olan, kamu yararına hizmet etmek için yönetimin sorumluluğunu tanımlayan ve vurgulayan, eğilimleri önceden tahmin etmeye yardımcı olmak için bir erken uyarı sistemi gibi hizmette bulunan, değişikliklerden etkin bir biçimde faydalanmak için yönetime yardımcı olan ve başlıca araçları olarak ahlaki iletişim tekniklerini ve araştırmayı kullanan bir yönetim fonksiyonudur.¹¹²

Edward Bernays halkla ilişkileri “kamu ile organizasyon arasında uyumu ve anlayışı sağlama”¹¹³ olarak tanımlarken Türkiye’de halkla ilişkiler yönelik ilk tanımlardan biri Alaaddin Asna tarafından yapılmıştır. Ona göre halkla ilişkiler;

Özel ya da tüzel kişilerin belirtilmiş kişilerle dürüst ve sağlam bağlar kurup geliştirerek onları olumlu inanç ve eylemlere yöneltmesi, tepkileri değerlendirerek tutumuna yön vermesi, böylece karşılıklı yarar sağlayan ilişkiler sürdürme yolundaki planlı çabaları kapsayan bir yöneticilik sanatıdır.¹¹⁴

¹¹² Ayla Okay, Aydemir Okay, **Halkla İlişkiler Kavram Strateji ve Uygulamaları**,) DER yayınları (6. Baskı), İstanbul 2013, s. 9-10

¹¹³ Ural, **a. g. e.**, s.1

¹¹⁴ Ural, **a. g. e.**, s.1

Görüldüğü gibi halkla ilişkilere yönelik bu tanımlarda halkla ilişkilerin, hedef kitle ile karşılıklı ilişki, anlayış ve güven ortamının oluşturulması ve bunun sürdürülmesi, olumlu bir imajın tesis edilmesi gibi temel amaçlar vurgulanmaktadır. Tüm bu tanımlardan öne çıkan özellikleri Ayla ve Aydemir Okay şöyle sıralamaktadır:¹¹⁵

1. Halkla ilişkiler faaliyeti isteyerek yapılan bir faaliyettir. Etkilemek, anlayış kazanmak, bilgi sağlamak ve faaliyetten etkilenenlerden gelen tepkileri almak için dizayn edilir.
2. Halkla ilişkiler faaliyeti organize bir faaliyettir. Çeşitli problemlerin çözümleri bulunur, belirli bir zamanda yapılan faaliyetle ilgili olan lojistik unsurlarda düşünülür. Araştırma ve analizi içeren düzenli bir çalışmadır.
3. Etkili halkla ilişkiler bir birey veya kuruluşun performansına ve gerçek politikalarına dayandırılmaktadır. Eğer bir kuruluş iyi bir işveren değilse veya toplumun ilgisine, çıkarına duyarlı değilse halkla ilişkilerin oluşturabileceği iyi niyet ve destek artırılamaz.
4. Bir halkla ilişkiler faaliyetinin yapılış amacı kamu yararına hizmet etmektir ve kuruluş için fayda sağlamakta kolay değildir. İdeal olarak halkla ilişkiler faaliyeti, kuruluşla hedef kitlesi arasında karşılıklı yarar sağlamaktır. Kuruluşun kendi çıkarlarıyla hedef kitlenin çıkar ve ilgilerinin bir sıralamasının yapılması gerekir.
5. Tanımlarda, halkla ilişkiler enformasyon materyallerinin yayılması ve hedef kitleden gelen tepkileri toplamak da aynı derecede önem taşımaktadır. Dinleme yeteneği iletişim uzmanının gerekli bir unsurudur. Yani halkla ilişkiler iki yönlü bir iletişim içerir.
6. Halkla ilişkiler, üst yönetimin karar vermesinde bir unsur olduğunda çok etkilidir. Halkla ilişkiler bir karar alındıktan sonra sadece bilgi vermeyi değil, aynı zamanda danışmanlık yapmayı ve problemleri çözümlmeyi de kapsamaktadır. Bu bakımdan halkla ilişkiler bir yönetim fonksiyonudur.

Temel özellikleri önceden tasarlanmışlık, planlı, performansa dayalı, kamu yararı gözetilen ve iki yönlü iletişimi benimseyen bir yönetim fonksiyonu olarak

¹¹⁵ Ayla. Okay, Aydemir Okay, **a. g. e.**, s. 17

tanımlanan Halkla ilişkilerin temel ilkeleri de birçok kaynakta ve tanımında çeşitlilik göstermektedir. Genel itibariyle değerlendirildiğinde, özellikle alanla ilgili yapılan toplantı ve uluslararası konferanslarda vurgulanan noktalar halkla ilişkiler kavramsallaştırması için önemlidir. Yapılan değerlendirmelere göre tüm halkla ilişkiler çalışmaları şeffaf olmalı ve dürüstlük ilkesine dayanmalıdır. Halkla ilişkiler, iki yönlü iletişim süreci olarak düşünülmeli ve yapılan faaliyetler gerçeklere dayanmalıdır. Halkla ilişkiler bir uzmanlık alanıdır ve süreklilik önemli bir ilkedir. Mesleki etik kuralları, halkla ilişkilerin değeri ve önemi tüm paydaşlar tarafından kabul edilmelidir. Kuruluşların hedef gruplarının özellikleri, halkla ilişkiler çalışmaları için önemlidir ve yapılan tüm çalışmalarda bilimsellik ön koşuldur. 1990'lı yıllarda bilişim teknolojilerinin ve internetin yaygınlaşması ile birlikte temel ilkelere yenileri eklenmiştir. Mesela 28 Haziran 2006'da Brezilya'da halkla ilişkiler profesyonellerinin oluşturduğu Global Alliance tarafından "Dünyanın Sesleri" temasıyla düzenlenen 3. Halkla İlişkiler Festivali'nde "Brezilya'dan Mektup" adıyla yayınlanan Global Alliance ve Conferp'in 18 ülkeden gelen delegelerinin imzaladığı belgede, halkla ilişkilerle ilgili olarak, halkla ilişkiler profesyonelleri dünyadaki milyonlarca insanın minimum koşullarda hayatta kalması için, tüm paydaşlarla erişimi engelleyen bariyerleri kırmaya çaba göstererek ilişkilerin kurulmasına yönelik çalışmalıdır ve halkla ilişkiler profesyonelleri ifade özgürlüğünü, özgür iradeyi, internet ve yeni teknolojiler dahil olmak üzere bilginin özgürce akışına dayalı demokratik değerlerin geliştirilmesini desteklemelidir¹¹⁶ ifadelerine yer verilmiştir.

¹¹⁶ Kılıç ve Onat, a. g. m., s.901

2.2. Geleneksel Halkla İlişkiler Araç ve Ortamları

Geleneksel olarak kullanılan halkla ilişkiler araç ve ortamlarını; yazılı araçlar, sözlü araçlar, görsel işitsel araçlar ve birleşik ortamlı araçlar olarak sınıflandırmak mümkündür. Halkla ilişkilerin tarihsel gelişimi içerisinde yazılı ya da basılı araçlar halkla ilişkiler açısından önemli bir nitelik taşımaktadır. Matbaanın icadından bu yana, basılı araçların geçirdiği evrim halkla ilişkilerin de önemli bir aracı haline gelmiştir. Örgütle hedef kitle arasında yazılı bir şekilde iletişim kurmaya yarayan yazılı araçların en önemlileri; gazete, dergi, kitap, broşür, bülten, el kitapçıkları, yıllık, bülten, basın bülteni, mektup, kartvizit, afiş, pankart ve ilan tahtalarıdır. Halkla ilişkiler tanıtım faaliyetleri, özel bir takım olaylar, sergiler vb. düzenleyerek hedef kitlenin dikkatini çekmeyi başararak örgüt ve hedef kitle iletişimine yardımcı olur. Halkla ilişkilerde haberleşmenin sağlanabilmesi için hem kişisel hem de kişisel olmayan çeşitli araçlardan yararlanır. Radyo, televizyon, kitap, gazete, dergi, broşür, el kitapları, afiş, el ilanları, bültenler, yıllıklar, toplantı, sergi, seminer vb. araçlar bunların en önemlileridir.¹¹⁷ Planlama yapılırken, hedef kitleye iletilecek mesajların hangi araçlarla iletileceği önceden belirlenmelidir. Burada temel amaç, hedef kitleye mesajların, en kısa zamanda, en az maliyetle ve en uygun hangi araçları kullanarak iletilmesinin belirlenmesidir.

Halkla ilişkiler amaçlı faaliyetlerde kullanılan yazılı araçlar, gazeteler, basın toplantısı ve basın bülteni, dergiler, kuruluş içine, dışına ve her ikisine yönelik süreli yayınlar ve işletme tarafından hazırlanıp yayınlanan araçlar olan broşürler, bültenler, el kitabı, yıllık, afişler, pankartlar ve el ilanları olarak sıralanabilir. Yayın araçları ise kulağa ve göze hitap eden kitle iletişim araçlarıdır. Bu gruptaki araçlarda ilk akla gelenler radyo ve televizyondur. Diğer yandan Şenlik ve festivaller ulusların ve yörelerin tanıtımında ortak ve önemli işlevler üstlenmekte, sanatsal ve sosyal boyutlarıyla toplumsal kazanımlar sağlanmasına olanak vermektedirler. Düzenlenen yarışmalar kamuoyunun ilgisini kuruluş üzerine çekmek için düşünülmüş ilginç

¹¹⁷ İ. Ethem Taş, Gözde Kestellioğlu, “Halkla İlişkilerde İnternetin Yeri ve Önemi”, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt I , sayı 1, 2011, s.77

yöntemlerden biridir. Grafik, afiş gibi çoğu kez çizgilerle anlatılan iletileri bir araya toplama olanağı veren sergiler ve bir konunun tanıtılması için toplantılar düzenlenmesi halkla ilişkiler alanında sık başvurulan bir yoldur. Bu toplantılarda konunun her yöne ile ele alınması, varılan sonuçların kitle haberleşme araçları ile halka duyurulması, sağlanacak etkinin artmasını kolaylaştırmaktadır. Günümüzde törenler de birer halkla ilişkiler yöntemi olmuştur. Üst düzey devlet yöneticilerinin katılması, ülkenin çeşitli alanlarda isim yapmış kişilerinin törenlere gelmesi, olayı medyaya aktarmak için yeterlidir.¹¹⁸ Tüm bu araç ve ortamlar halkla ilişkiler çalışmalarının artmasına ve gelişmesine katkıda bulunmuştur ve çoğu hala etkin bir şekilde kullanılmaktadır.

Halkla ilişkiler beraberinde tutundurma karması olarak nitelendirebileceğimiz birçok alanla ilgilidir. Bunlar reklam, propaganda, lobicilik, pazarlama, tanıtım, basın ajansı, hükümet ve resmi kurumlarla ilişkiler olarak sıralanabilir. Halkla ilişkiler uygulama alanları yapılacak olan faaliyetlerin beklentilerine göre finansal halkla ilişkiler, kurumsal reklamcılık, sorun ve kriz yönetimi, itibar yönetimi uluslararası halkla ilişkiler, pazarlama amaçlı halkla ilişkiler, sponsorluk, kurumsal kimlik, sosyal sorumluluk ve etik olarak çeşitlilik gösterir. Halkla ilişkiler uzmanlık alanı mahiyetinde ise şu hususlarda uygulamalar ve faaliyetler yapmaktadır. İnsan davranışlarını anlamaya yönelik danışmanlık, muhtemel eğilimlerin analiziyle sonuçlara yönelik ön tahmin, kamuoyu tutum ve beklentileriyle ilgili araştırmalar, doğru ve tam bilgi esasına dayanan iki yönlü iletişim çalışmaları, yanlış anlamaları ve anlaşmazlıkları önlemek, karşılıklı saygı ve sosyal sorumluluk artırmak, özel ve kamu yararı uyumun desteklenmesi, kurumun çalışanlarıyla tedarikçileriyle müşterileriyle ilişkilerini geliştirmek ve iyi niyeti sürdürmek, ürün ve hizmetleri tanıtmak, kurum kimliğini ve hedeflerini yansıtmak. Halkla ilişkiler faaliyetleri planlanırken hedef kitlenin ve paydaşların belirlenmesi ve kampanyaların düzenlenmesine yönelik, özenle takip edilmesi gereken safhalar vardır. Bunlar, araştırma, planlama, uygulama ve değerlendirme safhalarıdır. Uygulama safhasında

¹¹⁸ Alaaddin Asna, **Kuramda ve Uygulamada Halkla İlişkiler (Public Relations)**, Pozitif Yayınları, İstanbul 2006, s. 7

en önemli konulardan biri iletişim faaliyetlerine yönelik kullanılacak araçların belirlenmesidir. Halkla ilişkiler faaliyetlerinde kullanılabilecek sayısız iletişim aracı vardır ve bu araçlar aynı zamanda kurum veya organizasyonun kendi iletişim araçlarıdır.¹¹⁹ Bu çalışmada özellikle çevreci sivil toplum örgütlerinin halkla ilişkiler faaliyetlerinde kullandıkları iletişim araçlarını ve özellikle yeni medya diye tanımlanan sosyal medya araçlarını inceleyeceğimiz için halkla ilişkilerde, iletişim kavramının, konu bütünlüğü açısından önemi büyüktür.

2.3. Halkla İlişkiler ve Yeni Medya

Halkla ilişkiler çalışmaları açısından iletişim yönetimi çok önemlidir. Hatta Grunig ve Hunt “halkla ilişkiler bir organizasyon ile hedef kitle arasındaki iletişim yönetimidir”¹²⁰ diyerek halkla ilişkilerde iletişimin önemini vurgulamışlardır. Toplumsal alanda geniş hedef kitleleri olan kurumlar kendilerini toplumdan soyutlayamazlar. Ve hedef kitle ile iletişim, başarılı olmaları için elzemdir. Bu görevi ise halkla ilişkiler faaliyetleri gerçekleştirmektedir. Yani kurumlar için halkla ilişkiler fonksiyonu iletişim faaliyetlerinin planlanmasında ve yürütülmesinde yatar. İletişimi genel olarak değerlendirdiğimizde, Latince kökenli “communication” sözcüğünün karşılığıdır. Ünsal Özkay “iletişimin ABC si” adlı eserinde iletişimi aşağıdaki gibi tanımlar;

Birbirlerine buldukları ortamlardaki nesnelere, olaylar, olgularla ilgili değişimleri haber veren, bunlara ilişkin bilgilerini birbirine aktaran, aynı olgular, nesnelere, sorunlar karşısında benzer yaşam deneyimlerinden kaynaklanan, benzer duygular taşıyıp bunları birbirine ifade eden insanların oluşturduğu topluluk ya da toplum yaşamı içinde gerçekleştirilen tutum, yargı, düşünce duygu bildirişimleridir.

121

¹¹⁹ Ayla Okay, Aydemir Okay, a. g. e., s. 66

¹²⁰ Ayla Okay, Aydemir Okay, a. g. e., s. 118

¹²¹ Ünsal Özkay. **İletişimin ABC'si**, Der Yayınları, İstanbul 2014, s.8

Binlerce yıllık bir geçmişe dayanan ve varoluş mücadelesi veren insanoğlu Diğer canlılardan farklı olarak toplumsal üretim ilişkilerine ve iş paylaşımına göre kendi bireysel ve toplumsal varoluşunu üretmiştir. Bu sürecin temel yapısı dil ve iletişim üzerine kurgulanmıştır. İnsanlar arasında kurulan iletişim tarihsel ve toplumsal süreçlere bağlı olarak günümüze kadar farklı tezahürler göstermiştir. Geçmişte ve günümüzde iletişimin en önemli tarzının yüz yüze iletişim olmasıyla birlikte teknolojiyle aracılanmış iletişim tarzları küreselleşme rüzgarıyla artmış ve hızlı bir şekilde gelişmiştir.¹²² 19.yüzyılın sonu ve 20. Yüzyılda, kendini teknolojideki ilerlemelerle birlikte gösteren bu dönüşüm, kitle iletişimi kavramını ortaya çıkarmıştır.

İletişimin ne olduğuna ve nasıl gerçekleştiğine dair çok sayıda tanım ve kuram vardır. Ancak, iletişimin kavram olarak çok geniş bir alanı kapsamasına rağmen iletişim çalışmaları denildiğinde daha çok kitle iletişimi veya medya akla gelir. Yani radyo, televizyon, sinema, basın, internet ve günümüz medya alışkanlıklarında baskın olan sosyal medya gibi kitle iletişim araçlarıyla gerçekleştirilen kitle iletişimini, iletişim kurumlarını, örgütsel yapılarını ve bu iletişim araçlarının izleyiciler üzerindeki etkilerini kapsayan araştırmalar öne çıkmaktadır.¹²³ İletişimi halkla ilişkiler kapsamında ele aldığımızda da kitle iletişimi ve kitle iletişim araçları, uygulama ve faaliyetler bakımından halkla ilişkilerin temel araçlarını oluştururlar.

Nazife Güngör iletişime giriş adlı kitabında kitle iletişimini “kitlese düzeyde, bütün bir topluma ilişkin olarak gerçekleşen, kitle iletişim araçlarıyla dolayımlanmış iletişim edimi”¹²⁴ olarak tanımlar. Kamanlıoğlu ve Göztaş ise “Latince kökeniyle “mass” ve “communication” terimlerinin birleşiminden oluşan, bireyler ve bireylerin oluşturduğu sosyal grupların iletişim sürecini ifade eden bir kavram”¹²⁵ olarak tanımlar. Geniş kitlelere ulaşmada radyo, televizyon, gazete ve sinema filmi gibi

¹²² Levent Yaylagül, **Kitle İletişim Kuramları**, Dipnot Yayınları, Ankara 2013, s. 11

¹²³ Yaylagül, **a. g. e.**, s.23

¹²⁴ Nazife Güngör, **İletişime Giriş**, Siyasal Kitabevi, Ankara 2011, s. 199

¹²⁵ Ebru Belkis Kamanlıoğlu, Aylin Göztaş, **Politik Gündem Odağında Halkla İlişkiler ve Gündem Yönetimi**, Nobel yayıncılık, (1. Basım), Ankara Şubat 2010 s. 5

araçlar en çok bilinen ve başvurulan geleneksel kitle iletişim araçlarıdır. Kitle iletişim araçlarının yüzyıllardır insanlar arasındaki ilişkinin temeli olan iletişime katkıları yakın geçmişte yaygınlaşmıştır. Mekanik güçleri sayesinde hareketliliği artırıcı bir işlev görmeleri, iletişimin kitle iletişimine dönüşmesine sebep olmuştur. Bu araçların yaygınlık kazanması ile iletişimin sınırlı olan kapsam ve etkileri genişlemiştir. Kitle iletişim araçlarının bireyler üzerindeki etkisi iletişim çalışmalarında büyük yer tutmuştur. Kitle iletişim araçları, toplumsal yapıların ve pratiklerin oluşturduğu alanın bir parçası haline gelmektedir. İletişim kurumları ve ilişkileri, toplumsal alanı tanımlamakta, inşa etmekte, siyasal alanın inşasına yardım etmekte ve modern endüstriyel sistemler içinde maddi bir güç oluşturmaktadır.¹²⁶ Örneğin etki araştırmalarının öncülerinden Walter Lipman medyanın “insanların zihinlerini ve düşünce haritalarını şekillendiren bir araç”¹²⁷ olduğunu dile getirmiş; Laswell ise onun bu görüşünü, medya içeriklerinin izleyici üzerindeki büyük etkisini anlatan “hipodermik iğne” modeliyle desteklemiştir. Diğer yandan teknolojinin belirleyiciliğini vurgulayan Harold Adam Innis ve Marshal Macluhan gibi düşünürlerde özellikle iletişim teknolojilerinin ekonomik ve toplumsal yapıyı etkileyeceğini ve toplumsal sorunlara yeni bakışlar ortaya çıkaracağını savunurlar. Marshal Macluhan’a göre kitle iletişim araçları ile birlikte dünya “küresel bir köye” dönmüştür.¹²⁸ Günümüzü değerlendirdiğimizde, bu görüşün örnekleri dünyanın her tarafını ileri iletişim teknolojileri vasıtasıyla saran görüntüler ve mesajlardır. Kitle iletişimi sayesinde dünyanın her yerinde insanlar olaylardan anında haberdar olmaktadır. Zaman ve mekan farklılıkları ortadan kalkmıştır.

Kitle iletişim araçlarının toplumdaki bireyler üzerindeki önemli etkileri, halkla ilişkiler uzmanlarının ilgilerini bu araçlara yöneltmelerine neden olmuştur. Çünkü bu araçları kullanarak çok daha az bir emekle çok geniş kitlelere anında ve çok kısa bir sürede açıklayıcı ve yönlendirici mesajlar gönderilebilmektedir. Halkla ilişkilerin bilgilendirme ve ikna etme gibi fonksiyonlarını yerine getirebilmesi için kitle iletişim araçlarının kullanılması ekonomik, pratik ve etkin bir yöntemdir.

¹²⁶ Süleyman İrvan, **Medya, Kültür, Siyaset**, Ark Yayınları, Ankara 2014, s. 84

¹²⁷ Yaylagül, **a. g. e.**, s.47

¹²⁸ Yaylagül, **a. g. e.**, s 70

Geleneksel olarak nitelendirebileceğimiz halkla ilişkiler araç ve ortamlarını; yazılı araçlar, sözlü araçlar, görsel işitsel araçlar ve birleşik ortamlı araçlar olarak sınıflandırmak mümkündür. Halkla ilişkilerde, hedef kitleyle iletişim kurulup, haberleşmenin sağlanabilmesi için hem kişisel hem de kişisel olmayan çeşitli araçlardan yararlanılır. Kullanılan araçlar arasında, radyo, televizyon, kitap, gazete, dergi, broşür, el kitapları, afiş, el ilanları, bültenler, yıllıklar, toplantı, sergi, seminer vb. araçlar bulunmaktadır. Planlama yapılırken, hedef kitleye iletilecek mesajların hangi araçlarla iletileceği önceden belirlenmelidir. Burada temel amaç, hedef kitleye mesajların, en kısa zamanda, en az maliyetle ve en uygun hangi araçları kullanarak iletmesinin belirlenmesidir. Ayrıca halkla ilişkiler uygulamalarında kullanılan çok sayıda ve türde araç bulunması bir organizasyonun halkla ilişkiler çalışmaları sırasında, belirtilen araçların tamamını kullanmasını zorunlu kılmamaktadır. Hangi araçların kullanılacağı konusunda temel belirleyici hedef kitle olmaktadır. Bununla birlikte Hedef kitlenin belirleyiciliği halkla ilişkiler uzmanlarına, farklı hedeflere farklı araçlarla ulaşmanın önemini göstermiş ve bu bilincin oluşmasını sağlamıştır. Son yıllarda teknolojideki büyük yeniliklerle birlikte hedef kitlelere ulaşmak için kullanılan geleneksel halkla ilişkiler araçlarının yanına yenilerini eklemiş ve hızlı bir gelişim sürecine girmiştir. Bunlar yeni medya olarak da isimlendirilen internet ve sosyal medya araçlarıdır.

Kitle iletişim araçlarının en önemli özelliği teknik araçlar kullanılarak, zaman ve uzay içinde ve büyük sayılarda tekrarlanabilen mesajları, büyük izleyici topluluklarına iletmesidir. Yüz yüze iletişimin aksine, kitle iletişim izleyicisinin çoğunluğu birbirinden haberdar değildir. Fakat internet ve sosyal medya araçlarıyla gelişen yeni medya, kitle izleyicisini bireysel kullanıcı olarak da kapsayabilen, kullanıcıların içeriğe veya uygulamalara farklı zaman dilimlerinde ve etkileşim içinde erişebildikleri sistemler olarak tanımlanmaktadır. Her alanda yeniliklerin üretilmeye çalışıldığı günümüzde, teknoloji ve iletişim alanındaki gelişmeler, bilgisayarların yaygınlaşması, internet ile erişilen bilgi iletişim teknolojilerindeki yenilikler, teknolojinin hızlı bir şekilde sayısallaşması, bilgi çağı ya da dijital çağ olarak anılan sürecin temelini oluşturmaktadır. Bu anlamda yeni medya ve yeni medyanın temel özelliklerinin etkisi, toplumsal iletişimde değişime yol açmıştır.

Yani dünya genelinde binlerce bilgisayarı, birbirine bağlayan bir ağ olarak tanımlanan internet, iletişim teknolojilerin mevcut niteliklerini ve iletişim pratiğini büyük ölçüde dönüşüme uğratan bir teknolojidir. Artık neredeyse bütün ticari kuruluşların, siyasi partilerin, sivil toplum örgütlerinin ve diğer organizasyonların bir web sayfası bulunmakta, çalışanlar internet üzerinden iletişimi sağlamaktadır. İnternetin geliştirilen yeni teknolojileriyle, iletişim alanının hem teknolojik temelini hem de endüstriyel yapısını değiştirdiği açıktır. Yeni medya daha şeffaf ve etkileşimli bir araç olarak işlemektedir. Kurumlar birbirinin etkinliklerini ve hareketlerini takip edebilecek daha etkin bir dayanağa sahip olmaya başlamıştır.¹²⁹ Halkla ilişkiler faaliyetleri de bu iletişim ortamı içinde önemli bir paydaş olarak yerini almıştır. Birçok halkla ilişkiler faaliyeti bu yeni teknoloji üzerinden planlanmakta ve yürütülmektedir.

Yeni medyanın sayısal (dijital) teknolojiyle çalışıyor olması geleneksel iletişim araçlarından temel farkını ortaya koyar. Sayısal ağların karşılıklı bağlanabildiği çoklu ortamları içeren yeni iletişim teknolojileri, bilgi-işlem, haberleşme, telekomünikasyon ve yayıncılık yapılarını bir araya getirir. Yeni medya araç ortam farklılıklarını ortadan kaldıran ve sayısal ağlarla karşılıklı iletişimi sağlayan sosyal iletişim araçlarıdır. Yeni medya sayesinde iletişim hızı büyük oranda artmış, hem coğrafi hem demografik anlamda kapsama alanı genişlemiş; böylece iletişimde uzaklık kavramını ortadan kaldıran, kitlelerin iletileri seçebildiği, iletilerin ayıklanıp adreslenebildiği, büyük bir bellek kapasitesinin söz konusu olduğu bir iletişim şekli ortaya çıkmıştır. Bu iletişim şeklinde görüntü ve ses senkronize olarak iletişim ortamında taşınabilmektedir. Böylece yeni medya, kullanıcıları aralarındaki bilgi alışverişinde karşılıklı etkileşimi sağlayabilmektedir. Bu çerçevede yeni medyayla birlikte kullanılan teknolojiler, medyanın temel ürünü olan haberin şimdiki zamana ve değişken mekana odaklı üretim ve tüketim ilişkilerinin ortaya çıkardığı zorunlulukları gerçekleştirebilir yenilikler olarak da değerlendirilebilir.¹³⁰ Tabi ki

¹²⁹ Sırma Oya Tekvar, **Yeni Medya ve Halkla İlişkilerde Dönüşüm: Farklı Kurumsal Yapılarda Halkla İlişkiler Algısı ve Sosyal Paylaşım Ağları**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler Ve Tanıtım Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2012 s.64-65.

¹³⁰ Oya, a. g. m., s. 66

yeni medyayı değerlendirirken geleneksel medyanın yok olduğunu, kullanılmadığını söyleyemeyiz. Aksine yeni medya araçlarının geleneksel medya araçlarını da geliştirdiği, iç içe girift bir yapı oluşturduğu açıktır. “Walter Ong yazının bulunması ile konuşmayı, matbaa ile el yazısını, elektronik iletişim ile okuma-yazmayı ve basımı unutmayan insanın, her yeniliği, bir öncekini yok ederek değil, daha da geliştirerek içselleştirdiğini”¹³¹ söyler. Nitekim günümüzde televizyonlar internet bağlantılı yayınlar yapmaktadır. Geleneksel araçlar geliştirilmekte ve yeni teknolojiler entegre edilmektedir.

Yeni medya araçları internet erişimli bir olgudur. Bu araçları halkla ilişkiler uygulamaları özelinde ele alınması bizi ortak parametrelere götürecektir. Bu parametreler yeni medya araçlarının halkla ilişkiler uygulamalarında kullanılmasıyla şekillenmektedir. Bu araçlar internet erişimli olmakla birlikte çeşitlilik gösterir ve bu çeşitlilik her geçen gün artmaktadır. Bu araçların halkla ilişkiler fonksiyonlarını tartışmadan önce interneti genel olarak ele almak günümüz dijital belirlenimini ortaya koymak için faydalı olacaktır.

2.3.1. İnternet

Yeni medya olarak üzerinde duracağımız bilgi çağının en önemli ve öncü basamağı internet olmuştur. İnternet kullanımının artması beraberinde yeni teknolojileri ve süper medyaya giden serüveni başlatmıştır. Dolayısıyla yeni medyanın aracılanmasını sağlayan internetin bu süreçteki yerinin açıklanması çalışmamız için önemlidir. İnterneti, bir süper medyanın vaatleri ve düşleri olarak nitelendiren Eric Maigret, yeni bilgi teknolojilerinin temelini ve geleceğini oluşturan internet teknolojileri ile ilgili şu sözlerle ifade etmektedir:

İnternet bir araç ya da çok yaygın bir iletişim aracı durumuna gelmeden çok önce çağdaş imgelemi gürültü bir biçimde ele geçirmiştir. Olağanüstü güçleri önce

¹³¹ Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, sayı 21, Güz 2014, s.349-352

onu yeni bir teknik yardımıyla bir *Siberya*, özgürlük, anımsalılık, ve sınırsız alışveriş kardeşliği üzerine kurulu bir evrensel köy kurmayı düşleyen herkesin paylaştığı bir ütopya yapar. İnternet adı bilinen bilinmeyen herkesle bağlantıyı olası kılarak toplumsal hiyerarşilere son verecek, bir ortak aklın gelişimini artıracak ya da o güne dek bireyleri edilgenliğe boğmuş televizyonla simgeleştirilen bir kitle kültüründen kurtaracaktır.¹³²

İnternet çağın en etkili iletişim araçlarından biridir. İnternet, bilgisayar ağlarının aralarında bağlantı kurmalarıyla oluşan ve bu şekilde küresel olarak gelişen toplumsal, kültürel, ticari, eğlendirici küresel bir kitle iletişim sistemidir¹³³ İnternet bir medya, iletişim içinde teknik bir sistemdir. Bir başka deyişle, birçok bilgisayar sisteminin birbirine bağlı olduğu, dünya çapında yaygın olan ve sürekli büyüyen bir iletişim ağıdır. İnternet, üretilen bilgiyi saklama, paylaşma ve ona kolayca ulaşma olanakları açısından oldukça önemli bir teknolojidir. İnsanlar bu teknoloji yardımıyla pek çok alandaki bilgilere kolay, ucuz, hızlı ve güvenli bir şekilde erişebilmektedir.¹³⁴ Hatta internetin sunduğu olanaklardan yararlanan birçok kurum, internet kanalıyla geniş insan kitlelerine ulaşarak ürün ve hizmetlerini tanıtmakta, satış yapabilmekte ve hatta satış sonrası servis olanağı sunmaktadır. Elektronik medya ile interaktif iletişimin oluşturulması, kurumlar ve hedef kitlelere katılım, paylaşım ve tartışma zemini yaratır. Forumlar, sanal odalar, elektronik alışveriş, kişisel bloglar ve son zamanlarda en yaygın olan internet teknolojisi sosyal ağlar halkla ilişkiler dünyasına sadece hedef kitleye kolay ve maliyet etkin bir biçimde ulaşma imkanı değil, aynı zamanda hedef kitleyle diyalog imkanı da sağlamaktadır

İnternetin kitle iletişimindeki büyük kullanım potansiyeli, geleneksel medya araçlarıyla kıyaslandığında, kendine özgü dört karakteristik özelliğiyle açıklanabilir. Öncelikle internet her birey için potansiyel bilgi sağlayıcıdır. İkincisi, bilgi sağlayıcıların sayıları milyonlardadır. Üçüncüsü, bilgi tek yönden değil daha çok perspektiften sunulmaktadır ki bu durum bilginin manipülasyonunu zorlaştırır. Son

¹³² Eric Maigret, **Medya ve İletişim Sosyolojisi**, (Çev. Halime Yücel), iletişim yayınları, (3. Baskı), İstanbul 2013, s.328

¹³³ Artun Avcı, **Türkiye’de İnternet ve İfade Özgürlüğü**. Legal Kitabevi, İstanbul 2013, s.27

¹³⁴ Maigret, **a. g. e.**, s.328-329

olarak bilgi dünyanın herhangi bir yerinden herhangi bir zamanda paylaşılabilir. Tüm bu özellikler bilgi konusunda bireylerin kullanım kapasitesini sınırsızlaştırır.¹³⁵ Dünyada ve tabii ki ülkemizde internet kullanım oranı son yıllarda hızlı bir artış göstermiştir. Ülkemizde 2004 yılı verilerine göre internet kullanım oranı %18 iken 2016 itibarıyla bu oran %62 seviyesine çıkmıştır.¹³⁶ Ocak/2016 tarihinde We Are Social tarafından yayınlanan “Digital in 2016” adlı rapora göre 7.395 Milyar olan Dünya nüfusundan internete bağlanan insan sayısı 3.419 milyardır. 79.14 Milyon insanın yaşadığı Türkiye’de, internete bağlanan kullanıcı sayısı 46,3 milyon. İnternet kullanıcılarının %77’si her gün online olmaktadır, %16’sı ise haftada en az bir kez internete bağlanmaktadır. Web trafiğinin %51’i diz üstü ve masaüstü bilgisayarlardan, %45’i mobil cihazlardan ve geri kalanı ise tabletler üzerinden gerçekleşmektedir. Sosyal medya mecralarının kullanımında ilk sırada %32 ile Facebook, %24 ile WhatsApp, %20 ile Facebook Messenger, %17 ile Twitter, %16 ile Instagram takip etmektedir. Daha sonra ise Google+, Skype, LinkedIn, Viber ve Vine gelmektedir.¹³⁷ Görüldüğü gibi Facebook bu sosyal mecralar arasında en popüler araçtır.

Dünya genelindeki ekonomik, sosyal ve politik trendler internet gibi kitle iletişim teknolojileri ile yeni bir döneme girmiş, oluşan küresel pazarlarda hedef kitlelerin birden çok seçeneğe bir arada ulaşma şansı artmıştır. Küresel rekabet ortamında işletme ve kurumların hedef kitleleri ile kurdukları her türlü iletişimde internet merkezli iletişim teknolojileri baskınlaşmıştır. Bu kurum ve işletmelerin halkla ilişkiler süreçlerinde de yenilikler takip edilmiş, hedef kitlelere mesaj ulaştırmanın ve onları etkilemenin en modern yolları kullanılmaya başlanmıştır. Halkla ilişkiler, etkili ve düzenli iletişim kurma çabası olarak değerlendirildiğinde, iletişim teknolojilerindeki her gelişmenin, halkla ilişkilerin kapsamını ve niteliğini etkilediği açıktır. Halkla ilişkilerin bir parçası olan tanıma ve tanıtma faaliyetleri internet sayesinde büyük bir ivme kazanmakta, mesajlar çok kısa bir sürede hedef

¹³⁵ Kamanlıoğlu ve Göztaş, **a. g. e.**, s. 140

¹³⁶ http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1028 erişim 01.04.2017,13:00

¹³⁷ <http://wearesocial.com/uk/special-reports/digital-in-2016>, 27 January 2016, “Special Reports erişim 01.04.14:00

kitleye ulaşabilmektedir. Hemen herkes tarafından kullanılan bu küresel haberleşme ağı ya da elektronik iletişim ağı iletişime de yeni bir boyut kazandırmıştır. Tabii ki bu durum, toplumsal anlatıları ve hedef kitleleri olan ve farkındalık avantajı yaratmak isteyerek halkla ilişkiler uygulamalarına başvuran her türlü kuruluş ve örgüt içinde geçerli olmuştur.

Beril Akıncı Vural ve Gül Coşkun internetin halkla ilişkiler alanında kullanım amaçlarını ve avantajlarını şu şekilde açıklamaktadır;¹³⁸

Bir tanıma ve tanıtma aracı olarak internetin önemi yadsınmaz. Yeni iletişim teknolojileri ve özellikle İnternet, müşteriler ile hızlı kesintisiz iletişim kurmak; hedef kitlelere ilişkin bilgiler edinip veri tabanları oluşturmak; kurum, ürün ve hizmetlerin hedef kitleler tarafından tanınmasını sağlamak ve tanınma oranını yükseltmek; tanıtım çabalarını daha az maliyetle, hızlı ve güvenilir bir şekilde yürütmek; olumlu fikir virüsleri yaratmak ve bunları etkili bir biçimde kullanmak; kuruma, ürüne ve hizmete yönelik meydana gelen gelişmeler ve yenilikler hakkında hedef kitleleri bilgilendirmek; karşılaşılabilecek krizlerde gerekli önlemleri almak ve krizin doğru bir şekilde yönetilmesine yardımcı olmak; kurum imajını pekiştirmek ve bu konuda çalışmalar yapmak; medyayla ilişkileri hızlı ve sürekli iletişim çerçevesinde sürdürmek gibi pek çok konuda halkla ilişkiler alanında avantajlar sağlar.

İnsanlara, iletişim kurma ve birbirleriyle bağlantıya geçme konusunda büyük yenilikler getiren ve aynı zamanda halkla ilişkiler gibi iletişimi temel alan iletişim çalışmalarının araçlarını dönüştüren İnternet, 21. Yüzyılın ikinci on yılı itibariyle, küresel çapta yaygınlaşmış ağlar vasıtasıyla, birçok yeni İnternet kaynaklı iletişim aracının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. İnternet tabanlı iletişim teknolojileri ile geleneksel yönetim, iş, pazarlama, halkla ilişkiler, tanıtım, iletişim, iş yapma süreçleri gibi pek çok kavramın da içeriği ve biçimi değişmiş, iş hayatı gerek mekansal ve zamansal anlamda daha esnek hale gelerek daha geniş ölçekte kamulara

¹³⁸ Beril Akıncı Vural, Gül Coşkun, “Yeni Teknolojiler ve Halkla İlişkiler: Halkla İlişkiler Alanında İnternet Kullanımı Üzerine Bir Araştırma”, Kocaeli Üni. İletişim Fakültesi, 2.Ulusal Halkla İlişkiler Sempozyumu, 27-28 Nisan 2006, s. 180

hizmet sunar olmuştur. Gün geçtikçe büyüyen küresel internet ağı elektronik ortamda ticaret başta olmak üzere iş dünyasına birçok yeni kavram katmıştır: e-ticaret, e-hizmet, e-gazete, e-yönetim, e-öğrenim, e-banka, e-pazarlama gibi pek çok kavram bu yeniliklerden bazıları olarak iş dünyasında kullanılmaktadır.¹³⁹ Web 2.0, O'Reilly Media tarafından 2004 yılında ortaya atılan bir kavramdır ve ikinci nesil internet tabanlı web servislerinden sosyal ağ sitelerini, web tabanlı ansiklopedileri, forumları, postcastleri, RSSleri ve diğer paylaşım olanağı sağlayan ortamları sağlamaktadır. Web 2.0 uygulaması insanlara, web tasarımı ve teknikleri ile uğraşmak zorunda kalmadan sahip oldukları fotoğrafları ya da içerikleri paylaşmalarına olanak tanımaktadır. Web 2.0 adıyla da kullanılan sosyal medya, insanların görüşlerini, deneyimlerini ve perspektiflerini birbirleriyle paylaştıkları uygulamaları ifade etmektedir. İnternetin kullanıcı içerikli bir boyuta dönüşmesiyle ortaya çıkan Web 2.0 internet ortamını başka bir boyuta taşımıştır. Bu dönüşümle internet ortamı hem kullanıcıların tüketici konumundan üretici konuma geçmesini hem de kullanıcıların içeriklerini oluşturduğu ve paylaştığı büyük bir güce dönüşmüştür. İnternetin Web 2.0'a dönüşmesiyle birlikte halkla ilişkiler etkinliklerinin de internete taşınma boyutu değişmeye başlamıştır.¹⁴⁰ Bu araçların hem bireyler, hem kurumlar hem de konumuz itibarıyla halkla ilişkiler uygulayıcıları tarafından en yaygın kullanılanları; web siteleri, forumlar ve haber grupları, e-postalar, bloglar ve sosyal medya olarak da adlandırılan Facebook, Twitter, LinkedIn ve Instagram gibi sosyal ağlardır.

2.3.2. Web Siteleri

Günümüzde en büyük Şirketlerden kar amacı gütmeyen en küçük kuruluşlara kadar hemen hemen tümü bir web sitesine sahiptir. Kurumların ilk yüzü olarak tanımlanabilecek web siteleri vasıtasıyla kurumlar, bireyler ve resmi kuruluşlar kamuya düzenli ve güvenilir bilgi sunma, kurumsal kimlik oluşturma, ve güncel

¹³⁹ Nilay Başak Yurdakul, **İnternet ve Halkla İlişkiler. Bilgi İletişim Teknolojileri ve Yansımaları**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2006 s.188

¹⁴⁰ Nagihan Tufan Yeniçikçi, **Halkla İlişkiler Aracı Olarak Instagram: Sosyal Medya Kullanan 50 Şirket Üzerine Bir Araştırma**, Selçuk İletişim, Cilt IX, Sayı 2, Yıl 2016, s.96

duyuruları ulaştırma gibi bir çok iletişim becerisini yürütebilmektedir. web sitelerinin bir çok işlevi aynı anda yürütmeye imkan veren etkileşimli araçlardır. Hedef kitleye bilgi arama, iş yürütme, profil yaratma, hesaplarını düzenleme ve birçok pratik imkan sunar ve kurumlara direk iletişim kurma becerisi kazandırır. Web sitesi geliştirmek çoğunlukla halkla ilişkiler profesyonellerinin uzmanlıklarıdır ve hedef kitlenin web sitelerinden rahatça yararlanmaları, içerik gönderebilmeleri ve kolay gezinebilmeleri gibi amaçlara yönelik çalışmalar yaparlar. Bu sayede ziyaretçilerin aradığı bilgiyi sunabilmek web sitelerini kurumların kamuyu arasındaki önemli bir ara yüzü haline almaktadır.¹⁴¹ İş dünyasındaki hemen hemen her sektörde, web sayfalarının kurulumu ve internet destekli kampanyaların tasarlanması konularında halkla ilişkiler uzmanlarına danışan müşteri sayısı giderek artmaktadır. Halkla ilişkiler ajansları arasında müşterilerinin bu yöndeki ihtiyaçlarını karşılamak için özel departmanlar kurulmaktadır. Kurumsal imajın ve marka değerinin sanal dünyadaki temsilcisi ve hatta vitrini olan web sayfaları pazarlama odaklı halkla ilişkiler uygulamalarının, reklamlar ve basılı çalışmalar gibi diğer kurumsal kimlik öğelerine göre daha geniş bir kitleye daha düşük maliyetle ulaşmayı mümkün kıldığından oldukça önem taşımaktadır.¹⁴² Kurumsal iletişim açısından kurumların tanıtım yüzü olarak nitelendirilebilecek web sayfaları halkla ilişkiler faaliyetlerinin önemli bir aracı olarak değerlendirilmektedir.

Kurumların, genel amaçları kuruluşlara bilgi sağlamak, hedef kitleyle hızlı iletişime geçmek, farklı hedef kitleler hakkında bilgi derlemek, kurum kimliğini ve imajını güçlendirmek, çalışanlarla iletişim kurmak ve geniş pazarlara ulaşmak gibi birçok halkla ilişkiler fonksiyonunu yerine getirmek olan web sitelerini kurmak için stratejik olarak düşünmelerini ve planlama yapmalarını gerekliliktir.¹⁴³ Web siteleri sayesinde kurumlar çalışma saatleri dışında da ulaşılabilir olmuş zaman ve yer sınırlaması olmaksızın hizmet anlayışını güçlendirmiştir. Çalışma konumuz itibariyle değerlendirildiğinde kar amacı gütmeyen kuruluşlar olarak sivil toplum örgütleri

¹⁴¹ P. Seitel Fraser, **Halkla İlişkiler Uygulaması**, (Çev. Seda Mengü), Nobel Yayınevi, (12. Basım), Ankara şubat 2016, s.203

¹⁴² Ethem ve Kestellioğlu. **a. g. m.**, s.84-85

¹⁴³ Ayla Okay, Aydemir Okay, **a. g. e.**, s.556

halkla ilişkiler faaliyetlerinde en sık kullandıkları iletişim aracı web siteleridir. Sivil toplum örgütleri Her türlü kurumsal hedeflerini ve faaliyetlerini web siteleri aracılığıyla duyurabilmekte, halkla ilişkilere dair birçok fonksiyonu web siteleri sayesinde gerçekleştirebilmektedir. Örneğin, çalışmamızın birinci bölümünde değerlendirilen çevreci sivil toplum örgütlerine yönelik yapılan araştırmaların büyük bir bölümü web siteleri aracılığıyla yapılmıştır. Bu web siteleri kuruluşların tarihçesi, vizyonu, misyonu, hedefleri, güncel çalışmaları, belge arşivi ve hedef kitleye yönelik duyurularını içerdiğinden dolayı bireylerin öncelikle başvurduğu araç rolünü üstlenmektedir.

2.3.3. Elektronik Posta

Elektronik posta ya da yaygın adıyla e-mail, kuruluşun gerek iç, gerekse dış hedef kitleleriyle internet üzerinden iletişim kurmak için kullandığı ve giderek yaygınlaşan bir yöntemdir. Bilgi daha hızlı ve daha düşük maliyetle bilgisayar yardımıyla kişilere iletilmektedir. İletinin ulaşma olasılığını arttırırken, diğer taraftan çok önemli avantaj olarak, dağıtımda meydana gelebilecek aksaklıklar minimum düzeye indirilmektedir. Önemli düzeyde zaman tasarrufu sağlarken aynı bina ya da başka ülkelerden interaktif haberleşme ile iki yönlü iletişim ekran başında gerçekleştirilebilmektedir. E-Posta her yere yayılan dahili bir iletişim aracıdır. Şirketlerde, okullarda, medya kuruluşlarında ve evlerde anlık ulaşılabilen e-posta faks gibi geleneksel gönderi yöntemlerinin yerini almıştır.¹⁴⁴ Günümüzde neredeyse herkesin biden fazla e-posta adresi olup kişiler arası iletişim aracı olarak da kullanılmaktadır.

¹⁴⁴ Fraser, a. g. e., s. 204

2.3.4. Forumlar ve haber grupları

Forumlar çevrimiçi tartışma platformları olarak tanımlanabilir ve tartışılan konular genelde belirli bir ilgi alanı üzerine kurulmaktadır. Kullanıcıların fikir ve görüşleri bu alan etrafında paylaşılmaktadır.¹⁴⁵ Forumlar sosyal medya öncesinde kullanılmaya başlanmış fakat günümüz güncel kavramları itibariyle bir sosyal medya ortamı olarak ta tanımlanabilir. Haber grupları ise elektronik postanın bir uzantısı olarak ortaya çıkmıştır. Haber gruplarına gönderdiğiniz mesajınız aynı anda yüzlerce kişiye gönderilir. Böylece bir kitle iletişim aracı işlevi de görmektedir. Halkla ilişkiler uzmanlarının hedef kitlesi düşünüldüğünde forumlar ve haber grupları geribildirim alma bakımından önem taşımaktadır. Olumlu ya da olumsuz geribildirim alma imkanı, örgüt ya da ürün ve hizmeti ile ilgili yanlış anlamaları ve ön yargıları yok etmek için birebir iletişimin kurulmasına da olanak tanımaktadır.¹⁴⁶ Ayrıca, iyi bir araştırma alanı olarak da karşımıza çıkan forum ve haber gruplarında, hedef kitlenin beklentilerini ya da şikâyetlerini öğrenmek, rakipler ve sektör hakkında bilgi toplamak mümkündür.

2.3.5. Bloglar

Bloglar çok fazla teknik bilgi gerektirmeden, kullanıcısının istediği şeyi, istediği şekilde yazdığı günlüğe benzeyen web siteleridir. Blogları oluşturmak ve blogları güncellemek kolay olduğu için internet kullanıcılarının her hangi bir program diline ya da üstün bir teknik ayrıntıları bilmeye gerek duyulmamaktadır. “Blog”, İngilizce ”weblog” kelimesinin kısa ve yaygınlaşmış ismidir. Blogların, “kişiye özel” mecra olgusunun dönüm noktası olduğu düşünülmektedir. Sürekli güncellemesi yapılan ve kişilerin günlük kullanma alışkanlığının internete yansımaları olarak da kabul edilebilir bir durum olan ağ güncesine blog denilmektedir.¹⁴⁷ Bloglar kişisel, temasal, topluluk ve kurumsal olarak sınıflandırılmakta ve konusuna göre

¹⁴⁵ Ayla Okay, Aydemir Okay, **a. g. e.**, s. 565

¹⁴⁶ Ethem ve Kestellioğlu. **a. g. m.**, s.86

¹⁴⁷ Ayla Okay, Aydemir Okay, **a. g. e.**, s.564

işlev görmektedir. Bloglar politikadan günlük meselelere, hobilerden spora yada sağlığa kadar neredeyse bütün konularda hem halk arasında hem de kurumsal anlamda kullanılmaktadır.

2.3.6. Sosyal Ağlar

Sosyal medya kavramı ile sosyal içerikli web siteleri kastedilmektedir. Birçok kaynak, sosyal medyayı, içeriği kullanıcılar tarafından oluşturulan ve paylaşılan sanal topluluklar, kendi izleyicileri tarafından oluşturulan içerik, içeriği bireyler tarafından oluşturulan haber, fotoğraf, video ve podcastlerin sosyal medya web siteleri aracılığıyla sunulduğu katılımcı online medya, insanların internet ortamında birbirleriyle interaktif olarak iletişim kurduğu ve görüşlerini paylaştığı bir yapı, bilgi, içerik paylaşımı, işbirliği ve kolay etkileşimi amaçlayan medya platformu veya online uygulamalar, bilgi paylaşımını artıran ve güçlendiren internet tabanlı araçlar ve platform olarak tanımlamaktadır. Köksal ve Özdemir ise sosyal medyayı, web 2.0 teknolojileri ile ortaya çıkan daha hızlı sosyal etkileşime, toplumsal formasyona ve işbirliğine imkan sağlayan web siteleri olarak görmektedir. Diğer bir yaklaşımla ise sosyal medya, katılımcılarının online ortamlarda kendilerini ifade etme, iletişime geçme, gruplara katılma ve bu ortamlara fikir, yorum ve yayınlarıyla katkıda bulunma olanağı sağlayan sosyal içerikli web siteleri olarak tanımlanabilir.¹⁴⁸ Tüm bu tanımlar açısından oluşturduğu içerik ve kullanım alışkanlıkları kullanıcı bireyler ve gruplara alternatif bir iletişim ve sosyalleşme alanı yaratmaktadır.

Sosyal medya aracılığı ile gerçekleşen iletişim, kitlesel iletişimdir. Castells'e göre, sosyal ağlar, birçok kişiden, birçok kişiye aktarılan, büyük kitlelere ulaşma ve dijital bilgiyi dünyaya aktaran sonsuz sayıda ağlara bağlanma gücü olan ve mesajları işleyen iletişim araçlarıdır. Sosyal medyada, içeriğin üretilmesine ve paylaşılmasına, gönderici özerk olarak karar vermektedir. İçeriğin iletilmesi sürecinde ise, alıcının

¹⁴⁸ Yüksel Köksal, Şuayip Özdemir, “Bir İletişim Aracı Olarak Sosyal Medya'nın Tutundurma Karması İçerisindeki Yeri Üzerine Bir İnceleme” Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Cilt XVIII, Sayı 1, Yıl 2013, , s.325

belirlenmesine, bir noktaya kadar kullanıcı kendi karar verebilmektedir. Paylaşılan içeriklerin iletişim ağlarından alınması öz seçime dayanmaktadır.¹⁴⁹ Castells, toplumların stratejik anlamda önemli teknolojileri kullanma becerilerinin, kaderlerini büyük ölçüde etkileyeceğini ileri sürmüştür. Günümüzde kablosuz internet teknolojisi ve mobil iletişim araçları toplumlar için stratejik öneme sahip araçlardır. İnternet aracılığı ile bilgisayarlı iletişim ağlarının kurulması ve yayılması, yeni iletişim araçlarının işlevinde, ağın mimarisinde ve ağa bağlı olan iletişim biçimlerinde köklü değişimlerin yaşanmasına neden olmaktadır.¹⁵⁰ Yaşanan değişimlerin en önemlisi; kablosuz internet teknolojisi ve mobil iletişim araçlarının hayatımıza girmesi ile bireylerin istedikleri yerden, anında birbirleriyle ve dünya ile iletişim kurabilmesidir. Dijital ortamlarda kurulan ağlar aracılığı ile görüntü, düşünce, ses yani her türlü bilgi farklı formatlarda anında aktarılabilmektedir. Ağlar arasındaki iletişimin, ışık hızında işleyen enformasyon teknolojilerine dayalı yapısı, toplumdaki birtakım süreçleri dönüştürmektedir. Bu sayede insanlar kolay, ucuz ve hızlı bir şekilde bir araya gelmektedir. Birbirlerinden kısa sürede haberdar olan insanlar, böylelikle hem sosyal ağlarda, hem de gerçek ortamlarda bir araya gelerek; ortak bir sorun karşısında birlikte hareket edebilmektedir.¹⁵¹ Bu duruma örnek olarak ağlarda örgütlenen ve ağlar üzerinden sesini duyurmaya çalışan toplumsal hareketler verilebilir. Son yıllarda birçok ülkede, birçok sosyo-politik eylemlerde sanal medyanın katkısı yadsınamayacak niteliktedir. Bir diğer örnek, çevresel sorunlara karşı ağlarda örgütlenen dijital aktivist gruplardır. Geleneksel medyada kendilerine yer bulamayan bu sesler de, yine sosyal medya üzerinden yükselmektedir. Çalışmamızda üzerinde duracağımız çevreci sivil toplum örgütleri de birçok örgütsel faaliyeti sosyal medya üzerinden örgütlemekte ve uygulamaktadır. Sosyal ağlar üzerinden birbirini takip eden bireyler hızlı bir şekilde örgüt faaliyetlerinden haberdar olmakta ve sürece dahil olabilmektedir.

¹⁴⁹ Manuel Castells, **İsyan ve Umut Ağları**, (Çev. E. Kılıç), Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2013, s.21

¹⁵⁰ Manuel Castells, **Enformasyon Çağı, Ekonomi, Toplum ve Kültür: Ağ Toplumunun Yükselişi**, (çev. E. Kılıç) İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. İstanbul 2008, s.39

¹⁵¹ Castells, **a. g. e.**, s. 473

Sosyal medyanın güncellenebilir yapısı, çoklu kullanıma uygun olması, sanal paylaşımına açık olması ve kullanım kolaylığı gibi özellikleri bireysel tercihleri etkilemektedir. Bu tercihlerin temelinde yatan sosyal medya özelliklerini Antony Mayfield şöyle sıralamaktadır:¹⁵²

1. Katılımcılık: sosyal medya katılımcıları cesaretlendirir ve ilgili herkesten geri bildirim alır. Medya ve hedef kitle arasındaki sınırı belirsizleştirir.
2. Açıklık: sosyal medya geri bildirim ve katılımcılığa oldukça açıktır. Bu faaliyetler herhangi bir konudaki bilginin paylaşılmasını, yorumlanmasını ve oylanmasını sağlar. Sosyal medya içerik kullanımını ve içeriklere erişilmesine ilişkin olarak nadiren sınırlandırmalar getirilir, sosyal medyada genel olarak saklı içerikler bulunmaz.
3. Karşılıklı konuşma: Geleneksel medya yayın esasına dayanmaktadır, içerikler izleyiciye aktarılmakta ve dağıtılmaktadır. Sosyal medya ise iki yönlü, karşılıklı iletişim esasına dayanmaktadır.
4. Topluluk: Sosyal medya farklı kişilerin hızlı bir şekilde şekillenmesine ve etkili bir biçimde iletişim kurmasına olanak sağlamaktadır. Topluluklar sevilen bir fotoğrafı, bir şikayeti veya sevilen herhangi bir haberi paylaşmaktadır.
5. Bağlanabilirlik: Pek çok sosyal medya çeşidi, diğer sitelere ilişkin linklerin kullanımına imkan sağlaması, diğer kaynak ve insanlara ulaşımı desteklemesi ile bağlanabilirlik özelliğini çok iyi geliştirmektedir.

Sosyal medya, kullanıcılarına karşılıklı paylaşım imkanı sağlayan, kullanıcılarının kişisel veya gruplar içinde medya içeriği oluşturmasına imkan veren dijital medya ve teknolojilerdir. Mayfield sosyal medyayı “en yüksek derecede paylaşımın gerçekleştiği, online medyanın yeni bir türü olarak fırsatlar sunduğu en yeni fikirlerden biri” olarak tanımlarken; Weinberg sosyal medyayı “bilginin, farklı düşünce ve deneyimlerin kamu oluşumlu web sitelerince paylaşımına olanak tanıyan ve internet dünyasını hızla hayatımıza yerleştiren bir uygulama alanı”¹⁵³ olarak tanımlamaktadır. Sosyal ağlar ise internet ortamında, kullanıcıların kendilerini

¹⁵² Ayla Okay, Aydemir Okay, **a. g. e.**, s 563

¹⁵³ Ceren Yegen, “**Demokratik Ve Yeni Bir Kamusal Alan Olarak Sosyal Medya**”, Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt I Sayı:2, Aralık 2013, s.121

tanımlayarak her kültürden farklı kullanıcı ile iletişime geçtiği, bunun yanında normal sosyal yaşamda kullanılan jest ve mimik hareketlerini simgeleyen sembollerle duygu ve düşüncelerini sanal olarak ifade ettiği, bu şekilde sosyal iletişim kurduğu ortamlar olarak tanımlanmaktadır.¹⁵⁴ Yani sosyal medyayı kavram olarak tüm bu internet erişimli yeni medya araçlarının üstünde genel bir isim olarak nitelendirebilir, özellikle günümüzde sosyal medya ortamları anlamında en çok kullanılan yazılım araçlarını, yani sosyal ağları, daha özel bir bağlamda tanımlayabiliriz.

Teknolojinin gelişmesi, iletişim araçlarının dijitalleşmesi son yirmi yıldır iletişim araç ve yöntemlerinin yeniden şekillenmesini de beraberinde getirmiştir. İletiyi vereni de alanı da interaktif ve çok yönlü yapmıştır. Sosyal medya günümüz sanal ortam kullanıcıları arasında alışkanlığa dönüşmüş, her kültürden ve kesimden kitlelerin sosyal taleplerine yanıt vererek sosyalleşmeye yeni bir boyut katmıştır. Geleneksel iletişim araçlarına göre daha düşük maliyetle daha hızlı ve etkin iletişim kurmanın yollarını arayan medya endüstrisi ürettiği sosyal ağlarla sosyal medyaya yeni bir boyut kazandırmıştır. Sosyal ağların en ayırt edici özelliği, süratle her türlü formattaki içeriği ağlar aracılığı ile kolay bir şekilde zamana ve mekâna bağlı kalmadan iletebilmesidir. Sosyal ağların küresel olması ve içeriğin yayılma hızı haberleşme, örgütlenme ve harekete geçme süreçlerini hızlandırmaktadır.¹⁵⁵ Sağladığı bu kolaylıklar ve imkanlar açısından sosyal medya günümüz kullanıcılarının en çok tercih ettiği iletişim aracıdır.

Sosyal ağlar sosyal ağ siteleri üzerinden kurulmakta, bu sitelerde bireyler ve kurumlar kendileriyle ilgili profiller oluşturabilmektedir. Kendi hesaplarını oluşturan bireyler ve kurumlar diğer üyelerle tanışıp iletişime geçebilmektedir. Ortak ilgi alanları ve hedeflere göre şekillenen bu sanal birliktelik ağlarına en yaygın kullanılan

¹⁵⁴ M. Koç, M. Karabatak, “**Sosyal Ağların Öğrenciler Üzerindeki Etkisinin Veri Madenciliği Kullanılarak İncelenmesi**”, Fırat Üniversitesi 5th International Computer & Instructional Technologies Symposium, 22-24 Eylül 2011, s.1

¹⁵⁵ Berk Çaycı, Ayşegül Elif Karagülle, “**Mobil İletişim Teknolojileriyle Değişen Örgütlenme Biçimleri: Ağlarda Örgütlenen Toplumsal Hareketler**”, Journal of Yasar University, Cilt IX, Sayı 36, Yıl 2014, s. 6374

Facebook, Twitter, LinkedIn, Youtube ve Instagram gibi sosyal ağlar verilebilir. Bu sitelerde oluşturulan profiller uygulayıcıları için, kim olduklarını ve neyi temsil ettiklerini gösterme konusunda dikkat çekicidir. İnternetin ve günümüz teknolojisi Web 2.0'nin ve buna bağlı olarak gelişen sosyal ağ sitelerinin halkla ilişkiler amaçlı kullanımı kurumlar içinde önemli bir faktördür. Sosyal medyanın iki yönlü iletişime izin veren yapısı yani interaktif olması bu ortamın hem bireyler hem de kuruluşlar için büyük fırsatlar sunmasını sağlamaktadır. Bireyler sosyal medya sayesinde sadece tüketici konumundan çıkıp hem üreten hem de tüketen bir konuma dönüşmüştür. Sosyal medya aracılığıyla bireyler sadece içerik oluşturmakla kalmaz aynı zamanda başkaları tarafından oluşturulan içeriği değiştirebilir, yorum yapabilir ya da paylaşabilir. Kurumlar ise hedef kitleleriyle, sosyal paydaşlarıyla reklam gibi herhangi bir pazarlama faaliyeti olmadan doğrudan iletişime geçebilir ve hedef kitesinden geri bildirim alabilir.¹⁵⁶ Araştırma kapsamında ele alacağımız ve günümüzde en yaygın olarak kullanılan sosyal ağ aracı Facebook, kurumlar, örgütler, bireyler ve halkla ilişkiler uygulayıcıları tarafından aktif olarak kullanılmaktadır.

2.3.6.1. Facebook

Günümüzde yüz milyonlarca kişiyi birbirine bağlayan Facebook ağı 2004 yılında doğdu. Site Harvard Üniversitesi öğrencilerinden olan Mark Zuckerberg tarafından kuruldu. Sitenin amacı bugünkünden çok farklı olmasa da kapsamı oldukça dardı. Zukerberg, siteyi sadece Harvard öğrencileri için kurmuştu. Yani Facebook'a Harvard öğrencileri kayıt olabiliyorlardı. Zukerberg, Facebook'un üniversitesindeki hızlı yayılışından yola çıkarak projesinin daha fazla kişiye ulaşabileceğini düşünmüş olacak ki hedefine diğer üniversiteleri de dahil etti. Kısa süre sonra Boston civarındaki diğer üniversiteleri de içine alan Facebook, iki ay içerisinde Ivy Ligi okullarının tamamını kapsadı. Facebook'un ağına kayıt olanlar o kadar hızla arttı ki sadece bir yıl içerisinde ABD'deki tüm üniversiteler Facebook'a dahil oldu. Amerikan üniversitelerinde popüler olan Facebook'un kampüslerden dışarı taşması

¹⁵⁶ Yeniçikti, a. g. m., s. 199

da fazla uzun sürmedi. Bir yılın ardından Facebook ağının içine liseler ve bazı büyük şirketler de dahil oldu. Facebook'taki kırılma ise 11 Eylül 2006 tarihinde yaşandı. Bu gün itibarıyla Facebook tüm e-posta adreslerine açıldı. Facebook'a katılan kullanıcılar diledikleri ağlara tıpkı bugün olduğu gibi, çalışma yerleri ya da yaşadığı yerler itibarıyla katılım gösterebilmeye başladı. Geldiğimiz noktada Facebook, dünyanın en fazla ziyaret edilen sitelerinden biridir. Sosyal medya siteleri arasındaki en çok tercih edilen sosyal ağ, bu mecralar arasında "Amiral Gemisi" olarak kabul edilmektedir. Aradan geçen on yıla rağmen hala internet sektöründe var olan ve daha da önemlisi her geçen gün biraz daha popüler hale gelen Facebook, kurucusu Mark Zuckerberg'i zengin ederken binlerce kişiye de istihdam sağlamaya başladı. Dünya genelinde Facebook kullanıcı sayısı 2016 yılı 30 Haziran tarihi itibarıyla 1.71 milyarı bulmuştur. Türkiye'de internet erişimi olan insanların %88'inden fazlasının Facebook hesabı olduğu bilinmektedir.¹⁵⁷ Bu oran facebook'un en çok tercih edilen sosyal medya aracı olduğunu göstermektedir.

Bu sitede oluşturulan hesap ve profiller vasıtasıyla kullanıcılar kişisel bilgilerinden ilişki durumlarına kadar her türlü bilgiyi paylaşabilmekte, anlık çift yönlü iletişim kurabilmekte, birçok etkileşimli aktivite gerçekleştirebilmekte ve hertürlü görsel işitsel içerikli iletişim sağlayabilmektedir. Halkla ilişkiler açısından değerlendirildiğinde Facebook kullanıcıların birçok amaç için bir araya gelmesine yardımcı olur. Fraiser P. Seitel Halkla İlişkiler Uygulaması adlı kitabında Facebook'un halkla ilişkiler uygulamalarında kullanılmasındaki nedenleri şöyle sıralar:¹⁵⁸

1. Dikkat çekmek; Kuruluşlar ve Örgütler Facebook sayfalarını kim olduklarını ve neyi temsil ettiklerini göstermek için kullanırlar.
2. Çift yönlü iletişim; Bu ortamda takipçilerle, hayranlarla, müşterilerle, ve arkadaşlarla bir araya gelinebilmesi, virüs gibi yayılarak üçüncü şahıs güvenirliliği inşa edilebilmesidir.

¹⁵⁷ <http://www.medyaakademi.org/2014/11/08/facebookun-kurulusu-ve-tarihi/23.19/> erişim29.03.2017,12:00

¹⁵⁸ Fraser, a. g. e., s.211-212

3. Konuşma monitörü; Facebook, bileşenlerinin kimin onlar hakkında konuştuğunu neler dediğini ve hangi temelde yorumlar ürettiğini görmesine yardımcı olur. Bu izleme özelliğini kullanabilmek kuruluşlar için önemlidir.
4. Etkileşimli aktiviteler; birçok kuruluş kamuoyu yoklamalarını, oyunları, yarışmaları ve diğer etkileşimli aktiviteleri sayfalarında destekler
5. İçsel iletişim; Facebook çalışanlara moral olabilir, çalışan grupların yaratılabilmesine hizmet eder ve çalışanlar arasında bir topluluk hissi oluşturur. Bu durum örgütsel birlikteliklerde de grup ve görüş birlikteliği hissi oluşturur
6. Ağıl etkisi; Facebook aynı zamanda yardımsever etkinlikleri ya da bağış kampanyalarını teşvik eder. Bir dava için kullanıcıları lobi faaliyetine çağırmak içinde elverişlidir.
7. Medya ile ağ kurmak; mevcut bir medya çalışanıyla irtibatınız varsa, Facebook'u en iyi şekilde kullanabilirsiniz, Facebook belirli bir olayın detaylarını ele alıp onu başkalarıyla tartışmak ve sahip olduğunuz uzmanlığı ve tecrübeyi sergilemek için mükemmel bir ortam olabilir.
8. Kriz yönetimi; kuruluşlar giderek artan bir oranda Facebook'u beyanat vermek ve kriz zamanlarında güncellemeler yayınlamak için kullanmaktadır. Gazeteciler kurumların kriz yönetimi yaklaşımlarını takip edebilmek için Facebook sayfalarını takip etmektedir.
9. Bağlantı; Facebook web sitelerini, videoları, içerik sayfalarını, sunucu materyallerini, iletişimle ve bir kuruluşun görüşüyle ilişkili olan diğer tüm siteleri birbirine bağlamayı kolaylaştırır.

Kullanıcılara sağladığı tüm bu fırsatlarla birlikte Facebook potansiyel olarak etkili bir pazarlama ve halkla ilişkiler mekanizmasıdır.

2.3.6.2. Twitter

Twitter, arkadaşlarımıza ve takipçilerimize anlık bildirimlerimizi ulaştırmaya yarayan maksimum 140 karakterden oluşan kısa mesajlar paylaşabileceğimiz bir mikro-blog sosyal ağ platformudur. Çoklu kişi barındıran metin mesajları servisleri gibi, Twitter da yüzlerce, binlerce mesaj göndermemize ve mesaj almamıza olanak tanır. Ayrıca mobil uygulamaların yanı sıra kendi web sitesinden de kullanılabilir. Hemen hemen her türlü kurum, kuruluş ve örgütler, ünlü ve sporcular gibi takip

potansiyeli olan kullanıcılar için hızlı bir iletişim mecrası oluşturur. Günümüzde flaş niteliğinde haberlerin de ilk duyurulduğu mecra olan Twitter kullanıcı sayısı 2016 yılı 2. çeyrek sonunda 313 milyona çıkarken; 30 Haziran 2016'da sona eren çeyrekte sosyal ağın gelirleri, bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 20 artışla 502 milyon dolardan 602 milyon dolara çıkmıştır.¹⁵⁹ Halkla ilişkiler bağlamında değerlendirildiğinde, Twitter şu kazanımlarından dolayı güçlü bir araçtır:¹⁶⁰

1. İlgilendiğiniz konularla, ürünlerinizle, adaylarınızla ilişkili konuşmaları takip etmek, insanların önemli buldukları şeyleri belirlemenizde ve destekçi zemini inşa etmek,
2. Markanız hakkında etkileyici olabilecek Tweetçileri belirlemek,
3. Haber aktarmak, gündeme düşen haberleri takip etmek, daha düzenli sabit bir yorum ve bilgi akışı kazandırmak
4. Daha değerli içerik üretmek,
5. Hergün Tweet atarak takipçilere konusuna bağlı bir hesap olduğunu göstererek daha ciddi bir topluluk inşa etmek,
6. Kriz zamanlarında güncelleme ve basın açıklaması yayınlamak muazzam ölçüde faydalı olabilir.

¹⁵⁹ <http://teknovo.com/twitter-kullanici-sayisi-2016/01:16> , erişim 30.03.2017, 23:30

¹⁶⁰ Fraser, a. g. e., s.213

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DOĞA - KADIN METAFORU

Metafor Yunanca “Metapherein” ya da “Metafora” kelimelerinden türemiştir. “Meta” değiştirmek, “pherein” ise taşımak, anlamındadır. Türkçede ise metafor kavramı; benzetmeler, eğretilmeler, istiareler ve mecazlar şeklinde kullanılmaktadır.¹⁶¹ Metafor ya da diğer adıyla eğretilme; bir fikri, obje ya da eylemi, bir sözcük veya deyim vasıtasıyla başka bir duruma benzeterek ifade etme biçimidir. Metaforlar benzerlikler arasında ilişki kurmaktadır. Aralarında yakınlık ilişkisi kurulan iki şeyden birinin benzerliğinden dolayı bir nesne ya da varlığın ismini diğerine aktarma işidir. Başka bir ifadeyle, bir nesneyi veya bir olayı tanımlarken başka bir nesne veya olayla vurgulu bir şekilde anlatmaktır. Metafor etkin benzetmelere seçkinlik, çekicilik, canlılık ve açıklık katar. Görsel alanlarda metafor kullanımı iletişimin soyut boyutunu görselleştiren bir yöntemdir. Sözlük anlamı bir şeyi bir yerden yada bir kimseden ödünç alma; alıntılama yapma olan metafor dilsel alan bağlamında değerlendirilirken, günümüzde bu bakış değişmiş, görsel bir çerçevede, görsel retorik unsurlarda kullanılabileceği kanıtlanmıştır. Metafor vasıtasıyla iki unsur yer değiştirerek anlamlandırmanın daha açık ve hatırlanabilir olması amaçlanır.¹⁶² Metafor görünenin arkasındaki gerçekliğin ifade şeklidir. Anlamlandırma süreçlerinde metaforik benzeşimlerin analiz edilmesi anlamlandırmanın ikinci boyutu yan anlamların ortaya çıkarılması için önem arzeder.

Metaforik düşünce çalışmalarıyla tanınan George Lakoff ve Mark Johnsen, metaforu “bir şeyi başka bir şeyin bakış açısıyla anlamak ve tecrübe etmek, bir düşünce malzemesini, insan kavrayışının bir şekli ile ifade etme süreci olarak tanımlamışlardır. Metafor sadece bir söz figürü değil aynı zamanda bir düşünce

¹⁶¹ Levent Eraslan, “**Sosyolojik Metaforlar**”, Akademik Bakış Dergisi Sayı 27, Aralık 2011, s. 3

¹⁶² Safiye Kırlar Barokas, **Reklam ve Retorik**, Derin Yayınları, İstanbul 2011, s.58

figürüdür.”¹⁶³ George A. Miller’a göre; “Metaforlar, bireylerin kişisel tecrübelerine anlam vermeleri bakımından, aynı zamanda, tecrübelerin dilidir. T. J. Shuell ise metaforu; “Eğer bir resim 1000 kelimeye bedelse, bir metafor da 1000 resme bedeldir; çünkü, bir resim sadece statik bir imge sunarken, bir metafor bir olgu hakkında/ düşünmek için zihinsel bir çerçeve sunmaktadır” şeklinde yorumlamaktadır. Metafor kullanılarak düşünce üretme sürecine de “metaforik düşünce” denir.¹⁶⁴ Konumuz ekseninde değerlendirildiğinde, doğa ve kadın olguları, aralarında kurulan, kurgulanan özel denklikler ve benzeşmeler açısından bir metafor örneği teşkil eder. Her iki kavramın metaforik bir düşünce içinde kodlanması, yani doğa üzerinde ki tahakkümün kadın tahakkümü konusu açısından algılama, anlama ve bağdaştırma sürecinin sonucudur. Metaforun bu etimolojik yapısı doğayı ve kadını yeniden kavramsallaştırma, farklı açılarda bağlantılama ve ifade etme bağlamında kendini göstermektedir.

Doğa-kadın metaforu, doğa ve kadının özdeşleştirilmesinin düşünsel temelleri bağlamında kendini göstermektedir. Lloyd, “The Man of Reason“ (Erkek Akıl) isimli çalışmasında, Platon ve Aristoteles’ten farklı olarak, Bacon’un madde ve formu birleştirdiğinden; doğaya hem kadınsı hem de bilinebilir bir doğa niteliği kazandırdığından söz eder. Bilinebilir doğa, kadınsı bir şey gibi sunulur ve bilimin görevi bu kadın üzerinde erkek tahakkümü kurmaktır.¹⁶⁵ Bacon için, kendisinin ünlü "Bilim iktidardır" çıkarımı insanlık için bir kurtuluş önerisidir. Ancak bu "kurtuluş önerisi" tarihsel gelişme içerisinde yeni bir iktidar modelinin temelini oluşturmuştur. Bacon bu yeni bilimsel iktidar modelini sözel metaforlar ve simgesel bir dil içerisinde kurarak gelecekteki kuşaklara yasalara uygun cinsel hakimiyeti öne çıkarabilecekleri yeni bir sözel dil sunmuştur.¹⁶⁶ Bu metaforlar cinsel hakimiyet ile dil arasındaki bağlantıyı ifade etmektedir. Doğa-kadın metafor ilişkisi bu düşünsel temel üzerine kurulu olup ataerkil baskının dile yansımış şekli olarak anlamlandırma boyutuna yansır.

¹⁶³ Mark Johnson, George Lakoff, Metaforlar: Hayat, Anlam ve Dil, (Çev: G.Y.Demir), İthaki yayınları, İstanbul 2015, s. 178

¹⁶⁴ Eraslan, a. g. m., s.3-4

¹⁶⁵ Genevieve Lloyd, **Erkek Akıl** (çev: Muttalip Özcan), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1996 s. 32-33

¹⁶⁶ Sniye Akkılıç, “**Doğa Dışıl, Bilim Erildir**”, Araf, sayı: 10, Haziran 1997 s. 4

Erkek iktidarın, hem doğayı hem de kadını tahakküm altına aldıklarına ilişkin söylem, Batı kültüründe uzun bir tarihe sahiptir. Nietzsche, “Yunan Kadını” başlıklı yazısında, kadın-uyku çağrışımıyla, erkek kültür ile kadınsılık arasındaki ayrılığı dile getirir. Nietzsche için, kadının doğasında, tükenmiş olanın yerini dolduran şifa verici güç, aşırı olan her şeyin içinde kendi kendini sınırladığı güzel dinginlik, sayesinde aşırının ve fazlanın kendi kendine çeki düzen verdiği ezeli ve ebedi aynılık yatar. Kadın, doğaya erkekten daha yakındır; bütün öz niteliklerinde hep kendi olarak kalır. Kültür, kadının yanında her zaman dışsal bir şey, doğaya ebediyen sadık çekirdeğe dokunmayan bir şeydir.¹⁶⁷ Böylece, “kadın” ile “doğa” algısı aynı olacaktır. Doğa bir makine gibi ve insanın kullanımına, sömürüsüne açık, sonuna kadar erişilebilir bir konu haline dönüşür. Bu bağlamda, doğa-kadın özdeşliğinin; başka bir ifadeyle, doğanın ve toprağın dişil cinsiyeti rastlantısal bir durum değildir demek yerinde olacaktır. Kadınların doğaya daha yakın olduğuna dair eril söylem, kadını, erkeğe ayrılan kamusal alan karşısında özel alana itmekte; toplumsal cinsiyet rolleri arasındaki hiyerarşik yapılanmayı derinleştirmektedir. Bu paradigma doğanın üretken, besleyici, şefkatli, doğurgan simgeleriyle kurgulanan kadınlık kimliği üzerinden, kadını doğayla ve toprakla özdeşleştirerek kadını tahakküm altına almış ve sömürebilmiştir. Doğa ile özdeşleştirilen kadının eş ve anne olarak evine ait olduğu düşüncesi evrenselleşmiş; hatta kadınların ikincilleştirilmeleri, baskı altında tutulmaları doğal bir olgu olarak artık kadınlar ve yeni kuşaklar tarafından da içselleşmiştir.¹⁶⁸ Ekolojik bir bağlamda değerlendirildiğinde ise, erkek egemen söylemde doğanın araçsallaştırılması ve üzerinde hakimiyet kurulması doğallaşır. Egemen felsefe ve bilim bize doğayı izlemeyi değil, onu yenmeyi, kullanmayı öğretmektedir. Bu bağlamda, egemen gelenekte doğa ve kadın arasında özdeşlik kurulur. Her ikisi de bu düşünsel tarih boyunca “öteki” olarak konumlandırılmakta, tüm bu özdeşimler günümüze doğa-kadın metaforu olarak yansımaktadır.

Zihin ve nesnellikte içkin olarak eril olan ya da tutkuda ve bedensellikte içkin olarak dişil olan hiçbir şey yoktur; ama gene de filozoflar, açıkça ya da metaforik olarak tutkuyu, duyguları ve bedeni dişilik ile, akli ise erillikle ilişkilendirmişlerdir.

¹⁶⁷ Akkılıç, a. g. m., s.8

¹⁶⁸ Cemal Bali AKAL, *İktidarın Üç Yüzü*, Dost Kitapevi Yayınları, Ankara 1998, s.213

Yani beden, dişil bir biyolojik konumla, zihin ise kadınlara göre erkeklerin ulaşması daha olanaklı olan bir erillik konumuyla bağlantılandırılmıştır. Varoluşçu teoriyi, kadın olmanın "özel varoluşsal" koşullarına uygulayan Simone de Beauvoir, 20. yüzyılın en etkili yapıtlarından bir olan "İkinci Cins'de", insanlık tarihi boyunca kadının, erkekler tarafından, erkeğin "öteki"si olarak tanımlandığını, doğa ve beden ile özdeş kılınarak kültür ve uygarlık yaratma sürecinden dışlandığını söyler. Ona göre, kadınlık ve erkeklik kalıplarını belirleyen sembolik yapılar, bütün toplumlarda bir uzlaşmaz karşıtlıklar diyalektiğine uyar. Bu diyalektikte, eril olan kültür ile, dişil olan da doğa ile ilişkilendirilir.¹⁶⁹ Birbirine karşıt biçimde kurgulanmış bu iki alan arasında hiyerarşik bir ilişki vardır. Tıpkı kültürün doğaya egemen olması gibi, erkek de kadına göre egemen konumdadır. Simone de Beauvoir bu özdeşimi şöyle ifade eder;

(...) insanlık erildir ve erkek kadını kendisi içinde değil, erkeğe göre tanımlar; kadın özerk bir varlık olarak görülmez... Erkek kadına referansla değil, kadın erkeğe referansla tanımlanır ve farklılaştırılır. Kadın rastlantısal olandır, özsel olana karşıt olarak özsel olmayandır. Erkek öznedir (ben), mutlak olandır, kadın ise Öteki.¹⁷⁰

İnsanlığı eril gösteren düşünür kadını ikincil bir konumla erkeğe göre tanımlamaktadır. Simone de Beauvoir, kadının, erkeğin ezeli "öteki"si olduğunu öne sürerken varoluşçu ben-öteki kavrayışını insanlık tarihindeki kadın-erkek ilişkisine uyarlama çabası içindedir. Erkeği özneleştirirken kadını ise nesneleştirir.

Aynı zamanda bu ilişki, antropolog Levi-Strauss yaklaşımlarına da dayanır. Strauss'a göre, kadınlar hem erkekler gibidir, hem de değildir: Erkekler gibi insandırlar ama kültür ve toplum içindeki özel işlevleri, erkeklerden farklı bir biçimde, erkekler arasında değiş tokuş edilmektir. Kadınların biyolojik yeniden üretim açısından "değerli" olmaları (yani doğurganlık nitelikleri), onların insanlar (erkekler olarak yorumlanır) arasında toplumsal iletişimin araçları, nesnelere ve işaretleri olmalarına yol açar. Levi Strauss hümanizmden de vazgeçmediğinden,

¹⁶⁹ Emel Koç, **Simone De Beauvoir'ın "İkinci Cins": Öteki Olarak Kadın**, Sorider, Yıl: 2, Sayı: 4, Eylül 2015, s. 1-17

¹⁷⁰ Simone de Beauvoir, **Kadın I - Genç Kızlık Çağı: İkinci Cins**, Payel Yayınevi, (6. Baskı) İstanbul 2000 .

kadınları "insanlık" tanımının dışına atmak istemez: Kadınlar da insan varlıklarıdır. Ancak, kültürün sembolik düzeni içinde kendileri için konuşmazlar, arzu ifade etmezler, ya da anlam üretmezler. Bunu erkekler, kadınları aralarında değiş tokuş etme dolayısıyla gerçekleştirirler. Buradan, kadının var olduğunu ama verili sembolik düzende kendisini ifade etmesinin mümkün olmadığını öne süren Lacan'a geçmek zor değildir. Kadın, tarihin başlangıcından itibaren, doğurgan bedeni ve bunun getirdiği yükler nedeniyle kültür ve uygarlık üretimine katılamamış, gerçek anlamda özne olamamış, bu da onu erkeğin "öteki"si olmaya mahkûm etmiştir. Fransız feminist teorisyen Luce Irigaray'ın dediği gibi, erkek merkezli (fallosantrik) paradigmalarda içinde kalındığı sürece, dişil olanın ancak erilliğe ilişkin olarak ve ona göre temsil edilmesinin dışına çıkmak mümkün değildir.¹⁷¹ Bahsedilen üç yaklaşımda da kadın eril değerlerle tanımlanan nesne durumundadır.

Emet Değirmenci, “Kadınlar Ekolojik Dönüşümde” adlı eserinde kadın ve erkek arasında yaradılıştan kaynaklanan farklılıklar olduğu gerekçesiyle birçok düşünürün kadını zayıf olarak tanımladığını, ancak kadın ve erkek arasında fiziksel olarak olmasına rağmen, insan biyolojisinin hormonal ve reproduktif sistem dışında farklılığı olmadığını vurgulamaktadır. Ona göre kadim tarihin bir çok aşaması erkek egemen bir toplumun ürünüdür. Uzun yıllar boyunca kadınların aşağılandığı, eğitim olanaklarından yararlandırılmadığı, kölelerden çok farklı görülmediği, vatandaşlığın babadan oğula geçtiği ve kadınların kanuni olarak hiçbir hakkının olmadığı, fakat doğurganlığı sayesinde değer kazandığı toplum yapıları hakim olmuştur. Birçok filozof, akli erkeksi, duyguyu kadınsı olarak tanımlamıştır. Aralarından Platon gibi bazıları kadının yaratıcılığını övdüğü de görülmüştür. Platon fikirlerini hazırlayıp, sancılı bir süreç sonucu “eserini” dünyaya getirmesi ile “doğum” eylemi arasındaki analogiye değinmiş, bunu metaforik olarak ifade etmiştir. Değirmenci’ye göre Platon her ne kadar ideal toplum düzeninde dengeli bir iş bölümü yapsa da ve her ne kadar kadınların erkekler ile aynı işleri yapabileceğini söylese de, asla hakiki bir eşitlikten

¹⁷¹ Fatmagül Berktaş, “Felsefeyi Ötekine Açmak”, <http://bianet.org/kadin/diger/120619-felsefeyi-oteki-ne-acmak>, erişim 22.04.17 00:17

bahsetmemiştir.¹⁷² Toplumların kadın, doğa ve erkek ekseninde kurdukları düzenler birçok filozof tarafından eril bir bakış açısıyla betimlenmiştir.

Emet değirmenci'ye göre, kadının doğa düzenindeki yeri insanlık tarihi boyunca çok önemli olmuştur. Ona göre, insan doğanın ekosisteminde var olan yaşam zincirinin bir halkasıydı ve toplumsal yaşam ve üretimin esas örgütleyicisi kadındı. Kadın doğayla uyumlu yaşamın çevrimini destekleyici barışçıl bir düzen kurmuştu. İnsan ile doğa arasındaki pozitif ilişki bu düzenin ürünüydü. Bu durum rastlantısal değildi. Temelinde kadın cinsinin onu erkekten farklı kılan anatomik ve fizyolojik özellikleri bulunuyordu. Analık işlevine sahip doğurgan bir varlık olarak kadın, cinsine özgü özellikleri ile doğayla uyumlu bir düzenin oluşmasını sağlayan etkinlikleri yönlendirmişti. Kadın yavrusuna biyolojik olarak bağımlı, bedeninde dişi, yeni erkek bedenler üreten, bu nedenle türdeşleri ile ortak yaşam alanının dışına çıkamayan cinsti. Bununla birlikte erkek, hareketli, hızlı, heyecanlı, sert ve can alıyordu. Erkeğin odağı ekosistemde ona ayrılmış avlardı. Kadının odağı ise yavruları ve hemcinsleri ile bulunduğu yerde, yaşamın çevrimine katılımını sağlayacak zengin materyallerle dolu cömert doğayı sessizlik içinde sabır ve dikkatle izlemektir. Doğaya ilişkin gözlem ve izlenimleri, kadını doğayla ilgili pek çok alanda yetkinleştirdi. Belirli bir alanda yaşamak zorunda olan kadının tüm duygularıyla izleyip gözlemlediği doğa onun için sadece bir kaynak değil aynı zamanda değerli bir öğretmendi.¹⁷³ Değirmencinin bu yaklaşımı, kadının, doğanın öğrencisi olarak doğaya yönelik engin bilgisinin kendi özel alanı olan doğadan geldiğini göstermektedir. Kadın zehirli bitkileri ayırabilmiş, pişirme yöntemlerini geliştirmiş, bitkilerin şifalarını keşfetmiş, araç gereçler yapmış, dokumayı, çanak yapmayı öğrenmiş ve en önemlisi tarımda bitkilerin yaşam döngüsünü keşfederek tohumu gelecek nesillere taşımıştır.

Kadının anaç işlevleri, onda üstün bir uyanıklık, dikkat, empati, ve yapıcılık eğilimi geliştirmiştir. Analık güduları ile başkalarının acılarını, sevinçlerini, sıkıntılarını içinde hisseden kadını ilk sanatçı yapan şeyler de bu eğilimlerdir.

¹⁷² Emet Değirmenci, **Kadınlar Ekolojik Dönüşümde**, Yeni İnsan Yayınevi, İstanbul 2010, s. 99-105

¹⁷³ Değirmenci, **a. g. e.**, s.109-110

Kadınlar doğanın renklerinden, çizgilerinden, seslerinden ve tüm estetiksel uyumdan oldukça etkilenmişlerdir. Doğanın içinde, doğanın her türlü nimetiyle gününü geçiren kadın ekosistemin önemli bir parçası olduğunun farkındadır. Kendini ondan üstün ya da soyutlanmış görmez. Yaptığı çanak yalnızca bir çanak değildir. Ona göre yaratılmış bir şeydir. Etnolog Helmut Uhlig, Yeni Gine’de Papua kadınlarının, annesiz domuz yavrularını emzirdiğini vurgulaması kadının kendini doğadaki diğer canlılardan ayırmadığının güzel bir örneğidir. Finli kadınların tohumu tarlaya ektikten sonra göğüslerinden birkaç damla süt akıttıkları ve toprağı suladıkları görülmüştür. Hissedilen bu yakınlık aynı zamanda kadından doğaya da bir pozitif faydanın sağlandığını göstermektedir. Kadınlar toprağı havalandırır, bitkilerin daha iyi yetişmesine yapıcı bir katkıda bulunur. Kadın doğanın gözlemcisi, öğrencisi ve ekosistemin yararlı, yaratıcı bir varlığıdır. Bazı ilkel dillerde “ana” sözcüğünün “üretici-yaratıcı” olduğu ifade edilir.¹⁷⁴ Kadının ortaya koyduğu emek onu toplum içinde çok değerli bir varlık haline getirir. Toplum için kadın su kadar, hava kadar, toprak kadar önemlidir.¹⁷⁵ Bu durum toplum bilincinde kadının doğa ile özdeşleştirilmesine yol açmıştır. Doğa anadır; tıpkı karnında yeni canlılar oluşturan toprak gibi. İçinde yaşamı barındıran, her şeyi veren, sularını, barınaklarını sağlayan, atıklarını temizleyen, toprak da ana gibidir. Kadın yalnızca analık özelliği ile değil, toprak gibi, her yaştan ve cinsten insanın huzur buldukları bir alandır.

Kadın, yaşamını derinden etkileyen doğaya büyük bir tutku ve güçlü bir duyarlılıkla bağlıdır. Doğaya yönelik duyarlılığı hemen hemen her zaman kendini göstermiştir. ABD’de 1960’lı yıllarda DDT’nin kullanımına başkaldıran Rachel Carson, Hindistan’da 70’li yıllarda ağaçlara sarılarak ticari amaçlı kesilmelerini önlemeye çalışan kadınlar ve önderleri Gaura Devi, orman katliamını durdurmak için mücadeleye veren ve Afrika boyunca 30 milyon ağaç diken Kenyalı kadınlar ve önderleri Wangari Muta Maathei, 90’lı yıllarda Narmada Vadisinde baraj yapımına karşı çıkan Hintli yazar Arundhati Roy, dünya üzerinden güzel örneklerdir.¹⁷⁶

¹⁷⁴ Kharmawphlang, Desmond L., **Nature as mother metaphor: Khasi rice myths** Marg, A Magazine of the Arts, 00252913, Haziran 2012 , Cilt 63, Sayı 4, s.44

¹⁷⁵ Değirmenci, a. g. e., s.114 -116

¹⁷⁶ Değirmenci, a. g. e., s.117- 118

Artvin’de, Bergama’da madene karşı Örgütlenen kadınlar da kadının doğaya duyarlılığının tarihe yansıyan ve yansiyacak örnekleridir.

Özellikle 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren dünya gündemine damgasını vuran ve çağımızın toplumsal sorunları içinde ciddiyetini her geçen gün arttıran iki önemli konu çevre ve kadın sorunlarıdır. Kadın sorunlarının çözümü ile kadın hakları için mücadele veren hareket ve düşünce sistemi feminizm, çevre sorunlarının çözümü için savaşımlar veren hareket ve düşünce sistemi ise ekolojidir. Çalışmamızın birinci bölümünde çevreci sivil toplum örgütlerinin ekolojik fonksiyonlarını anlatırken çevre sorunlarının kısa geçmişine, çevre hareketinin düşünsel kökenlerine ve tarihsel sürecine değinmiştik. Bu bölümde ise doğa ve kadın metaforu, ekofelsefeler ve feminist teoriler bağlamında bir araya gelen eko-feminist kuramın düşünsel temellerine dayandırılarak açıklanacak ve bu özdeşleşmenin kökenleri vurgulanacaktır. Çevresel sorunların ciddiyetini arttırması sebebiyle feministlerin, ekoloji hareketine ilgisi 20. y.y.’ın ikinci yarısında artmaya başlamıştır, ve doğa ve feminizm ekseninde gelişen Eko-feminizm kuramı ortaya çıkmıştır. Ekolojik taleplerin yükselmesi ile birlikte, özellikle, 1980’lerden sonra Batı’daki kadın çalışmalarında ayrı bir dal olarak gelişen eko-feminizm, farklı feminist ve ekolojik yaklaşımları birleştirmiştir. Ekolojik düşünce ve Feminizm yaklaşımını buluşturan bu eklektik akımın kuramsal çerçevesini oluşturmak için önce Ekoloji bağlamında gelişen felsefeler, sonrasında ekoloji ve feminizm bağlamında gelişen ve doğa –kadın üzerindeki ortak tahakkümü metaforlaştıran Eko-feminizm üzerinde durulacaktır. Çünkü, doğa ve kadın arasındaki karşılıklı özdeşim, araştırma bölümünde ele alacağımız Yeşil Artvin Derneği sosyal medya paylaşımlarında aradığımız doğa-kadın metaforunun düşünsel temellerini oluşturmaktadır. Bu özdeşim teorisi üzerine kurulan eko-feminist düşünce ise çalışmamıza kuramsal bir çatı oluşturacaktır.

3.1. Ekolojik Felsefeler

Çevre sorunlarının ortaya çıkışı çok eski olmakla birlikte, yaklaşık son kırk yıllık sürede pek çok kuramın gündemine girmiş ve önemli yer işgal etmeye başlamıştır. Bu dönemin temel özelliklerinden biri, çevre sorunlarının doğal yaşam ve

kaynaklar ile insanlığın sosyal ve fiziksel çevresi arasındaki karmaşık etkileşimin bir sonucu olarak ortaya çıktığının farkına varılmasıdır. Özellikle, II. Dünya Savaşı sonrasında hızla artan nüfus ve endüstrileşme, yüksek yıkım kapasitesine sahip silahların üretilmesi ve nükleer araştırmaların çevreye verdiği büyük zararlara karşı ortaya çıkan tepkiler; kısaca gezegenin karşı karşıya kaldığı yıkıcı durum, “Derin Ekoloji, Toplumsal Ekoloji ve Eko-Feminizm” gibi akımların yükselmesine neden olmuştur. Bu hareketler, çevre sorunlarının üstesinden gelmek için sosyal, ekonomik ve siyasi yapılarda köklü değişimleri savunarak çeşitli çözüm önerileri getirmektedir.

Eko-felsefe kavramını “doğayla olan ilişkilerimizle ilgili idrakımızı, ekolojik krizin dinamiklerini ve toplumu ekoloji doğrultusunda yeniden inşa etmenin temel ilkelerini içeren kapsamlı bir yön tayini beyanını temsil eden” bir gerçeklik olarak açıklayabiliriz.¹⁷⁷ Sosyal bilimler literatürü içerisinde çevre yaklaşımları ya da çevre kuramlarına dair bir sorgulama yapıldığında karşımıza sayısız isim çıkmaktadır. Birbirlerinden oldukça büyük oranda farklılıklar gösteren bu yaklaşımları bir sınıflandırmaya tabii kılmak ve gerçekte onlar arasında bir kategorilendirme yapmak oldukça güçtür. Çünkü temelde çevre yaklaşımlarının tek belirleyenin çevre olmadığını söyleyebiliriz. Tüm çevre kuramlarında ekonomik, toplumsal, siyasal ve kültürel yaşamın çeşitli boyutlarına dair sorunlar çevre problemleri ile birlikte ele alınmakta ve bunlarla ilgili bütünlüklü bir siyasal/sosyal proje sunulmaktadır. Şayet çevre kuramlarının temel belirleyeni çevre için duyulan kaygı olsaydı, çevre yaklaşımları da kendi aralarında bu denli ayrışma göstermezdi. Oysa tüm yaklaşımlar çevre sorunu ile birlikte hayata geçirilen çeşitli toplumsal ve tarihsel dinamikleri de açıklama girişiminde buldukları için yaklaşımlar da çeşitlilik gösterir. Çevreci yaklaşımların kendileri arasında bu denli ayrışmasının diğer bir nedeni ise kuramların beslendiği felsefi ve siyasal düşüncelerin çeşitliliğidir.¹⁷⁸ Bu felsefi ve

¹⁷⁷ Joel Kovel, **Doğanın Düşmanı-Kapitalizmin Sonu mu, Dünyanın sonu mu?**, (Çev: Gürol Koca), Metis Yayınları İstanbul 2005. s.221

¹⁷⁸ Füsun Kökalan Cımrın, “**Sosyoloji Ve Çevre**”, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Cilt IX, Sayı 2, Ankara Güz 2011, s.1016

siyasal düşünceler çerçevesinde öne çıkan en kapsamlı ekolojik yaklaşımlar, derin ekoloji, toplumsal ekoloji ve eko-feminizm yaklaşımlarıdır.

3.1.1. Derin Ekoloji

Günümüz modern toplumlarının, hızlı sanayileşme ve teknolojileşme ekseninde, doğayı neredeyse yok sayan tavırlarına karşılık, onu ön planda tutan yaklaşımıyla ortaya çıkan Derin Ekoloji, insandan başka her şeyin insanın kullanımında olduğu görüşünü reddederek, insan merkezci bir anlayışın yerine, insanı da doğanın parçası olarak gören daha bütüncül bir yaklaşım ile doğa merkezci anlayışı savunur. Derin Ekoloji kavramını ilk olarak İsveçli bilim adamı Arne Naess kullanır ve derin ekoloji - sığ ekoloji ayrımını ilk olarak 1972 yılında Bükreş'teki "Üçüncü Dünyanın Geleceği Konferansı"nda dile getirir. Norveçli felsefeci Naess'in, Sessions ile birlikte üzerinde çalışarak oluşturdukları Derin Ekoloji'nin ilkeleri sekiz noktada toplanmaktadır.¹⁷⁹

1. Yeryüzündeki insan ve insan dışı yaşamın iyi durumda olması ve gelişmesi kendi başına değerlidir. Bu değerler insan dışı dünyanın insan amaçları için yararlı olup olmamalarından bağımsızdır.
2. Yaşam formlarının zenginliği ve çeşitliliği bu değerlerin gerçekleştirilmesine katkıda bulunur ve kendi başlarına da bir değerdir.
3. Yaşamsal gereksinimlerini karşılamak dışında insanların bu zenginliği ve çeşitliliği azaltmaya hakları yoktur.
4. İnsan yaşamının ve kültürlerinin gelişimi, insan nüfusunun önemli ölçüde küçülmesiyle bir arada olabilir. İnsan dışı yaşamın gelişimi daha küçük bir insan nüfusunu gerektirir.
5. İnsan dışı dünyaya mevcut insan müdahalesi aşırıdır ve bu durum hızlı bir şekilde kötüleşmektedir.

¹⁷⁹ Hüseyin Ayaz, "Çevreci Eleştiri Üzerine Genel Bir Değerlendirme", Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı3/1, 2014, s. 279

6. Dolayısıyla politikalar değişmelidir. Bu politikalar temel ekonomik, teknolojik ve ideolojik yapıyı etkilemektedir. Bu değişikliğin gerçekleşmesi hâlinde ortaya çıkan durum, mevcut durumdan farklı olacaktır.
7. İdeolojik değişiklik gittikçe yükselen bir yaşam standardına bağlı kalmaktan çok, temelde yaşam niteliğini takdir etme yönünde olacaktır. İrilik ve büyüklük arasındaki farka ilişkin engin bir bilinç oluşacaktır.
8. Yukarıda anlatılan noktalara katılanlar gerekli olan değişiklikleri yerine getirmeye uğraşmakla doğrudan veya dolaylı olarak yükümlüdürler.

Derin ekolojinin ortaya çıkmasında Aldo Leopold'un, Rachel Carson'un ve diğer ekolojistlerin ekoloji alanında yaptığı çalışmalar önem arz etmektedir. 1960'larda Leopold'un ortaya koyduğu 'toprak etiği' düşüncesi ana ilham kaynağı olarak gösterilmektedir. Toprak etiği, insanın doğaya karşı bir sorumluluğu olduğunu ve doğanın kendi başına bir değer taşıdığını savunur. Bu düşünceye göre bir şey doğanın bütünlüğünü, devamlılığını, güzelliğini koruyorsa doğru, aksi takdirde yanlıştır. Holistik bir dünya görüşünü, yani dünyayı birbirinden ayrı parçalardan oluşmuş bir yapıdan ziyade kaynaşmış bir bütün olarak gören derin ekolojinin bu anlamda olumlu olarak nitelendirilebilecek mesajı, sadece insanlarda değil bütün varlıklarda, olgunlaşmasının da ötesinde bir kendini bulma yeteneği bulunması gerektiği düşüncesidir. Derin ekolojide insanlar doğaya karşı veya üstün değil doğanın bir parçası olarak görülür ve insan kaderi de doğa üzerinde egemenlik kurma ve denetleme olarak değil insanın bilinçli olması, düşünme yeteneği taşımasıyla belirlenmektedir. Dolayısıyla tüm canlılar sömürülecek, yönlendirilecek veya korunacak kaynaklar değil bizatihi kendi başlarına değerlidir. Eko-merkezci yani doğanın ve doğadaki çeşitliliğin korunmasını insana getireceği yararla değil, doğanın kendisinde var olan değerle ortaya koyan bir yaklaşıma sahip olan derin ekolojiye siyasi açıdan bakılacak olursa derin ekoloji; yeryüzünün bütün alanlarında egemenlik kuran, bu alanları denetleyen ve yok eden, devlet ve özel bürokrasileri ortaya çıkaran ilerleme ve kalkınma yönelimlerinin aşırılıklarına karşı çıkmaktadır. Derin ekoloji düşüncesinin, çevreci örgütler bağlamında "Önce Dünya" isimli çevreci kuruluş tarafından benimsendiği görülmektedir. Bu kuruluş, özellikle Reagan döneminde, Amerika'da ekolojik hareketlerin canlandığı dönemde önemli faaliyetlerde bulunmuştur. Daha sonra Al Gore tarafından eleştirilen bu grup, derin ekoloji

nedeniyle insandan nefret ettiği konusunda eleştirilmiştir. Bu grup, “toplumsal hayatın ekolojik öncelikler doğrultusunda yeniden düzenlenmesi”¹⁸⁰ söylemiyle, derin ekoloji düşüncesinin yeşil hareket içinde ön plana çıkmasına yol açmıştır.

3.1.2. Toplumsal Ekoloji

Toplumsal ekoloji, ekolojik sorunların temelinde toplumsal sorunların olduğu ilkesine dayanmaktadır. Ancak günümüzde bile toplumsal ekoloji düşüncesinin sınırları ve niteliği konusunda tartışmalar devam etmektedir. Temelde anarşist ekolojik bir dayanağa sahip olan toplumsal ekoloji, M. Bookchin tarafından geliştirilmiştir. Bookchin, 1960’lardan beri toplumsal ekoloji üzerinde yazdığı yazılarda, ekolojik krizin toplumsal kaynaklarına ilişkin tutarlı bir görüş geliştirmeyi ve ekolojik anarşist bir çerçeveye sunmayı amaçlamıştır. Ekolojik sorunlar toplumsal yapı içerisinde var olan diğer ekonomik, kültürel, etnik, sosyal ve cinsiyet temelli sorunlar gibi ele alınmak durumundadır.¹⁸¹ Bookchin, doğa-toplum ikilemini reddederek, derin ekoloji gibi bütünlüklü bir bakış açısı geliştirmiştir.

Bugün yaşadığımız ekolojik sorunların kaynağı, kendisine ilke olarak kalkınmayı ve büyümeyi amaç edinmiş olan toplumsal kurgudur. Hiyerarşik, rekabetçi ve sınıfsal bir temele dayalı olan toplum yapısı beraberinde birçok çevresel yıkımı da getirir. Dolayısıyla da çevresel sorunların da ortadan kaldırılması için toplumun yeniden kurgulanması gerekir. İnsanın doğa üzerindeki tahakkümüne dayalı olan toplumsal ve ideolojik yapının tavsiyesi gereklidir. Bookchin, bu şekilde tahakkümün olmadığı sosyal bir düzen oluşturmanın zeminini hazırlamaktadır. Ekolojik ve toplumsal temelli yeni bir dünya için yalnızca fikirler yeterli değildir. Bu bağlamda ekoloji hareketi de büyük önem taşımaktadır. Ekoloji hareketi, bütün yönleriyle egemenlik sorunu üzerinde odaklanmadıkça ekolojik sorunların nedenlerini de ortadan kaldırmak mümkün olmayacaktır. Ekoloji hareketi bugün

¹⁸⁰ Hasan Yaylı, Vasfiye Çelik, “Çevre Sorunlarının Çözümü için Radikal Bir Öneri: Derin Ekoloji”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 26, Yıl 2011, s.371-372

¹⁸¹ Çımrın, a. g. m., s. 1018

dünyamızda ortaya çıkan ekolojik sorunları çeşitli tedbirler yada reformlar aracılığıyla çözmeye kalktığında sonuç başarısızlıktır. Toplumsal ekoloji yaklaşımına göre reformist bir çaba yalnızca zaman kaybıdır. Ekolojik krizin çözülmesi ancak bütünsel bir değişim, yani tüm egemenlik biçimlerinin ortadan kaldırılması ile olanaklıdır. Anarşist yaklaşımın “toplulukçu” tavrını benimseyerek mutlak suretle toplumsal yapı içerisinde var olan hiyerarşik iktidar yapılarına karşı bir mücadele odağı belirleyen toplumsal ekolojinin doğa sömürüsüne yönelik eleştirileri ise hem gündelik yaşamda hem de sosyal bilimler alanında büyük etki yaratmıştır.¹⁸² Ekolojik sorunları egemenlik/tahakküm kavramları bağlamında açıklayan bu yaklaşım, kabul gördüğü kadar oldukça yoğun bir biçimde eleştiri de almıştır.

3.1.3. Eko-Feminizm

Hem cinsiyetçilik ve kadın üzerindeki tahakküm hem de doğa üzerindeki yıkıcı faaliyetler insanlık tarihinin süregelen sorunlarıdır. İlk bölümde çevre sorunlarının tarihsel süreçlerinden bahsederken II. Dünya savaşı sonrası küresel nüfus artışının, sanayileşmenin, nükleer silahların ve nükleer kaynaklı kirliliğin doğal kaynaklar üzerinde oluşturduğu baskıdan bahsetmiştik. Bu baskı gün geçtikçe büyümüş, yeryüzünde insanlar dahil tüm yaşam formlarını yok olma tehlikesiyle karşı karşıya getirmiştir. Ortaya çıkan tehlikenin giderilebilmesi için önerilen çözümler konusunda öne çıkan en muhalif görüşlerden biride çevre sorunlarına feminist bakış açısı getiren, derin ekoloji ve sosyal ekoloji gibi çevresel etik hareketlerinin etkisinde gelişen¹⁸³ eko-feminist yaklaşımdır. Feminizmin ana akımlara, erkek bilimine ve felsefeye yönelttiği eleştiriler, insanlığın ekosistemdeki yerine ilişkin insan merkezli yaklaşımların değiştirilmesine ya da dönüştürülmesine dair ekolojik anlayışlar ile uyum gösterir. Böylece feminist gündem ile ekolojinin gündemi birbirine yaklaşmıştır.¹⁸⁴ Ekoloji yönelimli bir feminist kuram olan eko-feminizm, feminist kuramlar ve eko-felsefeler içerisinde temel bir akım olarak yer almıştır.

¹⁸² Hasan Ertürk, *Çevre Politikası*, Ekin Yayınları, Bursa 2011, s.387

¹⁸³ Richard Twine, “Ecofeminisms in process”, *Ecofeminism e-journal*. 2001, s.4

¹⁸⁴ Kate Soper, *What is Nature? Culture, politics, and the non-human*, Blackwell Press, Oxford 1995, s. 121

19.yy'dan itibaren şekillenen feminist bilinç; kadınların bağımlı bir toplumsal grup olduklarının ve gruba dahil olmak nedeniyle haksızlığa uğramış olduklarının farkına varmalarını, bağımlı konumlarının doğal değil toplumsal, kültürel olarak belirlenmiş bir olgu olduğunu anlamalarını, bu durumun değiştirilmesi için bağımsız mücadele hedeflerinin ve stratejilerinin tanımlanmasını, hedeflere ulaşmak açısından kadınlar arası dayanışma duygusunun ve pratiklerinin oluşturulmasını ve geleceğe ilişkin alternatif bir vizyon geliştirilmesini içerir. Başka bir deyişle, feminizm kadınların sırf kadın oldukları için, yani cinsiyetleri nedeniyle maruz kaldıkları baskı, tahakküm ve kısıtlamalara karşı, bu haksızlıkları telafi edecek talepler etrafında mücadele ve direniş örgütlenmesini ifade eder ve bu mücadeleyi toplumun maddi koşullarından zihinsel kalıplarına dek uzanan geniş bir yelpazeye yayar.¹⁸⁵ Feminizm, farklı zaman ve bağlamlarda değişen içeriğe sahip olsa da en genel anlamda erkeklerle kadınların eşit olması gerektiği iddiasına dayanır ve bu nedenle kadınlarla erkekler arasındaki hiyerarşik ilişkilerden doğan eril tahakkümü ortadan kaldırmayı ister. Feminizmin bir diğer önemli iddiası, cinsiyet eşitsizliklerinin başka toplumsal hiyerarşilerle/eşitsizliklerle iç içe geçtiği, bu nedenle her tür toplumsal eşitsizliğin (sınıfsal, etnik, bölgesel, çevresel vb.) cinsiyet eşitsizliğinden beslendiği ve ancak birbirini besleyerek birlikte var olduğudur.¹⁸⁶ Bu nedenle toplumsal eşitsizliklerin ortadan kaldırılabilmesi için cinsiyet eşitsizliklerinin de ortadan kaldırılması gerekir.

Ekolojik felsefeler ve Feminist teori bağlamında gelişen, Feminist hareketle ekolojinin eklektik yaklaşımı olarak bilinen Eko-feminizm terimini ise 1974'te, Ekoloji ve kadın sorunlarının özellikle radikal hareketlerdeki önemlerini giderek artırdığı bir dönemde, kadının baskı altına alınması ile doğanın baskı altına alınması arasında açık bağlantılar gören Fransız feminist Françoise D'Equibonne literatüre

¹⁸⁵ Fatmagül Berktaş, **Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları**, TC. Anadolu Üniversitesi, Yayın, Numara: 2312 , Eskişehir 2011, s. 3

¹⁸⁶ Serpil Sancar, **Türkiye'de Kadın Hareketinin Politığı: Tarihsel Bağlam, Politik Gündem ve Özgünlükler**, <http://kasaum.ankara.edu.tr/files/2013/09/Serpil-Sancar-T%C3%BCrkiye%E2%80%99de-Kad%C4%B1n-Hareketinin-Politi%C4%9Fi.pdf> erişim 20.03.2017, 22.30

sokmuştur. Mellor'a göre D'Equibonne çevresel yıkımın nedeni olarak erkek kontrolündeki üretim ve kadın cinselliğinin yol açtığı artık üretim ve aşırı nüfus artışı gösterir. Sorun birey olarak erkek değil, ataerkilliktir.¹⁸⁷ Kadınlar ve çevrenin özgürleşmesi için erkek gücünün yerine toplumsal cinsiyete dayanmayan eşitlikçilik ve kadınların öncülüğünde ekolojik devrim önerir. Kadınları bu dönüşümdeki rolü, erkek gücünün yerine kadın gücünü koymak değil, toplumsal düzeni yeniden şekillendirmek ve formüle etmektir.¹⁸⁸ Eko-feministlere göre, “erkeğin kadın üzerindeki egemenliği ile insanın doğa üzerindeki egemenliği arasında bir bağlantı vardır. Onlara göre, doğanın tahribinden sorumlu olan insan merkezilik değil, erkek merkeziliktir”¹⁸⁹ Bu bağlamda eko-feminizmin özünde, kadının ve doğanın, erkekler tarafından ve erkek egemen toplum nedeniyle nesneleştirilmesine karşı olduğunu söyleyebiliriz.

Rosemary Radford Ruether, “New Woman New Earth” (Yeni Kadın-Yeni Dünya) adlı eserinde, toplumsal ilişkilerin temelinde egemenlik kurma olgusunun yer aldığını ve böyle bir yapıda kadınların kendilerine özgürlük verilmeyeceğini anlamaları gerektiğini vurgular. Ayrıca, kadın hareketinin, sosyo-ekonomik ilişkileri yeniden biçimlendirmesi ve modern endüstriyel toplumun temel değerlerini evrensel değerler çerçevesinde oluşturması gerektiğini ifade eder. Bunu gerçekleştirmenin önkoşulunun ise, kadınların bu taleplerini ekolojik hareketle bütünleştirmesi olduğunu belirtir. Dolayısıyla Ruether, ekolojik krizle kadınların konumunu aynı başlık altında ele alarak feminist hareket ile ekolojik hareketin taleplerinin birleştirilmesi gerektiğini savunur. Eko-feminist yazın dünyasının önemli çalışmaları olarak kabul edilen eserlerden bazıları, Susan Griffin'in 1978 yılında yayımladığı “Kadınlar ve Doğa” (Women and Nature) ile Carolyn Merchant'ın 1980'de yayınladığı "Doğanın Ölümü" dür (The Death of Nature).¹⁹⁰ Bu çalışmalarda eko-

¹⁸⁷ Christina Holmes, **Ecofeminism, Australian Feminist Studies**, London College of Fashion,31:87, London,2016, s.11-113,

¹⁸⁸ Mary Mellor, “**The Politics Of Women and Nature: Affinity, Contingency or Material Relations**”, Journal of Political Ideologies, 1996, s.149

¹⁸⁹ Abdulkadir Çücen, **Derin Ekoloji**, <http://blog.aku.edu.tr/ometin/files/2011/12/derinekoloji.pdf> , s.8-9 Erişim 21.01.2017, 21:17

¹⁹⁰ Mary Mellor, **Sınırları Yıkarak: Feminist Yeşil Bir Sosyalizme Doğru** (Çev: Osman Akınbay) Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1993, s.74

feminizmin temel sorunsallarından birisi olan kadın ve doğa üzerindeki tahakkümün kökenleri üzerine araştırmalara yer verilmiştir. Bir diğer kadın ekolojist düşünür Vandana Shiva “Ekofeminizm”, “İyilerin Yanında” ve “İnadına Canlı” adlı eserlerinde; bütün halkların, ama en çok kadınların, dünyanın her yerinde bağımsızlıklarının temelini yerle bir eden ve doğayı bir yaşam kaynağı yerine meta olarak gören politikalara karşı direndikleri fikriyle literatüre katkıda bulunmuş, kadınların ve doğanın özünü değersizleştirip sömüren düşünce yapılarını ortaya koymaya çalışmış ve dişil bir dünya bilgisinin eksikliğine vurgu yapmıştır.

Esasen ekolojik sorunlar sadece doğayla ilgili bir sorun değildir, daha çok doğayla kurduğumuz ilişkiyle ilgili bir sorundur. Bu ilişkinin temelinde ise insanın insana tahakküm kurması ve insanın doğaya müdahale ederek onu egemenliği altına alması yatmaktadır. Tahakküm altına alma, faydacı bir bakış açısından destek alarak doğayı tasarruf hakkının tamamen kendisine ait olduğunu düşünen insanın özel mülkiyet arzusundan kaynaklanır. Bu hükmetmenin kökenlerini ise patriarkal aile yapısına götürmek mümkündür. Eko-feminizmin dayandığı temel tez olan doğanın sömürülmesi ile kadının sömürülmesi ya da patriarkal sistem ile kadının sömürülmesi arasındaki doğrudan ilişki, erkeğin kadın üzerindeki tahakkümü vasıtasıyla, yine doğa üzerinde kurulan egemenlik ile ilişkilidir.¹⁹¹ Özel mülkiyetin dayattığı özne-nesne ayrımı, tıpkı erkeğin özneleşerek, kadının nesneleştirilmesinde olduğu gibi doğanın araçsallaştırılarak nesneleştirilmesinde ve tamamen edilgin bir konuma indirilmesinde de görülmektedir.¹⁹² Aydınlanma düşüncesinde de hakim olan egemenlik Hobbes’un “Leviathan” adlı eserinde kullandığı eril söyleme yansımasıdır. Sözleşmeyle kazanılan egemenliği “soyla kazanılan egemenlik” olarak tanımlarken Hobbes’un güç ve devlet kavramları eril bir anlam taşımaktadır. Devletlerin, analar tarafından değil; babalar tarafından kurulduğunu iddia eder. Soyun sürmesi için Tanrı tarafından kadının erkeğe yardımcı olarak yaratıldığını ileri sürmüştür. Dolayısıyla, Hobbes’da kadının konumuna ilişkin ikincil olması

¹⁹¹ Ellen Pauline Salmi, “**Life-Integration?: Ecofeminist Anthropology and Christian Spirituality**”, Cilt III, no 1, Nisan 2016, s. 31

¹⁹² Arzu Maltaş, “**Ekoloji Ekseninde İnsan-Doğa İlişkisi ve Özne Sorunu**”, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Cilt XVII, No 29, Yıl 1, Sayı 8, 2015, s.5

düşüncesi vardır. Benzer düşünce Hobbes'un insan dışı doğa anlayışında da görülür. Düşünür için doğa insanlar tarafından tahakküm altına alınan bir alandır. Kadın gibi doğa da ikincildir.¹⁹³ Diğer yandan aydınlanma düşüncesine aksi bir ses olarak Rousseau, kadın erkek ilişkilerini genel irade çerçevesinde düzenleyerek erkeğe yüce varlık tarafından kadını yönetme yetisi verildiğini belirtir. Yüce varlık kadını sınırlandırırken erkeği sınırsız istek, hırs ve bunu doğru yönde kullanacak rasyonalite ile donatmıştır. Fakat, Rousseau'da, birinin bir başkası üzerinde egemenlik kurması doğadan gelen bir durum değil, insanlığın toplumsallaşma süreciyle ortaya çıkan bir farklılaşmadır; ayrıca bu süreç geri döndürülemez bir durumdur. Bu manada, kadının bünyesi, kişiliği ve yetiştirilme tarzı erkekten farklıdır. Haksızlıklarla, kötülüklerle ve kusurlarla dolu olan erkeğe itaatle yükümlü tutulan kadın küçük yaştan itibaren haksızlığa dayanmayı ve erkek davranışlarına katlanmayı öğrenerek yetiştirilmiştir. Düşünür, kadını yukarıda sayılan nitelikleri, yani doğası gereği aile yaşamı ile sınırlı kalmasını önerir. Kadının özel alandan kamusal alana çıkması halinde genel iradeye zarar vereceğini ve kuvvetli olan erkeğin kadını ezeceğini öne sürer.¹⁹⁴ Bu varsayımla Rousseau'da kadın ve erkek arasındaki alanları kesin bir biçimde ayırır.

Kadınlar son yıllarda yeryüzü yaşamından daha fazla hak için verdikleri mücadelede önemli başarılar kazansa da, eşit bir biçimde paylaşmaya çalıştıkları dünya, her anlamda çürümekte olan bir dünyadır. Eko-feminizmin temel çabası bu çürümekte olan dünyayı, ataerkil düzenden kurtararak doğa ve kadını özdeşleştiren bir yaklaşımla, yaşanabilir bir ekolojik toplum kurmaktır. Bu özdeşleştirmeyi ise, öncelikle doğa ve kadının çifte sömürsünden yola çıkarak analiz etmektedir. Ataerkillik, doğa ve kadın arasında kurduğu özdeşlik ile kadın doğasına ilişkin önyargılarının ve kalıplaşmış varsayımlarının doğal, hatta doğa yasası olarak kabul edilmesini sağlamış ve her ikisinin de dizginlenip ehlileştirilmesini meşrulaştırmıştır.¹⁹⁵ Bu nedenle eko-feminizmi savunanların temel derdi bu kalıpları aşmak olmuştur. Temelde bu sorunları erkek egemen toplumların varlığıyla

¹⁹³ Thomas Hobbes, *Leviathan*, (Çev. Semih Lim), Yapı Kredi Yayınları İstanbul 1995, s.137-143

¹⁹⁴ Susan Moller Okin, *Women in the Western Political Thought*, Princeton University Press, Princeton 1979 s.203-205

¹⁹⁵ Fatmagül Berktaş, "Ekofeminizm ya da Yüreğin İyimsizliği", İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi, Sayı 4, 1996, s.73-74

açıklayan eko-feministler, bu sorunların toplum içinde çözümüne inanması bakımından toplumsal ekolojiye de yaklaşmaktadır.

Eko- feminist yaklaşımın gelişmesinde katkıları bulunan düşünür Karren J. Warren kadın ve doğa arasında var olan 10 özdeşimden bahseder. Ona göre bu bağlantı sadece tarihsel tahakküm altında olan kadını değil ikincilleştirilen ve küçük görülen siyahi insanları, çocukları, fakirleri ve sınıfsal farklılıklara maruz kalan toplulukları da kapsar. Doğayla kurulan özdeşimlerin bazıları şöyledir:¹⁹⁶

1. Ampirik bağlantılar: doğanın tahakkümünün kadını ve diğer alt grupları daha çok etkilediğine dair gerçek, hissedilen ve yaşanan bağlantılar vardır. 3. Dünya ülkelerinde ki içecek su kıtlığının kadın ve çocuklar için daha büyük bir problem olması ve orantısız sağlık riski yaratması, ve uranyum madenciliğinin kalıtsal doğum sorunlarına yol açması buna örnek gösterilebilir.
2. Batı tarihinde kadın ve doğa üzerindeki tahakkümün temel faktörlerinin orijini olduğu düşünülen süreçler vardır. Örnek olarak klasik yunan felsefesi ve rasyonalist gelenek verilebilir.
3. Dilsel bağlantılar: bazı eko-feministler cinsiyetçi bir yaklaşımla dilin, doğa anne gibi doğayı kadınlaştırıcı bazı söylemleriyle doğanın değerini düşürmesine katkıda bulunduğunu, aynı şekilde kadını da tavşan inek, tavuk ve yılan gibi bazı tanımlayıcı sıfatlarla değersizleştirdiği iddia ederler.
4. Sosyo-ekonomik bağlantılar: bazı Eko-Feministler, kapitalist sistemin, kadın ve doğayı baskın erkeğin kaynağına dönüştürdüğünü ve üretkenliği kar, mal varlığı ve para ya indirgeyerek kadın tarafından yerine getirilen temel gereksinim işlerinin üretim dışı tutulduğu bir gerçekliği dile getirirler.

Ekofeminist Karen J. Warren feminizm ve ekoloji arasındaki yakın bağı ise şöyle açıklar;¹⁹⁷

¹⁹⁶ Daniel Pérez Marina, “**Anthropocentrism and Androcentrism – An Ecofeminist Connection**”, Södertörn University, Institutionen för Kultur och Kommunikation D-uppsats 15 hp, Filosofi, Höstterminen 2009, s.9

¹⁹⁷ Karren J. Warren, “**Feminism and Ecology: Making Connections**” Environmental Ethics, Sayı 9, Bahar 1987, s.139.

1. Kadınların ezilmesi ile doğanın ezilmesi arasında önemli bağlar vardır.
2. Bu bağların statüsünün kavranması, kadınların ezilmesi gibi doğanın ezilmesini de kavramaya yönelik her türlü girişim açısından zorunludur.
3. Feminist teori ve pratiğin ekolojist bir perspektif içermesi zorunludur.
4. Ekolojik sorunlara getirilecek çözümlerin feminist perspektif içermeleri zorunludur.

Feminizmin tüm toplumsal olay ve durumlara eklemlenerek, sonuçlarına feminist bir metotla yaklaşma çabalarına sahip olduğu gibi yaygın bir inanış vardır. Bu söylemden hareket eden pek çok eleştiride, popülerleşen akımlarla feminizm ilişkisi kurma alışkanlığının olduğu gibi, ekolojik harekete de benzer şekilde yaklaşıldığı iddia edilmektedir. Oysa eko-feminist hareket, feminist yönelimli ekolojik yaklaşımdan ziyade, ekolojik yönelimli feminist bir akımdır.¹⁹⁸ Eko-feminizm, kendisine bu ismi veren Françoise d'Equibonne tarafından kabaca ekoloji ile feminizmin bir potada eritilmesinin sonucu olarak tanımlanmaktadır. D'Equibonne'a göre eko-feminizm ya da feminist ekoloji; erkeklerin, doğa ile kadını özdeş tutarak, doğaya davrandıkları gibi kadına, kadına davrandıkları gibi doğaya davranmalarına tepki olarak çıkmıştır.¹⁹⁹

Genel olarak eko-feminizmin temel varsayımları kabul edilen ilkeler aşağıdaki gibidir.²⁰⁰

1. Kadınların ezilmesi ve doğanın sömürülmesi arasında önemli bağlantılar vardır.
2. Kadınların ve doğanın sömürülmesi bağlantılı olduğundan, kadınlar yeşil hareket içinde aktif rol oynamalıdır.
3. Ataerkil sistemde kadın doğaya (ve özel alana), erkek ise kültüre (ve kamusal alana) yakın görülür. Doğa kültürden aşağı bir konumda tasavvur edildiği için, kadın da erkekten aşağı görülmüştür.

¹⁹⁸ Warren, a. g. m., s.140

¹⁹⁹ Luc Ferry, **Ekolojik Yeni Düzen**, (Çev. Turhan Ilgaz), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2000, s.162

²⁰⁰ <https://ecotopianetwork.wordpress.com/2010/01/27/doga-korumaci-kadinlar-ekofeminizm-gunseli-tamkoc/erisim> 05.02.2017:23:27

4. Feminist ve yeşil hareketler eşitlikçi, anti-hiyerarşik sistemleri savunurlar. Eko-feminizmde, emperyalizme, heteroseksüellik dayatmasına, militarizme ve kapitalizme karşı çıkar ve farklı ezilme biçimleriyle de ilgilenir.
5. Yeryüzü temelli bir bilinç yaratmak için farklı tinsellikler oluşturmak gerekir.

Özellikle Uzakdoğu inanışlarında tabiat unsurlarının bazıları ve özellikle bereketin sembolü ve hayatın devamının en önemli sembolü olan toprak çoğunlukla dişil bir varlık olarak kabul görmüştür. Ekosistem kavramının özüne bakıldığında Anadolu da “Kybele”, Antik Yunan uygarlığında “Gaia”, Amerika yerlilerinin kültüründe “İna”, Uzakdoğu uygarlıklarında “Ying Yang” olarak adlandırılan şey “dünyanın integral enerjisi”dir ki “ekosistem” bu enerji yasalarını ve oluşturduğu sistemi ifade eder ve bu tanımlamalardan Kybele ve İna dişi birer varlığa işaret ederken Ying Yang ise birbirini tamamlayan erkek ve dişi sembolleri ifade eder. Kadın sosyal hayatta erkek tahakkümü altında eziyet çekse de “tabiat ana” terimi onu yüceltmeye yetmekte onun tevazusu ve verimliliğini ve merhametini temsil etmektedir.²⁰¹ Eko-feminizm hareketi bu noktada yüzyıllardır bir şekilde sömürülen kadınların çıkış noktası olarak tabiatla özdeşim kurmalarının bir sonucudur. Kimi zaman aşırıya varan aktif direnişle anılan eko-feminizm hareketi kimi zaman da doğanın devamlılığını neslin devamı için gerekli gören ve neslin devamının ise doğanın esenliğine bağlı olduğunu gören kadın duyarlılığının tabiata “merhametli bir anne” olarak yansıması olarak da karşımıza çıkar.²⁰² Mesela “Kadın ilk çevredir” der Katsi Cook ve devam eder:

Biz kadınlara hayata açılan ilk yol olma önceliği tanınmıştır. Kadının göğsünden nesiller büyür serpilir, kadının vücudundan bu nesiller boyu devam eder. Yani doğa biziz, toprak ana biziz birçok endüstrinin damıttığı kimyasalları alırız, bu kimyasallar vücudumuzda depolanır ve ilk olarak ana sütümüze bulaşır, bu kendi

²⁰¹ Jeane C Peracullo, **Kumakalam na Sigmura: Hunger As Filipino Women's Awakening To Ecofeminist Consciousness**, Journal of Feminist Studies in Religion, Indiana University Press, Vol. 31 Issue 2, Fall, 2015, s.31

²⁰² Gülhan Karadağ Ağkurt, “Doğa-Kadın Dayanışması: Eko-Feminizm” <http://www.atauni.edu.tr/userfiles/184718-7a921cf1a79011d3ff879115935b9c0b.pdf>, s. 3, erişim 11.02.2017,22:25

sütümüzle yani çocuklarımızla olan kutsal bağımızla onlara bu dozajları veririz. Böylelikle nasıl sağlıklı nesiller yetiştirebiliriz.²⁰³

Bazı düşünürler, dünyayı “Annemiz” ya da “Büyük Anne Dünya” şeklinde adlandırmış, dünyanın kendisini hayat verdiği hayvanlar, bitkiler, mineraller, mevsimler, ve meteorolojik fenomenlerle ifade ettiğini, yeryüzünün yani doğanın sessiz olmadığını iddia etmektedir. Kadını ve yeryüzünü yücelten bu inanış tarih öncesi toplumlarda doğa tanrıçası ve doğa güçleri olarak yansımıştır. Günümüz ekolojik sorunlarının nedenleri de, tarih öncesi bu inanışların getirdiği yaşam verme gücüne duyulan bu saygının yitilmesiyle bağdaştırılmaktadır. Onlara göre fethetmek, hükmetmek gibi eril değerler, besleme ve şefkat gibi kadınsı değerlerin önüne geçmiştir. Oysaki kadın bedenlerinde ortaya çıkan yaşam verme güçlerine en yüksek toplumsal değerler atfediliyordu. Ataerkil dinler bu kanıyı değiştirmiş, kadın ve doğayı potansiyel tehlike ve kaotik olarak düşünmüş ve erkek egemenliği altına almıştır.²⁰⁴ Bu manada çevre ve kadın sorunlarının çözümü köklerimizimizi hatırlamak ve doğa ile insan arasındaki ayrımı kaldıran doğa kadın ve kadınsı değerleri yücelten bir anlayış gerektirmektedir.

Vandana Shiva “İnadına Canlı” adlı eserinde insan ve doğa canlılığının ilk formu tohumun küreselleşme ve cinsiyetli tohum politikalarıyla nasıl tahakküm altına alındığını kadın ve doğa ekseninde değerlendirmiştir. Ona göre Kadınlar dünyanın ilk gıda üreticileri olarak besin zincirinde binlerce yılı bulan dişil bir tarım bilgisi oluşturmuşlardır. Tohum besin zincirinin ilk halkasıdır. İnsanlar binlerce yıldır kendi tohumlarını üretmiş, seçme, depolama, yeniden ekim yöntemiyle besin zincirindeki doğal akışın sürmesini sağlamıştır. Bu süreci asıl yöneten ve tohumları muhafaza eden kadınlar olmuştur. Böylelikle dişil ilke de muhafaza edilmiştir. Genetik çeşitliliğin korunması ve yeniden üretimin korunması kadınların bitki zenginliğinin kaynağı olan tohum plazması üzerindeki denetimine bağlı olmuştur.

²⁰³ Vinona Laduke, **All Our Relations, Native struggles for Land and Life**, Hay Market Books, Chicago 2015 s.19

²⁰⁴ Oya Beklan Çetin, “Eko-feminizm: Kadın-Doğa İlişkisi ve Ataerkillik”, Sosyoekonomi, Sayı 1, 1050104, 2005, s.66

Ancak yeşil devrim, bitki gen kaynakları üzerindeki denetimi kadınların elinden almış çok uluslu tohum şirketlerinin eline vermiş ve tohumları ticarileştirmiştir.²⁰⁵ Vandana Shiva' göre, tohumların kendi kendini üretme özelliğinin yok edilmesi ile dişil ilkenin saf dışı bırakılarak kadınların ekonomik faaliyetlerinin elinden alınması hem doğa hem de kadın üzerindeki eril tahakkümün önemli bir örneğidir.

Günümüz küreselleşmiş ve endüstrileşmiş gıda sistemi kadın emeğini ve gıdayı besin ve geçim kaynağı olmaktan çıkarmış, metalaştırmıştır. Oklavasıyla gıda üretiminin temsilcisi olan kadınlar üretimi ataerkin şekillendirip denetlediği küresel gıda imalatı politikalarına kaptırmıştır. Obezite gibi beslenme sorunlarına sebep olan bu sürecin başlıca kurbanları da kadınlar ve kız çocukları olmuştur. Yetersiz ve sağlıksız beslenmeye bağlı olarak kadınların mustarip olduğu anemi ve hormon dengesizliği doğum sorunları bağlamında yine öncelikle kadınları etkilemiştir.²⁰⁶ Bu ampirik örnekler kadının doğa tahakkümüyle özdeşleşmesinin de bir örneği olabilir.

Birçok yaklaşımda olduğu gibi Eko- feminizm de içinde farklı görüş açıları barındırmaktadır. Bu farklılıkların odak noktası kadın ve doğa arasında kurulan yakınlığın temelleri ve etkilendiği süreçlerdir. Görüş ayrılıklarının ilki kadınların erkeklerden ayrı psikolojik ve biyolojik özelliğinin olduğunun vurgulanmasıdır. İkinci bakış, kadın-doğa yakınlığının ataerkillik tarafından tarihsel ve toplumsal süreçlerde oluşturduğunu işaret eder. Mellor ve Merchant gibi Eko-feministlerin benimsediği yaklaşım ise, kadın-doğa yakınlığının temelini kadın psikolojisi ve biyolojisinde bulunduğu ancak bu yakınlığın maddi temelini tarihsel ve toplumsal süreçler içinde geliştiğini ileri sürer.²⁰⁷ Bu üçüncü ayırım her iki yaklaşımdaki zıtlık arasında eklektik bir bakış geliştirmiştir.

Farklı ekolojik yaklaşımlarla gelişen bu ayrılıklar, eko-feminist düşünce içinde farklı eleştiriler ve yorumlara maruz kalmıştır. Mesela birinci ayrıma göre

²⁰⁵ Vandana Shiva, **İnadına Canlı, Kadınlar, Ekoloji ve Hayatta Kalma**, Sinek Sekiz Yayın evi, İstanbul Şubat 2014, s.15 -16

²⁰⁶ Shiva, **a. g. e.**, s.24-25

²⁰⁷ Çetin, **a. g. m.**, s. 64

kadınların kendilerine özgü şefkat, fedakarlık, şiddet karşıtlığı, dayanışma, duygusallık ve tinselliğe yakın olma gibi psikolojik özellikler ve yaşam üretme kapasiteleri vardır. Kadınlar ve doğa üzerindeki tahakküm bu özellikler temelinde özdeşleşmiştir. Bu düşünce çerçevesinde doğum, ölüm yaşam ve tinsellik; yeryüzü, gökyüzü, toprak, bitkiler ve bu bütünlük içinde yer alan tüm bileşenler gibi bütünlük arz eder. Bütünün içinde yer alan yeryüzü yaşayan, fiziksel, tinsel, zihinsel, duygusal ve dışı bir varlıktır.

İkinci görüş ayrımında yer alan eko-feminist düşünce kadın ve doğanın maddi sömürsünü biyolojik ve psikolojik nedenlerden daha çok ideolojik ve toplumsal süreçlerde arar. Birinci düşünce ayrımının getirdiği tinsellik gibi savları eleştirirler. Mesela Biehl'e göre, doğanın gizemleştirilmesi demokrasiyi, akli ve özgürleştirici bir hareket olan doğayı bilimsel olarak anlama projesini göz ardı etmek demektir. Kadınları sadece doğum, beslenme, çocuk ve yaşlı bakımına indirgemek geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini pekiştirmektedir.²⁰⁸ Bu yaklaşımdaki düşünürler toplumdaki hiyerarşi ve sınıf yapılarını ortadan kaldırmadan cinsiyetçiliğin, yabancı düşmanlığının, ırkçılığın, doğa sömürsünün, ekonomik sömürsünün, kapitalizmin ve diğer toplumsal baskıların yok edilemeyeceğini, birey olarak özgürlük elde edilmedikçe ne insanlığın ne de doğanın bu tahakkümden kurtulamayacağını savunurlar.

Üçüncü düşünce ayrımı ise, ilk iki temel yaklaşım arasındaki görüş ayrılığının, yani kadın ve erkek arasındaki biyolojik ve psikolojik farklılıkların vurgulanmasına karşın, doğa ve kadın arasındaki farklılıkların toplumsal ve kültürel olarak inşa edildiğinin vurgulanması düşüncelerinin bir araya getirilmesinden ortaya çıkmıştır. Mellor ve Merchant gibi eko-feministlere göre, kadınların toplumsal yaşamdaki birincil sorumlulukları biyolojilerinde genetik olarak saklı değildir. Kadınlar yaşam verir ve besler, ancak kadınların yaşam verme kapasitesi toplumsal bağlamdan öylesine etkilenir ki kadınlar doğal olarak fedakar, sevgi dolu ve

²⁰⁸ Çetin, a. g. m., s.67

destekleyici haline gelirler. Onlara göre biyoloji gerçektir ama değişmez kader değildir. Çevre ve kadın sorunlarının çözümü kadınsı değerleri yücelten, insanlar ve doğa arasındaki ortaklığı öngören, ne tamamen insan merkezci ne de tam anlamıyla doğa merkezci bir ortaklık etiğiyle sağlanabilir.²⁰⁹ Sosyal araştırmacı ve çevre tarihi profesörü Carolyn Merchant, Radikal Ekoloji adlı eserinde eko-feminizmi Liberal, kültürel, toplumsal (sosyal) ve sosyalist eko-feminizm olarak 4 başlık altında inceler.²¹⁰ Bu yaklaşımlar feminist vırgıların farklılaşmasıyla da yakından alakalıdır. Her yaklaşımın kendince bir düşünsel felsefesi ve çözüm yöntemi vardır. Bu yaklaşımlara kısaca değinilecektir.

3.1.3.1. Liberal Eko-feminizm

Liberal eko-feminizm, yeni yasalar ve kurallar yolu ile insan-doğa arasındaki ilişkilerin reformcu görüşler çerçevesinde düzeltilebileceğini vurgulamaktadır. Liberaller, doğadan değil çevreden söz ederlerken, var olan çevre sorunlarının "gelişme" ye bağlı olarak ortaya çıktığını ileri sürerler. Doğal kaynakların yönetimi, yasa hazırlama, hukuk eğitimi gibi konularda kadınların eşit fırsatlardan yararlanması ile kadınların bu alanlara girerek erkekler kadar başarılı olabilecekleri ileri sürülmektedir. Bununla birlikte, liberal eko-feministler, daha fazla fırsat eşitliğinin, eğitime ve işe daha fazla erişim imkanı gibi, sağlanmasıyla günümüzdeki sisteminin düzenlenerek, doğa ve kadın haklarının kazanılabileceğine; eşitlik ve özgürleşmenin sağlanabileceğine inanırlar. Dışlama politikası yoluyla, birçok kadın gizilgücü değerlendirme olanağından yoksun kalmaktadır.²¹¹ Kadınlara ve erkeklere aynı eğitsel ve sivil haklar tanındığında, kadınlar bilimde, sanatta ve her türlü uzmanlık alanlarında başarılı olacaktır. Dolayısıyla liberal yaklaşım hedefi kadınların erkeklerle aynı haklara sahip olmasıdır.

²⁰⁹ Çetin, a. g. m., s. 69

²¹⁰ Carolyn Merchant, **Radical Ecology**, Routledge, New York, London 1992. S. 100

²¹¹ Günseli Tamkoç, "Ekofeminizmin Amaçları", Kadın Araştırmaları Dergisi, sayı 4, 1996, s.79-84.

Liberal yaklaşıma gelen bazı yorumlara göre, liberal feminizm ile, reddedilen erkek tahakkümü ve düzeni yerine aynı tahakkümün konumlarına, kültürüne, bilimine ve kamusal alanına kadınların dahil olması savunulur. Eleştirel görülmeyen bu eşitlikçi yaklaşım ile kadınlar eril bir ben idealine sokulmaya çabalanır. Ayrıca erkekleştirilmiş bir insanlık anlayışı sonucu kadınlar da doğa ve dışlanan diğer gruplar üzerinde örtük tahakkümü sürdürürler²¹² Bookchin bu durumu şöyle açıklar “Ekoloji hareketi, bütün yönleriyle tahakküm sorununu kucaklamadıkça, zamanımızın ekolojik bunalımının kökenindeki nedenleri ortadan kaldırma yönünde hiçbir katkıda bulunamayacaktır. Ekoloji hareketi, radikal bir biçimde kapsamlı bir devrim fikrine olan ihtiyacı göz önüne almaksızın, sadece kirlenme ve korunma ile ilgili reformlarda, yani sadece “yüzeysel çevrecilik” te takılıp kaldığı takdirde mevcut doğa ve insan sömürüsüne dayalı sistemin emniyet subapı olmaktan öteye gitmeyecektir.”²¹³ Dolayısıyla liberal yaklaşım ekolojik hedeflerden sapmaktadır ve var olan tahakkümde eşitlik aramaktadır denilebilir.

3.1.3.2. Toplumsal (Sosyal) Eko-feminizm

Toplumsal eko-feminizm, Murray Bookchin'in toplumsal ekoloji anlayışı üzerine oturtulmuştur. Toplumsal ekolojinin temel çıkış noktası, tüm hiyerarşi biçimlerinin doğaya aktarılmasıdır.²¹⁴ Bookchin toplumsal ekoloji temel varsayımlarına değinirken şöyle der;

Ekoloji, benim açımdan, hep sosyal ekoloji oldu: Yani doğa üzerindeki tahakküm kavramının, insanın insan üzerinde, hatta erkeğin kadın, yaşlıların gençler, bir etnik grubun diğeri, devletin toplum, bürokrasinin birey, bir sınıfın diğeri sınıflar ve sömürgeci güçlerin sömürülen halklar üzerindeki tahakkümünden kaynaklandığına inanıyorum. Benim düşünceme göre, sosyal ekoloji, özgürlük

²¹² Val Plumwood , **Feminizm ve Doğaya Hükmetmek**,(Çev. Başak Ertür) Metis Yayınları, İstanbul 2004, s.44-45

²¹³ Murray Bookchin, **Ekolojik Bir Topluma Doğru**, (Çev: Abdullah Yılmaz), Ayrıntı Yayınevi, İstanbul 1996, s. 48

²¹⁴ Arzu Maltaş, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi Cilt XVII, Numara 29, 2015 s. 5

anlayışını sadece fabrikada değil, aile içinde de, sadece ekonomide değil, pişirmede de, sadece maddi yaşam koşullarında değil, ruhsal koşullarda da sürdürmelidir. Toplumdaki en moleküler ilişkileri, özellikle kadın ve erkek, yetişkinler ve çocuklar, beyazlar ve diğer etnik gruplar, heteroseksüeller ve eşcinseller –bu liste uzatılabilir– arasındaki ilişkileri değiştirmedikçe, toplum en sosyalist anlamda sınıfsız ve sömürsüz hâle gelse de, tahakküm varlığını sürdürecektir.²¹⁵

Ekolojik sorunları toplumsal hiyerarşi ve piyasa toplumu açısından çözmek için radikal gelenekten yola çıkan toplumsal ekoloji özgürlükçü bir perspektif arayışındadır. Bu bağlamda, toplumsal ekolojistler insanın insana tahakkümünü aynı zamanda, insanın doğa üzerinde tahakküm kurmasına taşımıştır. Bu bütünleşik yaklaşım, şiddet gören kadını da sömürülen işçiyi de kirletilen doğayı da aynı mantık ve duyarlılıkla analiz edilmesine olanak sağlar. Bununla birlikte, toplumsal eko-feministler, hem ekoloji hem de kadın sorunsalları konusunda Marksizm, anarşizm, liberalizm gibi ana akımların çözümlerinde açmazların bulunduğunu ileri sürerler. Özellikle, sosyalist eko-feminizm "insanın insana ve insanın doğaya tahakkümü" bağlamında tahakkümü tek boyutlu ele aldığı için sınırlı ve yetersiz kalır. Toplumsal eko-feminizm için sınıflı toplumdan önce kadının tahakküm altına alınması ortaya çıkmıştır. Kapitalizm ise var olan tahakkümü daha da vahşileştiren bir zemin yaratarak her türlü tahakkümü meşrulaştırmakta ve derinleştirmektedir.²¹⁶ O halde, toplumsal eko-feminizm için bütün tahakküm ilişkileri bağdaşıktır. Bu bağlamda, doğa, azınlıklar, kadınlar, siyahlar, eşcinseller ve bütün ezilenler arasındaki bütünleşik ilişkilere bakılır.

3.1.3.3. Sosyalist Eko-feminizm

Sosyalist eko-feminizm, üretimden daha çok yeniden üretimi ve sürdürülebilir bir dünyayı merkez alan sosyalist ekolojinin feminist dönüşümü olarak görülür. Marksist feminizm gibi insan dışı doğanın insan ihtiyaçlarını karşılayan tüm

²¹⁵ Boockhin, a. g. e., s.76-77

²¹⁶ Merchant, a. g. e., s. 194

materyallerin temeli olduğunu ileri sürer. Doğa aktif bir öznedir. Tahakküm altına alınacak pasif bir nesne değildir.²¹⁷ Sosyalist feminizme göre, piyasaya yönelik üretim, hem yöre insanı hem de çevre açısından sakıncalar yaratmaktadır. Toprak topluluk kaynağı olmaktan çıkıp ticari kaynağa dönüştüğünde, çoğunluğunu kadınların oluşturduğu geleneksel tarım işçilerinin yerini yerli topluluğun zengin üyeleri ya da sömürgeciler almışlardır. Toprağı kaybetmek bağımsız bir yiyecek kaynağının ve gelirin kaybına sebep olmuştur. Böylelikle kadınlar çok düşük ücretlerle tarım emekçileri olarak, Maria Mies'in deyişiyle "süper sömürü"ye maruz kalmışlardır. Ayrıca, sosyalist eko-feminizm, gerek sosyalist gerekse yeşil hareketlerin alternatif bir dünya peşinde olduklarını ancak bu "yeni" modelin yine bir erkek dünyası yaratmadan öteye geçemeyeceğini savunur. Bu bağlamda, sosyalist eko-feminizmin görevi erkeklerin çıkar ve deneyimlerinden kurulmuş ve kurulması önerilen dünyalardan kadın deneyimlerinin egemen olduğu bir dünyaya yönelmektir. Ancak bu şekilde hem ademi-merkezleşmiş hem de güvenli bir gezegen oluşabilir.²¹⁸ Sosyalist eko-feministler, nüfus artışının ekolojik açıdan sürdürülebilir bir gelişme ile uyumlu olarak azalacağına inanmaktadırlar. Böyle bir kalkınmada, kadınla erkeğin iş olanaklarının ve ücretlerinin eşit, gündüz bakımevleri, sağlık hizmetleri ve sosyal güvenlik sisteminin de yeterli olması ve kadınların sağlıklı doğum kontrolü hizmetlerine kolayca ulaşmaları hedeflenmektedir.²¹⁹ Yani sosyalist eko-feminizm kadın değerleri ile kurulmuş toplumsal ve ekonomik eşitliklerin sağlandığı yeşil bir dünya arayışındadır diyebiliriz.

3.1.3.4. Kültürel Eko-feminizm:

Kültürel eko-feminizm 3. Feminist dalga ile birlikte 1960 ların sonu ve 1970 yıllarda gelişmiştir. Kültürel eko-feminizm kadın ve doğanın ikili birlikteliğine, ikincilliğine bir cevap olarak ortaya çıkmıştır. Sherry Ortner " Kadından Erkeğe,

²¹⁷ Merchant, **a. g. e.**, s. 195-196

²¹⁸ Mary Mellor, **Sınırları Yıkmak: Feminist Yeşil Bir Sosyalizme Doğru** (Çev: Osman Akinbay), Ayrıntı Yayınevi, İstanbul 1993, s.180

²¹⁹ Tamkoç, **a. g. m.**, s.79

Doğadan Kültüre” adlı makalesinde kültürel ve tarihsel açıdan kadının, erkeğin aksine fizyolojik, psikolojik ve sosyal roller bağlamında doğaya daha yakın olduğunu ileri sürer. Ona göre, Fizyolojik olarak kadın, doğumdan yetiştirmeye kadar vücutlarından hayat verenlerdir. Sosyal olarak kadın, çocuk yetiştiren, ev işlerine koşan ve bu yüzden hem iş paylaşımının dışında hem de merkezinde olmandır. Psikolojik olarak kadın ise, özele, kişiye ve zamana erkekten daha çok duygu kapasitesiyle atfedilen daha mantıklı ve soyut düşünme yeteneğiyle daha objektif olmandır.²²⁰ Kültürel eko-feminizmin ana eleştirisi ataerkilliktir. Kültürel eko-feminizm ataerkil sistemin getirdiği rasyonelitenin egemen kültürü yerine barışçı, şefkatli, sevgi dolu, duyarlı, bütüncü ve karşılıklı ilişkiselliğin var olduğu bir kültür oluşturmayı amaçlar. Bu bağlamda, kültürel eko-feminist kuramcılara göre, aile ilişkilerine ilişkin konular eril bakış açısından düzenlenmiştir. Kadının erkek himayesinde tutularak insanca gelişmesi engellenmiştir. Bu duruma son vermek için ev hayatında radikal değişiklikler gerekmektedir. Ataerkil bakış açısının baskıcı, yıkıcı ve savaşçı değerleri yerine kadınların olumlu bakış açıları bir kez daha yönetimin kamusal gücüne ve dine katılmalıdır. Babaların ev hayatına katılımı ile özel alanın zenginleşeceğini ve kamusal alanın annelerin varlığı ile yükseleceğini öne sürerler. Kültürel eko-feministlerin çoğu, toplumsal cinsiyet kimliğinin oluşumunun biyolojik farklılıklardan ziyade toplumsal inşa sorunundan kaynaklandığına inanmaktadırlar. Dolayısıyla, kültürel eko-feministler, kadınların yaşadıkları "kişisel ve özel"miş gibi gözüken sorunların aslında politik sorunlar olduğunu ileri sürmektedir.²²¹ Kültürel normların ve beraberinde toplumsal cinsiyet rollerinin eril bir ideoloji ekseninde inşa edildiği dikkate alındığında bunun kişisellikten çok toplumsal ve politik bir sorun olduğu doğrudur.

Kültürel yaklaşım, kadınlık niteliklerinin farklılıkları üzerinde durur. Bu farklılığa bakışını kültürel ve biyolojik olarak sorunsallaştırır. Kültürel açıdan kadının doğaya yakınlığı, barışçılığı, duyarlılığı ve tinselliği geleneksel kültür yapısı içerisinde kadının kendi deneyimleri ile kendilerinin yarattığı ayrı bir örtük kültür ve

²²⁰ Merchant, a. g. e., s.190-191

²²¹ Tamkoç, a. g. m., s.79-81

bilinç ile bağdaşır. Kültürel eko-feminizm, cinsiyet farklılığından ve toplumsal cinsiyet teorisinden yararlanarak kültürel ya da toplumsal çözümler yaparlar. Kültürel eko-feministler arasında, cinsiyeti sadece betimleyici ve tarihsel bir bağlantı ile değerlendiren; yani Foucault'nun bedeni de toplumsal analizin bir nesnesi olarak görmeye eğilimli, biyolojik cinsiyeti yok sayan savını benimseyenler de bulunmaktadır. Bu nötr değerlendirme, bedeni edilgen yaparak bireyi bedeninden ve bağlamından kopararak cinsiyetsizleştirir. Kültürel eko-feminizm içerisinde biyolojik belirlenimcilikte öne çıkar. Collard, Daly gibi feministlerce farklılık beyinde, genlerde ve hormonlarda yatar. Bu biyolojik belirlenimcilik ile egemen kültürün erilliğinin eleştirisi yapılırken, kadınlara atfedilen özellik, biyolojik temelli kadın-doğa bağlantısı şeklini alan biyomerkezci düşünce paradoksal, özcü ve kaderci bir mistisizm; ya da kadına içkin gizemli bir güç olarak kabul edilir.²²² Kadını kültürel yaklaşımın dışına yerleştiren bu düşünce yine birçok eko-feminist tarafından eleştirilir.

Dünya genelinde eko-feminizmin başarıya ulaştığı başlıca hareketleri; Chipko Hareketi (Hindistan 1972-1978), Kenya Ulusal Kadın Birliği (1977), Hindistan'ın Nehirleri (Metha Petker 1992) olarak sıralanabilir. Bunun yanısıra, Mısır'da Marvit Gölü kirlenmesine karşı kadın direnişi, Kenya'da Greenbelt hareketi, Bangladeş'te toksik atıklarla, Ghana'da toprak erozyonuna karşı mücadele ile kadınlar kendilerini doğanın vasisi olarak göstermişlerdir. Yine Peru'da, alternatif atık toplama yöntemleri geliştirirken, Brezilya'da deniz kaplumbağalarını korurken ve İspanya'da organik çiftçilik için lobi yaparken eko-feministlere rastlayabiliriz.²²³ Ayrıca ülkemizde son yıllarda Muğla Kurudere köyü kadınlarının ormanları korumak adına yaptıkları eylemler, Rize'nin Fındıklı ilçesinde, Manisa'da ve ErzurumTortum'da yapılan HES karşıtı kadın hareketleri doğrudan ekofeminizm çatısı altında değerlendirilmese de kadın-doğa dayanışması açısından oldukça manidardır.

²²² Merchant, a. g. e., s.192-193

²²³ Ağkurt, a. g. m., s. 4

Vardana Shiva, “Ecofeminism” adlı eserinde 1974’de Kuzey Hindistan’da yaşanan Chipko (Kucaklama) Hareketini ele alır. Ormancılar ticari bir okalıptüs türü için yerel orman alanını tahrip etmek istemişlerdir. Kadınların öncülüğünde Reni köyü halkı, ağaçların katledilmesini önlemek amacıyla, ağaçları kucaklayarak kamuoyunun dikkatini çekmeyi başarırlar. Bu eylem yayılır ve en sonunda ormanlar kurtarılır. Chipko hareketi, kadınların çevre hareketlerine ve doğaya yakınlıklarının yanı sıra toplumsal ve politik eylemdeki rollerinin güzel bir örneği olarak sunulmaktadır. Shiva kadınların söz konusu hareketi yalnızca doğa ile tinsel birliği ya da çevre sorununa karşı bir bilinci temsil etmekle kalmadığını aynı zamanda, günlük yaşamlarındaki gereksinmelerinin ağaçlara bağlı olduğunu da kanıtladığını belirtir. Shiva bu analizinde Kuzey Güney ayrımına işaret etmek ister. Gelişmiş sanayi toplumlarındaki yani Kuzey’deki kadınlar “yeryüzü-temeli bir bilinç” yaratmanın mücadelesini verirken Güney’in yoksul bırakılmış kadınlarındaki bu savaşım gündelik yaşamlarının gerçekliğidir. Elbette her ikisi de ekolojik mücadeledir. Bu saptaması ile Shiva, Kuzey ülkelerinin ve özellikle Batılı beyaz erkeğin Güney ülkelerini sömürmesine dikkati çeker.²²⁴ Yazar’a göre, kapitalist piyasa ekonomisi Batılı erkeğin oluşturduğu bir “yaratılış miti”dir. Piyasa ideolojisini de kapitalist sanayi ekonomilerindeki erkekler yaratmıştır. Shiva, Batılı beyaz erkeğin Güney halkları ile kadınlara karşı tutum ve zihniyetini şu sözleri ile dile getirir;

Erkeksi servet paradigmasında temellenen dünya ekonomileri çatırdamaya başladığı zaman, kadınlarla çocuklar ilk kurtarılacak değil, yoksulluk cehennemine ilk yuvarlanacaklar olacaklardır. Batılı erkek kafaların propaganda ettiği modern yaratılış miti, doğanın, kadınların ve Üçüncü Dünya’nın feda edilmesine dayanmaktadır. Yirminci yüzyılın sonundaki sorun yalnızca dışlanan bu kesimlerin yoksullaşması değildir; söz konusu olan, doğadan, sınai ve ticari olmayan kültürlerden vazgeçebilmesidir. Dikkate alınan sadece piyasadaki fiyattır.²²⁵

Bu hareket şarkı ve sloganlara bile konu olmuştur. Ormana el koymaya çalışan şirketin müte ahiti, ağaçlara sarılan kadınlara hitaben; “Siz aptal köylü

²²⁴ Vandana Shiva, **Staying Alive: Women, Ecology, and Development**, Zed Books, London 1989, s.246-347

²²⁵ Shiva, **a. g. e.**, s. 221

kadınlar, bu ormanların ne taşıdığını biliyor musunuz? Reçine, kereste ve bu nedenle de döviz!” Kadınlar ise cevaben; “Evet, ormanların ne taşıdığını biliyoruz. Toprak, su ve temiz hava, Toprak, su ve temiz hava...” şeklinde cevap vermişlerdir. Yine Hindu geleneğinde de çevre ile ilgili olarak Vedalarda tabii unsurların dışı vasıflarına atıfta bulunularak; “Toprak anadır ve ben toprağın oğluyum” ifadesi toprağın dışı olarak betimlenmesinin çarpıcı bir örneğidir.²²⁶ Kızılderili mistizmi de Hinduizmden geri kalmayarak tabiatla içkin kadın figürünü çarpıcı biçimde ele alır: Umatilla kabilesinin Kızılderili kahini Smohalla, müritlerine toprağı eşelemeyi yasaklar, çünkü “tarım için annemizin bağırını yaralamak, kesmek, yırtmak ya da tırmalamak günahdır” der. Bu tarım karşıtı davranışı da şu şekilde savunur;

Benden toprağı ekmemi mi istiyorsunuz? Annemin bağırına bir bıçak mı saplayacağım yani? Benden toprağı eşelememi ve taşları ayıklamamı mı istiyorsunuz? Annemin etlerini kemikleri ortaya çıkıncaya kadar kopartacak mıyım yani? Benden otları ve buğdayı toplamamı ve sonra bunları satmamı mı istiyorsunuz, beyazlar gibi mi zengin olayım? Nasıl yolarım annemin saçlarını?²²⁷

Sanayileşme ve beraberinde getirdiğı kapitalist sömürü düzeninin dünyanın hemen hemen her yerini etki altına almasıyla, Eski uygarlıkların bu denli tabiatla içkin görüp saygı duyduğı “Toprak Ana” imgesinin deyim yerindeyse artık yerinde yeller esmektedir ve bir zamanlar toprağın bilgisi olan kadınlar erkek egemenliğinin hüküm sürdüğü toprağın sadece dünya üzerindeki yüzde 1’lik mülkiyet hakkına sahip bulunarak doğanın yıkımının ilk kurbanları olmuşlardır.²²⁸ Toprağı bağımlı, geçimlik ekonomiye dayalı küçük aile işletmelerinde çalışan kadınlar için toprağın korunması, aynı zamanda kendilerinin de bir parçası oldukları yaşamın korunmasıyla aynı anlama gelmeye başlamıştır.

Ülkemizde kadın doğa dayanışmasını gösteren güzel örneklerden biri Rize Fındıklı ilçesinde HES e karşı direnen köylüler hareketidir. Her ne kadar kadın erkek

²²⁶ Shiva, a. g. e., s. 221

²²⁷ Shiva, a. g. e., s. 228

²²⁸ Ağkurt, a. g. m., s. 5

genel bir direniş sergilese de kadınların suya ve doğaya bakışı erkek bakışından farklılık göstermektedir. Erkekler bir noktada toprağını satıp paraya çevirebilecekleri düşüncesiyle beklentilerini şekillendirirken, kadınlar, su ve hayat arasında, hayatın sürdürülmesi açısından kurdukları bağ ile HES inşaatlarına direnmişlerdir. Onlar suyu damardan akan kan, evlat gibi görmüş, yoksun bırakılacakları suyu kanlarını/canlarını ya da kendilerinin bir parçası olan evlatlarının alınışıyla bir tutmuşlardır. Bazı erkekler bölgedeki arazilerini para karşılığı satarken, kadınlar paranın ele geçiremeyeceği “çocukların, torunların dereye yüzerek mutlu olması, derenin sesiyle uyumak, derenin nemi ile serinlemek ve ürünlerinin yetişmesi, doğanın sadece insanın değil tüm canlıların olduğu” gibi değerleri savunmuşlardır. Onlar için bu değerler, yaşam döngüsünü sağlamaktadır ve paranın ötesindedir. Bu tutum kadınları özellikle doğanın nesneleştirilmesi konusunda doğaya yaklaştırmaktadır. HES direnişlerinde kadınların deneyimleri araştıran Şahinde Yavuz ve Özlem Şendeniz, suyun metalaşmasına karşı bölge kadınlarının söylemleri ve deneyimlerini, doğa kadın yakınlığı gerçekliğinin önemli bir göstergesi olarak ele almışlardır. Çalışma kapsamında görüşülen ev hanımı Rüveyda “suyun sadece insanlar için değil tüm canlılar için var olduğunu, doğa yok olunca insanın da yok olacağını ve bu nedenle HES’lerle ilişkili olarak kimse onu bilgilendirmese de doğanın kendisinin bu bilgiyi sağladığını” söyleyerek deneyimini paylaşmıştır. Özellikle “Biz o hayvanların hakkını da savunmuş oluyoruz kendi hakkımızı savunurken. Ve onun gibi yanımızda olmayan, görmediklerimiz, yeraltında yer üstünde, gökyüzünde binlerce hayvanının hakkını savunuyoruz. Binlerce canlının, bitkinin, çiçeğin, böceğin hakkını savunuyoruz. Bunu savunurken birilerinin biz örgütlemesine hiç gerek yok” sözleri eko-feminist yaklaşımla kadının hayat verme ve hayatı sürdürme duyarlılığı açısından kayda değerdir. HES inşaatlarının kadınların dünyasında neye karşılık geldiği sorusunda, kadınlar önce en doğal hak olan yaşam hakkından söz etmiştir. Emine, derenin güzelliğinden, faydalanılan suyundan, nemli ortamda yetişen çaydan bahsettikten sonra “dere gidince her şeyimiz gidecek” diyerek genelde tüm katılımcı kadınların ortak ifadelerini dillendirmiştir. Ceyda da anlatısında kadın ve doğa ilişkisinin temsili babaannesinin kadın güzelliği ile su arasında kurduğu bağ ile açıklamaktadır.

Şimdi bi kadının bu toplumdaki dünyası nedir? Bir evladı, bir mutfağı, bi de evidir dimi ve bütün suyu giderse, kadın bi toplumda, toplumda doğa içersinde, Karadeniz toplumunda, kurumuş bir ev, kurumuş bir mutfaktır onun için. Babaannemin bir örneği vardır: “Kim bilir gülli” dedi, “güllü” Lazca hani, canım ciğerim anlamında, “ey gidi Canan dedi, gülli dedi, ben ki dedi, tutki dedi bi sürri misafirim geldi, tutki seni istemeye geldiler Canan dedi. Eee babaanne dedim, eee suyu açtım, su yok ne yapacam” dedi. “Bi kadının en güzeli temizidir” dedi. “Bi kadının yanaklarını al al yapan bizim yayla sularımız” dedi. Böyle hikayesi vardır babaannemin.²²⁹

Yavuz ve Şendeniz’e göre, Doğu Karadeniz tarım arazisinin yetersizliği ve yoğun nüfusu nedeniyle çalışmak için göç veren bir bölge olması nedeniyle kadınlar toprağı işleme sorumluluğunu üzerlerine almışlardır. Bu sorumluluk erkekler evde olsa bile toprakla uğraşmanın kadının görevi olduğuna ilişkin toplumsal kabulle desteklenmektedir. Toprakla uğraşan, hayvanların bakımından sorumlu olan, evin gereksinimlerini karşılayan bir kadının suya yaklaşımı ile toprağını satacak ya da satmayı düşünen bir erkeğin yaklaşımı bir olmayacaktır.²³⁰ Bu durum eril bakışın doğayı metalaştırmasına ve kadının doğayı yüceltmesine yapılan bir vurgudur.

Ecehan Balta 25-26 Şubat’ta Bilkent Kadın Çalışmaları Topluluğu’nun düzenlediği Bilkent Kadın Zirvesi’nde Ekofeminizm anlattırken ekolojik kriz ve kadın hassasiyetini özdeşleştirilmesi doğa-kadın metaforunun daha iyi anlaşılması için önemlidir. Kendisi bu ilişkiyi şu sözlerle ifade etmiştir;

Doğanın kendisini yeniden üretebilme hızının, onu tüketme hızının, onun üstüne geçtiği bir dönemden geçiyoruz, buna 3. Büyük Ekolojik Kriz deniliyor. 1700’lü yıllarla yani sanayi devriminden itibaren 400 yıldır, bu 3. Ekolojik krizi gözlemliyoruz, bu hızlı kriz insan türünün de sonunu getirebilecek bir kriz. Kapitalizm yani üretim tarzımız, ekolojik krizin en önemli ve birinci nedeni, çünkü kapitalizmle, mümkün olan en ucuz meta üretimini yapıyoruz, bunu sınırsızca

²²⁹ Şahinde Yavuz ve Özlem Şendeniz, “HES Direnişlerinde Kadınların Deneyimleri: Fındıklı Örneği,” Fe Dergisi, Cilt5, Numara 1, 2013, s.43-58

²³⁰ Yavuz ve Şendeniz, *a. g. m.*, s.43-58

üretiyoruz ve kontrolsüzce satıyoruz. Ekoloji ve kadın özdeşleştirme konusuna gelince, doğa nedir, statiktir. Tarih nedir? Buna karşılık dinamiktir. Kadın da doğa gibi statiktir, çünkü döngüleri vardır, menstrüasyon dönemi, kadınlarla doğayı birbirine çok yaklaştıran bir unsur olarak görülür. Yine bu statiklik ve döngüsel olarak, en güvenilir yer olan “aile”de yaşamlarına devam ederler. Ailede o doğal habitustur, yani nasıl buğdaylar, buğday tarlasına aitse kadınlar da aileye aittir. Dolayısıyla “kutsal aile miti” bize modernizmin dayandırdığı meselelerden bir tanesidir. Tabii bundan ibaret değildir, doğaya mesela idari olarak müdahale edemezsiniz, en teorik haliyle çok kendi halindedir, kadınlar da otomatik olarak doğururlar.²³¹

Bu özdeşleştirme, Almanya’da 1970’lerde İsta King’in öncülüğünü yaptığı eko-feminizm savıdır. Almanya bu konuda 70’lerden itibaren çok güçlü bir ülke olmuştur. özellikle nükleer karşıtı eylemlerde kadınlar çok fazla ön plandadırlar. Neden kadınlar doğa konularında bu kadar radikallesirken, erkekler geri planda kalıyor sorusu King’in dikkatini çekmiştir. Aynı zamanda 90’lardan itibaren Türkiye’de de gördüğümüz çok net bir kadın hassasiyeti vardır. Balta bu hassasiyeti şu sözlerle vurgulamaktadır:

Ben Bergama’da toplumsal mücadele de bunu gözlemledim; “kurumsallaşana” kadar, eko-feminizmin geleceği açısından burası çok önemli, bunu daha sonra Artvin’de gördük, Gerze’de gördük, Cerattepe Direnişinde gördük. Kadınların çevreci hassaslığının erkeklerden çok fazla olduğunu biliyoruz, görüyoruz, bunun tarihsel birçok nedeni var. Birincisi bunu özcü olarak söylemiyorum. Ama kadınlar da kendilerini doğayla özdeşleştiriyorlar bir yerde, ikinci olarak ise bu ekolojik krizlerde kadınlar daha çok etkileniyorlar. Bunun etkilerini örnek olarak kesintiye uğramış Mısır devriminde görüyoruz; Mısır Devrimi’nin nedenlerinden asıl iki tanesi gıda ve temiz su krizleridir, bu krizlerden asıl etkilenen elbette evde çamaşır, bulaşık yıkayan, çocuklarını büyütmeye çalışan kadınlardır. Temiz su krizi, gıda krizi ve üçüncü olarak doğal dengenin bozulmasıyla iklim krizine değineyim, Birleşmiş Milletlerin kendi açıklamasıyla söylüyorum,

²³¹ <https://gajadergi.com/neden-kadinlar-doga-konularinda-bu-kadar-radikallesirken-erkekler-geri-planda-kaliyor/> erişim 03.04.2017, 22.45

2050 yılında bir buçuk milyar insan, iklim göçü yapacak, yani doğal afetlerin artması nedeniyle göç etmek zorunda kalacaklar.²³²

Tüm eko-feminist varsayımların temel özelliği, batı tarihinde olumsuz bir kültürel değer yüklenen ve kadınların değersizleştirilip ezilmesinin başlıca temelini oluşturan kadın-doğa bağlantısına olumlu bir değer yüklemesidir. Eko-feministler, kadınlığın ve doğanın statüsünü kültürel açıdan yeniden değerlendirmeye çalışırlar ve bu yeniden değerlendirme, batı kültüründe bu ikili arasındaki tarihsel bağlantının hem kadın kimliğinin hem de erkek ve insan kimliğinin inşasının nasıl etkilendiğini dikkate almak zorundadır. Bir hayli çeşitlilik gösteren eko-feminizm, kadınların doğayla nasıl bir bağlantı içinde oldukları, kadınların kültürden dışlanmasına nasıl yaklaşmak gerektiği ve doğa ile bağlantıya yeniden değer katmanın genel olarak kadınlık özelliklerine yeniden değer katmayla nasıl bir bağı olduğu gibi konular üzerinde durmaktadır. Kimi eko-feminist yorumlar bizi kadın iyiliğinin kurtaracağı argümanı üzerinde geliştirmektedir. Cennetten kovulma ve kadınların günahtan arınmasıyla gelecek kurtuluş gibi hıristiyan tınlarına benzer bir şekilde siyasal yaşamı ve ekolojik kurtuluşu da kadın ahlakı, saflığı sabrı, özverisi, maneviyatı ve analık iç güdüsüyle bağdaştıran anlatılar mevcuttur. Bu argümanın günümüz yeşil versiyonu kadınlara empati, anaçlık, işbirliğine yatkınlık, ötekilere ve doğaya bağlılık gibi farklı ama birbiriyle ilişkili bir çok erdem yükleyip bunları yine doğurganlık yetisiyle temellendirir. “Evdeki melek” olarak kadının yerine “eko sistemdeki melek” olarak kadını koyar.²³³ Bu tür mitler doğa ve kültür arasındaki bölünmenin tersine çevrilebileceği görüşü yönünde gelişmiştir.

Muhammed Cihad Ebrari’ ye göre Kadın özünde doğadır, doğa özünde kadındır. Doğa ile kadın benzer değil en başından beri aynı saldırılara maruz kalmışlardır. Bu tesadüf değildir, ilahi metinlerde kadınlara doğa üzerinden ve örnekliliğinden odaklanması da tesadüfen değildir. İstenilen doğayı ana bilmek, kadını doğa bilmek ve her ikisini (ki özünde birlerdir) tüm maddi ve manevi gerçekliğiyle

²³² <https://gaiadergi.com/neden-kadinlar-doga-konularinda-bu-kadar-radikalesirken-erkekler-geri-planda-kaliyor/> erişim 03.04.2017, 22:45

²³³ Plumwood, a. g. e., s.18-20

öncüleyerek doğal, -dolayısıyla da- ana-kadın odaklı toplum inşasıdır. Tamamiyle ters yüz edilmiş ilahi mesajların insanlığa teklif ettiği esasen kadın odaklı, kadının bir nevi patron, erkeğin de işçisi olduğu bir toplumsal işleyiştir. Bu yüzden ‘cennet’ denilen tamamı doğa olan, sınırsız, sınıfsız, özgür barış yurdu anaların ayakları altındadır. Ana-kadın odaklı toplumla yani toplumsallaşan doğa diyebileceğimiz kadının öncü rolüyle ‘cennet’ yani başka bir dünya mümkündür. Doğal toplum ancak ana-kadın odaklı toplumla mümkündür. Ana odaklı toplum da ancak doğal toplumla mümkündür. Özgür yaşam da ancak ve ancak doğasında yaşayan doğal toplumla mümkündür. Bunlar göz ardı edildiği müddetçe de bozgunculuk devam edecektir. Zira sömürünün, hiyerarşinin, kula kulluğun, şiddetin, yozlaşmanın, sahipliğin, sınırlanmanın, sınıflanmanın yola çıktığı, yol verildiği yer tam da burasıdır. İnsanlığın krizlerinin temel çıkışı, sınıfa ya da cinsiyete değil zihniyete dayalı insan-doğa çatışmasıdır. Doğaya aitlik üzerinden kurulan ilişkinin doğaya sahipliğe sapması cennetten kopuşun, kovuluşun başlangıcı olmuş, çatışmalı insan-doğa ilişkileri olduğu gibi erkek-kadın ilişkilerine taşınmıştır. İktidarcılığın yol açtığı ikinci sapma da kadına ait değil sahip olmaya yönelik erk zihniyetle yaşanmıştır.²³⁴

Vandana Shiva “İyilerin Yanında” adlı eserinde, kadınların doğa için bir kurtuluş yolu olacağını, toprak politikalarının kadınlara bırakılması şartıyla öngörür ve dünyadan çeşitli örnekler verir. Bilim ve teknoloji, tarımsal üretimdeki çeşitlilik boyutunu hiçe sayarak, kadınların bilgi ve üretkenliğini de görünmez kılmıştır. Gıda ve Tarım Örgütü’nün “Dünyayı Kadınlar Besliyor” başlıklı raporunda da belirtildiği gibi, kadınlar gerek işlenmiş gerekse işlenmemiş bitki çeşitliliği hakkında tarım bilimcilerinden daha fazla bilgiye sahip oldukları gibi, bu bilgiden daha etkin şekilde yararlanmaktadır. Kadınlar Nijerya’da evlerinin bahçelerine 18 ila 57 farklı türde bitki ekmektedir. Afrika’da Büyük Sahra’nın aşağı bölgelerinde erkeklerin idaresindeki ihracat ürünlerinin yanında, 120 değişik türde bitki yetiştirmektedir. Guatemala’da 0.1 hektardan daha az bir alanı kaplayan ev bahçelerinde 10’dan fazla ağaç ve ekin türü bulunmaktadır. Afrika’da sadece bir evin bahçesinde meyve veren

²³⁴ <https://ebrari.wordpress.com/2013/03/12/kadin-ozunde-dogadir-doga-ozunde-kadindir/> erişim 03.04.2017,23:30

60'tan fazla ağaç türüne rastlanmaktadır. Araştırmacılar Tayland'daki ev bahçelerinde 230 bitki türü olduğunu bulgulamıştır. Hindistan tarımında kadınlar sebze, hayvan yemi ve şifalı bitki olarak 150 farklı bitki türünden faydalanmaktadır. Batı Bengal'de pirinç tarlalarından toplanan, çiftçiler için ekonomik öneme sahip 124 ‘yabani ot’ türü vardır. Meksika, Veracruz'un Expana bölgesinde köylüler 229'u yenebilen yaklaşık 435 yabancı bitki ve hayvan türünden istifade etmektedir. Kadınlar dünyanın biyo-çeşitlilik uzmanlarıdır.²³⁵ Ama ne yazık ki endüstriyel tarımın hakimiyeti ve yarattığı görünmezliğin çifte hücumu altında, kız çocukları gıda üreticisi ve biyo-çeşitlilik uzmanı olarak kendi potansiyellerinden mahrum edilmektedir.

Kadınların bilgisi böyle görünmez kılınıyor olsa, çoklu-kültür sistemleriyle işletilen %2'lik toprağın kullanımının, gıda güvenliğinin sağlanmasında izlenecek yolu tayin edeceği açıktır. Oysa bu yüksek verimli sistemler ‘daha fazla’ gıda üretmek adına yok edilmektedir. Kadınların benimsediği gıda yetiştirme tarzları nasıl ki daha çok üretim sağlarken bir yandan da kaynakları daha fazla koruyorsa, gıdayı işleme tarzları da besin değerini öyle korumaktadır. Söz gelimi pirinç elde dövüldüğünde veya ayakla işletilen havan ve tokmakla öğütüldüğünde protein, yağ, lif ve mineral değerlerini daha iyi korur. Konserve edildiğinde ise, bu besin değerleri çarpıcı oranda artar. Bu bakımdan (700 yeni değirmenin ton başına 270 saat olan emek girdisini sadece 5 saate indirmek suretiyle 100000 ila 140000 kadının ücretli emeğinin yerini aldığı Bangladeş'te olduğu gibi) elde dövme usulünün yerine kabuk soyma makineleri geçirildiğinde, sadece kadınlar işlerinden ve geçim kaynaklarından mahrum edilmekle kalmaz, kız çocukları da temel besinlerden yoksun bırakılmış olur. Besin değerinin yok olmasına yol açan bu süreç, patriyarkal ekonomilerde ‘değer artımı’ adıyla anılır gene de. Oysa dünyayı beslemek, daha az kaynağın kullanımıyla daha fazla gıdanın üretilmesini, yani daha azıyla daha çok üretmeyi

²³⁵ Vandana Shiva, **İyilerin yanında: Çiftçi Haklarına Adanmış Bir Yaşam**, Sinek Sekiz Yayınevi, İstanbul 2014, s.9

gerektirir.²³⁶ İşte kadınlar bu konuda uzmandır ve bu uzmanlıklarının tarımsal araştırma ve kalkınma kurumlarımıza sızması gerekmektedir.

Kadınlar kaynaklar üzerindeki haklarından yoksun bırakılırken ve bizler geçimlik tarımın dişileşmesine tanıklık ederken, geçimlik tarımda çalışan kadınların kaynak ve haklarını temellük edip, kendini dünyayı beslemenin tek alternatifi olarak sunan hakim tarım, böylece giderek daha fazla erilleşme belirtisi göstermektedir. Küresel şirketler ve biyo-teknoloji endüstrisinin yaygın olarak kullandığı mitlerden biri, genetik mühendisliği olmadan dünyayı beslemenin imkansız olduğudur. Ne var ki biyo-teknolojinin gıda üretimini dört kat artıracığı hesaplanırken, küçük ekolojik çiftliklerde verimlilik, geleneksel çiftlikler üzerine kurulan büyük çiftliklerdekine oranla yüzlerce kat daha yüksektir. Üçüncü Dünyadaki kadın çiftçiler ağırlıklı küçük ölçekli çiftçilerdir. Onlar gıda güvenliğinin temelini oluştururken, bunu başka türlerle ortaklık içinde yaparlar. Tarih boyunca dünyanın beslenmesini sağlamış, bugün sağlamakta ve gelecekte de sağlayacak olan da, kadınlarla biyo-çeşitlilik arasındaki bu ortaklıktır.²³⁷ Gıda güvenliği için bu ortaklığın korunması, desteklenmesi ve sürdürülmesi gerekmektedir.

Kadınlar savaflara, sellere ve kıtlığa rağmen tohumun sürekliliğini bin yıllardır korumuş olduğu halde, biyo-çeşitliliğin erilleştirilmesi tohumun hasat zamanında çimlenmemesini garantileyen şiddet içerikli teknolojileri ortaya çıkarmıştır. Terminatör (yok edici) teknoloji olarak tanımlanan bir teknolojidir bu. Çimlenmenin ortadan kaldırılması kapasite artırımını, sermaye birikimini ve Pazar genişlemesini sağlamanın bir yoludur. Genetik mühendisliği ve fikri mülkiyet hakları, kadınları tarımdaki yaratıcılıklarından, mucitliklerinden ve karar alma kapasitelerinden yoksun bırakacaktır.²³⁸ Böyle giderse, tarlada ne yetişeceğine ve mutfakta ne pişeceğine karar veren kadınlar gidecek; küreselleşme, genetik mühendisliğini ve tohumlar üzerindeki şirket tekellerine dayalı bu tarım onların yerini alacaktır. Gıdanın geleceğinin kadınlar tarafından kurtarılması, kadınlar

²³⁶ Shiva, a. g. e., s.11

²³⁷ Shiva, a. g. e., s.10

²³⁸ Shiva, a. g. e., s.10-13

tarafından şekillendirilmesi ve demokratik yollarla gene onlar tarafından düzenlenmesi gerekmektedir. Gıda da, kadınlar da ancak gıda kadınların elinde olduğunda güvende olacaktır. Bu bağlamda kadınların daha iyi temsilinin doğanın korunması ve sürdürülebilmesi açısından önemli olduğunu söyleyebiliriz.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YEŞİL ARTVİN DERNEĞİ SOSYAL MEDYA PLATFORMLARI FACEBOOK VE TWİTTER PAYLAŞIMLARINA YÖNELİK GÖSTERGEBİLİMSEL ÇÖZÜMLEME

Çalışmamızın bu bölümünde Yeşil Artvin Derneği'nin halkla ilişkiler ve iletişim amacıyla gerçekleştirdiği sosyal medya paylaşımları göstergebilimsel çözümleme yöntemiyle analiz edilecek ve bu paylaşımlara yansıyan doğa-kadın metafor ilişkisi betimlenmeye çalışılacaktır. Bu amaç doğrultusunda ilk olarak göstergebilim açıklanacak sonrasında analiz kısmına geçilecektir

4.1. Göstergebilim

İnsanların iletişim kurmak için kullandığı diller, davranışlar, jestler, görüntüler, resimler, filmler, reklam afişleri, moda, yazınsal yapıtlar, günümüz sosyal medya paylaşımları ve kısacası, bildirişim amacı taşıyan taşıması, her anlamlı bütün, çeşitli birimlerden oluşan bir dizgedir. Bu birimler gösterge olarak adlandırılır. Göstergebilim; diller, düzgüler, belirtgeler, vb. gibi gösterge dizelerini inceleyen bilimdir. Disiplinler arası bir bilim dalı olarak göstergebilim hem betimlemeli hem de açıklamalıdır.²³⁹ Bu yaygın tanıma yakın bir tanım Umberto Eco tarafından yapılmıştır. Ona göre göstergebilim gösterge olarak alınabilecek herşeyle ilgilidir ve her anlamlı birim göstergedir.²⁴⁰ Bu tanımlardan yola çıkarak, göstergebilimin, anlamlandırma edimi bağlamında incelenecek her türlü göstergeyi betimlemek için kullanılabilir bir çalışma alanı olduğunu söyleyebiliriz. Çalışma kapsamında inceleyeceğimiz doğa-kadın metafor ilişkisi, çevreci sivil toplum örgütleri sosyal medya paylaşımlarının ileti birimleri olan göstergelerin oluşturduğu iletilerde ve anlamlarda aranacağı için araştırma yöntemi göstergebilimsel çözümleme olarak

²³⁹ Pierre Guiraud, **Göstergebilim**, (Çev, Mehmet Yalçın), İmge Yayınları, (2. Baskı), Ankara 1994, s.2

²⁴⁰ Daniel Chandler, **Semiotics: the basics**. Routledge, 2017, s.7

seçilmiştir. Bu bağlamda göstergebilimin temel varsayımlarına ve yaklaşımlarına kısaca değinilecektir.

Yapısalcılığın bir biçimi olan göstergebilim anlamlandırmayı kültürel ve dilbilimsel yapılarda arar. Çünkü yapısalcılar gerçekliğin anlamlandırmasının kültürel bir keşif olduğunu ileri sürerler. Yapısalcılık 1950’li yıllarda Roland Barthes ve Levi-Strauss’un çalışmalarıyla gündeme gelmeye başlamıştır. Farklı yapısalcı yaklaşımlar vardır, fakat bütün yaklaşımların temelinde sosyal yaşamın o şekilde oluşmasını sağlayan yapılar olduğu görüşüne dayanmaları ortak noktalarıdır. Görünen olay ve olguların anlaşılması için altlarında yatan yapıya bakmak gerektiği düşüncesi hakimdir.²⁴¹ Toplumsal yapılar örgütlü ilişkilerdir. Yapısalcı bakış özellikle dil ve kültüre ilişkin açıklamalar sunmuştur. Dilin ve kültürün yapısal sistemler açısından nasıl açıklanacağı üzerinde durmuşlardır. Her türlü dilsel süreci bir şifreleme olarak değerlendiren yapısalcılar, dilin yapısının açığa çıkmasını bu şifrelerin çözümünde aramışlardır. İletişimin temel bilimlerinden dil bilime yönelik, yapısalcı yaklaşımlarla gelişen semiyoloji yani göstergebilim Fransız ve İtalyan kaynaklı bir düşünce akımıdır.

Göstergebilim ve Saussure

Dil bilimsel kuram çerçevesinde yapısalcı yaklaşımla gelişen göstergebilimin en önemli öncülerinden biri Ferdinand de Saussure’dür. Saussure sözel ve yazılı dilin işleyişini Durkheim’cı bir yaklaşıma dayandırır ve dili özerk bir olgu olarak kabul eder. Dil insanlara kendilerini ifade etme imkanı verir ve ayrıca onları baskılar. Dil bir gösterge kuramına dayanır. Saussure’e göre anlamlı olan her şey, bir sözcük, bir imge, bir tümce vb. göstergedir. Dolayısıyla Saussure’ün semiyoloji diye adlandırdığı dilbilimsel yaklaşım yani göstergebilim, her türlü göstergenin çözümlemesini içine alır. Saussure’e göre gösterge, birbirlerine bağımlı iki parçaya ayrılır. **Gösteren** anlamı taşıyan araçtır, **gösterilende** anlamın kendisidir. Bu bölümlenmeye düz anlam, yani uzlaşımsal gösterenin birincil ya da hemen akla gelen

²⁴¹ John Fiske, **İletişim Çalışmalarına Giriş**, (Çev. Süleyman İrvan), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 2003, s.151

anlamı, ve ikincil anlam olan yan anlam eklenir. Mesela “gül” kelimesinin düz anlamı bir çiçekken, aynı zamanda güzellik, hoşluk sevgi ve neşe gibi birçok yan anlam taşımaktadır. Toplumsal bir temele dayanan dil, düz anlam ve yan anlamların birbiriyle bağlantılandığı bir dizge veya bir yapıdır. Göstergeler birbirlerine göre düzenlenir, yani söylemler kendi başına bir anlam taşımaz, farklılıklarla anlamlanır. Saussure bu gösterge sistemiyle iki beklentisini birleştirir. Birincisi; kendiliğinden bir gerçekliği temsil eden dilin işleyiş şeklini aydınlatmak, ikincisi ise; insanları yan anlamsal boyutlarda bağlayan düşsel bir anlam alışverişini betimlemektir.²⁴² Saussure’ün bu yapısal dil bilim yaklaşımı bağlamında birçok dil bilim akımı ortaya çıkmıştır.

Semiyoloji kelimelerin anlamları ve kelime kombinasyonları üzerine yoğunlaşan bir dil bilim alanıdır. Saussure’ün bu alana tanıttığı gösterge (sign) ise gösteren (signifier) ve gösterilenin ayrılmaz birlikteliğinin sonucudur.²⁴³ İletişimi bir süreç olarak değil anlamın oluşturulması olarak ele alan göstergebilim iletişim bilimlerine farklı bir vurgulama yapmaktadır ve gösterge, anlamlandırma, görüntüsel gösterge, belirtisel gösterge, düz anlam, yan anlam gibi anlam yaratma yollarına gönderme yapan bir takım yeni terimler içermektedir. Bu terimler doğrusal değil, yapısal modellerdir. Bu modeller iletinin anlamlandırılmasını sağlayan yapılandırılmış ilişki dizgesinin çözümlenmesi üzerinde yoğunlaşır. Göstergebilimin de temelinde yer alan göstergeye ilişkin üç ana alandan söz edilir: Göstergenin kendisi, içinde göstergelerin düzenlendiği kodlar ya da sistemler ve kodlar ve göstergelerin içinde işlediği kültür.²⁴⁴ Göstergebilim dikkatini sürece değil metne yöneltir ve okuyucuya anlamlandırma sürecinde etkin bir rol verir.

Göstergebilim ve C. S. Pierce

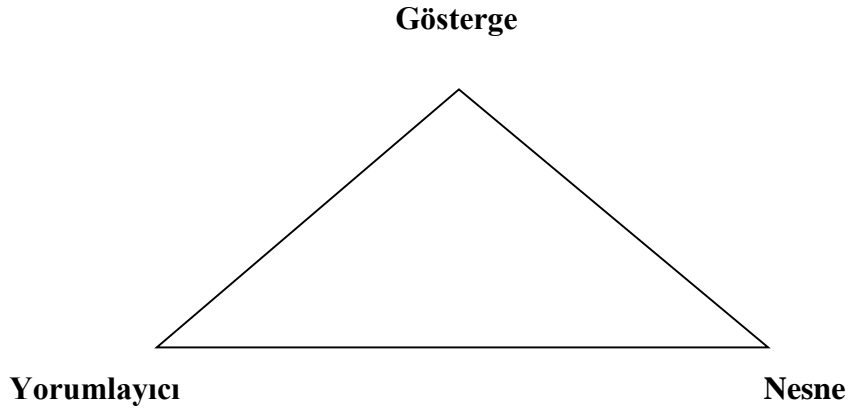
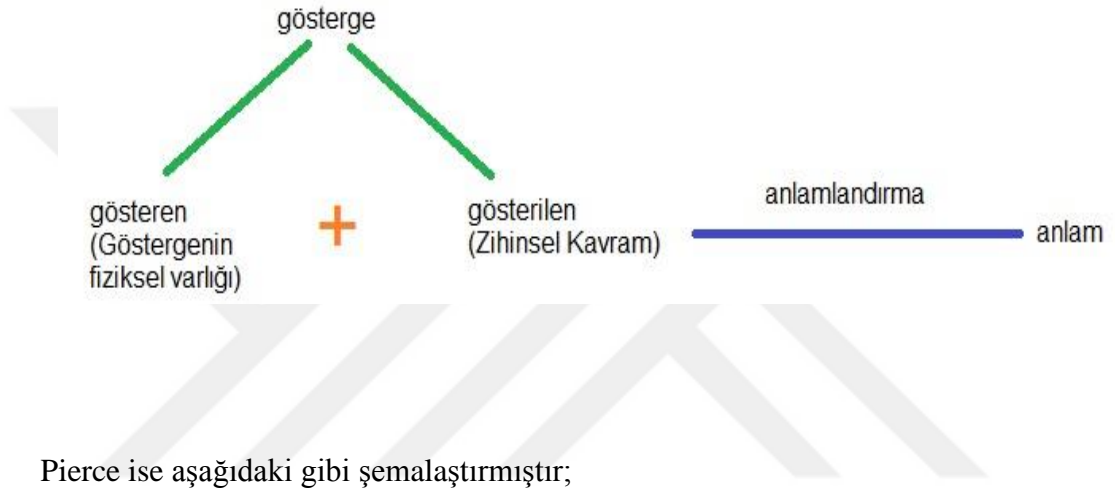
Göstergebilim bağlamında gelişen anlamlandırma modeli öncülerinden bir diğeri de C. S. Pierce’dir. Pierce, Odgen ve Richards gibi gösterge, kullanıcı ve

²⁴² Maigret, a. g. e., s.144 145

²⁴³ M.H. Abrams, **A Glossary of Literary Terms**, Harcourt BraceCollege Publisher, (6.edition), Orlando 1993 s.104

²⁴⁴ John Fiske, **İletişim Çalışmalarına Giriş**, (Çev. Süleyman İrvan), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 2003, s.61-65

dışsal gerçeklikten oluşan üçken anlamlandırma modelini benimser. iletişim göstergenin bir yorumlayıcının zihninde, iletiye ilişkin deneyimler sonucu oluşan, anlamlandırma sürecidir. Saussure dilbilimci olarak göstergelerin diğer göstergelerle ilişkileri üzerinde yoğunlaşırken, bir felsefeci olarak Pierce'ın ilgisi göstergeler, insanlar ve nesnelere arasındaki ilişkide inşa edilen anlam üzerine yoğunlaşmıştır. Saussure anlam öğelerini şu şekilde şemalaştırırken:²⁴⁵

²⁴⁵ Fiske, a. g. e., s. 66-67

Pierce her gösterge ve nesnesi arasındaki farklı ilişkileri, nesnesine benzeyen görüntüsel gösterge, anlamsal bağlantı sağlayan belirtisel gösterge ve gösterge ve nesne arasında bağlantı olarak bulunmayan, ancak uzlaşım bir bağ kurulmasını sağlayan simgesel gösterge şeklinde üç farklı gösterge kategorisiyle açıklar. İletişim bilimlerinde bu model iletilerin gösterilen ve gösterilen ilişkisini çözümlmek için kullanılmıştır. Saussure'un nedensiz diye tanımladığı gösteren gösterilen ilişkisi Pierce'in simgelerine denk düşmektedir ve iletilerin çözümlenmesinde de en gelişmiş kategori olarak bu kategori gösterilmiştir. Bu tür iletilerde uzlaşım derecesi önemlidir.²⁴⁶ Bir ileti görüntüsel ya da simgesel gösterge içerebilir ancak anlamlandırılmayı sağlayan uzlaşımlardır denilebilir.

Göstergebilim ve Barthes

Saussure göstergelerin nasıl işlediğine dair paradigmatik ve dizimsel kuramlar kullanmıştır ve dilsel sistemle ilgilenmiştir. Bu sistemin göndermede bulunduğu gerçeklikle, okurla ve okurun sosyo-kültürel konumuyla fazla ilgilenmemiştir. Yani anlamın okur ve metin arasında bir müzakere süreci olarak görmemiştir. Bu müzakereli süreci geliştiren, iki düzeyli anlamlandırma düşüncesiyle, Roland Barthes olmuştur. Barthes'in birinci düzey anlamlandırması, yani düz anlam göstergenin göstereni ve göstergesi arasındaki ilişkiyi ve göstergenin dışsal gerçekliğini betimler. Yani göstergenin aşıkâr anlamıdır. Barthes ikinci düzey anlamlandırmada ise üç farklı sistemi takip eder. Bunlardan ilki, yani yan anlam, göstergenin kullanıcıların duygularıyla, heyecanlarıyla ve kültürel uzlaşımlarıyla bir araya geldiğinde ortaya çıkan anlamdır. Farklılığı yaratan da yan anlamlardır. Yan anlam, toplum tarafından paylaşılabilir ve büyük ölçüde nedensizdir (arbitrary) ve bir kültüre özgüdür. Yan anlamlar çoğu kez düz anlam gibi okunabilmektedir. Göstergebilimsel çözümler bu yanlış okumanın düzeltilmesi olanağını sunmaktadır. Barthes'in diğer anlamlandırma yolu ise mitlerdir. Mitler bir şey üzerinde düşünme, onu kavramsallaştırma ya da anlamlandırmanın kültürel yoludur. Mitleri ve mitsel düşünceleri oluşturan yapısal bir mantık vardır. Mitler bir toplumun

²⁴⁶ Fiske, a. g. e., s.70 -72

bilinç altını ortaya çıkarmaya yarar.²⁴⁷ Barthes, bütün mitlerin dil gibi işlediğini, her birinin kendisini özel bir dil gibi sunduğunu söyler. Her bir mit bir dilbilim gibidir ve yeni yaşam modelleri sunar. Mit bir mesajdır ve anlamlandırma dizgesinde işler. Mesaj, mitlerde gizli bir şekilde iletilir. Barthes'a göre mitte anlam açıkça dile getirilende değil altta yatan yapıda yer alır. Her bir mit toplumsal ve ideolojik bir unsur içerir. Mit, her zaman bir ideoloji taşır. Mit çözümlenirken önemli olan göstergenin biçimidir. Barthes'a göre mitler "bilincin esinlenmeleri olmayıp toplumsal gerçeğin dil içindeki yapısal dönüşümleridir. Gerçeklik mitlerde imgeler aracılığıyla kurulduğu için nesnelere değil ilişkiler vardır."²⁴⁸ Mitler sosyal, ahlaki ve siyasal değerler taşırlar. Bu değerler kültürel yapılar içinde inşa edilir ve kültür miti doğallaştırır. Göstergebilim bu söylemeden anlatılan çağrışımsal anlamları ortaya çıkarmaya çalışır.

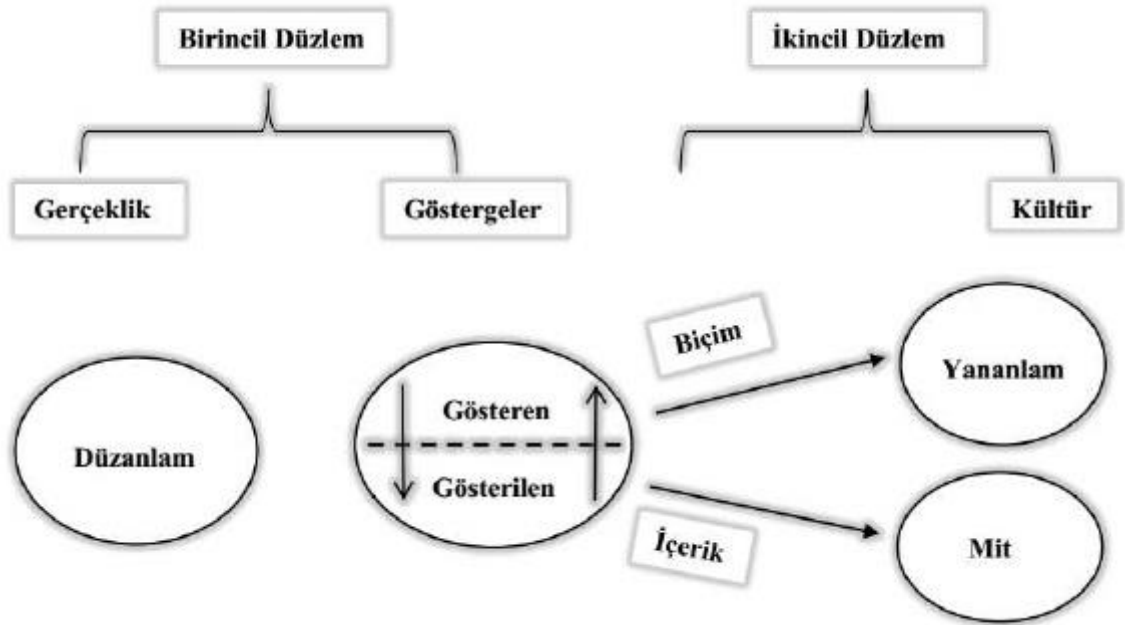
Mitler bir kültürün, gerçekliğin ya da doğanın bazı görünümünü açıklamayı ya da anlamayı sağlayan öykülerdir. İlkel mitler yaşam ve ölüm, insan ve tanrılar, iyi ve kötü hakkındadır. Modern mitler ise erillik ve dişillik, aile ve başarı gibi konular hakkındadır. Barthes'a göre mit, bir şey üzerine düşünme, onu kavramlaştırma ya da anlamamanın kültürel yoludur. Eğer yan anlam gösterenin ikinci düzeydeki anlamı ise mit de gösterilenin ikinci düzeydeki anlamıdır. Barthes, mitlerin ana işlevinin tarihi doğallaştırmak olduğunu belirtir. Bu işler, mitlerin belirli tarihsel dönemde egemen olmuş toplumsal sınıfların ürünü olduklarını işaret eder. Mitler bu tarihi beraberinde taşırlar. Kadınların bakıp büyütme ve koruma işini erkeklerden doğal olarak daha iyi yaptıklarını ve bu yüzden doğal mekanlarının ev olduğunu, evde çocuk yetiştirmek ve kocalarına hizmet etmek görevlerini üstlendiklerini, erkeğin ise doğal olarak ekmek parası kazanma rolünü üstlendiğine ilişkin mitler buna örnektir. Barthes'e göre erillik ve dişillik anlamları kapitalizmin burjuva erkeğinin çıkarlarına hizmet etmek amacıyla geliştirilmiştir. Sanayileşmeyle ortaya çıkan toplumsal koşullar kırsal toplulukları kentlere sürüklemiş, geleneksel köylü geniş aile terkedilerek karı koca ve çocuklardan oluşan çekirdek aile yaratılmıştır. Yeni çalışma koşulları kadını evde kalmak zorunda bırakmış, erkek ise gerçek işte çalışmaya başlamıştır.

²⁴⁷ Yaylagül, a. g. e., s. 121

²⁴⁸ Ufuk Bircan, "Roland Barthes Ve Göstergebilim", Yıl 13, Sayı 26, Güz 2015, s. 27

Böylelikle birbiriyle ilişkili erillik, dişillik ve aile mitlerini oluşturan kavramlar zinciri genişlemiştir. Bu mitler daima ekonomik sistemin ve bu sistemin avantajlı hale getirdiği sınıfı yani orta sınıf erkeğinin çıkarlarına hizmet etmiştir. Dişillığın bakıp büyütme, evcillik, duyarlılık, korunma gereksinimi gibi doğal anlamlar kazanmasını, erillğe ise güçlü olma, hakkını arama, bağımsızlık ve kamusalılık gibi anlamların verilmesini gerektirmiştir. Elbette mitlerin anlamları, doğanın bazı görünümüleriyle ilişkilendirilerek etkili bir şekilde doğallaştırılabilir. Kadınların doğum yapması, büyütme ve evcillik anlamlarını doğallaştırmak için kullanılır.²⁴⁹ Bu mitler değişmez değildir. Kültürel yapılar içinde yeniden üretilebilir, yeni ideolojileri doğallaştırabilirler.

Barthes, ikinci düzey anlamlandırmanın üçüncü yolunu simgesel olarak nitelendirir. Bir nesne uzlaşım ve kullanım yoluyla başka bir şeyin yerine geçmesini sağlayan bir anlam kazandığında simgeye dönüşür. Barthes bu anlamlandırma yollarını şu şekilde şemalaştırmıştır:²⁵⁰

²⁴⁹ Fiske, a. g. e., s.118-121

²⁵⁰ Fiske, a. g. e., s.120

Görüldüğü gibi düz anlamın gösteren ve gösterilen düzeyde biçim ve içerik boyutunda farklı anlamlar oluşturması ve bu anlamların yan anlam ve miti ortaya çıkarmasıyla göstergenin düz anlam ve yan anlam kurgusu ortaya çıkmış olur.

Barthes, dinamik bir yapıya sahip olan mitlerin kültürün gereksinimlerine ve değerlerine uyum sağlayabilmek için çok çabuk değiştiklerini söyler. Yan anlam ve mit göstergelerin anlamlandırılma sürecinde ikinci düzlemdeki ele alınışının etkili yollarıdır. Barthes, bu noktada anlamlandırmanın başka bir boyutundan bahseder. Bu da simgesel anlamlandırmadır. Örneğin, Rolls-Royce zenginlik simgesidir ve bir oyunda Rolls'unu satmak zorunda kalan bir adamı sergileyen sahne, o kişinin işindeki başarısızlığının ve servetini yitirmesinin bir simgesi olabilir.²⁵¹ Mesela bayrak sadece bez bir eşya değildir. Egemen bir toplumu ve ulusal değerlerini simgeler. Yani simgeler işaret edilenin ötesinde kültürel anlamlar taşırlar.

Göstergebilim, Jakobson ve Strauss

Anlamlandırma edimi boyutlarını betimlemek için kullanılan diğer iki kavram ise Jakobson ve Levi-Strauss tarafından vurgulanan ve iletilerin göndergesel işlevlerini yerine getirdiğine inanılan Metafor (Eğretileme) ve Metonymy (Düzdeğişmece) dir.²⁵² Pierre Guiraud'un Göstergebilim kitabında açıkladığı gibi, gösterge bir uyarıcıdır, duyuşsal bir tözdür. İnsanın beyninde uyandırmış olduğu belleksele imge aslında zihinde başka bir uyarıcının imgesine bağlanır. Göstergenin işlevi, bir iletişim doğrultusunda bu ikinci imgeyi canlandırmaktır. Göstergelerde, gösteren ve gösterilen arasında kimi benzer kimi de ilgisiz bağıntılar söz konusudur. Nedenli ya da nedensiz oluşlarına göre iki büyük bağıntı türünü ayırt eden Guiraud, nedenlilik de gösteren ve gösterilen arasındaki doğal bağıntıdan bahsederken, benzeşimle de birbirlerini çağrıştırmışından, ortak niteliklerinden bahseder. Metafor-eğretileme ya da metonimi-düzdeğişmece ile benzeşime sahip olacağını belirtir²⁵³ bu benzeşim parça ile bütünü temsil etmesi yani metonimi, yada özdeşlik kurularak yani metafor yoluyla gerçekleştirilir.

²⁵¹ Fiske, a. g. e., s.123

²⁵² Fiske, a. g. e., s.-127

²⁵³ Guiraud, a. g. e., s.31

Levi-Strauss Metaforu “somutlama mantığı” olarak adlandırır. Bununla anlatmak istediği şey, tüm toplumların kendileri için önemli olan soyutlamaları anlamlı hale getirmek için somut deneyimler içinde eğretilmesel olarak cisimleştirme sürecidir. İnsanların bu betimlemelere başvurarak anlam yarattıklarını, bu betimlemelerin de anlatı adı verilen yapıları düzenlediklerini, aynı zamanda da anlamın yer değiştirmesi ile oluştuklarını ileri sürmüştür. Mitlerin yapısal çözümlemesi, bu anlatıların çoğunlukla yadsınan mantıklarını ortaya koymaktadır. Doğa ve kültür öğelerinin başka bir bağlama taşınması sonucunda büyük varoluşsal sorunları yanıtlayan karşıtlık ve bütünleyicilik düzenlerinin sınıflandırılması mantığıdır. Kitle iletişim alanında göstergebilimsel yaklaşımlar uygulayan Roland Barthes ve Umberto Eco için bu olgu, “içine gömüldüğümüz toplumsal evreni, anlatımı ve özgürlüğü boğan ikinci bir deri gibi, medya tarafından taşınan kalın bir gösterge tabakasıyla kaplıdır.”²⁵⁴ Bu tabaka taşıdığı kültürün değerleri sürdürür ve mitlerin ardındaki fikirleri görünmez kılar.

Fiske göre metafor, “bilinmeyenlerin anlamını bilinenlerin araçları aracılığıyla ortaya koymaktır.” Ona göre metafor, benzerlik ve farklılığı aynı anda kullanır. Yani metafor paradigmasal olarak çalışmaktadır. Bir gerçeklik düzleminden diğerine yer değiştirerek işlemektedir ve imgelemseldir. Aynı anlam düzeyindeki ortak noktada ortaya çıkan, çağrışım yoluyla farklı düzlemlerdeki benzerliklere yoğunlaşan imgelem gücüdür. Çağrışım bir gerçeklik veya anlam düzleminden diğerine değerlerin yer değiştirmesini ifade eder. Yani bir paradigmadaki birimler ile eğretilmeler arasında oluşur. Bu manada yan anlamın eğretilmesel bir şekilde işlediği söylenebilir. Yan anlamlar doğru eğretilmeler olmaktan çok inşa edilmiş eğretilmelerdir. Çünkü özelliklerin bir düzlemden diğerine imgelemsel olarak taşınmasını içerseler de düzlemler arasındaki benzerlikleri vurgular ve farklılıkları önemsizleştirirler.²⁵⁵

Göstergebilimin, dilbilimsel yöntemleri nesnelere uygulayan ve her şeyi dille betimlemeye ve dil dışı olguları kendi dil eğretilmesine dönüştürerek açıklamaya

²⁵⁴ Maigret, a. g. e., s.148

²⁵⁵ Fiske, a. g. e., 130-131

çalışan bir dūřünce yaklaşımı olduğu dūřünüldüğünde, yalnızca dilsel göstergeleri değil, anlamlı bir bütün oluşturan her řeyi ele alıp inceler. Çađdař insanın kùltür dñnyasında sayısız göstergeler ağı vardır. Bařka bir şeyin yerini alan her türlü nesne, resim, yazı vb. ile kuşatılan insan, etrafında olup bitenleri anlamlandırmak ve bunlara bir düzen vermek ister. İnsan toplumsal bir varlık olduğundan kendisinden başka insanlara ihtiyaç duyar ve ötekilerle bir şeyler paylaşır.²⁵⁶ İnsan, kùltürün içinde olan göstergeleri toplumsal uzlaşım yoluyla toplumun belirlediği şekliyle alır ve kullanır. Sonuç olarak, göstergebilimi özellikle iletişim bilimi açasından değerlendirmek gerekirse, açıklanması ve teşhir edilmesi istenen bir dūřünceyi, duyguyu veya cismi yani gösterileni, bir iletişim aracı yazı, dil, simgesel anlam taşıyacak bir nesne, fotoğraf karesi kullanarak yani göstereni, diğer kiři veya kişilere aktarma sürecini yorumlama ve anlamlandırma yani gösterge süreci olarak tanımlanabilir.

Göstergebilimsel yaklaşımlar ışığında yaptığımız genel değerlendirmelerden yola çıkarak, çevreci sivil toplum örgütlerinin halkla ilişkiler çalışmaları, sosyal medya paylaşımlarında öne çıkan, ve dođa-kadın metaforu taşıyan göstergelerin, göstergebilimsel çözümleme bağlamında ele alındığında, alana hakim dūřünürlerinin, özellikle Pierce'in simgesel yaklaşımı, Barthes'in ikinci anlamlandırma düzeninde vurguladığı yan anlam ve mit yaklaşımı ve Jakobson ve Levi-Strauss'un metafor yaklaşımı gibi anlamlandırma biçimleriyle örtüştüğu söylenebilir. Bu bağlamda incelenecek olan ileti birimlerinin de göstergebilimsel çözümleme yöntemiyle analiz edilmesi bu araştırmanın yöntemi olarak seçilmiştir.

4.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı çevreci sivil toplum örgütlerinin iletişim faaliyetlerine yansayan “doğa-kadın” metaforlarını bulmak, çözümlemek ve bu metaforlar aracılığı ile sosyal medya da sıkça rastlanan kadın temsilinin amacını ortaya koymak, doğa ve kadın üzerindeki tahakkümün çevreci sivil toplum örgütlerinin iletişim çalışmalarına

²⁵⁶ Bircan, a. g. m., s.39

“doğa-kadın” metaforu olarak nasıl yansıdığını Eko-feminizm yaklaşımı çerçevesinde incelemektir. Çevreci kampanyalarda kadınlar ön saflarda görünmektedir. Özellikle son yıllarda, çevreci kampanyalar, sembolleşen kadın isimleri ile anılmakta ve kadınlar çevreci örgütlerin iletişim faaliyetlerinde sembolleşmektedir. Örneğin Karadeniz bölgesinde planlanan yeşil yol projesine karşı birçok kampanya başlamış ama medyada en çok “Havva Ana” diye bilinen ve “halkım ben diye” sloganlaşan bölge kadınının görselleri ve ismi karşımıza çıkmıştır. Amacımız gerçekten kadınların bu örnekte olduğu gibi mücadelenin aktif bir paydaşı mı yoksa sadece sembolik bir stratejisi mi olduğunu ortaya koymaktır. Bu bağlamda örneklem olarak Yeşil Artvin Derneği Sosyal medya içerikleri göstergebilimsel çözümleme yöntemiyle analiz edilecek ve doğa-kadın metaforu oluşturan anlamlandırma süreçleri incelenecektir. Çıkan sonuçlar yorumlanarak çevreci sivil toplum örgütlerinin faaliyetlerinde kadın temsilinin, rolünün ve etkinliğinin, bir doğa-kadın metaforu olarak çevreci sivil toplum örgütlerinin sosyal medya paylaşımlarına nasıl yansıdığı ortaya konulmaya çalışılacaktır.

4.3. Araştırmanın Önemi

Halkla ilişkiler faaliyetleri, kuruluşların ve uygulayıcıların, kuruluş ve bir araya geliş felsefelerini, kurumsal kimliklerini, tutumlarını ve beklentilerini yansıtan iletişim faaliyetleridir. Kuruluşların bu gerçeklikleri, hedef kitlelerine giden yolda kullandıkları iletişim içeriklerinin analizi ile betimlenebilir. Bu manada, üzerinde durduğumuz çevreci sivil toplum örgütlerinin halkla ilişkiler faaliyetleri kapsamındakullandığı sosyal medya platformlarına yansıyan, doğa-kadın özdeşimini ve mücadelesini tasvir eden doğa-kadın metaforlarının tespit edilmesi, halkla ilişkiler faaliyetlerinin bu tanımlayıcı niteliği açısından, önemli bir durum tespiti ve örneği olabilir. Bu çalışma ayrıca doğa ve kadın üzerindeki ortak eril tahakküme dikkat çekerek toplumsal cinsiyet bağlamında gelişen cinsiyet eşitsizliklerinin toplumsal süreçleri nasıl etkilediğini gösteren bir durum tespiti olacaktır. Diğer bir önemli husus ise, bu çalışma ile, halkla ilişkiler amaçlı iletişim süreçlerinde karşımıza çıkan metafor gibi anlamlandırma edimlerinin betimleniyor olmasıdır.

Çevreci sivil toplum örgütleri, kimlikleri ve amaçları bağlamında değerlendirdiğimizde, ele aldığımız örgütün iletişim faaliyetlerinin analizi, kuruluşun görünenin ötesinde sahip olduğu ikinci anlamlandırma düzeyinde ortaya çıkan özelliklerini ortaya koyacaktır. Doğu Karadeniz Bölgesinin kuzey doğusunda dağlık bir coğrafyada kurulu ve otuz dört bin nüfuslu Artvin şehri, yirmi yıldan beri planlanan bir maden projesinin tehdidi altındadır. Sürekli toprak kaymalarının yaşandığı ve geçim kaynaklarının kırsal tarım ve hayvancılığa dayandığı sarp arazideki Artvin, büyük şehirlere düzenli göç vermektedir. Özellikle son iki yıldır gündemde olan Ceraattepe bölgesine yönelik maden planları toplumsal sağlık ve çevre tahribatı kaygılarını beraberinde getirmiştir. maden şirketi her ne kadar bu tür zararların olmayacağını iddia etse de sivil toplum örgütleri önderliğinde gelişen hukuki süreçler ve protestolar yaşanmaktadır. Yaklaşık yirmi yıl önce, maden planlarının başladığı günlerde kurulan Yeşil Artvin Derneği'nin öncülüğünde şehir, azalan nüfusuna göre etkili bir mücadele yürütmektedir. 2015 yılının Haziran ayında mahkeme kararları ve bilirkişi raporlarına rağmen maden şirketi inşaat sürecine başlayınca, hemen hemen tüm kesimlerin katılımıyla Artvin halkı madene giden yol üzerinde nöbet uygulamasına başlamıştır. Ulusal ve sosyal medya aracılığıyla yargı süreci ve eylemleri ülke çapında takip edilmektedir. Medya aracılığıyla toplumsal hafızada yer eden dikkat çekici bazı söylem ve görseller, yürütülen mücadele ile özdeşleşmiştir. HES'lere karşı yürütülen mücadeleye benzer bir şekilde paylaşılan bu medya göstergelerinde kadın imgelerini ve söylemleri dikkat çekmektedir. Eko-feminist kuramın da vurguladığı gibi kadınların çevre duyarlılığı bu bağlamda kendini göstermektedir. Bu duyarlılığın altında yatan temel sebebi karşılıklı özdeşimle açıklayan Eko-feminist kuramın varsayımlarına göre doğa ve kadın ortak tahakküm altındadır. Kadın ve erkeklerin doğa deneyimleri farklıdır ve kadın deneyimleri kadını doğaya yaklaştırmaktadır. Eko-feminist teori, kadın ve doğa üzerindeki tahakkümün aktif mücadelecisinin kadınlar olduğunu, kadın deneyimlerinin bunu gerektirdiğini ileri sürmektedir.²⁵⁷

²⁵⁷ Plumwood, a. g. e., s. 33

Yeşil Artvin Derneği Başkanı Nur Neşe Karahan ile yapılan görüşmede kendisinden dernekle ilgili bilgiler alınmış ve doğa kadın özdeşimi konusunda fikirleri sorulmuştur. Kendisiyle yapılan görüşmede Yeşil Artvin Derneği ve verdikleri doğa mücadelesiyle ilgili bilgiler vermiştir;

Derneğimiz 17/07 /1995 tarihinde bir sivil toplum örgütü olarak kuruldu. İlk kuruluş amacı o zaman ki valinin de uyarısıyla Cerattepe'de yapılacak madencilikti. Şuan mevcut üye sayımız 431'dir. Bunların 86'sı kadınlardan, 345 i erkeklerden oluşmaktadır. Dernek halkla ilişkiler faaliyetleri kapsamında yapılan çalışmalar; paneller, esnaf ziyaretleri, bilgilendirme toplantıları, son senelerde mahalle toplantıları, sokak toplantıları ve kuran kurslarında, mesleki kurslarda, lokallerde, kahvehanelerde, ev oturmalarında, mahalle mahalle gezerek muhtarlarla beraber Cerattepe de neler olacağını anlattığımız faaliyetlerdir. Yeşil Artvin Derneği kurulduğundan itibaren siyasi yapıdan uzaktır. Çünkü bu yaşamsal bir mücadeledir. Derneğimiz sadece bir çatı, bir toplanma yeridir. 70'e yakın bileşenimiz var. Belediye başkanı, siyasi partiler vb. her kesimden insanlar var. Esnafın muhtarlar toplanıp neler yapabileceğimizi konuşuruz. Sistemin özü budur. Sosyal medyayı son zamanlarda kullanmaya başladık. Böylelikle tüm ülkeye biranda sesimizi duyurabildik. Çok büyük artılarını gördük. Kadınlar anneliğin verdiği içgüdüyle daha duyarlı daha korumacı. Sonuçta çocuklarının yaşayacağı bir dünyayı göze alıyorlar. Toplantılarımızda da hep vurgu yapılan konu çocuklarımızın iyi bir eğitim alması, güzel giyinmesi, yaşaması ama bunun en başında bulunduğu yer, nefes aldığı yer, her şeyden önce sağlıklı nefes aldıkları bir ortamda yaşamaları lazım. Biz bunları yapamazsak diğerlerinin hiçbir işe yaramayacağını belirtiyoruz. Özellikle bunu vurguluyoruz. Artvin küçük bir yer. Dolayısıyla yaşanan değişen her şeyi çok net görebiliyoruz. Küresel değişimi, yanlışları, hataları, büyük tehlikeleri yaşayarak öğreniyoruz. Özellikle maden sorunu uzun süreli bir kirliliktir. Kadınlar Artvin'de çok fazla ikinci planda değillerdir. Burada diğer yerlere göre daha eşitler, daha sosyaller, eşyle yan yanalar. Geri planda kalmaz. Dolayısıyla bu yönden aslında daha şanslıyız. Tabi ki kadınlar doğa konusunda endişeliler daha duyarlılar. İlk karşı çıkış, 80 yılından sonra ağaçların kesilmesi, hayvanların yiyeceklerinin kesilmesi, ağaçların tıraşlanması gibi konuyla kamuoyuna duyurulmuştu. Sonradan maden olayı devreye girince bununla devam etmeye başladık. Kadınların bu mücadelede yer alması davamızı tabi ki güçlendirdi. Kadınlar daha korkusuzca ön saflarda yer alabiliyorlar. Fakat erkeklerde bu konuda son derece duyarlı ve sağlam mücadele

ediyorlar. Özellikle yaşlı kadınlar burayı daha eski tanıyorlar ve tehlikeyi görebiliyorlar. Böyle bilge kadınlarımız var Artvin’de. Bu hakikaten bir yaşamsal mücadele. Kadınların rolü elbette önemli. Fakat yine de kadın erkek çok fazla ayırmak istemiyorum ama kadınlar bu konuda daha hassas ve daha endişeli bunu kabul etmek lazım. Biz umudumuzu kaybetmedik işimiz zor fakat bu vahşeti durdurmak istiyoruz.

Neşe Nur Karahan bu söylemleri, doğa üzerindeki tahakküm ve sömürüye karşı kadının duyarlılığını vurgulamaktadır. Tabii ki mücadele sadece kadınların mücadelesi değildir. Dernek tarafından gerçekleştirilen tüm faaliyetlerde erkekler de vardır ve hatta sayıca daha fazladır. Ancak kendisinin de vurguladığı gibi kadın deneyimleri ve içgüdüleri kadını doğaya daha fazla yaklaştırmakta, doğa adına söz sahibi yapmaktadır. Kadınlardaki doğaya karşı bu yüksek kaygı, onları doğa tahakkümüne karşı gerçekleştirilen her türlü mücadelede öne çıkartmaktadır. Bu dışa vurum kendini Yeşil Artvin Derneği faaliyetlerinde de göstermektedir. Dernek, halkı bilgilendirmek, bilinçlendirmek ve sesini duyurmak için birçok halkla ilişkiler faaliyetine başvurduğu gibi günümüz trendlerinden de faydalanmakta ve sosyal medya mecralarını aktif bir şekilde kullanmaktadır. Bizim de bu çalışmayla amaçladığımız şey doğa ve kadın arasındaki bu yakınlık ve özdeşimin bir metafor betimiyle bu sosyal medya paylaşımlarına yansıyor yansımadığını ve yansımışsa nasıl yansıdığını bulmaktır.

4.4. Kuramsal Tartışma ve Hipotezler

Küreselleşme ve teknolojik gelişmeler sivil toplumu ve iletişim faaliyetlerini dönüştürmüş, kurumsal ve kamusal niteliği olan örgütlü faaliyetler artmış ve hızlanmıştır. Bu çerçevede ortaya çıkan sivil toplum örgütleri yeni toplumsal hareketlerin lokomotifine haline gelmiş katılımcı demokrasi ve çevreci aktivist hareketlerinde savunucusu olmuştur. Bu örgütlerin amaçları doğrultusunda gerçekleştirdiği faaliyetler iletişim faaliyetlerini kapsamaktadır. Geleneksel medyada ve birçok sosyal medya platformlarında aktivist grupların başını çeken, iş makinelerinin çalışmalarını engelleyen, ön saflarda pankart taşıyan, maden

bölgelerinde gece nöbetleri tutan ve birçok çevreci eylemin temsilcisi olan kadın figürü ön plana çıkmaya başlamış, kadın temsili açısından dikkat çekmiştir. Sivil toplum örgütlerinin iletişim faaliyetlerine yansıyan kadın algısı beraberinde kadının sosyo-ekolojik rolünün ne olduğu yönünde sorular ortaya çıkarmıştır. Bu sorulardan biri kadınların çevreci hareketlerde gerçekten öncü role sahip bir figür olup olmadığıdır. Yani kadın bilinçli aktif bir katılımcı ve çevre savunucusu mudur? Yoksa çevreci sivil toplum örgütlerinin iletişim faaliyetlerine, doğa ve kadın üzerindeki tahakkümü “doğa – kadın” metafor ilişkisi ile temsili eden bir iletişim stratejisi olarak mı yansımaktadır? Bu soruya açıklık getirmek çalışmamızın esas sorunsalıdır.

Küresel tahakkümün karşısında günümüz çevreci sivil toplum hareketlerinde kadının rolünün Eko-feminist yaklaşımın benimsediği gibi; çevre problemlerinin kadının öncelikli problemi olduğu, doğa tahakkümünün kadın tahakkümüyle özdeşleştiği ve çevreci sivil toplum örgütlerinin iletişim çalışmalarına yansıyan tahakkümün “doğa – kadın” metaforu ile temsil edilip edilmediği bu çalışmanın sorunsalıdır.

Hipotezler

1. Çevreci sivil toplum örgütlerinin birçok faaliyetlerinde kadınlar aktif rol almaktadır. Yani kadınlar çevreci sivil toplum örgütlerinin özellikle medyaya yansıyan faaliyetlerinde kullanılan bir strateji değil aksine faaliyetlerde yer alan, yönlendiren ve kararları etkileyen rollere sahiptir.
2. Kadın ve erkeklerin doğa deneyimleri farklıdır ve kadın deneyimleri kadını doğaya yaklaştırmaktadır. Kadın ve doğa üzerinde ortak eril bir tahakküm vardır ve kadınların bu tahakküme karşı, çevreyle ilgili kararlarda öncü roller üstlenmesi onları çevreci sivil toplum örgütlerinin iletişim faaliyetlerinde öne çıkarmaktadır.
3. Çevreci sivil toplum örgütlerinin başlıca faaliyetleri halkla ilişkiler faaliyetleri olup, örgütlenme ve eyleme geçme süreçlerinin en önemli adımlarını oluşturur.

Kadınlar çevreci sivil toplum örgütlerinin bu en önemli iletişim faaliyetlerinde aktif roller üstlenmektedir.

4. Yeşil Artvin Derneğinin örgütlenme ve eylem süreçlerinde kadınlar aktif ve öncüdür. Özellikle sosyal medya üzerinden gerçekleştirilen iletişim faaliyetleri çevresel hareketlere yönelik kadın rollerini yansıtmakta ve “doğa-kadın” metaforları içermektedir.

4.5. Araştırmanın Yöntemi

Çevreci sivil toplum örgütlerinin iletişim çalışmalarında, eko-feminist düşüncenin de savunduğu tezlere dayanarak, doğa ve kadın özdeşiminin bir doğa-kadın metaforu olarak nasıl sunulduğunu tespit etmek amacıyla, Yeşil Artvin Derneği Facebook paylaşımları örneklemini üzerinden elde edilen birimler göstergebilimsel yöntem ile analiz edilmiştir. Doğa-kadın metaforunun anlamlandırma düzeyinde meydana gelişini saptamak ve çözebilmek amacıyla, bu gönderilerde, insanlar ve nesnelere arasındaki ilişkide inşa edilen anlam üzerine yoğunlaşan C.S. Pierce’ın her gösterge ve nesnesi arasındaki farklı ilişkileri nesnesine benzeyen “*görüntüsel gösterge*”, anlamsal bağlantı sağlayan “*belirtisel gösterge*” ve gösterge ve nesne arasında bağlantı bulunmayan, ancak uzlaşım bir bağ kurulmasını sağlayan “*simgesel gösterge*” şeklinde sınıflandırdığı gösterge kategorileri kullanılmıştır. Bu yöntemin amacı gönderi içeriğini gösteren, yorumlayıcı ve dışsal gerçeklik düzleminde sınıflandırmaktır. Sınıflandırılan bu göstergelerin anlamlandırma düzlemindeki süreçlerini betimlemek için ise, Roland Barthes’ın gösterilenin gerçek dünyadaki objelerin zihinde oluşturduğu ve anlamlandırmanın ilk düzeyi olan “*düz anlam*”, düz anlamın ardında yatan, ideolojik iletilerin kodlandığı “*yan anlam*” ve anlamlandırmanın kültürel uzlaşımlar boyutu “*mit*” ve “*simgesel anlam*” kullanılmıştır. Son olarak ortaya çıkan anlamlandırma edimi Jakobson ve Levi-Strauss tarafından vurgulanan “*Metafor*” ya da Strauss’un tanımıyla “*somutlama mantığı*”, yani eğretileme biçimi olarak betimlenmeye çalışılmıştır. Doğa-kadın metaforu; doğa-kadın özdeşiminde gösteren

ve gösterilen arasındaki doğal bağıntı ve benzeşimle birbirlerini çağrıştıran ortak niteliklerden yola çıkarak anlamlandırılmaya çalışılmıştır.

Çalışma kapsamında Yeşil Artvin Derneğinin, sosyal medya platformu Facebook üzerinden son bir yıl boyunca gerçekleştirdikleri paylaşımlar incelenmiş ve 61 paylaşımından 42 sinde kadın figürünün olduğu görülmüştür. Göstergebilimsel çözümleme için, Facebook paylaşımlarından, amaçlı örneklem kapsamında, her aydan bir örnek seçilmiş ve analize tabi tutulmuştur. Tüm bu çözümlenelerde doğa ve kadın özdeşimi temelinde ve eko-feminist yaklaşımlar ışığında, doğa-kadın metaforu ilişkisi ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

4.5.1. Göstergebilimsel Çözümleme Yöntemi

Göstergebilimin ilgi odağı göstergelerdir. Göstergeleri tespit edip anlamlarını ve birbirleriyle olan ilişkilerini analiz eder. Bu göstergeler temel hedefi okura mesajlar aktarmak olan bir metinde, sinema filminde, televizyon programlarında, çeşitli sanat eserlerinde ya da bir sosyal medya içeriğinde yer alıyor olabilir. Okurun bunları anlamlandırmasında göstergebilimsel çözümleme yöntemleri yol gösterici olmaktadır. Göstergebilim kuramına göre, bir anlamlı bütün, sözgelimi bir yazınsal ya da bütünsel söylem, bir görüntü, bir mimarlık yapısı, bir tiyatro gösterisi, bir müzik yapıtı gibi anlamsal katmanlardan oluşmaktadır. Bunu bir üstdil aracılığıyla dizgeleştirerek sunmayı amaçlar. Açıkçası, sadece anlamları değil, anlamın eklemlenmiş biçimini araştırır, anlam üretiminin süreçlerini ortaya çıkartmaya çalışır. Bu nedenle de içeriğin biçimine yönelik içkin ve yapısal bir anlamlama kuramıdır.²⁵⁸

Göstergebilimsel çözümlemenin temelinde, okuma davranışı bulunmaktadır. Ancak buradaki okuma davranışı sıradan metin veya görüntü okuma, açık olan anlamı kavrama değildir. Göstergebilimsel okuma daha duyarlı ve yöntemli bir çaba gerektirmektedir. Anlamın düzenlenişi ve eklemlenme biçimi yani “içeriğin biçimi” göstergebilimsel çözümlemenin inceleme konusuna girmektedir.²⁵⁹ Göstergebilimsel

²⁵⁸ Mehmet Rıfat, **Genel Göstergebilim Sorunları-Kuram ve Uygulama**, Alaz Yayınları, İstanbul 1982, s.16

²⁵⁹ Zuhâl Özer, Dilek İmançer, “**Göstergebilimsel Çözümleme**”. Sinemasal Dergisi. Bahar 1994, s. 7-20

çözümleme süreci, birbirini takip eden bazı aşamaların yerine getirilmesini gerektirir. Göstergebilim anlamlandırma bilimidir. Göstergebilimsel çözümleme bir okuma eylemidir, anlamlı bir metin içinde içerik düzleminde yüzeyden derine doğru inerken, ima edilen anlamları görür. Bunu yaparken de var olan yapıyı geçici olarak ayrıştırır, bozar ve yeniden kurar. Mehmet Rifat'ın da *Homo-Semioticus* kitabında belirttiği gibi, göstergebilimci çözümlemesini üç düzey üzerinde gerçekleştirebilir; 1- Söylem çözümlemesi, 2- Anlatı çözümlemesi, 3- Temel yapı (mantıksal-anlamsal yapı) çözümlemesi.²⁶⁰ Bu aşamalar yüzeyden derine genelden özele şeklinde gerçekleşir. Bu üç aşamalı çözümleme süreci söz dizim ve anlam bileşenlerinin hem yatay yani dizimsel hem de dikey yani düzeyler arası boyutlarındaki eklemlenişine dayanır. Göstergebilimci, birinci aşamada metindeki kişilerin zaman ve uzam içinde bir dil yetisiyle nasıl düzenlendiğini, söylem aşamasına nasıl geldiğini dizisel boyutta bir inceleme ile ortaya koyar. İkinci aşamada ise metnin içinde yer alan olay örgülerine göre kişilerin işlevleri tespit edilir. Bu kişilere bağlı eylem, olay ve duyguların düzenleniş tarzı, dizimsel bir çözümleme ile anlatının nasıl eklemlendiği anlatılır. Son aşamada, söylem ve anlatı aşamasının incelenmesi sonucu, metindeki anlam evrelerinin temellendiği soyut ve mantıksal açıdan, en derin düzeydeki gücül yapıların neler olduğu, görmek ve gösterilmek istenir.²⁶¹ Bu üç aşamalı çözümleme süreci bağlamında doğa-kadın metafor ilişkisini gösteren iletiler üzerinde çözümleme yaparken ilk olarak, iletide yer alan nesnelere yani resimsel veya tipografik öğelerin nasıl düzenlendiğini dizisel boyutta bir inceleme ile ortaya koymalıyız. Bu aşamada detaylı bir şekilde görüntüsel anlatım yapılır. Daha sonra söz konusu iletiyi oluşturan kompozisyonda yer alan göstergelerin hangi kavram, olay ya da varlıkları karşıladığı ve bu göstergelerin imgesel boyutta işlevleri belirlenir. Verilmek istenen mesajın, düz anlam ve yan anlam olarak ifade ettikleri tespit edilir. Son olarak göstergelerin birbirine eklemlenerek oluşturdukları anlamlar çözülmeye çalışılır. Buradaki çözümleme, görünen görüntünün altına gizlenen, açık olarak ifade edilmeyen mesajın açığa çıkarılmasına yönelik en derin düzeydeki çözümlemedir. Özetle,

²⁶⁰ Mehmet Rifat, *Homo Semioticus*, Yapı Kredi Yayınları (2. Baskı), İstanbul 1996. S. 27

²⁶¹ Özer ve İmançer. *a. g. m.*, s. 8

böylesi bir çalışmada göstergebilimsel çözümlemeyi kullanmak aslında apaçık görünenin altında görünmeyen anlama ulaşma çabasıdır.

4.5.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Genel amacı çevreci sivil toplum örgütlerinin, sosyal medya üzerinden gerçekleştirdikleri halkla ilişkiler faaliyetleri bağlamında, doğa-kadın metafor ilişkisini ortaya koymak olan bu çalışmada, çok sayıda çevreci sivil toplum örgütünden oluşan evrenden örneklem seçerken, nitel araştırma yöntemlerinden **amaçlı örnekleme** yöntemi kullanılmış olup, bu yöntemin ölçütlerine göre de ülkemizde son zamanlarda hem ulusal basında hem de sosyal medya mecralarından sıkça gündeme gelen, Karadeniz bölgesinde ekolojik tepkiler çeken madencilik, yeşil yol, ve HES projelerine karşı çevreci bir direniş sürecine öncülük eden çevreci sivil toplum örgütü Yeşil Artvin Derneğinin, Facebook aracılığıyla gerçekleştirdiği sosyal medya çalışmaları tercih edilmiştir. **Amaçlı Örnekleme**, derinlemesine araştırma yapabilmek amacıyla çalışmanın amacı doğrultusunda bilgi açısından derin veriler içeren durumların seçilmesidir. **Amaçlı örnekleme** yönteminin alt kategorisinden birini oluşturan **ölçüt örnekleme** ise, örneklemin problemle ilgili olarak belirlenen niteliklere sahip kişiler, olaylar, nesnelere ya da durumlardan oluşturulmasıdır.

4.5.3. Araştırmanın sınırlılıkları

Çalışma ile ilgili ilk sınırlılık araştırma sonuçlarının genele yönelik temsil niteliğiyle ilgilidir. Dünya da ve Ülkemizde birçok çevreci sivil toplum örgütü mevcut olup, bu çalışma için sadece bir sivil toplum örgütü örnek niteliğinde seçilmiştir. Tüm çevreci sivil toplum örgütlerinin sosyal medya çalışmalarını incelemek bu çalışma için mümkün olmamıştır.

Yeşil Artvin Derneğinin sosyal medya paylaşımları bağlamında Twitter da incelenmiş, birçok paylaşımın doğa-kadın metaforu içeriyor olmasına rağmen,

paylaşımlar birincil kaynaklardan olmadığı için ve genellikle retweetlenerek paylaşıldıkları için çalışma kapsamına alınamamıştır

Çalışma açısından üçüncü sınırlılık kullanılan göstergebilim yönteminin anlamlandırma süreçleri ile ilgili olmasından kaynaklanmaktadır. Yapılan anlamlandırma çözümlemesinin genel bir iddia oluşturması sınırlıdır.

Çalışmanın dördüncü sınırlılığı sosyal medya içeriklerinin sürekli yenilenmesi, silinebilmesi ve erişim olanaklarının zaman zaman değişmesinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca kullanıcı profil sınırlılıkları ve güvenlik seçenekleri, takipçilerin kişisel bilgilerine erişimi zorlaştırmaktadır.

Son olarak belirtilmesi gereken sınırlılık, örgütsel faaliyetlere karşı toplumsal algıdan kaynaklanmıştır. Örgüt temsilcileri ile irtibata geçerken kendileri, bazı çevre politikaları ve verdikleri mücadeleler ile ilgili sorunlar yüzünden güven problemi yaşamıştır.

4.6. Yeşil Artvin Derneği Facebook Gönderilerinin Göstergibilimsel Çözümlemesi

Yeşil Artvin Derneği sosyal medya platformu Facebook'u halkla ilişkiler çalışmaları bağlamında aktif bir şekilde kullanmaktadır. Dernek sayfası 23.917 kişi tarafından takip edilmektedir. Yapılan paylaşımlar aracılığıyla dernek hedef kitlesine ulaşılmaya çalışılmakta ve faaliyetler ile ilgili bilgilendirme yapılmaktadır. Dernek faaliyetlerinin yanı sıra toplantılar, aktivist eylemler, protestolar gibi örgütsel faaliyetler duyurulmakta, çevre sorunları ve bu sorunlara karşı yürütülen mücadele ile ilgili süreçler toplumla paylaşılmaktadır. Basın bildirimleri, faaliyet görüntü ve fotoğrafları, duyuru ve davetler paylaşılan gönderilerin genel içeriğini oluşturmaktadır. Kısacası Facebook bu çevreci sivil toplum örgütünün sesini duyurmaya çalıştığı ve hedef kitle ile iletişim sağladığı bir araç olarak kullanılmaktadır. Araştırmanın amacı bağlamında değerlendirildiğinde ve örgütün Facebook paylaşımları genel olarak incelendiğinde son bir yılda 61 paylaşım yapıldığı, bunların 42 sinde kadın figürünün sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Bu maksatla Facebook üzerinden son bir yıl boyunca gerçekleştirilen ve doğa-kadın metaforu içerdiği düşünülen paylaşım örneklerinden, her aydan bir örnek olmak üzere son bir yılda paylaşılan 12 gönderi göstergibilimsel analize tabi tutulacaktır. Bu gönderiler amaçlı örneklem kapsamında konuyla ilgili derin veriler içerdiği için seçilmiştir. Eşit bir dağılım olması için incelenen yılın her ayından eşit miktarda örnekler seçilmiştir. Analize tabi tutulan gönderiler dışında kalan diğer 41 gönderi ek olarak çalışma kapsamında sunulmuştur.

4.6.1. Yeşil Artvin Derneği 29 Mart 2017 tarihli Facebook gönderisi

The image shows a Facebook post from the page 'Yeşil Artvin Derneği'. The post is dated 29 Mart 2017. It includes a photograph of a public hearing where a woman is speaking into a microphone. In the background, there is a banner with the text 'ARTVİN'İN DÜŞMANINA DUR DE!' and 'YEŞİL ARTVIN DERNEĞİ'. The post text reads: 'BASIN AÇIKLAMASI 29 Mart 2017 – Yeşil Artvin Derneği. Yeşil Artvin Derneği olarak son kez 6 ay önce basın açıklaması yaparak kamuoyunu bilgilendirme fırsatımız olmuştur. 2016 yılının Temmuz'unda yaşanan... YESILARTVINDERNEGI.ORG'.

Şekil 1 Yeşil Artvin Derneği 29 Mart 2017 tarihli Facebook gönderisi

Görseli, C.S. Pierce'nın gösterge kategorilerine göre değerlendirdiğimizde, basın açıklaması yapan kadın temsilci, yanında görüntülenen erkek temsilciler ve Yeşil Artvin Deneğinin Cerattepe Madenine yönelik açtığı ve "Artvin'in sömürülmesine dur de!" yazılı pankart görüntüsel göstergeleri oluşturmaktadır. Açılan pankart ve basın açıklaması verilen mücadelenin belirtisel göstergesidir. Dernek başkanı Nur Neşe Karahan ise kadınların bu mücadeledeki rolünü gösteren belirtisel göstergedir. Ayrıca doğa ve kadın üzerindeki eril tahakküme karşı mücadelenin de simgesel göstergesidir. Kendisi yirmi yılı aşkın bir çevreci mücadelenin sembol isimlerindedir. Ülke çapında birçok çevreci faaliyete katılmış, çevre ödülleri almış ve yerel halk tarafından özellikle Cerattepe mücadelesiyle özdeşleştirilen öncü bir çevrecidir. Cerattepe maden faaliyetlerine karşı yürütülen mücadelede de bir süre gözaltına alınmıştır. Kendisi gibi dernek faaliyetlerini yürüten birçok kadın bu mücadelede öncü ve aktiftir. Gönderiye gelen 153 beğeniden 81'i kadın takipçiler tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu durum kadınların sosyal

medya paylaşımlarını takip ettiğini ve erkeklere göre daha ilgili olduklarını göstermektedir.

Gönderi, Roland Barthes'ın gösterilenin gerçek dünyadaki objelerin zihinde oluşturduğu ve anlamlandırmanın ilk düzeyi olan "düz anlam", düz anlamın ardında yatan, ideolojik iletilerin kodlandığı "yan anlam" ve anlamlandırmanın kültürel uzlaşımlar boyutu mit ve simgesel anlam bağlamında değerlendirildiğinde ortaya çıkan çözümleme şöyledir;

Birinci Anlamlandırma Düzlemi:

Düz anlam: Gönderi Yeşil Artvin Derneği başkanı Nur Neşe Karahan tarafından yapılan bir basın açıklamasının görselidir. Artvin Cerattepe'de ki maden faaliyetlerine karşı yürütülen ekolojik mücadele sürecine öncülük eden Yeşil Artvin Derneği adına basın bildirisini okumaktadır. Basın açıklamasına iki erkek temsilci eşlik etmektedir. Açılan pankart "Artvin'in sömürülmesine dur de!" sloganını taşıyan dernek logosunu taşımaktadır. Tüm görüntüler Artvin'de planlanan madencilik faaliyetlerine karşı örgütlü bir mücadelenin yürütüldüğünü göstermektedir.

İkinci Anlamlandırma Düzlemi:

Kültürel Bağlam: Eko-feminist kurama göre; doğa ve kadın, edilgen, beden, madde, üretken, besleyici, şefkatli, tutkulu, koruyucu, doğurgan ve anaç simgeleriyle kurgulanan kimlikler üzerinden özdeşleşmiş, tahakküm altına alınmış, sömürülmüş ve tarihsel süreç içinde kendini gösteren toplumsal cinsiyet temelli mitler ile de eril tahakkümün nesnesi haline getirilmiştir. Kuram doğa ve kadını biyolojik ve psikolojik yönlerden özdeştirmekle birlikte, asıl tahakküm ve sömürünün kadın ve doğaya yüklenen toplumsal anlamlar sonucu ortaya çıktığını vurgulamaktadır. Kaptalist eril iktidar doğayı bir tüketim metası olarak görürken, kadın kamusal olanın dışında kendi özel alanında nesneleştirilmiştir. Hem biyolojik ve psikolojik yakınlık hemde toplumsal süreçlerin doğurduğu özdeşim, yaşanan bu ortak tahakküme karşı kadını ve doğayı biraraya getirmiştir. Kadın doğanın yanındadır. Doğa konusundaki hassasiyeti kadını verilen çevreci mücadelede öncü roller üstlenmeye itmiştir.

Yan anlam: Cerattepe mücadelesinde erkeklerde vardır, ancak toprağın, suyun, tohumun nesiller arası taşıyıcısı Karadeniz kadını, HES, madencilik, ve Yeşil Yol projesi gibi deneyimleri münasebetiyle doğayı çocukları için en büyük miras olarak görmektedir. Bu mücadele doğa tahakkümüne karşı verilen bir mücadeledir ve yaşanan doğa tahakkümü özellikle kadınların yaşam alanlarını sınırlandırdığı ve bu şekilde kadını da tahakküm altına aldığı için bu mücadelenin öncüleri kadınlardır. Ayrıca doğa üzerinde yaratılan tahakküme karşı mücadelede öncülük yapan Yeşil Artvin Derneği başkanının bir kadın olması, ve derneğin birçok faaliyetinde kadınların etkin olması, kadınların doğa hassasiyetini ve doğa kadın yakınlığını göstermektedir. Eşlik eden erkek temsilcilerin saygılı duruşu bu toplumsal mücadelenin meşruluğunu ve kadın başkalarına duydukları saygıyı ifade etmektedir. Ayrıca arkadaki erkeğin varlığı erkeklerin kadınlar üzerindeki koruyucu kimliğini sergilemektedir. Kadın fiziksel olarak güçsüz olsada tahakküme karşı başkaldırılmış ve meydan okumaktadır. Kadının yaşının ortalamanın üzerinde olduğunu beyaz saçlarıyla yaşlılığı ve böylece bilgeliği simgelediğini söyleyebiliriz. Görseldeki metin, mücadelenin meşru bir şekilde örgütlü yürütüldüğünü, halkla ilişkiler faaliyetlerinden yararlandığını göstermektedir. Ayrıca Artvin doğasının tehlike altında olduğunu ve bu şiddete karşı birliktelik gerektiğini işaret etmektedir. Kadın-ana, yaşlı kadın-bilge, ve doğa tahakkümü-kadın üzerindeki tahakküm ikilikleri açısından değerlendirdiğimizde ise kültürel uzlaşılar yoluyla işleyen mitlerin de bu görselde işlediğini söyleyebiliriz.

Metafor (Eğretileme)

Gönderi Jakobson ve Levi-Strauss tarafından vurgulanan göndergesel anlamlandırma edimi metafor yani eğretileme biçimi olarak betimlendiğinde; doğa ve kadının birbirine benzetildiği söylenebilir. Yaşanan tahakküm ve bu tahakkümün toplumsal sonuçları doğayı ve kadının özel alanını etkilediği için mücadele ortaktır. Doğa ve kadın bu bağlamda birbirlerinin yerine geçmektedir. Paradigmasal geçişler içeren doğa ve kadın eğretilemesel bir anlatıya sahiptir. Doğa, yaşam alanlarının sınırlandırılması, sömürülmesi ve tahakküm altına alınmasına cevap vermekte, mücadele koruyucu ve şefkatli kadın imgesinde tezahür etmektedir. Eko feminist kuramın varsaydığı doğa-kadın metaforu, Yeşil Artvin Derneğinin sosyal medya

üzerinden gerçekleştirdiği iletişim faaliyetlerinde kendini göstermekte ve ekolojik mücadelelerde kadın öncülüğünün bir örneği mahiyetindedir denilebilir.

Tablo 1: Yeşil Artvin Derneği 29 Mart 2017 Tarihli Facebook Gönderisi Göstergebilimsel Çözümlemesi					
C. S. Pierce			Roland Barthes		Jakobson & Levi-Strauss
Görüntüsel gösterge	Belirtisel Gösterge	Simgesel Gösterge	Birinci Anlamlandırma düzlemi Düz Anlam	İkinci Anlamlandırma düzlemi Yan Anlam	Metafor (Eğretileme)
1. Basın açıklaması yapan kadın temsilci, 2. Erkek temsilciler 3. Yeşil Artvin Derneği logosu taşıyan “Artvin’in sömürülmesin e dur de!” yazılı pankart	1. Açılan pankart ve basın açıklaması, verilen mücadele 2. Dernek başkanı Nur Neşe Karahan, kadınların bu mücadelede öncü rolü	Doğa- kadın üzerindeki eril tahakküme karşı mücadeleyi simgeleyen kadın	Yeşil Artvin Derneği temsilcileri basın açıklaması yapmaktadır.	Doğa tahakkümü ve sömürüsüne karşı mücadelede kadınlar duyarlı, aktif ve öncüdür. Kadınlar doğaya yakındır. Doğa ve kadın eril tahakkümün nesnesidir. Doğa ve kadın özdeşdir.	Doğa ve kadın eril tahakkümün nesnesidir. Doğa ve kadın koruyucu, şefkatlidir. Kadın doğa üzerindeki tahakküme başkaldırmaktadır.

4.6.2. Yeşil Artvin Derneği 19 Şubat 2017 Tarihli Facebook Gönderisi

Şekil 2 Yeşil Artvin Derneği 19 Şubat 2017 Tarihli Facebook Gönderisi

Görseli, C.S. Pierce'ın gösterge kategorilerine göre değerlendirdiğimizde, Cerattepe projesine karşı eylem yapan Yeşil Artvin Derneği kadın üyeleri, ellerinde tuttıkları “ Artvin’in düşmanına dur de!”, “Artvin halkı yenilmez” dövizleri maden projesine karşı yürütülen örgütlü mücadelenin görüntüsel göstergesidir. Metinler göz önünde bulundurulduklarında Artvin doğasının tehlike altında olduğunu ve toplumsal mücadele çağrısı yapıldığı açıktır. Mücadelenin güncel mevkesi Cerattepedir ve bir yıldır sürmektedir. Artvin halkı seslerini duyurmak için eylem yapmakta ve bu eylemlerini “Cerattepe için horon oynayarak” zenginleştirmektedir. Ön saflarda kadınların yer alması kadınların bu mücadeledeki öncülüklerinin belirtisel göstergesidir. Ayrıca kadınların ön saflardaki mücadelesi, doğa ve kadın üzerindeki tahakküm, sömürü ve şiddete karşı direnişin simgesel göstergesidir. Gönderiye gelen 220 beğeniden 140’ı kadın takipçiler tarafından gerçekleştirilmiştir. İlk örnekte olduğu gibi bu paylaşımda da kadın ilgisi daha fazladır.

Gönderi, Roland Barthes'ın gösterilenin gerçek dünyadaki objelerin zihinde oluşturduğu ve anlamlandırmanın ilk düzeyi olan "düz anlam", düz anlamın ardında yatan, ideolojik iletilerin kodlandığı "yan anlam" ve anlamlandırmanın kültürel uzlaşımlar boyutu mit ve simgesel anlam bağlamında değerlendirildiğinde ortaya çıkan çözümleme şöyledir;

Birinci Anlamlandırma Düzlemi

Düz Anlam: Gönderi Cerattepe maden projesine karşı en ön saflarda eylem yapan, direnen ve Artvin'e, doğasına sahip çıkan modern giyimli kararlı ve kaygılı kadınların görselidir. Görsel üzerindeki metinler, Artvin doğasının tehlike altında olduğunu işaret etmekte ve mücadeleye çağırmaktadır. Taşınan dövizler mücadelenin meşru ve örgütsel bir çerçevede devam ettiğini ve Yeşil Artvin Derneği tarafından gerçekleştirildiğini göstermektedir. Görselde sadece bir erkek görünmektedir ve erkeklerin de bu mücadelede yer aldığı belirtilmektedir.

İkinci Anlamlandırma Düzlemi

Kültürel Bağlam: Eko-feminist yaklaşıma göre kadın, bedensel edilgenlik, annelik, besleyicilik, şefkat, sevgi, tutku ve koruyuculuk gibi sıfatlarıyla doğaya özdeş tutulmuştur. Ayrıca toplumsal normlar bağlamında özel alana, yani sadece ev ve aile hayatına itilen kadınlar, doğayı gözlemlemiş, ilham almış ve taklit etmiştir. Bu deneyimleri kadınları doğaya yakınlaştırmıştır. Bu yakınlık kadınların doğaya karşı daha duyarlı olmasının ve mücadele vermesinin sebebidir. Ayrıca, kadının doğaya, çocuklarına ve ailesine karşı şefkati onu her türlü tahakküme karşı durmaya ve mücadele etmeye itmektir.

Yan Anlam: Görsel de kadınlar ön safta mücadelenin öncüsü görünümündedir, ve sayısal olarak erkeklerden fazladır. Bu açıdan kadınların bu mücadelede daha duyarlı ve doğaya daha yakın oldukları söylenebilir. Ayrıca kadınların modern görünüşleri, bu mücadelenin sadece kırsal bölgede yaşam alanları için kaygı duyan kadınları değil, kadınlık içgüdüleri ve doğa duyarlılığı taşıyan tüm kadınları ilgilendirdiğini göstermektedir. Dövizler üzerindeki metinler kadınların direnişlerinde kararlı olduklarını ve bu şiddetin sebebinin kapitalist eril tahakküm olduğunu bildiklerini

göstermektedir. Kadın ve doğanın eril tahakküm altında özdeştiği ortak sıfatlar ise anlamlandırmanın mit boyutunda sürmektedir. En sade haliyle doğa ana miti, anlamlandırma sürecinin temelinde işlemektedir. Ayrıca kadının bu mücadeledeki öncülüğü doğa-kadın ortak tahakkümüne karşı mücadelenin simgesidir.

Metafor (Eğretileme)

Son olarak gönderi Jakobson ve Levi-Strauss tarafından vurgulanan göndergesel anlamlandırma edimi metafor yani eğretileme biçimi olarak betimlendiğinde ortaya çıkan anlam şöyle özetlenebilir. Doğa ile kadın üzerindeki tahakküm eril tahakkümdür. Bu tahakküme karşı kadınlar koruyuculuk güdüsüyle özel alanlarından çıkmış kamusal alanda mücadele vermektedir. Kadın doğayı savunurken aynı zamanda kendi alanını ve kendi özgürlüğünü savunmaktadır. Yani kadın doğayı temsil etmekte ve doğa çağrışımı yapmaktadır.

Tablo-2: Yeşil Artvin Derneği 19 Şubat 2017 Tarihli Facebook Gönderisi Göstergebilimsel Çözümlemesi					
C. S. Pierce			Roland Barthes		Jakobson & Levi-Strauss
Görüntüsel gösterge	Belirtisel Gösterge	Simgesel Gösterge	Birinci Anlamlandırma düzlemi Düz Anlam	İkinci Anlamlandırma düzlemi Yan Anlam	Metafor (Eğretileme)
<p>1. Madene karşı eylem yapan kadınlar ve erkekler</p> <p>2. “Doğanın talanına, madenci yalanına, Artvin’in düşmanına dur de!”, “Cerattepe geçilmez Artvin halkı yenilmez” yazılı, Yeşil Artvin Deneği logosu taşıyan dövizler</p> <p>3. Gönderi metni</p>	<p>1. Kadınlar ön saflarda olması ve onların mücadeledeki rolü</p> <p>2. “Doğanın talanına, madenci yalanına, Artvin’in düşmanına dur de!”, “Cerattepe geçilmez Artvin halkı yenilmez” yazılı, Yeşil Artvin Deneği logosu taşıyan dövizler ve mücadelenin örgütlülüğü</p>	<p>Doğa- kadın üzerindeki eril tahakküme karşı mücadeleyi simgeleyen kadın</p>	<p>Yeşil Artvin Derneği temsilcileri ve halk Cerattepe madenine karşı eylem yapmaktadır. Direnişin birinci yılı münasebetiyle gençler horon oynamakta ve direnişi kutlamaktadır.</p>	<p>Doğa tahakkümü ve sömürüsüne karşı mücadelede kadınlar daha duyarlı, aktif ve öncüdür. Kadınlar doğaya daha yakındır.</p>	<p>Doğa-kadın metaforu</p>

4.6.3. Yeşil Artvin Derneği 16 Ocak 2016 Tarihli Facebook Gönderisi

Şekil 3 Yeşil Artvin Derneği 16 Ocak 2016 Tarihli Facebook Gönderisi

Görseli, C.S. Pierce'ın gösterge kategorilerine göre değerlendirdiğimizde, görüntüsel göstergeler İstanbul'da iptal edilen Artvin varsa bende varım konseriyle ilgili açıklama yapan modern giyimli ve kararlı kadınların videosunu içermektedir. Gönderi üzerindeki metin Artvin'in yılmayacağını göstermektedir. Görseldeki kadınlar, bu mücadelede kadınların öncü rolünü işaret eden belirtisel göstergedir. Metinde Artvin yılmayacak sloganındaki Artvin, bölge halkının belirtisel göstergesidir. Bu görselde de yine en zor şartlarda yılmadan kararlılıkla mücadele eden kadınlar, doğa ve kadın üzerindeki tahakküme karşı mücadeleyi işaret eden simgesel göstergedir. Gönderiye gelen 32 beğeniden 20'si kadın takipçiler tarafından gerçekleştirilmiştir. Beğeni çoğunluğunu oluşturması açısından bu oran kadınların mücadeleye yakınlığını göstermektedir.

Gönderi, Roland Barthes'ın gösterilenin gerçek dünyadaki objelerin zihinde oluşturduğu ve anlamlandırmanın ilk düzeyi olan "düz anlam", düz anlamın ardında yatan, ideolojik iletilerin kodlandığı "yan anlam" ve anlamlandırmanın kültürel uzlaşımlar boyutu mit ve simgesel anlam bağlamında değerlendirildiğinde ortaya çıkan çözümleme şöyledir;

Birinci Anlamlandırma Düzlemi

Düz Anlam: Gönderi, Cerattepe mücadelesi kapsamında yapılacak olan konserin iptaliyle ilgili basın açıklaması yapan kadınların görüntüleridir. Görselde modern giyimli, güler yüzlü, kararlı ve tutkulu üç kadın mevcuttur. Mekan İstanbul'da bir sokaktır. Gönderi üzerindeki metinler konserin iptali ile ilgili bir açıklama yapıldığını ve her şeye rağmen Artvin'in yılmayacağını söylemektedir. Gönderi tarihi ve kadınların giyimi bağlamında mevsimin kış ve havanın soğuk olduğu açıktır.

İkinci Anlamlandırma Düzlemi

Kültürel bağlam: Doğa gibi üretken ve doğurgan olan kadın, kendi bedenini ve doğayı tahakküm altına almaya çalışanın aynı düşünce biçimi olduğunun farkındadır ve bu yüzden dünyanın her yerinde ekoloji mücadelesinde en önde yer almaktadır. Türkiye'de de doğa mücadelesi kadınların hassasiyetidir. Gerze'de beş yıl süren termik santral mücadelesi boyunca çocuklarını evde bırakıp, nöbet çadırında sabahlamaya giden kadınlar da; Yırca'daki zeytinliklerini korumaya çalışırken "Ben o zeytinlere, yirmi senedir çocuğumdan iyi baktım" diyen kadınlar da aslında ağaçların kesilmemesi için ağaçlara sarılan Hintli kadınların yani Chipko hareketi kadınlarının ruhunun bugün devam ettiğini göstermektedir²⁶².

Yan Anlam: Doğa mücadelesi veren kadınlar her türlü zorlukları göğüslemekte ve yılmadan tutkuyla direnmektedirler. Bu mücadele Artvin dışında da devam etmektedir. Toplumun bütün kesimlerinden kadınlar bu mücadeleye yakın hissetmekte ve roller üstlenmektedirler. Doğa sömürüsüne karşı kararlılıkla direnen

²⁶² <http://ekoiiq.com/kadinin-dogasi-doganin-kadinlari-2/>

kadınlar meşru mücadelelerini bilgilendirme, bilinçlendirme ve sesini duyurma mahiyetinde halkla ilişkiler faaliyetleri çerçevesinde sürdürmektedir. Kadınların içgüdüsel mücadele ruhu üzerindeki tarihsel ve kültürel uzlaşım, dişillik ve doğa özdeşimi mitini sürdürmekte, kadınlar, doğa ve kadın üzerindeki tahakküm, sömürü ve şiddet mücadelesini simgelemektedir.

Metafor (Eğretileme)

Son olarak gönderi Jakobson ve Levi-Strauss tarafından vurgulanan göndergesel anlamlandırma edimi metafor yani eğretileme biçimi olarak betimlendiğinde ortaya çıkan anlam şöyle özetlenebilir. Doğa, insanoğlunu yaşatmak için nasıl yılmadan tutkulu bir şekilde kendini yeniliyorsa, kadında en zor şartlarda mücadelesini sürdürmektedir. Kadın doğa gibi tutkulu, kararlı ve mücadelecidir. Kadın doğaya benzemektedir.

Tablo-3: Yeşil Artvin Derneği 16 Ocak 2017 Tarihli Facebook Gönderisi Göstergibilimsel Çözümlemesi					
C. S. Pierce			Roland Barthes		Jakobson & Levi-Strauss
Görüntüsel gösterge	Belirtisel Gösterge	Simgesel Gösterge	Birinci Anlamlandırma düzlemi Düz Anlam	İkinci Anlamlandırma düzlemi Yan Anlam	Metafor (Eğretileme)
1.Basın açıklaması yapan modern giyimli kadınlar 2.Gönderi metni	1.Kadınların basın açıklaması yapması ve mücadeledeki rolü 2.“Artvin yılmayacak” metni ve Artvin halkının kararlılığı	Doğa- kadın üzerindeki ortak tahakküme karşı mücadeleyi simgeleyen kadın	Yeşil Artvin Derneği temsilcilerinin İstanbul da iptal edilen bir faaliyetlerine yönelik basın açıklaması	Doğa tahakkümü ve sömürüsüne karşı mücadelede kadınlar daha duyarlı, aktif ve öncüdür. Kadınlar doğaya daha yakındır. Doğa ve kadın, eril tahakkümün nesnesidir. Doğa ve kadın özdeşir. Mücadele hem kırsal da hem de şehirlerde sürmektedir.	Kadın doğa gibi tutkulu, kararlı, Mücadelecidir. Doğa-kadın metaforu

4.6.4. Yeşil Artvin Derneği 5 Aralık 2016 Tarihli Facebook Gönderisi

Şekil 4 Yeşil Artvin Derneği 19 Şubat 2017 Tarihli Facebook Gönderisi

Görseli, C.S. Pierce'ın gösterge kategorilerine göre değerlendirdiğimizde, görüntüsel göstergeler kadın yönetmen Nurşen Bakır ve bir erkek birde bayan katılımcıdan oluşmaktadır. Gönderi metninden Nurşen Bakır tarafından bir Cerattepe belgeseli hazırlandığı ve Yeşil Artvin Derneği olarak bu emeğe teşekkür edildiği anlaşılmaktadır. Kadının gururlu ve mutlu duruşu belgeselin başarılı olduğunun belirtisel göstergesidir. Ayrıca Nurşen Bakır göstergesi, doğa üzerindeki tahakküme ve tahribata karşı deneysel ve belgesel destekler oluşturmaya çalışan ve haksızlığa karşı mücadele eden kadınların varlığının, bu mücadelede kadınların öncü rolünün ve doğa-kadın tahakkümüne karşı mücadelenin simgesel göstergesidir. Gönderiye gelen 95 beğeniden 61'i kadın takipçiler tarafından gerçekleştirilmiştir. Takipçi sayıları değerlendirildiğinde erkek oranı daha yüksektir. Buna rağmen

paylaşımaya gelen beğeniler çoğu kadınlara aittir. Bu durum kadınların sayfayı daha büyük bir ilgiyle takip ettiğini göstermektedir.

Gönderi, Roland Barthes'ın gösterilenin gerçek dünyadaki objelerin zihinde oluşturduğu ve anlamlandırmanın ilk düzeyi olan "düz anlam", düz anlamın ardında yatan, ideolojik iletilerin kodlandığı "yan anlam" ve anlamlandırmanın kültürel uzlaşımlar boyutu mit ve simgesel anlam bağlamında değerlendirildiğinde ortaya çıkan çözümleme şöyledir;

Birinci Anlamlandırma Düzlemi

Düz Anlam: Gönderi, Cerattepe projesine karşı mücadeleye destek veren yönetmen Nurşen bakırın Cerattepe mücadelesini konu eden bir belgesel çektiğini ifade eden görseldir Derneği bu çalışmadan çok memnundur ve “emeğinize sağlık Nurşen Bakır” sözleriyle bunu ifade etmektedir. Diğer iki katılımcıdan biri önüne bakan erkek diğeri ise açıklamayı özenle takip eden kadındır. Nurşen Bakır üzerindeki mont doğa sporlarında tercih edilen spor bir kıyafettir ve rengi yeşildir.

İkinci Anlamlandırma Düzlemi

Kültürel bağlam: Günlük deneyimlerini doğayla geçiren kadın kadar modern statü sahibi kadınlarda doğa üzerindeki tahakküm ve haksızlığa karşıdır. Her türlü sosyo-ekonomik şartlarda kadın doğrudan yanadır ve mücadelecidir. Çevre sorunlarına karşı direnen kadın modern yollarla hedef kitlelere ulaşmaya çalışmakta ve çevre duyarlılığını öğretmeye, insanları bilgilendirmeye ve bilinçlendirmeye çalışmaktadır.

Yan Anlam: Görsel üzerindeki metin yapılan bu çalışmanın saygın bir emek olduğunu ima etmektedir. Nurşen Bakırın kıyafetleri onun doğaya ve doğa aktivitelerine yakın olduğunu işaret etmektedir. Ayrıca görseldeki diğer iki katılımcıyı değerlendirdiğimizde katılımcı kadın konunun ciddiyetini yaşamakta ve ilgisini bu yönde yoğunlaştırmaktadır. Erkek katılımcının ilgisi ise daha düşüktür. Bu durum kadının doğa meselelerine duyarlılığının bir göstergesidir. Ayrıca kadın toplumsal statü kazanmakta, doğayla ilgili bilimsel ve belgesel çalışmalar üretebilmektedir. Yine kadının doğayla özdeşliği duyarlılık miti bu görselde de

devam etmekte, kadın doğa ve kadın üzerindeki tahakküme karşı mücadelenin simgesi olarak anlamlandırılmaktadır.

Metafor (Eğretileme)

Analize tabi tutulan gönderi Jakobson ve Levi-Strauss tarafından vurgulanan göndergesel anlamlandırma edimi metafor yani eğretileme biçimi olarak betimlendiğinde ortaya çıkan anlam söyle özetlenebilir. Kadınlar doğa üzerindeki tahakküme karşı daha duyarlı ve daha mücadelecidir. Kapitalist sömürünün nesnesi haline gelen doğayı, eril iktidarın ikincilleştirdiği kadın anlamakta ve korumaya çalışmaktadır. Üzerlerindeki bu benzeşik tahakküm ve sömürü açısından doğa ve kadın arasında metafor ilişkisi kurulabilir.

Tablo-4: Yeşil Artvin Derneği 5Aralık 2016 Tarihli Facebook Gönderisi Göstergebilimsel Çözümlemesi					
C. S. Pierce			Roland Barthes		Jakobson & Levi-Strauss
Görüntüsel gösterge	Belirtisel Gösterge	Simgesel Gösterge	Birinci Anlamlandırma düzlemi Düz Anlam	İkinci Anlamlandırma düzlemi Yan Anlam	Metafor (Eğretileme)
1.cerattepe Belgeseli çeken Nurşen Bakır ve bir erkek bir kadın katılımcı 2.“Emeğinize sağlık Nurşen Bakır” teşekkür metni 2.Gönderi metni (Cerattepe belgeseli-Yeşil Artvin Derneği	1.Kadının gururlu ve mutlu duruşu - belgeselin sonuçlanması ve başarısı	Doğa- kadın üzerindeki ortak tahakküme karşı mücadeleyi simgeleyen kadın	Nurşen Bakır isimli kadın yönetmen Cerattepe Belgeseli çekmiştir. Yeşil Artvin Derneği bu emeğe teşekkür ediyor.	Doğa ve kadın, eril iktidar tahakkümün nesnesidir. Doğa ve kadın özdeşdir. Mücadele hem kırsal da hem de şehirlerde sürmektedir. Farklı meslek grubundan kadınlar ellerinden geleni yapmaktadır.	Kadın doğa gibi tutkulu, kararlı ve mücadeleciler ve öğreticidir Doğa-kadın metaforu

4.6.5. Yeşil Artvin Derneği 6 Kasım 2016 Tarihli Facebook Gönderisi

Şekil 5 Yeşil Artvin Derneği 6 Kasım 2016 Tarihli Facebook Gönderisi

Gönderi, Yeşil Artvin Dernek üyelerinin ve halkın katılımıyla gerçekleşen bir konferans sürecinde çekilmiş fotoğraflardan oluşmaktadır. Görseli, C.S. Pierce'ın gösterge kategorilerine göre değerlendirdiğimizde, ön saflarda madene hayır yazılı yeşil tişörtler giyen ve madene hayır sloganlı bir atkı açan kadınlar ve diğer sivil katılımcılar, yapılan faaliyetin çevreci gündemle gerçekleşen bir organizasyon olduğunu ve madene karşı yapılabileceklerin görüşüldüğünü gösteren görüntüsel göstergelerdir. Kadınların ön kısımda durmaları ekolojik mücadeleyi temsil eden tişörtler giymiş olmaları, kadınların bu mücadelede öncü olduklarını ve motivasyonlarının daha yüksek olduğunu gösteren belirtisel göstergelerdir. Diğer fotoğraflara baktığımızda gerçekleştirilen faaliyetten kesitler de ekolojik duyarlılık adına halkla ilişkiler faaliyetlerine başvurulduğunu gösteren belirtisel göstergelerdir. Kadınların ön saflarda, mücadeleyi temsil eden tişörtlerle durması doğa-kadın ortak tahakkümüne karşı mücadeleyi temsil eden simgesel göstergedir. Ayrıca tişörtler için

seçilen yeşil renk de ekolojik mücadeleyi temsil eden simgesel bir göstergedir. Gönderiye gelen 78 beğeniden 42'si kadın takipçiler tarafından gerçekleştirilmiştir. Kadınların bu paylaşımlara ilgisi daha fazladır.

Gönderi, Roland Barthes'ın gösterilenin gerçek dünyadaki objelerin zihinde oluşturduğu ve anlamlandırmanın ilk düzeyi olan "düz anlam", düz anlamın ardında yatan, ideolojik iletilerin kodlandığı "yan anlam" ve anlamlandırmanın kültürel uzlaşımlar boyutu mit ve simgesel anlam bağlamında değerlendirildiğinde ortaya çıkan çözümleme şöyledir;

Birinci Anlamlandırma Düzlemi

Düz Anlam: Gönderi, Cerattepe projesine karşı mücadeleye destek veren Yeşil Artvin Derneği üyelerinin katılımıyla gerçekleşen bir konferansı yansıtan fotoğraflardan oluşmaktadır. Yazılı metinler yapılan etkinliğin madene karşı mücadeleye ilgili olduğunu göstermektedir. Kadınlar sayısal olarak erkek katılımcılar kadar olmasalar da, yine ön saflardadırlar. Gündemlerini temsil eden sloganlı tişörtler kadınlar tarafından tercih edilmiştir. Tişörtler yeşildir. Kadınlar modern görünümlüdür.

İkinci Anlamlandırma Düzlemi

Kültürel Bağlam: Kadim mitlere göre kadınlar doğal döngünün, besin zincirinin, güvenli beslenmenin ve doğurganlık gücünün özdeşimidir. Potansiyel tehlikeleri anaç güçlerle önceden kestiren ve yine anaç güçlerle kendini siper eden kadınlardır. Bu mücadele güçlerine rağmen kadın eril tahakküm karşısında güçsüz ve aciz görülür. Erkeğin önünde diz çöken, hizmet eden ve saygı gösteren kadındır. Bu fotoğrafta da kadın mücadele ruhuyla ön safta olmasına rağmen erkeklerin ayakta onların ise diz çöküyor olması etoplumsal cinsiyet rollerinin kendini yeniden ürettiği aşıkardır. Kültürel bağlam açısından başka bir değerlendirmede, kadınlara öncelik verilmesinin bir nezaket şekli olduğu gerçeğidir. Eril sömürü herne boyutta olursa olsun kendini meşru gösteren sıfatlarında üretmektedir.

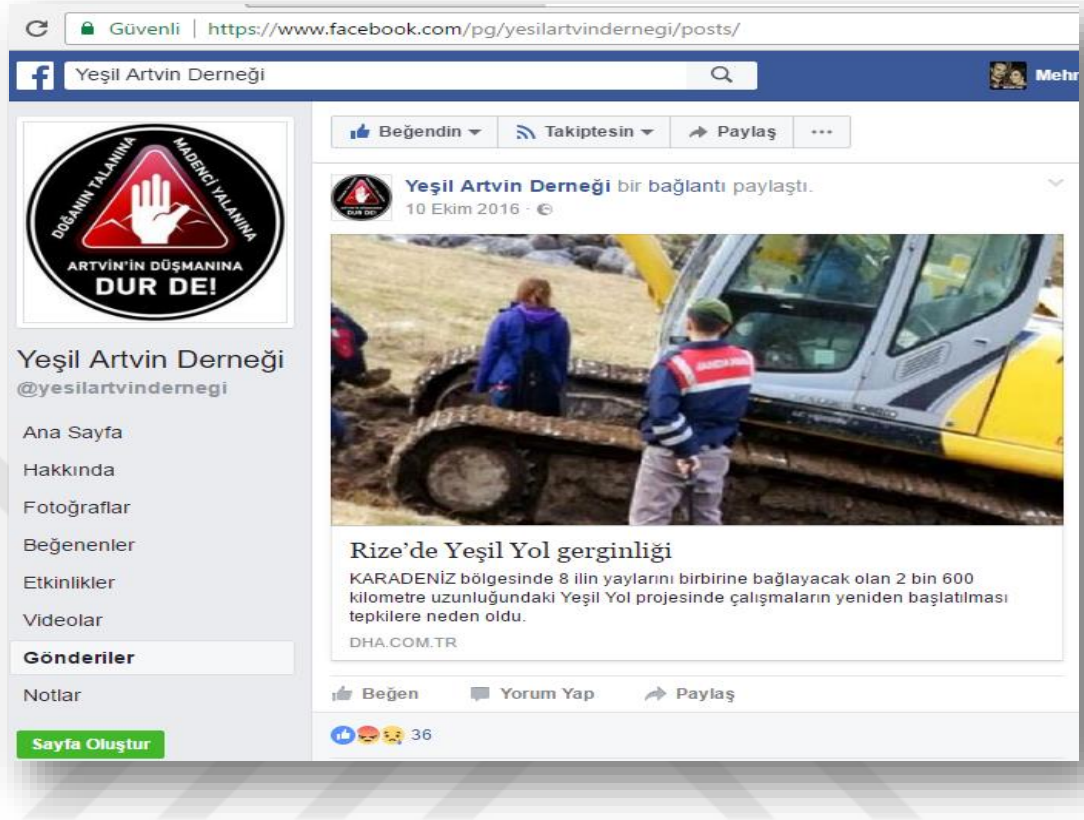
Yan Anlam: Kadınların ön safta, ekolojik mücadeleyi temsil eden yeşil renkli tişörtler giyerek durması onların doğa meselelerine daha duyarlı olduğunu yapılan faaliyetleri daha ciddiye aldığını göstermektedir. Madene hayır metni, doğa üzerindeki sömürüye karşı gösterilen her türlü mücadeleyi temsil etmektedir. Mesele planlanan projeler değil doğanın kendisidir. Kadınlar ön saflarda yer alırken erkekler arka planda kalmaktadır. Fotoğraf doğa mücadelesi veren bir derneğin etkinliklerini yansıtan kareler içermektedir. Bu çalışmalar katılan kişiler mücadeleyi ciddiye almakta ve mücadele ruhunu yansıtmaktadır.

Metafor (Eğretileme)

Gönderi Jakobson ve Levi-Strauss tarafından vurgulanan göndergesel anlamlandırma edimi metafor yani eğretileme biçimi olarak betimlendiğinde, doğa üzerindeki tahakküm ile kadın üzerindeki tahakküm özdeştir. Kadınlar ekolojik devrimcidir ve bu mücadelenin rengi doğanın rengi gibi yeşildir. Toplumsal cinsiyet normları kadınlara fırsat eşitliği vermesede kadınlar doğa için sosyal hayatın her kademesine dahil olmaktadır. Erkekler kamusal alanda sayısal üstünlüğe sahiptir. Tabiki doğa üzerindeki tahakküm sadece kadınların sorunu değildir. Mücadelenin büyük bir parçasında erkekler de vardır. Fakat kadınlar özellikle toplumsal cinsiyet normlarının belirlediği özel alanları, doğayı korumak için daha duyarlı, öncü ve aktiftirler.

Tablo-5: Yeşil Artvin Derneği 06 Kasım 2016 Tarihli Facebook Gönderisi Göstergebilimsel Çözümlemesi					
C. S. Pierce			Roland Barthes		Jakobson & Levi-Strauss
Görüntüsel gösterge	Belirtisel Gösterge	Simgesel Gösterge	Birinci Anlamlandırma düzlemi Düz Anlam	İkinci Anlamlandırma düzlemi Yan Anlam	Metafor (Eğretileme)
<p>1.Yeşil tişört giyinmiş Yeşil Artvin Deneği kadın üyeleri</p> <p>2.diğer kadın ve erkek katılımcılar</p> <p>3.Madene hayır yazılı atkı</p> <p>4.Konferans görüntüleri</p>	<p>1.Kadınlar ön saflarda olması, yeşil tişörtleri ve onların mücadeledeki rolü</p> <p>2.“Madene Hayır yazılı, Yeşil Artvin Derneği lologu atkı ve örgütlü mücadele, Halkla ilişkiler faaliyetleri</p> <p>3.Erkeklerin sayısal çoğunluğu</p>	<p>Doğa- kadın üzerindeki ortak tahakküme karşı mücadeleyi simgeleyen kadınlar</p>	<p>Yeşil Artvin Derneği temsilcileri ve halk ekolojik mücadeleler ile ilgili faaliyetler yapmaktadır.</p>	<p>Doğa tahakkümü ve sömürüsüne karşı kadınlar daha duyarlı, aktif ve öncüdür. Kadınlar doğaya daha yakındır. Doğa ve kadın, eril tahakkümün nesnesidir. Doğa ve kadın özdeştir.</p>	<p>Maden faaliyetleri yaşam alanlarını kısıtlamaktadır. Bu durum en çok bölge kadını etkilemektedir. Yani doğa üzerine kurulan tahakküm kadında tahakküm altına almaktadır.</p> <p>Doğa-kadın metaforu</p>

4.6.6. Yeşil Artvin Derneği 10 Ekim 2016 Tarihli Facebook Gönderisi

Şekil 6 Yeşil Artvin Derneği 10 Ekim 2016 Tarihli Facebook Gönderisi

Görseli, C.S. Pierce'ın gösterge kategorilerine göre değerlendirdiğimizde, yeşil yol projesiyle ilgili çalışmalar yapan iş makinesinin önü çevreci genç bir kadın tarafından kesilmiştir. Kadın iş makinesinin paletlerinin önünde kepçesinin altında yani tehlikeli bir noktada durmaktadır. Diğer yandan güvenlik güçleri jandarmalar kenardan seyretmektedir. İş makinesinin kullanan erkektir. Gönderideki metin bu eylemin yeniden başlatılan yeşil yol çalışmalarına karşı bir tepki olduğunu göstermektedir. Tüm bunlar gönderinin görüntüsel göstergelerini oluşturmaktadır. Eylemcinin bir kadın olması ve canı pahasına iş makinesine direnmesi kadınların çevreci faaliyetlerdeki duyarlılığını gösteren belirtisel göstergedir. Ayrıca güvenlik güçlerinin varlığı bölgede gerginlik yaşandığını işaret eden belirtisel göstergedir. İş makinesi, doğa üzerinde bir tahribatın yaşandığını belirtmektedir. Diğer yandan kadın, doğa tahakkümüne karşı direnişin simgesel göstergesini oluştururken, güvenlik güçleri ve iş makinesi eril tahakkümüm simgesel göstergeleridir. Gönderiye

gelen 36 beğeniden 22'si kadın takipçiler tarafından gerçekleştirilmiştir. Diğer paylaşımlarda olduğu gibi erkek takipçilerin bu paylaşımlara ilgisi daha düşüktür.

Gönderi, Roland Barthes'ın gösterilenin gerçek dünyadaki objelerin zihinde oluşturduğu ve anlamlandırmanın ilk düzeyi olan "düz anlam", düz anlamın ardında yatan, ideolojik iletilerin kodlandığı "yan anlam" ve anlamlandırmanın kültürel uzlaşımlar boyutu mit ve simgesel anlam bağlamında değerlendirildiğinde ortaya çıkan çözümleme şöyledir;

Birinci Anlamlandırma Düzlemi

Düz Anlam: Gönderi, Yeşil Yol projesine karşı direnen kadın aktivistin iş makinelerini çalıştığı anları gösteren bir görseldir. Kadın iş makinesinin paletlerinin hemen önüne kadar girmiştir, ya da iş makinesi kadına yaklaşmıştır. Can güvenliği açısından tehlikeli bir durum göze çarpmaktadır. Kadın modern giyimli genç görünmektedir. Hemen yanı başında iki güvenlik görevlisi jandarma beklemektedir. Gönderideki metinler yeşil yol projesinin başlamasıyla bölgede gerginlik yaşandığını ve bu direnişin gerçekleştiğini göstermektedir.

İkinci Anlamlandırma Düzlemi

Kültürel Bağlam: İnsanoğlu, modern bilim geliştikçe, yani düşündükçe var olduğu ve varoldukça kendini diğer varlıklardan ve doğadan üstün saydığı kültürel yanılğı bağlamında, ürettiği makineleri kullanarak, doğayla uyumlu sürdürdüğü yaşantıdan sıyrılıp, doğayı hızlı bir şekilde sömürmeye ve yok etmeye başlamıştır. Gökşen Şahin bu durumu şu sözleriyle ifade etmektedir²⁶³

“Doğa” tatilde gidip görülecek bir yer, hayvanlar etrafı tellerle çevrili yerlerde yaşaması için var olan canlılar oluverdi. Toprağın üzerine beton dökmek de, kışın domates yemek de hayatın “normalleri” haline dönüşüverdi. Oysa toprak doymak demektir; rüzgar soluduğumuz hava, hayvanlar hayatta kalma güdümüzdü; bunu unuttu verdik. Kendimizi yıldızlara gitmeye öyle odakladık ki, yıldızların

²⁶³ <http://ekoiki.com/kadinin-dogasi-doganin-kadinlari-2/>

üzerinde durduğumuz gezegenden bakınca ne kadar güzel göründüklerini düşünmeyi bıraktık. Öyle mühendislik harikaları yaptık ki, yıkımımız en büyük övünç kaynağımız oldu. Doğayı yıkarken kurduğumuz cümleler, aslında bir kadın bedenine verilen zarardan haz duymak gibi sapıkçaydı ama bunu ifade etmekten çekinmedik. Ne de olsa yaptığımız mühendislik harikaları bunu gerektirirdi.

Gün geçtikçe doğal yaşam alanları yok edilmekte, doğal güzellikler betonlaşmaktadır. Karadeniz bölgesi özelinde değerlendirdiğimizde, doğal kaynaklar ve güzellikler açısından önemli bir potansiyele sahip bölge içinde durum aynıdır. Turizm adına birçok yeşil alan yok olmuştur. Yeşil yol projesiyle ilgili de bu kaygılar hissedilmektedir. Bölge kadınlarının büyük bir çoğunluğunun ekonomik faaliyetleri tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Tarım alanlarında, yaylalarda, hayvan bakımında büyük sorumluluklar kadınlara düşmektedir. Yani bölgeye yönelik yaşam alanlarının kısıtlanması kadın faaliyetlerini ve yaşam alanlarını da kısıtlamaktadır.

Yan Anlam: Yeşil Yol projesine karşı direnen kadın aktivist, kadınların canı pahasına her koşulda doğayı savunduğunu, bu durumun kadınların doğaya olan yakınlığından kaynaklandığını ve doğanın asıl savunucularının kadınlar olduğunu göstermektedir. Doğayı temsil eden kadın, kapitalizm, iktidar ve eril tahakkümü simgeleyen makine ve güvenlik güçlerine karşı mücadele etmektedir. Çocuğunu koruyan bir kadın gibi, kadınlar çocuklarının geleceği için doğayı canı pahasına korumaktadır. Kültürel alanda gelişen mitlere göre iş makineleri ve kapitalizm özdeştir, kapitalizmin metanomisi olarak da değerlendirilebilir. Ayrıca güvenlik güçleri de devletin ve iktidarın temsilidir. Kadın ve doğa üzerindeki tahakküme karşı mücadeleyi simgelerken, iş makineleri ve güvenlik güçleri iktidarı, gücü ve eril tahakkümü simgelemektedir.

Metafor (eğretileme)

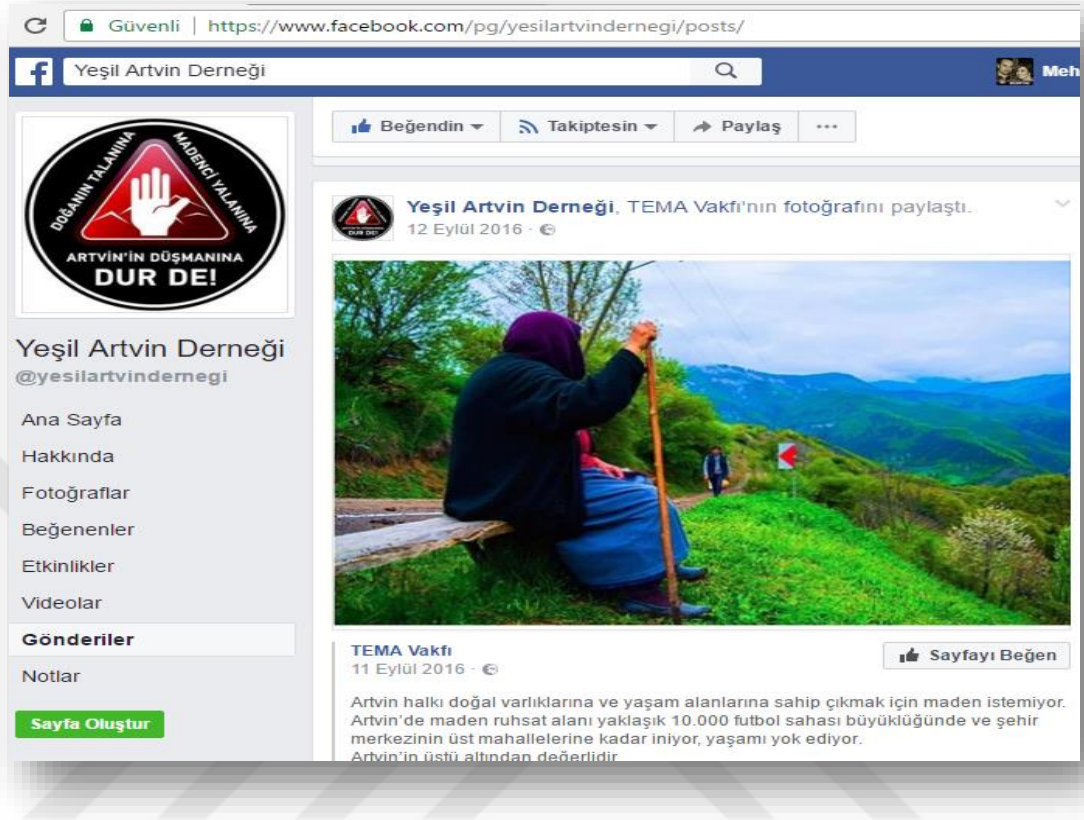
Gönderi Jakobson ve Levi-Strauss tarafından vurgulanan göndergesel anlamlandırma edimi metafor yani eğretileme biçimi olarak betimlendiğinde, doğa

fedakar, kadın şefkatlidir. Yeşili metalaştıran, kadını maddeleştiren tahakküm ortaktır. Sömürüde, şiddette her ikisine yöneliktir. Kadın bedenini, yani doğayı canı pahasına savunmaktadır. Makine, kapitalist tahakküme; jandarma, eril iktidara; her ikisi ise güce metafor göndermesi yapmaktadır. Karşılarında kadın, yani doğa vardır.

Tablo-6: Yeşil Artvin Derneği 10 Ekim 2016 Tarihli Facebook Gönderisi Göstergebilimsel Çözümlemesi

C. S. Pierce			Roland Barthes		Jakobson & Levi-Strauss
Görüntüsel gösterge	Belirtisel Gösterge	Simgesel Gösterge	Birinci Anlamlandırma düzlemi Düz Anlam	İkinci Anlamlandırma düzlemi Yan Anlam	Metafor (Eğretileme)
1.İş makinesi önünde duran, Yeşil yol projesine karşı direnen kadın 2.İş makinesi 3. Jandarma 4.gönderi metni (Rize’de Yeşil yol gerginliği)	1.Kadının ön saflarda olması ve mücadeledeki rolü 2.Jandarma ve bölgedeki direniş 3.İş makinesi ve projenin başlaması	Doğa üzerindeki tahakküme karşı mücadeleyi simgeleyen kadın 2.Eril iktidarı ve gücü simgeleyen jandarma 3.Kapitalist tahakküm ve sömürüyü simgeleyen iş makinesi	Yeşil yol projesine tepkiler ve direnişler başlamıştır. Kadın iş makinasını engellemeye çalışmaktadır. Güvenlik güçleri bölgede güvenlik önlemi almıştır.	Doğa’nın tahakkümüne ve sömürüsüne karşı mücadelede kadınlar daha duyarlı, aktif ve öncüdür. Kadınlar doğaya daha yakındır. Doğa ve kadın özdeşdir. Kadın canı pahasına doğayı savunacaktır.	Doğa kadın bedeni özdeşdir ve aynı tahakkümün nesnesidir ve Doğa-kadın metaforu bu bağlamda ortaya çıkmaktadır. Erkek ve makine- eril tahakküm, güç ve iktidarın metaforudur.

4.6.7. Yeşil Artvin Derneği 12 Eylül 2016 Tarihli Facebook Gönderisi

Şekil 7 Yeşil Artvin Derneği 12 Eylül 2016 Tarihli Facebook Gönderisi

Görseli, C.S. Pierce'in gösterge kategorilerine göre değerlendirdiğimizde, uzak dağların iz düşümünde yeşil bir doğa, çiçek açmış ağaçlar, eski bir köy yolu, yol boyunca yaklaşan bir adam ve yol kenarında oturmuş, dinlenen yada yolu bekleyen yaşlı kadın görüntüsel göstergelerdir. Kadın kıyafetleri geleneksel Karadeniz kıyafetlerindedir. Başında mor bir baş örtüsü, sırtında yeşil bir hırka, mavi etek, pembe bluz, ayaklarında kara lastik ve elinde değneği ile yüzünü yola, dağlara ve yoldan gelen adama doğru çevirmiş yaşlı kadın doğayla iç içe bir görüntü vermiştir. Yol kenarındaki bekleyiş kaygılı bir sürecin belirtisel göstergesidir. Kadının kıyafetleri mevsimin bahar olduğunun ve kadının kırsal bölgede yaşayan yaşlı bir kadın olduğunun belirtisel göstergeleridir. Kadının elindeki değnek bölgenin ıssız bir bölge olduğunun, kadının desteğe muhtaç yaşlı bir kadın olduğunun ya da kadının kaygılı bir bekleyişle bir mücadele içinde olduğunun belirtisel göstergesidir. Görsel simgesel göstergeler anlamında da oldukça zengindir. Kadın üzerindeki

renklerle birlikte deniz, gökyüzü, toprak, ağaç ve çiçek bütünlüğünde doğayı simgelemektedir. Nitekim üzerindeki renklerle doğada simgelenen renkler aynıdır. Kadının bekleyişi tutulan bir nöbet simgelemektedir. Bu nöbet gönderideki metinle açığa çıkmıştır. Artvin'i ve doğayı simgeleyen kadın, yaşam alanlarının madencilik faaliyetleriyle yok edilmesini istememektedir. Yol boyunca yaklaşan adam eril alanın yani evin gerçek işini yapan, pazara inen ve haber getiren eril gücün simgesidir. Ayrıca kadın ve kadının elindeki değnek doğa tahakkümüne karşı dur deyişin simgesel göstergeleridir. Gönderiye gelen 141 beğeniden 72'si kadın takipçiler tarafından gerçekleştirilmiştir. Kadınların mücadeleye ilgisi beğenilerde de kendini göstermiştir.

Gönderi, Roland Barthes'ın gösterilenin gerçek dünyadaki objelerin zihinde oluşturduğu ve anlamlandırmanın ilk düzeyi olan "düz anlam", düz anlamın ardında yatan, ideolojik iletilerin kodlandığı "yan anlam" ve anlamlandırmanın kültürel uzlaşımlar boyutu mit ve simgesel anlam bağlamında değerlendirildiğinde ortaya çıkan çözümleme şöyledir;

Birinci Anlamlandırma Düzlemi

Düz Anlam: Gönderi, renkli geleneksel kıyafetler giymiş, elinde değneği, yol kenarında doğayla iç içe oturmuş bekleyen köylü bir kadının görselidir. Mekan kırsal bir köy alanı, mevsim bahardır. Köye gelen yolda bir erkek kadına ve köye doğru yaklaşmaktadır. Gönderiye eklenmiş metin, Artvin halkının madene karşı tepkili olduğunu ve yaşam alanlarını savunacaklarını ifade etmektedir.

İkinci Anlamlandırma Düzlemi

Kültürel bağlam: Anadolu'da, özellikle kırsal bölgelerde, kadınların erkeklere oranla kamusal sayılacak alanlarda daha az yer aldığı, ve çoğunlukla yaşam alanlarını, günlük faaliyetlerini gerçekleştirdikleri evler ve tarım alanlarının oluşturduğu dikkate alındığında, doğal yaşam alanlarıyla yakınlıkları öne çıkmaktadır. Erkek evin ihtiyaçlarını karşılayan, şehre, yani alışverişe, pazara, hastane gibi devlet kurumlarına giden, kamu kurum ve kuruluşlarında aileyi "aile reisi" olarak temsil eden kişidir. Tarihsel ve kültürel süreçler içinde gelişen bu

ataerkil iş bölümü kadını ev işlerine, tarım faaliyetlerine ve hayvancılığın gerektirdiği günlük faaliyetlere hapsetmiştir. Kadın için ekonomik katkı, bu alanlardadır. Kadın kendini bu alanlarda ifade etmektedir. İşte bu yüzden kadın, tek ekonomik ve ifade alanı olan doğaya karşı daha duyarlı, kaygılı ve koruyucudur.

Yan Anlam: Kadın doğa kadar görkemli bir tasvire sahiptir. Kıyafetleri doğal alanları, denizi, gökyüzünü, toprağı, ağaçları ve çiçekleri çağrıştırmaktadır. Kadın bir bütün olarak doğayla özdeşleştirilmiştir. Maden faaliyetleri ile ilgili halkın kaygılı bekleyişi köy yolunu bekleyen yaşlı kadın ya da anne ile tasvir edilmektedir. Kadın halkı ve doğayı temsil etmektedir, ve madene karşı bir ana iç güdüsü ve kaygısıyla beklemektedir. Doğal varlıklar ve yaşam alanları özellikle köylü kadınların yaşam alanı olmuş, erkekler ise şehirlerde “gerçek meslekler” ile meşguldür. Erkeğin eline muhtaç, yolunu bekleyen kadın elindeki tek alanı doğayı bırakmayacaktır. Kadını edilgen, özel alanı evle sınırlı, besleyici büyütücü ve şefkatli sıfatlarıyla mitleştirilen kültürel birikim burada kendini göstermiştir. Yaşlı kadın anadır. Doğası ve çocukları için kaygılıdır. Zira endüstriye karşı ayakta durmaya çalışan sağlıklı, organik besin zincirinin anahtarı kadındır. Çocuklarının geleceği için endişelenen, ve tehlikenin karşısında canı pahasına dağ gibi duran, değneği ile gerektiğinde titreten kadın doğa üzerindeki sömürü ve tahakküme karşı mücadelenin simgesidir.

Metafor (Eğretileme)

Gönderi Jakobson ve Levi-Strauss tarafından vurgulanan göndergesel anlamlandırma edimi metafor yani eğretileme biçimi olarak betimlendiğinde, doğal yaşamın yok edilmesine karşı kadın dağ gibi durmaktadır. Kadın toprak, deniz, gökyüzü, ağaç ve rengarenk çiçekler gibidir, doğanın kendisidir. Ayrıca kadın anadır. Doğayla özdeşleşmiş bütün sıfatlarıyla kadın, tahakkümün hem nesnesi hem de direnenidir.

Tablo-7: Yeşil Artvin Derneği 12 Eylül 2016 Tarihli Facebook Gönderisi Göstergebilimsel Çözümlemesi					
C. S. Pierce			Roland Barthes		Jakobson & Levi-Strauss
Görüntüsel gösterge	Belirtisel Gösterge	Simgesel Gösterge	Birinci Anlamlandırma düzlemi Düz Anlam	İkinci Anlamlandırma düzlemi Yan Anlam	Metafor (Eğretileme)
<p>1. Renkli ve yöresel kıyafetler giyinmiş elinde değneği ile yaşlı kadın</p> <p>2. Tüm renkleri ile doğa ve gökyüzü</p> <p>3. Köy yolu</p> <p>4. Yaklaşan erkek köylü</p> <p>5. Gönderi metni</p>	<p>1. Bekleyiş ve kaygı</p> <p>2. Kadının kıyafetleri ve bahar mevsimi</p> <p>3. Değnek ve yaklaşan tehlike</p>	<p>Doğa- kadın üzerindeki ortak tahakküme karşı mücadeleyi simgeleyen kadın</p> <p>2. Bekleyiş ve değnek. Kadın nöbet tutar gibi duruyor.</p> <p>3. Renkli kıyafetleri ile kadın – doğa</p> <p>4. Erkek ve ekonomik eril alan</p>	<p>Yeşil bir doğa içerisinde yaşlı bir kadın köy yolunu beklemektedir. Bir erkek yaklaşmaktadır. Mevsim ilk bahardır.</p>	<p>Kadınlar doğaya daha yakındır. Doğa ve kadın özdeştir. Kadın doğa adına endişelidir. Kadın doğa nöbeti tutmaktadır.</p>	<p>Kadın toprak, deniz, gökyüzü, ağaç ve rengarenk çiçekler gibidir.</p> <p>Doğa-kadın metaforu</p>

4.6.8. Yeşil Artvin Derneği 30 Ağustos 2016 Tarihli Facebook Gönderisi

Şekil 8 Yeşil Artvin Derneği 30 Ağustos 2016 Tarihli Facebook Gönderisi

Görseli, C.S. Pierce'in gösterge kategorilerine göre değerlendirdiğimizde, yaşlı, geleneksel giyimli bölge kadını "madene hayır" yazılı, Yeşil Artvin Derneği logosunu taşıyan bir atkısıyla görüntüsel göstergesi oluşturmaktadır. Kadının arka planında erkekler beklemekte, daha arka planda ise Artvin ile özdeşleşmiş boğalar görülmektedir. Kadının elindeki sloganlı atkı maden faaliyetlerine karşı bir tepkinin ve mücadelenin varlığının belirtisel göstergesidir. Ayrıca arka plandaki boğalar ise bölgenin doğal yaşam alanı olduğunu işaret eden belirtisel göstergedir. Yaşlı kadın, doğa tahakkümüne karşı yürütülen mücadelenin simgesel göstergesidir. Gönderiyeye gelen 353 beğeniden 208'i kadın takipçiler tarafından gerçekleştirilmiştir.

Gönderi, Roland Barthes'ın gösterilenin gerçek dünyadaki objelerin zihinde oluşturduğu ve anlamlandırmanın ilk düzeyi olan "düz anlam", düz anlamın ardında yatan, ideolojik iletilerin kodlandığı "yan anlam" ve anlamlandırmanın kültürel

uzlaşım lar boyutu mit ve simgesel anlam bağlamında değerlendirildiğinde ortaya çıkan çözümler şöyledir;

Birinci Anlamlandırma Düzlemi

Düz Anlam: Gönderi, Yeşil Artvin Derneği'nin maden karşıtı eylemlerine katılmış yaşlı bir kadının “madene hayır” sloganlı atkısıyla görüntülediği bir görseldir. Gönderiyle birlikte verilen metin halkı direnişe davet etmektedir. Kadının arkasındaki erkekler bölge halkındandır ve maden faaliyetlerine kaşı tepkilidir. Mekan Artvin'de maden faaliyetleri planlanan doğal yaşam alanlarından biridir. Arkadaki boğalar doğal yaşam alanlarında yayılmaktadır.

İkinci Anlamlandırma Düzlemi

Kültürel bağlam: Kültürel uzlaşım lar yaşlılığa bilgelik sıfatını yüklemiştir. Tarihin derin kodları kadınların annelik gücüyle bilgeliği yaşlı kadınlarda bir araya getirmiştir. Yaşlı kadınlar annedir, ebedir, hemşiredir, ve besin sineirinin en önmlü anahtarı tohumun uzmanıdır. Doğayla olan yakın ilişkiler ve gözlemleri onların bilgeliğinin göstergesidir. Karadeniz kadını bağlamında da aynı yorumlar yapılabilir. Bölge kadını çalışkanlığı ile bilinmektedir. Hem tarım faaliyetlerinde ve hayvancılıkta hemde ev işlerinde kadına büyük sorumluluklar düşmektedir. Doğa kadın için önemli bir yaşam alanıdır. Doğanın yok edilmesi kadının hem sosyal hemde ekonomik alanlarını kısıtlamaktadır.

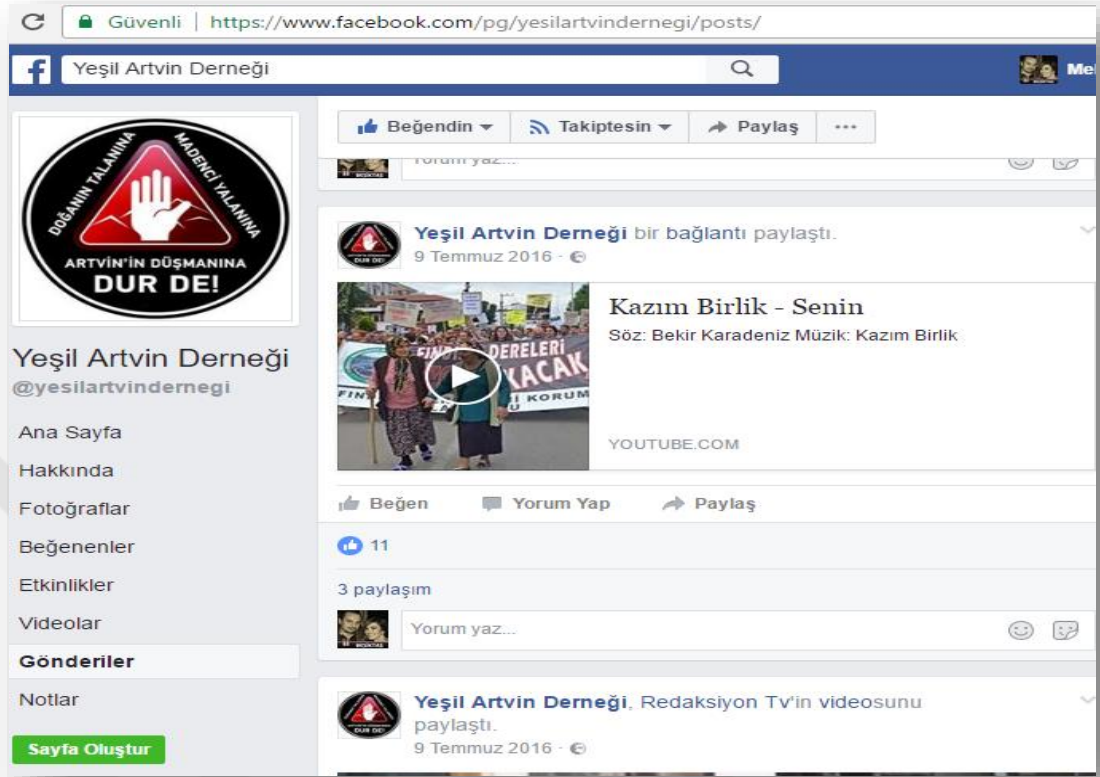
Yan Anlam: Görseldeki yaşlı bölge kadını göz önüne alındığı zaman, ileri yaşına rağmen kadınlarımızın sahaya indiğini ve madene dur demek için öncülük yaptığını söyleyebiliriz. Birçok erkeğinde olduğu bu mücadeleden böyle bir resmin paylaşılıyor olması kadının bu mücadeleyi simgelediğini göstermektedir. Doğa üzerindeki tahakküme karşı doğanın birincil savunucuları kadınlar aktif bir şekilde direniştir. Çocuklarına miras bırakacakları doğanın tahrip edilmesine sömürülmesi karşı dimdik ayakta duran analarımız doğa anaya sahip çıkmaktadır. Yaşlı kadın ayrıca bilgeliği temsil eder. Doğa bize hayatta kalmayı öğretmiştir. Annelerimizde bizim ilk öğretmenlerimizdir. Yılların getirdiği deneyim ve bellek halkı direnişe çağırılmaktadır. Bu direnişin simgesi kadındır.

Metafor (Eğretileme)

Gönderi Jakobson ve Levi-Strauss tarafından vurgulanan göndergesel anlamlandırma edimi metafor yani eğretileme biçimi olarak betimlendiğinde, doğa üzerindeki eril tahakküme dur diyecek öncüler kadınlardır. Çünkü kadın doğa gibi eril tahakküm altındadır ve doğaya daha yakındır. Eken, yetiştiren, toplayan, pişiren, tohumluk çıkaran ve yeniden eken kadınlarımız toprağın, suyun, havanın ve doğal yaşam alanlarının kıymetini bilmekte, karşı karşıya kalınan tehlikenin endişesini yaşamaktadır. Kadın doğa gibi bereketlidir ve bu bereketin korunmasında doğayla özdeşleşir. Bu görselde yaşlı kadın ile toprak ana söylemi de özdeşleştirilebilir.

Tablo-8: Yeşil Artvin Derneği 30 Ağustos 2016 Tarihli Facebook Gönderisi Göstergebilimsel Çözümlemesi					
C. S. Pierce			Roland Barthes		Jakobson & Levi-Strauss
Görüntüsel gösterge	Belirtisel Gösterge	Simgesel Gösterge	Birinci Anlamlandırma düzlemi Düz Anlam	İkinci Anlamlandırma düzlemi Yan Anlam	Metafor (Eğretileme)
1.Madene hayır sloganı ve Yeşil Artvin Derneği logosu taşıyan atkıyı açan yaşlı kadın 2.Yöre erkekleri 3.Kırsal bölge 4.Boğalar 5.Gönderi metni	1.Logolu atkı-organize faaliyetler 2.Boğalar-doğal yaşam alanları 3.Bekleyen vatandaşlar-doğa adına mücadele	Doğa- kadın üzerindeki ortak tahakküme karşı mücadeleyi simgeleyen kadın 2.Boğalar - Artvin	Yaşlı bir kadın madene hayır diyerek tepkisini göstermektedir. Erkekler beklemektedir. Yer kırsal bir yaşam alanıdır ve boğalar otlamaktadır.	Doğa tahakkümü ve sömürüsüne karşı mücadelede kadınlar daha duyarlı, aktif ve öncüdür. Kadınlar doğaya daha yakındır. Doğa ve kadın, eril tahakkümün nesnesidir. Doğa ve kadın özdeştir. Kadın doğa adına endişelidir. Yaşlı genç tüm kadınlar sahada doğayı koruyacaktır.	Eken, yetiştiren, toplayan, pişiren, tohumluk çıkaran ve yeniden eken kadın, doğa gibi bereketlidir ve bilgedir. Doğa-kadın metaforu

4.6.9. Yeşil Artvin Derneği 9 Temmuz 2016 Tarihli Facebook Gönderisi

Şekil 9 Yeşil Artvin Derneği 9 Temmuz 2016 Tarihli Facebook Gönderisi

Görseli, C.S. Pierce'in gösterge kategorilerine göre değerlendirdiğimizde, HES projelerine karşı yürüyen Fındıklı halkı, yürüyüşte en önde ilerleyen iki yaşlı bölge kadını ve "Fındıklı dereleri akacak" sloganlı bir pankart gönderinin görüntüsel göstergelerini oluşturmaktadır. Günlük yöresel kıyafetleriyle yerel halkı temsil eden yaşlı kadınların değnekleriyle en önde yürümleri, doğa tahakkümü ve sömürsüne karşı kadınların daha duyarlı olduğunun ve ön saflarda mücadele verdiklerinin belirtisel göstergesidir. Ayrıca kadınlar, doğa ve kadın üzerindeki ortak eril tahakküme karşı direnişi simgelerken ellerindeki değnekte kararlı mücadeleyi işaret eden simgesel göstergedir. Kadınlar bu gönderide anlaşılacağı üzere gösteriye katılmış, mücadeleye destek veren aktif mücadeleçiler olmanın yanı sıra mücadeleye simgeler durumdadır. Gönderiye gelen 11 beğeniden 8'i kadın

takipçiler tarafından gerçekleştirilmiştir. Beğenin az olmasına rağmen büyük bir kısmı yine kadınlardan gelmiştir.

Gönderi, Roland Barthes'ın gösterilenin gerçek dünyadaki objelerin zihinde oluşturduğu ve anlamlandırmanın ilk düzeyi olan "düz anlam", düz anlamın ardında yatan, ideolojik iletilerin kodlandığı "yan anlam" ve anlamlandırmanın kültürel uzlaşımlar boyutu mit ve simgesel anlam bağlamında değerlendirildiğinde ortaya çıkan çözümleme şöyledir;

Birinci anlamlandırma düzlemi

Düz Anlam: Gönderi madene karşı yapılan gösteri yürüyüşünde en önde ilerleyen yaşlı kadınları gösteren videodur. Günlük yöresel kıyafetleriyle iki kadın gösteri yapan halkın önünde yürümektedir. Katılımcılar tarafından açılan pankart bu yürüyüşün Fındıklı'da yapılan Hes projelerine karşı bir protesto olduğunu göstermektedir. Kadınların birinin elinde değnek vardır ve en önde kararlı bir şekilde yürümektedirler.

İkinci Anlamlandırma Düzlemi

Kültürel bağlam: Kadınlar anneler olarak doğayı yani besleyici anayı en ön saflarda korumaktadır. Herhangi bir tehlike karşısında çekinmeden zorlukları göğüsleyen, çocuklarının önüne geçerek onları koruyan anaç duygular doğanın sömürülmesine karşı harekete geçmiştir.

Yan Anlam: Görseldeki kadınların günlük yöresel kıyafetleri, bu ciddi tehlike karşısında işlerini evlerini bırakıp geldiklerini göstermektedir. Kadınlar, geleneksel rollerinin dışına çıkarak daha çok erkeklerin yer aldığı sosyal hayata katılmış, alınan kararları ve yapılan faaliyetleri etkilemişlerdir. Kadınların günlük deneyimleri, yani hayvancılık ve tarım onların çevre konusunda daha duyarlı olmalarına sebep olmuştur. Yakın tarihimizde ve özellikle kurtuluş mücadelemizde kadının yaşam alanının dışına çıkıp mücadele vermesi gibi, eril mitlerle şekillenmiş alanda kadınlarımızın doğa tahakkümüne karşı mücadeleye katılması, onların doğaya yakınlığını simgelemektedir.

Metafor (Eğretileme)

Gönderi Jakobson ve Levi-Strauss tarafından vurgulanan göndergesel anlamlandırma edimi metafor yani eğretileme biçimi olarak betimlendiğinde, doğa ana insanoğlunu besler, korur ve sığınak sağlar. Kadın doğa ana gibi anaç duygularıyla çocukları besleyen, koruyan, yetiştiren, iyileştiren ve sığınak olandır.

Tablo-9: Yeşil Artvin Derneği 9 Temmuz 2016 Tarihli Facebook Gönderisi Göstergebilimsel Çözümlemesi					
C. S. Pierce			Roland Barthes		Jakobson & Levi-Strauss
Görüntüsel gösterge	Belirtisel Gösterge	Simgesel Gösterge	Birinci Anlamlandırma düzlemi Düz Anlam	İkinci Anlamlandırma düzlemi Yan Anlam	Metafor (Eğretileme)
<p>1.HES projelerine karşı yürüyen Fındıklı halkı,</p> <p>2.Yürüyüşte en önde ilerleyen iki yaşlı bölge kadını</p> <p>3.“Fındıklı dereleri akacak” sloganlı bir pankart</p>	<p>1.Logolu pankart-organize faaliyetler</p> <p>2.Boğalar-doğal yaşam alanları</p> <p>3.bekleyen vatandaşlar-doğa adına mücadele</p>	<p>Doğa- kadın üzerindeki ortak tahakküme karşı mücadeleyi simgeleyen kadın</p> <p>2.boğalar - Artvin</p>	<p>Yaşlı bir kadın madene hayır diyerek tepkisini göstermektedir. Erkekler beklemektedir. Yer kırsal bir yaşam alanıdır ve boğalar otlamaktadır.</p>	<p>Doğa tahakkümü ve sömürüsüne karşı mücadelede kadınlar daha duyarlı, aktif ve öncüdür. Kadınlar doğaya daha yakındır. Doğa ve kadın, eril tahakkümün nesnesidir. Doğa ve kadın özdeşdir. Kadın doğa adına endişelidir. Yaşlı genç tüm kadınlar sahada doğayı koruyacaktır.</p>	<p>Kadın besleyen, büyüten ve koruyan annelik sıfatları ile doğaya özdeşir</p> <p>Kadın, doğa gibi bereketli ve bilgedir,</p> <p>Doğa-kadın metaforu</p>

4.6.10. Yeşil Artvin Derneği 13 Haziran 2016 Tarihli Facebook Gönderisi

Şekil 10 Yeşil Artvin Derneği 13 Haziran 2016 Tarihli Facebook Gönderisi

Gönderi maden faaliyetlerine karşı köy halkının kaygılı bir bekleyişini gösteren görsellerden oluşmaktadır. Görselleri genel olarak, C.S. Pierce'in gösterge kategorilerine göre değerlendirdiğimizde, maden faaliyetleri planlanan köy meydanında bekleyen köylüler ve kaygılı yüz ifadeleriyle fotoğraflanmış kadınlar görüntüsel göstergeleri oluşturmaktadır. Kadınlar geleneksel günlük kıyafetleriyle erkeklerin bekleyişine eşlik etmektedir. Kadınların yüzlerindeki ifade maden faaliyetleriyle ilgili endişelerinin belirtisel göstergesidir. Köy halkı işini gücünü bırakıp köy alanında toplanmış ve beklemektedirler. Bu durum maden faaliyetlerine karşı bir mücadelenin belirtisel göstergesidir. Bu gönderide de kadın vurgusu, doğa ve kadın üzerindeki tahakküme karşı direnişin simgesel göstergesidir. Gönderiye gelen 49 beğeniden 25'i kadın takipçiler tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu gönderiye ilgi neredeyse eşittir.

Gönderi, Roland Barthes'ın gösterilenin gerçek dünyadaki objelerin zihinde oluşturduğu ve anlamlandırmanın ilk düzeyi olan "düz anlam", düz anlamın ardında yatan, ideolojik iletilerin kodlandığı "yan anlam" ve anlamlandırmanın kültürel uzlaşımlar boyutu mit ve simgesel anlam bağlamında değerlendirildiğinde ortaya çıkan çözümleme şöyledir;

Birinci Anlamlandırma Düzlemi

Düz Anlam: Gönderi madene hayır diyen, kaygıyla ve kararlı bir şekilde bekleyen köy halkını gösteren görsellerdir. Köy meydanına toplanmış köylüler arasında kadınlarda vardır. Kadınların yüz ifadeleri kaygılı, korkulu ve üzgündür.

İkinci Anlamlandırma Düzlemi

Kültürel bağlam: Kapitalizme ve onunla birlikte ataerkil geleneğe karşı (kadın-erkek bir bütün olarak) verilecek örgütlü bir mücadelede, kadınlar tüm isyanlarıyla en ön saflar çıkmaktadır. Çünkü bu tahakkümden en çok kadınlar etkilenmektedir. Karadeniz bölgesinde kadın doğa ilişkisi daha da yoğundur. Kısıtlı ekonomik imkanlar, zorlu coğrafya ve erkeklerin farklı iş alanlarında çalışıyor olması, kadını toprağa ve tarım faaliyetlerine bağlamıştır. Aslında Anadolu'nun diğer bölgelerinde de durum benzerdir. Kadının doğaya karşı ekonomik ve sosyal bağılılığı onu doğa tahakkümüne karşı daha duyarlı kılmaktadır.

Yan Anlam: Doğayla, günlük edimleri ve deneyimleriyle iç içe olan bölge kadınları, yaşam alanlarını kaybetme kaygısıyla beklemekte ve nöbet tutmaktadır. Toprak üzerinde eşit hakkı ve daha çok emeği olduğunu düşünen kadın erkeklerle birlikte mücadeleye hazırdır. Köy koşullarında günlük hayatın ağırlığını yaşayan kadınlar yani Anadolu anneleri yaptıkları küçük tarım ve hayvancılık faaliyetleri ile kendi kendilerine yetmeye çalışmaktadır. Ne var ki endüstriyel kapitalizm gün geçtikçe etkisini göstermiş, GDO lu tohumlar, Hes projeleri ve barajlar sebebiyle azalan su küresel ısınma gibi olumsuz koşullar özellikle kırsal bölgelerde geçim kaynaklarını olumsuz etkilemiştir. Tarım, tohum ve bezlenme zincirinin zanaatçıları kadınlar bu kötü gidişatın farkındadırlar. Elllerinde kalan son doğal mirası çocuklarına aktarma

kaygısıyla her türlü doğa tahribatına karşı karar aşamasında söz sahibi olmak ve eril anlayışın yanlışlarına karşı beklemektedirler.

Metafor (Eğretileme)

Gönderi Jakobson ve Levi-Strauss tarafından vurgulanan göndergesel anlamlandırma edimi metafor yani eğretileme biçimi olarak betimlendiğinde, Doğa varsa hayat vardır. Hayatta kalma mücadelesinde doğanın değerini bilen kadınlar doğa gibi kaygılıdır. Kadınlar doğa gibi tehlikeye karşı koruyucu ve fedakardır.

Tablo-10: Yeşil Artvin Derneği 13 Haziran 2016 Tarihli Facebook Gönderisi Göstergibilimsel Çözümlemesi					
C. S. Pierce			Roland Barthes		Jakobson & Levi-Strauss
Görüntüsel gösterge	Belirtisel Gösterge	Simgesel Gösterge	Birinci Anlamlandırma düzlemi Düz Anlam	İkinci Anlamlandırma düzlemi Yan Anlam	Metafor (Eğretileme)
1.Köy alanında toplanmış halk, 2.Kaygılı yüz ifadeleri ile bekleyen yöresel kıyafetli kadınlar	1.Hakın toplanışı-direnış 2.Kadınların yüzlerindeki kaygı-doğa adına endişe 3.Bekleyen vatandaşlar-doğa adına mücadele	Doğa- kadın üzerindeki ortak tahakküme karşı mücadeleyi simgeleyen kadın	Madene hayır diyen, kaygıyla ve kararlı bir şekilde bekleyen köy halkın köy meydanına toplanmıştır. Köylüler arasında kadınlarda vardır. Kadınların yüz ifadeleri kaygılı, korkulu ve üzgündür.	Doğa tahakkümü ve sömürüsüne karşı mücadelede kadınlar daha duyarlı, aktif ve öncüdür. Kadınlar doğaya daha yakındır. Doğa ve kadın, eril tahakkümün nesnesidir. Doğa ve kadın özdeştir. Kadın doğa adına endişelidir. Yaşlı genç tüm kadınlar sahada doğayı koruyacaktır.	Kadın için doğa varsa hayat vardır. Kadınlar koruyucu ve fedakardır. Doğa-kadın metaforu

4.6.11. Yeşil Artvin Derneği 19 Mayıs 2016 Tarihli Facebook Gönderisi

Şekil 11 Yeşil Artvin Derneği 19 Mayıs 2016 Tarihli Facebook Gönderisi

Gönderi maden faaliyetlerine karşı gösteri yapan genç kadınları gösteren görselden oluşmaktadır. Görseli genel olarak, C.S. Pierce'in gösterge kategorilerine göre değerlendirdiğimizde, öğrenci oldukları düşünülen genç kadınlar, ellerinde madene eleştiren dövizleriyle görüntüsel göstergeleri oluşturmaktadırlar. Gönderiye eklenen alt metin Kafkas üniversitesi Artvin Orman Fakültesinin Cerattepe'ye yönelik bir rapor hazırladığını göstermektedir. Bu rapor bölge ekolojik sorunlarına ve madencilik faaliyetlerine karşı akademik duyarlılıklar ve kaygılar olduğunu belirten belirtsel göstergedir. Ayrıca genç, üniversite öğrencisi görünümlü kadının elinde tuttuğu dövizde yazılı olan Artvin'in altını oycak maden şirketlerinin Artvin'in altında kalacağı metni, Artvin halkının maden faaliyetlerini er geç durduracağı ve hesabını soracağını ifade eden belirtsel göstergedir. Bu gönderiye gelen beğeni sayısı 89 dur. Bu beğenilerin 49'u yani çoğunluğu erkeklere aittir. Diğer paylaşımlarla kıyaslandığında erkeklerin bu paylaşımına ilgisi daha yüksektir. Ama

kadın takipçi sayısı dikkate alındığında kadın ilgisinin düşük olduğunu söyleyemeyiz.

Gönderi, Roland Barthes'ın gösterilenin gerçek dünyadaki objelerin zihinde oluşturduğu ve anlamlandırmanın ilk düzeyi olan "düz anlam", düz anlamın ardında yatan, ideolojik iletilerin kodlandığı "yan anlam" ve anlamlandırmanın kültürel uzlaşımlar boyutu mit ve simgesel anlam bağlamında değerlendirildiğinde ortaya çıkan çözümleme şöyledir;

Birinci Anlamlandırma Düzlemi

Düz Anlam: Gönderi maden faaliyetlerine karşı gerçekleştirilen protestoları ve mücadele veren kadınları gösteren bir görseldir. Görselde ön planda olan, üniversite öğrencisi görünümlü genç kız elinde “Artvin’in altını oyan eninde sonunda Artvin’in altında kalır” sloganlı bir döviz tutmaktadır. Görselin arka planında yine genç ve üniversite öğrencisi görünümlü kadınlar madene hayır yazısı oluşturan harflerle gösteri yapmaktadır. Gönderiye eklenen alt metin gönderinin içeriğinde Kafkas Üniversitesi Artvin Orman Fakültesinin Cerattepe raporu olduğunu işaret etmektedir.

İkinci Anlamlandırma Düzlemi

Kültürel bağlam: Nefes almaya başladığımız andan itibaren tüm ilişkilerimiz; kapitalist toplumun belirlediği sınırlar içerisindedir. Baskı, istismar ve sömürü ise kapitalist toplum hayatımızın meşrulaşmış değerleridir. Kapitalizm; kurduğu baskı ve sömürü düzeninden nasıl kâr elde edeceği ile ilgilenir. Toplumların ürettiği değerler, bir avuç zenginin elinde birikirken milyonlarca insan bu sömürünün sonuçlarına katlanmaktadır.²⁶⁴ Kapitalizm modern makinelerle insanoğlunu elindeki son değeri de yok etmek istemektedir. Doğanın doğal muhafızları kadınlar bu tehlikeyi görmekte ve mücadele için elinden geleni yapmaktadır.

Yan anlam: Kadınlar doğa tahakkümüne karşı duyarlı, eylemli ve ön saflardadır. Görseldeki genç kadınlar, Artvin'in geleceğine sahip çıkacaklarını ve hesap

²⁶⁴ <http://arsiv.direnisteyiz5.org/kadinlar-tum-isyanlariyla-en-on-saflarda-canan-sumer/>

soracaklarını söylemeye çalışmaktadır. Onlara göre Artvin tehlike altındadır. Bu nedenle günlük rutin hayatlarının dışına çıkmış genç kadınlar bu eyleme katılmış ve duyarlılıklarını göstermişlerdir. Günümüz gençlerinin daha komformist olmaları ve günlük öğrencilik hayatlarına devam edecekleri düşüncesinin hakim olduğu bir dönemde, durumun farklı olduğu, söz konusu doğa ve gelecek olduğu zaman, kadınların mücadelede olacağı işaret edilmektedir. Gönderideki genç kadınlar, doğa kadın ortak tahakkümüne karşı direnişi simgelemektedirler.

Metafor (Eğretileme)

Gönderi Jakobson ve Levi-Strauss tarafından vurgulanan göndergesel anlamlandırma edimi metafor yani eğretileme biçimi olarak betimlendiğinde, kadınları kadınlık deneyimlerinin bilinciyle doğa üzerindeki tahakküme, aynı zamanda kendi üzerlerindeki sömürüye dur demektedir. Her ikisi üzerinde ortak bir tahakküm vardır. Bu benzeşimle ortaya çıkan metaforun yanı sıra pankart üzerindeki metinlerde de farklı bir meteforik anlatım vardır. Maden faaliyetleri ile elde edilmek istenen altın ile Artvin şehrinin altı özdeşleştirilmekte, altın çıkarmak isteyenlerin, karşısında Artvin halkını bulacağı ifade edilmektedir.

Tablo-11: Yeşil Artvin Derneği 19 Mayıs 2016 Tarihli Facebook Gönderisi Göstergebilimsel Çözümlemesi					
C. S. Pierce			Roland Barthes		Jakobson & Levi-Strauss
Görüntüsel gösterge	Belirtisel Gösterge	Simgesel Gösterge	Birinci Anlamlandırma düzlemi Düz Anlam	İkinci Anlamlandırma düzlemi Yan Anlam	Metafor (Eğretileme)
1. Ellerinde madene eleştiren dövizleriyle genç kadınlar 2. Kafkas üniversitesi Artvin Orman Fakültesinin Cerattepe'ye yönelik Bir rapor hazırladığını gösteren gönderi metni	1. Artvin- Artvin halkı 2. Kafkas üniversitesi Artvin Orman Fakültesinin Cerattepe'ye yönelik hazırladığı rapor-madene karşı akademik kaygı	Doğa- kadın üzerindeki ortak tahakküme karşı mücadeleyi simgeleyen kadın	üniversite öğrencisi görünümlü genç kız elinde “Artvin’in altını oyan eninde sonunda Artvin’in altında kalır” sloganlı bir döviz tutmaktadır. Görselin arka planında yine genç ve üniversite öğrencisi görünümlü kadınlar madene hayır yazısı oluşturan harflerle gösteri yapmaktadır.	Doğa tahakkümü ve sömürüsüne karşı mücadelede kadınlar daha duyarlı, aktif ve öncüdür. Kadınlar doğaya daha yakındır. Doğa ve kadın, eril tahakkümün nesnesidir. Doğa ve kadın özdeşdir. Kadın doğa adına endişelidir. Yaşlı genç tüm kadınlar sahada doğayı koruyacaktır. Konuyla ilgili akademik çalışmalar yapılmaktadır	Edilgen, beden, madde, üretken, besleyici, şefkatli, tutkulu, doğurgan ve anaç kadın ve doğa özdeşimi Doğa varsa hayat vardır. Doğa-kadın metaforu

4.6.12. Yeşil Artvin Derneği 3 Mart 2016 Tarihli Facebook Gönderisi

Şekil 12 Yeşil Artvin Derneği 3 Mart 2016 Tarihli Facebook Gönderisi

Görseli genel olarak, C.S. Pierce'in gösterge kategorilerine göre değerlendirdiğimizde, Cerattepe maden faaliyetlerine karşı yürüyen ve davul çalarak protesto eden modern giyimli kadınlar görüntüsel göstergeleri oluşturmaktadır. Gösterinin gerçekleştiği yer şehir sokaklarından biridir ve yürüyüş akşam saatlerinde gerçekleşmektedir. Gönderiye eklenen metne göre iki gün önce lokma yapıp dağıtan Artvinli, hem genç hem yaşlı, hem modern hem de yöresel giyimli kadınlar şimdi de davullar çalarak ve yol kapatarak Cerattepe madenine karşı yürümektedir. Bu örgütlü bir mücadele yürütüldüğünü belirten belirtisel bir göstergedir. Ayrıca davul, madene karşı duyurulamayan sesleri simgeleyen bir göstergedir ve diğer çözümlenelerde olduğu gibi kadınlar, doğa ve kadın üzerindeki eril, kapitalist ve endüstriyel tahakküme karşı mücadeleyi simgelemektedir. Gönderiye gelen 330 beğeniden 201'i kadın takipçiler tarafından gerçekleştirilmiştir. Görseldeki kadın ilgisi beğeni oranlarına da yansımıştır.

Gönderi, Roland Barthes'ın gösterilenin gerçek dünyadaki objelerin zihinde oluşturduğu ve anlamlandırmanın ilk düzeyi olan "düz anlam", düz anlamın ardında yatan, ideolojik iletilerin kodlandığı "yan anlam" ve anlamlandırmanın kültürel uzlaşımlar boyutu mit ve simgesel anlam bağlamında değerlendirildiğinde ortaya çıkan çözümleme şöyledir;

Birinci Anlamlandırma Düzlemi

Düz anlam: Gönderi, madene hayır diyen bölge kadınlarının davullu protesto yürüyüşünü gösteren bir görseldir. Birkaç gün önce lokla yapıp halka dağıtan kadınlar, şimdide Artvin sokaklarında davulları ile yürüyerek yol kapatma eylemi yapmaktadır. Görselde genç ve orta yaşlı kadınlar bir aradadır. Genellikle modern giyimli kadınların arasında, Anadolu da yaygın olan şalvarlı kadınlarda vardır. Yürüyüş akşam saatlerinde yapılmaktadır.

İkinci Anlamlandırma Düzlemi

Kültürel bağlam: Modern yıkım ve şiddet en çok kadınları etkilemektedir. Doğa ve kadın üzerindeki bu ortak tahakkümün karşısında durmak isteyen kadınlar, erkek egemen toplumsal alanlarda bulunmakta zorlanmaktadır. Ama söz konusu doğa olunca kadınlar sınır tanımamaktadır. Doğa üzerindeki bu yıkım ve şiddet kadına yönelik her geçen gün artan şiddet söylemleriyle özdeşleşmektedir. Kadın bedenine verilen zararlarla ilgili kurulan cümleler doğa üzerindeki tahribata aktarılmaktadır. Örneğin bu durum Henry Vaughan'ın şiirinde kendini göstermektedir.

Teslim aldım doğayı, yarıp geçtim her yerini.

Kırdım kimsenin dokunamadığı mühürlerini

Rahmini, göğüslerini ve başını

Yani tüm gizlerinin saklı olduğu yerlerini parçalayıp açtım.²⁶⁵

²⁶⁵ John Richard Roberts. **New perspectives on the seventeenth-century English religious lyric.** Univ of Missouri Pr, 1994.

Yan Anlam: Kadınlar geleceğin mirasını bırakmamakta, doğa ve kadın üzerindeki tahakküme karşı mücadele etmekte ve mücadelenin ön saflarında kendini siper etmektedir. Kadının doğaya yakınlığı ve duyarlılığı onları günlük hayatlarında koparmış ve mücadele alanına taşımıştır. Kadınlar doğa sömürsüne karşı evlerini bırakıp sokaklara dökülmüşlerdir. Protesto şekilleri davul kullanılması açısından manidardır. Çünkü Anadolu'nun genelinde davul geleneksel bir çalgı olarak genellikle erkekler tarafından çalınmaktadır. Kadınlar madene karşı erkek duyarlılığını yeterli bulmamakta ve kültürel olarak eril iktidar alanlarına müdahale etmektedir. Şalvarlı kadın kırsal bölge annelerini temsil etmekte, ve onların bu mücadelede yalnız olmadığını, aynı kaygının şehir merkezlerinde de hissedildiğini anlatmak istemektedir.

Metafor (Eğretileme)

Gönderi Jakobson ve Levi-Strauss tarafından vurgulanan göndergesel anlamlandırma edimi metafor yani eğretileme biçimi olarak betimlendiğinde, kadın doğa gibi edilgen görülmekte ve sömürülmektedir. Bu ortak tahakküme dur diyecek yine kadınlardır. Toplumsal cinsiyet rolleriyle eril alanın dışında kalan kadınlar, doğa için tüm alanları işgal etmiş ve mücadelenin öncülüğünü almıştır. Bu hassasiyet doğa ve kadının kadim özdeşliğinin temsilidir. Kadınlar, yani karşılıksız sevgiyle besleyen, büyüten, koruyan, tutkulu ve şefkatli analar, yine insanlar karşılıksız nimetleriyle kucaklayan doğa ana için ayaktadırlar.

Tablo-12: Yeşil Artvin Derneği 3 Mart 2016 Tarihli Facebook Gönderisi Göstergebilimsel Çözümlemesi					
C. S. Pierce			Roland Barthes		Jakobson & Levi-Strauss
Görüntüsel gösterge	Belirtisel Gösterge	Simgesel Gösterge	Birinci Anlamlandırma düzlemi Düz Anlam	İkinci Anlamlandırma düzlemi Yan Anlam	Metafor (Eğretileme)
1. Ellerde davulları ile maden faaliyetlerini protesto eden kadınlar 2. Gönderi metni	1. Protesto yürüyüşü-örgütlü mücadele	Doğa- kadın üzerindeki ortak tahakküme karşı mücadeleyi simgeleyen kadın 2. Halkın maden faaliyetlerine karşı savaşını simgeleyen davullar	Gönderi metnine göre lokma yapıp dağıtan Artvinli, hem genç hem yaşlı, hem modern hem de yöresel giyimli Artvinli kadınlar şimdi de davullar çalarak ve yol kapatarak Cerattepe madenine karşı yürümektedir	Doğa tahakkümü ve sömürüsüne karşı mücadelede kadınlar daha duyarlı, aktif ve öncüdür. Kadınlar doğaya daha yakındır. Doğa ve kadın, eril tahakkümün nesnesidir. Doğa ve kadın özdeştir. Kadın doğa adına endişelidir. Yaşlı genç tüm kadınlar sahada doğayı koruyacaktır.	karşılıksız sevgiyle besleyen, büyüten, koruyan, tutkulu ve şefkatli analar, yine insanlar karşılıksız nimetleriyle kucaklayan doğa Doğa-kadın metaforu

4.7. Araştırma Bulgularının Yorumlanması

Doğa ve kadın üzerindeki sömürüyü aynı anda sorgulamaya çalışan bir düşünce akımı olan eko- feminist teorinin de savunduğu gibi kadının ve doğanın üzerinde ortak bir tahakküm vardır. Kadın doğaya daha yakındır ve doğanın korunmasına yönelik tüm aktivitelerde aktif ve öncüdür. Eko feminizm de kadının çevreye dair geliştirilecek politikalarda öncü bir rol üstlenmesi gerektiğini varsayar. Toplumda kadının ezilmesi ve doğanın sömürülmesi arasında önemli bağlantılar vardır. Kadın toplumsal sömürüye karşı kadın sesiyle mücadele ederken bu ses doğanın sömürülmesine karşıda aktif bir şekilde yükselmektedir. Özellikle ülkemizde Karadeniz kadını denilince akla mücadeleciler ve çalışkan insanlar gelir. Söz konusu doğa olunca Karadeniz kadını toprak mücadelesinin sembolüdür. Bölgede gerçekleştirilen ve doğaya zarar verdiği düşünülen birçok faaliyete karşı mücadelede kadınlar büyük roller üstlenmiş bu durumun birçok örneği basına ve sosyal medyaya yansımıştır. Mesela yeşil yol protestolarında Havva Ana adlı kadının güvenlik güçlerinin önünü kesmesi ve Cerattepe madenine karşı mücadelenin sembolü olan Nur Neşe Karahan'ın mücadelenin her aşamasında başı çekiyor olması bu duruma örnek gösterilebilir. Karadeniz kadını tarım ve hayvancılık faaliyetlerinde erkeklerden daha çok roller üstlenmektedir. Bu durum onları doğaya ve toprağa daha yakın kılmaktadır. Erkekler ekonomik şartlardan dolayı büyük şehirlerde çalışırken toprak üzerindeki faaliyetlerin sorumluları kadınlardır. Son yıllarda bölgede inşa edilen Hes projeleri ve Maden sahaları bu yaşam alanlarını olumsuz yönde etkilemiş, dolayısıyla kadın faaliyetlerini de kısıtlamıştır. Kadın hareketleri özellikle çevreci hareketler olarak bu bölgede belirginleşir ve ekolojik bir yaklaşım içinde incelendiğinde kadınlar yer yer erkeklerden daha aktiftir. Çalışmamızda ele alınan Yeşil Artvin Derneğinin sosyal medya paylaşımlarına yönelik yaptığımız göstergebilimsel çözümleme bulguları da bu yöndedir. Örgüt tarafından gerçekleştirilen birçok çevreci kampanyada kadınlar ön saflardadır. Sesleri yüksektir, birçok etkinlikte aktif olarak çalışanlardır. Örgütlenme süreçlerinde kadınlar yönetimde ve bütün etkinliklerde başrollerdedir. Örgüt sosyal medya paylaşımlarına yansıyan kadın göstergeler kadınların doğaya daha yakın olduğunu, doğa üzerindeki tahakküm ve sömürüye karşı daha duyarlı olduğunu, bu şiddete karşı kararlılıkla

mücadele ettiklerini gösterir mahiyettedir. İncelediğimiz gönderilerde kadınlar doğa üzerindeki sömürüye karşı aktif bir mücadele vermektedir. Güvenlik güçlerinin önünü kesen, iş makinesinin önüne yatan ve davullarla sokaklarda sesini duyurmaya çalışan kadınlardır. Kadınların, eko- feminist yaklaşımın öne sürdüğü, yani doğa ile özdeşleştirildikleri edilgen, beden, madde, üretken, besleyici, şefkatli, tutkulu, koruyucu, doğurgan ve anaç gibi sıfatlara, çözümlenen paylaşımlarda simgesel niteliklerde rastlanmıştır. Bu nitelikler aracılığı ile kurgulanan kimlikler bakımından doğa ve kadının yüzleştiği tahakküm benzerdir. Genel olarak değerlendirildiğinde çözümlenen sosyal medya paylaşımlarındaki kadın temsili “doğa-kadın” metaforu olarak betimlenebilir. Eko-feminist teori bu hipotezleri destekleyen varsayımları ortaya koymakta, doğa ve kadın üzerindeki tahakkümün aktif mücadelecisinin kadınlar olduğunu, kadın deneyimlerinin bunu gerektirdiğini ileri sürmektedir.

Çalışmanın ilk hipotezi açısından değerlendirildiğinde, yapılan analize göre kadınların Çevreci sivil toplum örgütlerinin birçok faaliyetlerinde aktif rol aldığı, bu durumun geleneksel ve sosyal medyaya yansıdığı ve kadınlar çevreci sivil toplum örgütlerinin özellikle medyaya yansıyan faaliyetlerinde kullanılan bir strateji değil aksine faaliyetlerde yer alan, yönlendiren ve kararları etkileyen rollere sahip olduğu görülmektedir. Kadın ve erkeklerin doğa deneyimleri farklıdır ve kadın deneyimleri kadını doğaya yaklaştırmaktadır. Ayrıca kadın ve doğa üzerinde ortak eril bir tahakküm vardır ve kadınların bu tahakküme karşı, çevreyle ilgili kararlarda öncü roller üstlenmesi onları çevreci sivil toplum örgütlerinin iletişim faaliyetlerinde öne çıkarmaktadır.

Çalışma halkla ilişkiler faaliyetleri açısından değerlendirildiğinde, Çevreci sivil toplum örgütlerinin başlıca faaliyetleri halkla ilişkiler faaliyetleri olduğu, örgütlenme ve eyleme geçme süreçlerinin en önemli adımlarını oluşturduğu ve kadınların bu önemli iletişim faaliyetlerinde aktif roller üstlendiği söylenebilir.

Çalışma doğa-kadın özdeşimini vurgulayan Eko-feminizm açısından değerlendirildiğinde, Yeşil Artvin Derneğinin örgütlenme ve eylem süreçlerinde kadınlar aktif ve öncüdür. Özellikle sosyal medya üzerinden gerçekleştirilen iletişim

faaliyetleri çevresel hareketlere yönelik kadın rollerini yansıtmakta ve “doğa-kadın” metaforları içermektedir.

Göstergebilimsel Analize Tabi Tutulan Facebook Paylaşımları Kadın ve Erkek Beğeni Oranları

ANALİZ EDİLEN FACEBOOK PAYLAŞIMLARI	TOPLAM BEĞENİ SAYISI	BEĞENEN KADIN SAYISI	BEĞENEN ERKEK SAYISI	KADIN BEĞENİ ORANI	ERKEK BEĞENİ ORANI
PAYLAŞIM 1	153	81	72	% 53	% 47
PAYLAŞIM 2	220	140	80	% 64	% 36
PAYLAŞIM 3	32	20	12	% 62	% 38
PAYLAŞIM 4	94	61	33	% 64	% 36
PAYLAŞIM 5	78	42	36	% 53	% 47
PAYLAŞIM 6	36	22	14	% 61	% 39
PAYLAŞIM 7	141	72	69	% 51	% 49
PAYLAŞIM 8	353	208	145	% 59	% 41
PAYLAŞIM 9	11	8	3	% 73	% 27
PAYLAŞIM 10	49	24	25	% 49	% 51
PAYLAŞIM 11	89	40	49	% 45	% 55
PAYLAŞIM 12	330	200	130	% 61	% 39
TOPLAM	1586	918	668	% 58	% 42

Araştırma kapsamında doğa-kadın metaforlarını ve kadınların doğa tahakkümüne karşı duyarlılığını tespit etmek için göstergebilimsel çözümlene yapılan Yeşil Artvin Derneği Facebook paylaşımlarına gelen takipçi beğenileri sayılmış, kadın ve erkek beğeni oranları hesaplanmıştır. Bu analiz, kadınların, verilen doğa mücadelesinde ki duyarlılığını belirlemek açısından önem arz etmektedir. Toplam 23.549 takipçisi olan ve şimdiye kadar 23.828 beğeni alan Yeşil Artvin Derneği Facebook sayfasında son bir yılda gerçekleştirilen paylaşımlardan amaçlı örneklem kapsamında seçilen ve göstergebilimsel analize tabi tutulan 12 paylaşımına gelen toplam beğeni sayısı 1586'dır. Bu beğenilerin 918'i yani %58'i kadınlar tarafından gerçekleştirilirken, 668'i yani %42'si erkekler tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu oranlar kadın beğenilerinin daha çok olduğunu, kadınların paylaşımları daha fazla takip ederek beğendiklerini, ve böylece verilen doğa mücadelesinde kadın temsilinin ve duyarlılığının yoğun olduğunu gösterir niteliktedir.

SONUÇ

Sivil toplum kavramı tarih boyunca Aristoteles, Hobbes, Locke, Rousseau, Hegel, Marx, Gramsci, Giddens Ve Habermas gibi düşünürler tarafından yorumlanmış ve çağdaş tanımını oluşturan temel özelliklere kavuşarak, sadece kurumların ve kuralların yer aldığı örgütlenmiş insan toplulukları olan yalın toplumdan farklılaşmıştır. Günümüz meselelerinde birçok kuramsal tartışmanın temelini oluşturan sivil toplum kavramı; gönüllü katılım ile kendi kendini üreten ve destekleyen, yasal bir düzene bağlı olmakla birlikte devletten özerk, örgütlü bir toplumsal alandır. Bu alanda birey özgürlükleri ve hakları değerlidir. Örgütlenmelerde gönüllülük esastır. Yurttaşların, devlet politikalarını etkileyebildiği bir bilinçle şekillenen bir tür gelişmişlik düzeyidir. Sivil toplum genelde, kendi ideallerini ifade etmek ve hedeflerine ulaşmak için bilgi alış verişinde bulunan ve yardımlaşan, devlet erkine sesini duyurmak ve devlet kurumlarını sorumlu tutmak için bir kamu alanında ortak bir biçimde hareket eden yurttaşları içerir. Sivil toplum örgütleri ise, sivil toplum içinde, kendi dinamikleri ve hedefleriyle var olan, örgütlenmiş kurumları tanımlar. Sivil toplum, Sağlıklı sivil toplum örgütlerinin oluşabilmesi için tarihsel süreç içinde olgunlaşan uygun sosyal zemini anlatır. Bu örgütleri ortaya çıkaracak zeminin nitelikleri ile sahip olmaları gereken nitelikler arasında güçlü bir bağ ve örtüşme söz konusudur.

Sivil toplum kavramını önemli kılan ve onu ideal bir model yapan değerlerden biri, devletin müdahalesi dışında, bireylerin kendi kendilerini yönlendirebildikleri bir alan olarak görülmesidir. Bu alan, en genel tanımıyla halkın halk tarafından yönetilmesi, egemenliğin millete veya halka ait olması olan demokrasi için de gereken sosyal zemindir. Dünyanın küçüldüğü ve sınırların ortadan kalkmaya başladığı Küreselleşme süreciyle ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerle dönüşen sivil toplum katılımcı demokrasinin güçlenmesinde etkili olmuş ve ağ toplumu denilen yeni bir zemin kazanmıştır. Küreselleşme ile görüldüğü gibi toplumsal iletişim tercihleri ve alternatifleri de köklü bir biçimde değişmiştir. Bu değişim ve gelişim tabii ki sivil toplum alanını da etkilemiş ve sivil toplumun kendini

gerçekleştirdiği kamusal alana, kendini ifade edebileceği birçok yeni yol kazandırmıştır.

Sivil toplum, toplumsal sorunlara karşı örgütlenmeler ağı oluşturmak yönüyle kamusal bir güç olan sivil toplumun hareket alanı “demokratik katılım ve eleştirel söylem alanı” şeklinde tanımlanan kamusal alandır. Sivil toplum, toplumsal sorunların ve taleplerin demokratik bir platformda tartışıldığı ve siyasi topluma aktarıldığı kamusal hareket alanıdır. Avrupa’da bu alan katılımcı demokrasinin kurucu bir niteliği olarak düşünülürken, Türkiye’de, kamusal alan ile devlet iktidarının özdeşleştirilmesinden dolayı ciddi sorunlarla yaşanmakta, sivil toplumla siyasi toplum arasındaki toplumsal sorunların demokratik tartışma alanı giderek daraltılmaktadır.

Örgütsel yaşam olarak sivil toplum, demokratik toplum olarak sivil toplum ve kamusal alan olarak sivil toplum şeklinde üç farklı boyutta değerlendirilir. Örgütsel yaşam sivil toplumun temel boyutudur ve farklı alanlarda hareket eden sivil toplum örgütlerini içermektedir. Sivil toplumun önemli bir parçası ve baş aktörleri olan bu kuruluşlar, toplum yararına çalışan ve bu amaçla kamuoyu oluşturan, kar amacı gütmeyen, sorunların çözümüne odaklanarak çoğulculuk ve katılımcılık kültürünü geliştiren, demokratik, bürokratik sınırlamalar dışında, gönüllü olarak bir araya gelen bireylerden oluşan çevre ve insan hakları örgütleri, tüketici dernekleri, yardım ve eğitim örgütleri gibi yapılardır. Sivil toplum örgütleri yapı, faaliyet ve tür açısından çok çeşitlilik gösterir. Çalışma kapsamında üzerinde durulacak, temaları çevrecilik olan sivil toplum örgütleri ve faaliyetleri bu duruma örnek gösterilebilir.

Çevre konusunda ulusal ve uluslararası ölçekte çok sayıda sivil toplum örgütü vardır. Özellikle sanayileşmeyle başlayan çevre problemleri, günümüz en büyük toplumsal tehditlerinden biridir. Doğa üzerinde oluşturulan tahakküm ve sömürü, insan ve doğa arasındaki dengeyi bozmuş ve tükenme noktasına getirmiştir. İnsanoğlunun doğa karşısındaki bilinçsiz tutumu yine kendisine olumsuz bir sonuç olarak dönmektedir. Çevre problemlerine yönelik devlet politikalar geliştirilse de, doğa, tüketim kültürünün metası haline dönüşmekten alıkonamamıştır. Gelecek

nesillere borçlu olduğumuz, en önemli sermayemiz, doğayı korumak ve sürdürmek, toplumsal çevre bilincinin oluşturulmasına gayret göstermek elzemdir. İşte bu noktada sivil toplum örgütlerine büyük görevler ve sorumluluklar düşmektedir.

Türkiye’de çevre bilincinin ekseninde örgütlenen ve birçok çevreci faaliyet gerçekleştiren çevreci sivil toplum örgütleri vardır. Bu çevreci örgütler, her türlü ekosistemleri, ormanları, tarım alanlarını, toprak ve su kaynaklarını, denizler, göller, akarsular olmak üzere ülkenin tüm doğal kaynaklarını ve barındırdıkları ekolojik-biyolojik çeşitliliği korumak, küresel ısınmayı yavaşlatmak, yenilenebilir enerji ve enerji verimliliğini artırmak, erozyonla ve diğer doğal afetler ile mücadele etmek, HES ve baraj projelerinin olumsuz etkilerini bertaraf etmek, madenlerin doğal yaşam alanlarını yok etmesini engellemek, turizm amaçlı doğa katliamına dur demek ve bu hedefler doğrultusunda kitlelere ulaşmak, bilinçlendirmek, harekete geçirmek, siyasal süreçleri ve hükümet kararlarını etkilemek gibi birçok amaca sahiptir. Çevreci sivil toplum örgütleri bu amaçlar kapsamında, araştırma, proje uygulamaları, eğitim, panel, seminer, gezi, basın toplantısı, afiş, kamu spotu, ev ziyaretleri, belgesel, örgütlü legal gösteriler ve yürüyüşler gibi birçok faaliyet gerçekleştirmektedir.

Çevreci sivil toplum örgütlerinin hedeflerine ulaşabilmeleri, etkili ve başarılı kampanyalar yürütebilmeleri için yapısal birçok gereksinimin yanında, planlı ve düzenli halkla ilişkiler çalışmaları yapmaları gerekmektedir. Toplumsal problemleri gündeme getirmek, kitleleri bilinçlendirmek ve harekete geçirmek gibi temel işlevler ancak uygulanacak sağlıklı iletişim faaliyetleri ile elde edilebilir. Nihayetinde sivil toplum örgütleri, varlıklarını sürdürdükleri çevreyi oluşturan paydaşlara ve seslerini duyurmak istedikleri hedef kitleye hitap etmektedir. Kamuoyunu etkilemek, bilinçlendirmek, desteğini sağlamak, güvenini kazanarak kamuoyu oluşturmak gibi amaçlar ancak planlı halkla ilişkiler faaliyetleri ile başarılabilir.

Halkla ilişkiler faaliyetleri, daha önce de tanımlandığı gibi, hedef kitle ile örgüt arasındaki karşılıklı iletişimi, anlayışı, kabulü ve işbirliğini temin eden ve sürdüren, sorunların yönetimine yardımcı olan, kamuoyunu bilgilendiren, kamu yararına hizmet etmek için sorumluluklara vurgu yapan, eğilimleri önceden tahmin

etmeye çalışan ve başlıca araçları olarak ahlaki iletişim tekniklerini ve araştırmayı kullanan bir yönetim fonksiyonudur. Bu manada çevreci sivil toplum örgütlerinin temel amaçları ile önemli benzerlik göstermektedir. Çevre problemleri ile ilgili hedef kitlesi ile karşılıklı iletişim, anlayış, kabul ve işbirliği temin etmek isteyen, kamuoyunu çevresel problemler hakkında bilgilendirmek isteyen bu örgütlerin temel faaliyetleri de halkla ilişkiler faaliyetleridir. hedef kitleleri ile iletişimlerini yönetmek için, yakın geçmişten günümüze kadar, birçok geleneksel halkla ilişkiler aracını kullanan çevreci sivil toplum örgütleri iletişim teknolojilerinin sağladığı yeni medya olanaklarını da kullanmakta ve birçok faaliyetini, kitlesel boyutta, hızlı sosyal etkileşime, toplumsal formasyona ve işbirliğine imkan sağlayan sosyal medya üzerinden gerçekleştirmektedir. Bu örgütler sosyal medya sayesinde daha büyük kitlelere daha hızlı ulaşabilmekte ve anlık iletişim kurabilmektedir. Sosyal ağlar üzerinden örgütü takip eden bireyler hızlı bir şekilde örgüt faaliyetlerinden haberdar olmakta ve sürece dahil olabilmektedir. Bu sosyal medya platformlarının günümüz en önemli örneklerinden biri hemen hemen tüm örgütlerin kullandığı Facebook'dur.

Çalışmanın ikinci önemli odağı kadınların doğaya ve çevre problemlerine karşı hissettikleri duyarlılık ve yakınlıktır. Bu duyarlılık ve yakınlık sivil toplumda ve kamusal alanda hissedilmekte, sosyo-ekolojik bir rol olarak toplumun birçok zemininde kendisini göstermektedir. Kadınların doğaya karşı bu duyarlılığını ve yakınlığını bazı feminist yaklaşımları da ekolojik süreçlere katmıştır. Ekolojik süreçlere ve çevre problemlerine feminist perspektiften yaklaşan en önemli yaklaşım Eko-feminizmdir. Eko-feminist yaklaşımın varsayımlarına göre doğa ve kadın aynı eril tahakküm ve sömürünün altındadır. Doğa ve kadınların sahip oldukları birçok ortak sıfat onları birbirlerine yaklaştırmakta ve özdeşirmektedir. Doğa ve kadın tarih boyunca ikincilleştirilmiş, sömürülmüş ve ötekileştirilmiştir. Bu yüzden kadın ve doğanın kurtuluşu birbirine bağlıdır. Ekolojik meselelerde de kadınlar bu yüzden daha duyarlı ve aktiftir. Kadınlar doğa ve kendi üzerlerindeki tahakküme karşı mücadelede öncü olmalıdır.

Eko-feministlere göre, erkeğin, kadın üzerindeki egemenliği ile insanın doğa üzerindeki egemenliği arasında bir bağlantı vardır. Onlara göre, doğanın tahribinden sorumlu olan insan merkezilik değil, erkek merkeziliktir. Doğa ve kadını birbirine yaklaştıran ve özdeşiren de budur. Bu özdeşim kendini kültürel anlamda da göstermiş, kadın ve doğa metaforik bir düşünde içinde kodlanmış, edilgen, beden, madde, üretken, besleyici, şefkatli, tutkulu, koruyucu, doğurgan ve anaç gibi sıfatlar üzerinden özdeşirilmiştir. Her iki kavramın metaforik bir düşünce içinde kodlanması, doğa üzerinde ki tahakkümü kadın tahakkümü açısından algılama, anlama ve bağdaştırma sürecinin sonucudur. Doğa-kadın metaforu olarak karşımıza çıkan bu anlamlandırma, doğayı ve kadını yeniden kavramsallaştırma, farklı açılarda bağlantılandırma ve ifade etme bağlamında kendini göstermektedir.

Dünyada ve ülkemizde kadınlar birçok ekolojik harekette ve oluşumda yer almakta ve doğa mücadelesinde sesini duyurmaktadır. Kadınların doğaya karşı duyarlılığına ve aralarındaki özdeşime örnek teşkil eden birçok durum vardır. Ülkemiz özelinde değerlendirildiğinde, son zamanlarda güncel çevreci mücadelelerde kadınların öncülüğünü geleneksel ve sosyal medyada gözlemlemek mümkündür. Birçok mücadelede grupların başını çeken, iş makinelerinin çalışmalarını engelleyen, ön saflarda pankart taşıyan, maden bölgelerinde gece nöbetleri tutan, doğal yaşam alanlarını canı pahasına korumaya çalışan kadınlardır. Bu dışı vurum Eko-feminist varsayımları ve doğa ve kadına atfedilen metaforik yakınlığı doğrular niteliktedir.

Doğa ve kadın arasındaki yakınlığı ve metaforik özdeşimi aramak ve örneklendirmek adına yapılabilecek çalışmalardan biri, çevre adına toplumsal bir mücadele veren çevreci sivil toplum örgütlerinin faaliyetlerini incelemektir. Bu çalışmada da, Kadınların bu mücadeledeki rolünün Eko-feminist kuram varsayımlarını ve doğa-kadın metaforunu doğrulayıp doğrulamadığını tespit etmek için örneklem olarak seçilen Yeşil Artvin Derneği faaliyetleri, halkla ilişkiler mahiyetinde gerçekleştirilen sosyal medya çalışmaları bağlamında incelenmiştir. Derneğin Facebook paylaşımları, kadın temsili ve doğa-kadın metaforu açısından ele alınmıştır. Yeşil yol, HES ve Cerattepe Madenlerine karşı mücadele veren Yeşil

Artvin Derneğinin son bir yıl boyunca paylaştığı gönderiler incelenmiş ve paylaşımların büyük bir bölümünde kadın figürünün ve temsilinin olduğu tespit edilmiştir. Bu gönderiler içinden amaçlı örneklem olarak seçilen gönderiler ise göstergebilimsel çözümleme yöntemi ile anlamlandırılmaya, doğa ve kadın özdeşiminin, doğa-kadın metaforu olarak nasıl yansıdığı gösterilmeye çalışılmıştır.

Araştırma Eko-Feminist teorinin varsayımlarına yakın sonuçlar vermiştir. Kadının doğaya karşı duyarlılığı ve yakınlığı Yeşil Artvin Derneği sosyal medya faaliyetlerine yansımıştır. Örgüt tarafından gerçekleştirilen birçok çevreci kampanyada kadınlar ön saflardadır. Sesleri yüksektir, birçok etkinlikte aktif olarak çalışanlardır. Kadınlar, örgütlenme süreçlerinde, yönetimde ve bütün etkinliklerde mevcuttur. Örgütün sosyal medya paylaşımlarına yansıyan kadın göstergeler, kadınların doğaya daha yakın olduğunu, doğa üzerindeki tahakküm ve sömürüye karşı daha duyarlı olduğunu, bu şiddete karşı kararlılıkla mücadele ettiklerini gösterir mahiyettedir. Kadınların, doğa ile özdeşleştirildikleri edilgen, beden, madde, üretken, besleyici, şefkatli, tutkulu, koruyucu, doğurgan ve anaç gibi sıfatların eğretilen anlamlandırma boyutlarına, çözümlenen paylaşımlarda simgesel niteliklerde rastlanmıştır. Bu nitelikler aracılığı ile kurgulanan kimlikler bakımından doğa ve kadının yüzleştiği tahakküm benzerdir. Genel olarak değerlendirildiğinde çözümlenen sosyal medya paylaşımlarındaki kadın temsili “doğa-kadın” metaforu olarak betimlenebilir.

Kurumların gerçekleştirdikleri halkla ilişkiler faaliyetleri ve bu faaliyetlerin içerik ve yöntemleri aynı zamanda kurumların kimlikleri, hayat görüşleri ve toplumsal tutumlarını da yansıtmaktadır. Yani tercih edilen halkla ilişkiler faaliyetleri, kurumların ikinci düzey anlamlandırma boyutunu taşır. Sürekli reklam veren bir kurum ticari faaliyetlere daha yakındır. Devlet kuruluşları daha çok kamu spotu yayınlamaktadır. Propaganda yapanlar siyasi partiler, konferans düzenleyenler ise eğitim kurumlarıdır. Bu manada değerlendirildiğinde çevreci sivil toplum örgütlerinin gerçekleştirdiği faaliyetler ve içerikleri bu örgütlerin düşünsel kökenlerini ve temel felsefelerini yansıtabilir. Çevreci bir sivil toplum örgütü olarak faaliyet gösteren Yeşil Artvin Derneğinin faaliyetlerinde kadın figürüne sıklıkla

rastlanması, kadınların ön saflarda ve daha aktif olması, araştırma sonunda elde ettiğimiz doğa-kadın özdeşimine dayanan metafor ve örgütün çevreci bir tema üzerine kurulu olması aynı zamanda doğa ve kadın tahakkümüne karşı mücadele ettiği yönünde yorumlanabilir.

Çalışma çerçevesinde değerlendirdiğimiz doğa-kadın benzerliği çevreci sivil toplum örgütleri tarafından kullanılan bir iletişim stratejisi olarak da değerlendirilebilir. Kadınlara yüklenen şefkatli, sevgi dolu, anaç, uyumlu, barışçı ve duygusal gibi nitelikler, onları aynı zamanda birçok halkla ilişkiler faaliyetlerinin de yüzü yapmaktadır. Bu durum çevreci temalarla hareket eden örgütler içinde geçerlidir. İş makinesinin önünde duran, jandarmanın yolunu kesen, biz doğayız diyen kadın, örgüt için hedef kitleleriyle yaşadığı müzakere sürecini daha olumlu etkileyebilir. Bu açıdan doğa-kadın özdeşiminin bir halkla ilişkiler stratejisi olarak kullanılabilmesi de söylenebilir.

Son olarak bu çalışmayla, demokratik bir toplum için elzem olan sivil alanın önemli aktörlerinin sivil toplum örgütleri olduğunu, özellikle küresel bir sorun haline gelmiş ekolojik problemlere karşı çevreci sivil toplum örgütlerinin mücadele verdiğini, bu mücadelede temel süreçlerin halkla ilişkiler faaliyetleri ile yürütüldüğünü, bu faaliyetlerin içerik ve yöntemlerinin, örgüt ve kurumların düşünce ve hedefleri hakkında bilgi verdiğini, Eko-feminizm varsayımlarının örgütsel faaliyetlere ve toplumsal hareketlere yansıdığını, Eko-feminizm yaklaşımı çerçevesinde ortaya çıkan doğa-kadın metaforunun çevreci sivil toplum örgütlerinin iletişim faaliyetlerine yansıdığını ve bu metaforik anlatımlarında birer halkla ilişkiler stratejisi olabileceğini söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- ABRAMS, M. H., **A Glossary of Literary Terms**, Harcourt Brace College Publisher, (6.edition), Orlando 1993.
- AKAL, Cemal Bali, **İktidarın Üç Yüzü**, Dost Kitapevi Yayınları, Ankara 1998.
- ASNA, Alaaddin, **Kuramda ve Uygulamada Halkla İlişkiler (Public Realations)**. Pozitif Yayınları, İstanbul 2006.
- AVCI, Artun, **Türkiye’de İnternet ve İfade Özgürlüğü**. Legal Kitabevi, İstanbul 2013.
- BAROKAS, Safiye Kırlar, **Reklam ve Retorik**, Derin Yayınları, İstanbul 2011.
- BEAUVOIR, Simone de, **Kadin I - Genc Kizlik Cagi: İkinci Cins**, Payel Yayınevi, (6. Baskı) İstanbul 2000.
- BEETHAM, David, - BOYLE, Kevin, **Demokrasinin Temelleri 80 Soru 0 Cevap**, (Çev. Vahit Bıçak) Liberte Yayınları, Ankara 1998.
- BERKES, Fikret, - KIŞLALIOĞLU, Mine, **Ekoloji ve Çevre Bilimleri**, Remzi Kitabevi, İstanbul 1990.
- BERKTAY, Fatmagül, **Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları**, TC. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2011.
- BİBER, Ayhan, **Sivil Toplum Örgütlerinde Halkla İlişkiler**, Nobel Yayınevi (1. Baskı), Ankara 2006.
- BOOKCHIN, Murray, **Ekolojik Bir Topluma Doğru**, (Çev: Abdullah Yılmaz), Ayrıntı Yayınevi, İstanbul 1996.
- BOOKCHIN, Murray, **Toward on Ecological Society**, Black Rose Books, Québec 1991.
- BRAMWELL, Anna, **Ecology in the 20th Century: A History**, Yale University Press, New Haven 1989.
- BULCA, Aydan, **Çevre Sorunları**, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, Cilt 2, İletişim Yayınları, 1983.
- ÇAHA, Ömer, **Aşkın Devletten Sivil Topluma**, Gendaş Yayınları (1.Baskı), İstanbul 2000.

- CALDWELL, Lynton Keith, **Between Two Worlds**, Cambridge University Press, Cambridge 1992.
- CANTZEN, Rolf, **Daha Az Devlet Daha Çok Toplum**, (Çev. Veysel Atayman), Ayrıntı Yayınevi, İstanbul, 1994.
- CASTELS, Manuel, **Enformasyon Çağı, Ekonomi, Toplum ve Kültür: Ağ Toplumunun Yükselişi**, (Çev. E. Kılıç) İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2008.
- CASTELS, Manuel, **İsyan ve Umut Ağları**, (Çev. E. Kılıç), Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2013.
- CEVİZCİ, Ahmet, **Felsefe Sözlüğü**, Paradigma Yayınları, İstanbul 1999.
- CHANDLER, Daniel. **Semiotics: the basics**. Routledge, 2017.
- DALTON, Russell J., **The Environmental Movement in Western Europe, Environmental Politics in the International Arena**, (Edit. Sheldon Kamieniecki), State University of New York Press, Albany 1993.
- DEĞİRMENCİ, Emet, **Kadınlar Ekolojik Dönüşümde**, Yeni İnsan Yayınevi, İstanbul 2010.
- ECKERSLEY, Robyn, **Environmentalism and Political Theory**, State University of New York Press, New York 1992.
- FERRY, Luc, **Ekolojik Yeni Düzen**, (Çev. Turhan Ilgaz), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2000.
- FİNCANCI, Yurdakul, **Sivil Toplum -Asgari Devlet-Sivil Devlet,Sivil Toplum**, Tüses Yayınları, İstanbul 1991
- FISKE, John, **İletişim Çalışmalarına Giriş**, (Çev. Süleyman İrvan), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 2003.
- FRASER, P. Seitel, **Halkla ilişkiler Uygulaması**, (Çev. Seda Mengü), Nobel Yayınevi, (12. Basım), Ankara Şubat 2016.
- GIDDENS, Anthony, **Üçüncü Yol: Sosyal Demokrasinin Yeniden Dirilişi**, Birey Yayıncılık, İstanbul 2000.
- GUIRAUD, Pierre, **Göstergebilim**, (Çev. Mehmet Yalçın), İmge Yayınları, (2. Baskı), Ankara 1994.
- GÜNGÖR, Nazife, **İletişime Giriş**, Siyasal Kitabevi, Ankara 2011.

- HALL, Stuart,- LUMLEY, Bob, - MCLENNAN, Gregory , **Siyaset ve İdeoloji : Gramsci**, (Çev. S. Emerald), Birey ve Toplum Yayınları, Ankara 1985.
- HOBBS, Thomas, **Leviathan**, (Çev. Semih Lim), Yapı Kredi Yayınları İstanbul 1995.
- HORKHEIMER, M., - ADORNO, Theodor W., **Aydınlanmanın Diyalektiği I**, (Çev. Oğuz Özügül), Kabalcı Yayınevi, İstanbul 1995.
- İRVAN, Süleyman, **Medya, Kültür, Siyaset**, Ark Yayınları, Ankara 2014.
- JOHNSON, Mark, - LAKOFF, George, **Metaforlar: Hayat, Anlam ve Dil**, (Çev: G.Y. Demir), İthaki Yayınları, İstanbul 2015.
- KAMANLIOĞLU, Ebru Belkıs, - GÖZTAŞ, Aylın, **Politik Gündem Odağında Halkla İlişkiler ve Gündem Yönetimi**, Nobel yayıncılık, (1. Basım), Ankara Şubat 2010.
- KEANE, John, **Demokrasi ve Sivil Toplum**, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1994.
- KELEŞ, Ruşen, - HAMAMCI, Can, **Çevrebilim**, İmge Yayınevi, Ankara 1993.
- KIZILÇELİK, Sezgin, **Küreselleşme Ve Sosyal Bilimler**, Anı yayınları, (2. Baskı) İstanbul 2003.
- KOVEL, Joel, **Doğanın Düşmanı-Kapitalizmin Sonu mu, Dünyanın Sonu mu?**, (Çev: Gürol Koca), Metis Yayınları İstanbul 2005.
- LADUKE, Vinona, **All Our Relations, Native struggles for Land and Life**, Hay Market Books, Chicago 2015.
- LAFARGUE, Paul, **Tembellik Hakkı**, (Çev. Vedat Günyol), Telos yayınevi, İstanbul 1993.
- LLOYD, Genevieve, **Erkek Akıl** (çev: Muttalip Özcan), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1996.
- MAIGRET, Eric, **Medya ve İletişim Sosyolojisi**, (Çev. Halime Yücel), İletişim Yayınları, (3. Baskı), İstanbul 2013.
- MARSHALL, Gordon, **Sosyoloji Sözlüğü** (Çev. Osman Akınhay ve Derya Kömürcü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 1999.
- Materyalist Felsefe Sözlüğü**, Sosyal Yayınlar, İstanbul 1980.
- MELLOR, Mary, **Sınırları Yıkmak: Feminist Yeşil Bir Sosyalizme Doğru** (Çev: Osman Akınbay) Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1993.

- MELTZNER, Ralph, **Ekoloji Çağı, Derin Ekoloji**, (Der. Günseli Tamkoç), Ege Yayınları, İzmir 1994.
- MERCHANT, Carolyn, **Radical Ecology**, Routledge, New York, London 1992.
- MORROW, Karren," **Integrating gender issues into the global climate change regime**": Understanding Climate Change Through Gender Relations, Routledge Press, New York, 2017.
- OKAY, Ayla, - OKAY, Aydemir, **Halkla İlişkiler Kavram Strateji ve Uygulamaları**) DER yayınları (6. Baskı), İstanbul 2013.
- OKIN, Susan Moller, **Women in the Western Political Thought**, Princeton Universty Press, Princeton 1979.
- ONBAŞI, Funda, **Sivil Toplum**, L&M yayınları, İstanbul 2005.
- OSKAY, Ünsal, **Kitle İletişiminin Kültürel İşlevleri**, Der Yayınları, (3.Baskı) İstanbul 2000.
- OZKAY, Ünsal, "**İletişimin ABC'si**", Der Yayınları, İstanbul 2014, s.8
- PEPPER, David, **The Roots of Modern Environmentalism**, Croom Helm, London 1984.
- PLUMWOOD, Val, **Feminizm ve Doğaya Hükmetmek**, (Çev. Başak Ertür), Metis Yayınları, İstanbul 2004.
- RIFAT, Mehmet, **Genel Göstergibilim Sorunları-Kuram ve Uygulama**, Alaz Yayınları, İstanbul 1982.
- RIFAT, Mehmet, **Homo Semioticus**, Yapı Kredi Yayınları (2. Baskı), İstanbul 1996
- ROUSSEAU, Jean Jacques, **İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Kaynağı ve Temelleri Üzerine Konuşma**, (Çev. Rasih Nuri İleri), Say Yayınları, İstanbul 1982.
- SANDBACH, Francis, **Environment, Ideology & Policy**, Basil Blackwell, Oxford 1980.
- SANLI, Leyla, **Politik Kültür ve Toplumsal Hareketler**, Alan Yayıncılık, İstanbul 2005.
- SARIBAY, Ali Yaşar, **Türkiye'de Demokrasi Ve Politik Partiler**. Alfa yayınları, İstanbul 2001.
- SAVRAN, Gülnur Acar, **Sivil Toplum ve Ötesi, Rousseau, Hegel, Marx**, Dipnot Yayınları (1. Baskı), Ankara 2013.

- SAYLAN, Gencay, **Demokrasi ve Demokrasi Düşüncesinin Gelişimi**, TODAİE İnsan Hakları Araştırma ve Derleme Merkezi, Ankara 1998.
- ŞENEL, Alaeddin, **Siyasal Düşünceler Tarihi**, SBF Yayınları, Ankara 1982.
- SHIVA, Vandana, **İnadına Canlı, Kadınlar, Ekoloji ve Hayatta Kalma**, Sinek Sekiz Yayın evi, İstanbul Şubat 2014.
- SHIVA, Vandana, **Staying Alive: Women, Ecology, and Development**, Zed Books, London 1989
- SIMONNET, Dominique, **Çevrecilik**, (Çev. Mehmet Selami Şakiroğlu), İletişim Yayınları, 1993.
- ŞİMŞEK, Melda Cinman, **Yeşiller**, Der Yayınları, İstanbul 1993.
- ŞİRİN, S, **Türkiye’de Çevre Politikalarının Oluşum Sürecinde Gönüllü Çevre Kuruluşlarının Rolü**, TODAİE, Ankara 2002.
- SOPER, Kate, **What is Nature? Culture, politics, and the non-human**, Blackwell Press, Oxford 1995.
- The New International Encyclopedia**, Dodd, Mead and Company, Volume VI, New York 1903.
- TUNCAY, Mete, **Batı'da Siyasal Düşünceler Tarihi: Seçilmiş Yazılar II**, SBF Yayınları, Ankara 1969.
- TUNCER, Baran, **Ekonomik Gelişme ve Nüfus, Hacettepe Üniversitesi Yayınları**, Ankara 1976.
- URAL, Ebru Güzelcik, **Stratejik Halkla İlişkiler Uygulamaları**, Birsen Yayınevi, İstanbul Aralık 2005.
- WHITE, Jr. Lynn, **The Historical Roots of Our Ecologic Crisis, Man and the Environment**, (Ed. Wes Jackson), WM. C. Brown Company Publishers, Dubuque, Iowa 1973.
- YAVUZ, Fehmi, **Çevre Sorunları**, SBF Yayınları, (2. Baskı), Ankara 1975.
- YAYLAGÜL, Levent, **Kitle İletişim Kuramları**, Dipnot Yayınları, Ankara 2013.
- YILMAZ, Aytekin, **Çağdaş Siyasal Akımlar: Modern Demokraside Yeni Arayışlar**, Vadi Yayınları, Ankara. 2001.
- YURDAKUL, Nilay Başak, **İnternet ve Halkla İlişkiler. Bilgi İletişim Teknolojileri ve Yansımaları**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2006.

Makaleler

- AK, Bihder Güngör, "**Türkiye'nin Avrupa Birüğü'ne Katılım Sürecinin Sivil Toplum Kuruluşlarına Etkileri ve Katkıları**". II. Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, Küresel Eşitlik Bildiriler Kitabı, 2015, s.189.
- AKKILIÇ, Saniye, "**Doğa Dışıl, Bilim Erildir**", Araf, sayı: 10, Haziran 1997 s. 4.
- ASLAN, Seyfettin, "**Sivil Toplum ve Demokrasi**", Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Cilt XV, Yıl 2010, Sayı 2 s.372.
- AYAZ, Hüseyin, "**Çevreci Eleştiri Üzerine Genel Bir Değerlendirme**", Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Cilt 3, Sayı 1, 2014, s. 279.
- BALKAYA, Fatih, "**Çevreci Hareketlerin Ekolojik Yurttaş Oluşturmadaki Rolü**", II. Bölgesel Sorunlar ve Türkiye Sempozyumu, 1-2 Ekim, Kahramanmaraş 2012, s.2.
- BAŞKAYA, Fikret, "**Ekolojik Sorunlarda Kuzey-Güney Arasındaki Yanlış Anlaşılma Derinleşiyor mu? (Ignacy Sachs'la Söyleşi)**", Mülkiyeliler Birliğı Dergisi, Cilt XV, Sayı.134 Eylül 1991, s.16.
- BERKTAY, Fatmagül, "**Ekofeminizm ya da Yüreğın İyimsenliğı**", İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi, Sayı 4, 1996, s.73- 74.
- BİRCAN, Ufuk, "**Roland Barthes Ve Göstergebilim**", Yıl 13, Sayı 26, Güz 2015, s. 27.
- ÇAHA, Ömer, "**1980 Sonrası Türkiye'sinde Sivil Toplum Arayışları**", Yeni Türkiye Dergisi, Yıl 1997, Sayı 1, S.18.
- ÇALIŞKAN, Osman, "**Kamusal Alan Bağlamında Ağ Toplum ve Yeni Kamusal Alan Arayışı**", Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Yıl 1, Sayı 1, İstanbul Güz 2014, s.43.
- ÇAYCI, Berk, - KARAGÜLLE, Ayşegül Elif, "**Mobil İletişim Teknolojileriyle Değışen Örgütlenme Biçimleri: Ağlarda Örgütlenen Toplumsal**

Hareketler", Journal of Yasar University, Cilt IX, Sayı 36, Yıl 2014, s. 6374.

CERİTLİ, İsmail, "**Çevreci Hareketin Siyasallaşma Süreci**", C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 25 No: 2, Aralık 2001, s.213-226.

ÇETİN, Oya Beklan, "**Eko-feminizm: Kadın-Doğa İlişkisi ve Ataerkillik**", Sosyoekonomi, Sayı 1, 1050104, 2005, s.66.

CIMRIN, Füsün Kökalan, "**Sosyoloji Ve Çevre**", Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Cilt IX, Sayı 2, Ankara Güz 2011, s.1016.

DIAMOND, Lary, "**Rethinking Civil Society: Toward Democratic Consolidation**", Journal of Democracy, Sayı 5, Temmuz 1994, s.5.

DOĞANLI, Bilge, "**STK (Vakıflar) Ve Marka İmajı**", Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 43, Ocak 2015, s.48.

ERASLAN, Levent, "**Sosyolojik Metaforlar**", Akademik Bakış Dergisi Sayı 27, Aralık 2011.

GÜL, Fikri, "**İnsan-Doğa İlişkisi Bağlamında Çevre Sorunları ve Felsefe**" Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı 14, 2013, S.17.

HABERMAS, Jürgen, "**Siyasal Katılım Kendi Başına Bir Değermi**", (çev. Tanıl Bora), Toplum Bilim, Sayı 27, Güz 1984, s.50.

Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, sayı 21, Güz 2014, s.349-352.

HAMAMCI, Can, "**Çevre ve Hukuk**",Fehmi Yavuz'a Armağan, SBF, 1983, s.240

HOLMES, Christina, **Ecofeminism, Australian Feminist Studies**, London College of Fashion, 31: 87, London,2016, s.11

İŞLER, Didar Büyüker, **“Halkla İlişkiler Aracı Olarak: Sosyal Medyanın Kullanımı Ve Yeni Stratejiler”**, Sosyal Ve Beşeri Bilimler Dergisi Cilt V, Numara 1, 2013, s.179.

KAHYALIOĞLU, Mustafa, - KAYA, Mehmet Fatih, **“Öğretmen Adaylarının Çevre Kirliliğine ve Çevreyle İlgili Sivil Toplum Örgütlerine Yönelik Görüşleri”**, Eğitim bilimleri araştırma dergisi, uluslararası E-dergi, sayı 1, Haziran 2012, s.37.

KARAGÖZ, Kezban, **“Yeni Medya Çağında Dönüşen Toplumsal Hareketler Ve Dijital Aktivizm Hareketleri”**, İletişim ve Diplomasi dergisi, Sayı 1, Eylül 2013, S.132.

KARAPINAR, Kazım, **“Türkiye’de Sayısal Platform Yayıncılığı Ve Digtürk Beklentiler Ve Sorunlar”**, Yeni İletişim Ortamları ve Etkileşim Uluslararası Konferansı Kitabı, Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi, İstanbul 2006, s.97.

KARATAŞ, Abdullah **“Toplumda Çevre Bilincinin Yaygınlaştırılmasında Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: Türkiye Örneği”**, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish, cilt 9, sayı 2, Ankara Güz 2014, s.857.

KEYMAN, Fuat, **“Avrupa’da ve Türkiye’de Sivil Toplum”**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları, (Der. Arzu Karamani) Sayı 3, Yıl 2004, s.9.

KHARMAWPHLANG, Desmond L., **Nature as Mother Metaphor: Khasi Rice Myths** Marg, A Magazine of the Arts, 00252913, Cilt 63, Sayı 4, Haziran 2012 s.44.

KILIÇ, Ö. Ali, - ONAT, Ferhat , **“Bir Halkla İlişkiler Aracı Olarak Kurumsal Bloglar”** Journal of Yaşar University Cilt VIII, Numara 2, 2007, s.922-923.

KILIÇBAY, M. Ali, **“Çevre'nin Çerçevesi”**, Türkiye Günlüğü, S.3 Haziran 1989, s.36.

KOÇ, M., - KARABATAK, M., “**Sosyal Ağların Öğrenciler Üzerindeki Etkisinin Veri Madenciliği Kullanılarak İncelenmesi**”, Fırat Üniversitesi 5th International Computer & Instructional Technologies Symposium, 22-24 Eylül 2011, s.1.

KÖKSAL, Yüksel, - ÖZDEMİR, Şuayip, “**Bir İletişim Aracı Olarak Sosyal Medya'nın Tutundurma Karması İçerisindeki Yeri Üzerine Bir İnceleme**” Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Cilt XVIII, Sayı 1, Yıl 2013, s.325.

KREMER, Christian "**Patriarchy and Environmental Attitudes.**", University of Northern Iowa, 2017, s.2

MALTAŞ, Arzu, “**Ekoloji Ekseninde İnsan-Doğa İlişkisi ve Özne Sorunu**”, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Cilt XVII, No 29, Yıl 1, Sayı 8, 2015, s.5.

MARINA, Daniel Pérez, “**Anthropocentrism and Androcentrism – An Ecofeminist Connection**”, Södertörn University, Institutionen för Kultur och Kommunikation D-uppsats 15 hp, Filosofi, Hötterminen 2009, s.9

MELLOR, Mary, “**The Politics Of Women and Nature: Affinity, Contingency or Material Relations**”, Journal of Political Ideologies, 1996, s.149.

ÖZ, Esat, "**Dünyada ve Türkiye'de Ekoloji Hareketinin Gelişimi: Çevre Koruma Derneklerinden Siyasal Partilere**", Türkiye Günlüğü, S.3 Haziran 1989, s.29.

ÖZER, Zuhale, - İmançer, Dilek, “**Göstergebilimsel Çözümleme**”. Sinemasal Dergisi. Bahar 1994, s. 7-20.

PERACULLO, Jeane C., “**Kumakalam Na Sigmura: Hunger As Filipino Women's Awakening To Ecofeminist Consciousness**”, Journal of Feminist Studies in Religion, Indiana University Press, Vol. 31 Issue 2, Fall, 2015, s.31

- SALMI, Ellen Pauline, **“Life-Integration’: Ecofeminist Anthropology and Christian Spirituality”**, Cilt III, no 1, Nisan 2016, s. 31
- ŞAHİN, Levent,- ÖZTÜRK, Mustafa, **“Küreselleşme Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları Ve Türkiye'deki Durumu”**, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, Cilt 1, Sayı 54, Güz 2011, s.15.
- SEYYAR, Ali, - ADALI, Ömer, **“Türkiye'de Yoksullukla Mücadelede STK'ların Roller ve Önemleri: Deniz Feneri örneği”**, I. Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, Küresel Demokrasinin Gelişmesi ve Katılım Sağlanması Açısından Sivil Toplum Kuruluşları Bildiriler Kitabı, Haziran 2004, s. 187-195.
- TAMKOÇ, Günseli, **“Ekofeminizmin Amaçları”**, Kadın Araştırmaları Dergisi, sayı 4, 1996, s.79-84.
- TAŞ, İ. Ethem, - KESTELLİOĞLU, Gözde, **“Halkla İlişkilerde İnternetin Yeri ve Önemi”**, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt I, sayı 1, 2011, s.77.
- TEKVAR, Sırma Oya, **Yeni Medya Ve Halkla İlişkilerde Dönüşüm: Farklı Kurumsal Yapılarda Halkla İlişkiler Algisi Ve Sosyal Paylaşım Ağları**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler Ve Tanıtım Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2012 s.64-65.
- TUNÇ, Hasan, **“Demokrasi Türleri Ve Müzakereci Demokrasi Kavramı”**, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XII, Y. 2008, S. 1-2.
- TWINE, Richard, **“Ecofeminisms in process”**, Ecofeminism e-journal. 2001, s.4.
- VURAL, Beril Akinci, - COŞKUN, Gül, **“Yeni Teknolojiler ve Halkla İlişkiler: Halkla İlişkiler Alanında İnternet Kullanımı Üzerine Bir Araştırma”**, Kocaeli Üni. İletişim Fakültesi, 2. Ulusal Halkla İlişkiler Sempozyumu, 27-28 Nisan 2006, s. 180.
- WARREN, Karren J., **“Feminism and Ecology: Making Connections”** Environmental Ethics, Sayı 9, Bahar 1987, s.139.

- YAVUZ, Şahinde, - ŞENDENİZ, Özlem, **“HES Direnişlerinde Kadınların Deneyimleri: Fındıklı Örneği,”** Fe Dergisi, Cilt5, Numara 1, 2013, s.43-58.
- YAYLI, Hasan, - ÇELİK, Vasfiye, **“Çevre Sorunlarının Çözümü için Radikal Bir Öneri: Derin Ekoloji”**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 26, Yıl 2011, s.371-372.
- YEGEN, Ceren, **“Demokratik Ve Yeni Bir Kamusal Alan Olarak Sosyal Medya”**, Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt I Sayı:2, Aralık 2013, s.121.
- YENİÇIKTI, Nagihan Tufan, **“Halkla İlişkiler Aracı Olarak Instagram: Sosyal Medya Kullanan 50 Şirket Üzerine Bir Araştırma”**, Selçuk İletişim, Cilt IX, Sayı 2, Yıl 2016, s.96.
- YILDIRIM, Murat, **“Sivil Toplum Ve Devlet”**, C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi Aralık 2003 Cilt XXVII No: 2, s. 226.
- YURTTAŞ, Özge Uluğ, - ŞİŞMAN, Başak ,”**Sivil Toplum Örgütleri ve Kitle İletişim Araçlarının Çevre Okuryazarlığı Bilinci Oluşturmadaki Rolü”**, Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi, (ISSN: 2147-0626), s.450.

İnternet

AKTAN, Coşkun Can, “**Demokrasi Üzerine Özlü Sözler**”,

<http://www.canaktan.org/politika/demokrasi/makaleler/ozlusoz-demok.htm>,

erişim: 01.12.2006, 22:02.

BERKTAY, Fatmagül, “**Felsefeyi Ötekine Açmak**”,

<http://bianet.org/kadin/diger/120619-felsefeyi-oteki-ne-acmak>, erişim

22.04.17,00:17.

ÇOPUR, Hakan, “**Sivil Toplum Örgütlerinin Toplumsal Ve Siyasal Bakımdan Önemi , Teoriden Pratiğe Sivil Toplum**”,

http://www.ekopolitik.org/images/cust_files/070522142001.pdf., erişim

03.02.2017.

ÇÜCEN, Abdulkadir, **Derin Ekoloji**,

<http://blog.aku.edu.tr/ometin/files/2011/12/derinekoloji.pdf> , s.8-9 Erişim

21.01.2017,21:17.

<http://teknoyo.com/twitter-kullanici-sayisi-2016/01:16>, erişim 30.03.2017,23:30

<http://www.atauni.edu.tr/userfiles/184718-7a921cf1a79011d3ff879115935b9c0b.pdf>,

erişim

<http://www.cekulvakfi.org.tr/gecmisten-bugune-bugunden-gelecege-uzanmak> erişim

02.02.2017,22:40

<http://www.cevko.org.tr/> erişim: 04.02. 2017, 18.50

<http://www.cevre.org.tr/tr/kurumsal#hakkimizda> erişim 02.02.2017, 23:00

<http://www.cnnturk.com/teknoloji/instagramin-aktif-kullanici-sayisi-aciklandi>,

erişim,01.04.2017,22:17

http://www.dayko.org.tr/Sayfa-AMAC_VE_HEDEFLER-352550.html erişim

02.02.2017, 22:00

<http://www.egecep.org.tr/tuzuk.aspx>, erişim 20.01.2017,18:40

<http://www.medyaakademi.org/2014/11/08/facebookun-kurulusu-ve-tarihi/23.19/>

erişim29.03.2017,12:00

http://www.tema.org.tr/web_14966-2_1/neuralnetwork.aspx?type=22 erişim

02.02.2017,21:00

http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1028 erişim 01.04.2017,13:00

<http://www.tukcev.org.tr/vizyonumuz-ve-misyonumuz> erişim 22.03.2017, 19:20

<http://www.turcek.org.tr/hakimizda.aspx?d=10> erişim 02.02.2017,21:00

http://www.turcev.org.tr/V2/icerikDetay.aspx?icerik_id=11 erişim 02.02.2017,21:00

<http://yesilartvindernegi.org/mucadele-tarihimizden/>, erişim 12.03.2017,23:10

<https://ebrari.wordpress.com/2013/03/12/kadin-ozunde-dogadir-doga-ozunde-kadindir/> erişim 03.04.2017,23:30

<https://ecotopianetwork.wordpress.com/2010/01/27/doga-korumaci-kadınlar-ekofeminizm-gunseli-tamkoc/erişim> 05.02.2017:23:27

<https://gaiadergi.com/neden-kadınlar-doga-konularında-bu-kadar-radikallesirken-erkekler-geri-planda-kalıyor/> erişim 03.04.2017,22:45

<https://gaiadergi.com/neden-kadınlar-doga-konularında-bu-kadar-radikallesirken-erkekler-geri-planda-kalıyor/> erişim 03.04.2017,22:45

SANCAR, Serpil, “Türkiye’de Kadın Hareketinin Politığı: Tarihsel Bağlam, Politik Gündem ve Özgünlükler”,

<http://kasaum.ankara.edu.tr/files/2013/09/Serpil-Sancar.pdf>., erişim 20.03.2017, 22.30.

Türkiye Tabiatını Koruma Derneği Tüzüğü Ankara 2015

http://www.ttkder.org.tr/images/indirmeler/tuzuk_2015.pdf ,erişim 02.02.2017,21:00

www.cekud.org.tr/index.php/what-we-do/cekud-tarihcesi/ erişim 22.03.2017,19:50

www.sad.org.tr erişim 02.02.2017, 00:30

www.temev.org.tr erişim 02.02.2017, 23:00

www.turmepa.org.tr erişim 02.02.2017, 23:50

<http://ekoIQ.com/kadınin-dogasi-doganin-kadınları-2/>, erişim 02.03.2017, 23.15

YILDIZ, Özkan, “Sivil Toplum Örgütleri, Özerklik: Kavramsal Bir Açılım”,

http://sbe.gantep.edu.tr/Sosyal%20Bilimler%20Dergisi/Cilt%20Listesi/2007/C6Sayi%201/PDF/SBD_2007-03-6.pdf. erişim 25.01.2017.

EKLER**EK-1****YEŞİL ARTVIN DERNEĞİ FAALİYETLER TARİHÇESİ**

- 1985 yılında MTA arazi gözlemleri için alanda çalışma başlattı. Bunun sonucunda, toplam uzunlukları bir kilometreye yaklaşan dört sondaj önerildi. 1986 yılında bu sondajlar gerçekleştirildi. Ancak ilgili raporun sonuç bölümünde, ekonomik olabilecek bir kaynak bulunamadığı belirtildi. Ne hikmettir ki, MTA'nın bulamadığı bu madenleri, ertesi yıl arama ruhsatını alanlar buldular.
- Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından 1988 ve 1989 yıllarında Kanadalı Cominco Şirketi'ne alanda maden arama ve ön işletme ruhsatı verildi.
- 1992'de Hatila Milli Parkı çalışması yapıldı. Milli park, iki tarafından daraltılarak Cerattepe alanı milli park sınırları dışında bırakıldı. 31 Ağustos 1994'te Hatila Milli Parkı ilan edildi.
- 1994 yılında sondaj çalışmaları sonrasında ilk olumsuz etkiler görülmeye başlandı ve ölen bazı ineklerin arama çalışmaları sırasında kullanılan kimyasal maddelerin sulara karışması sonrası öldüğü iddia edildi. Konunun araştırılması amacıyla ölen ineklerden alınan ve tahlile gönderilen örneklerin kaybolduğu iddia edildi. Bu gelişmelerden sonra Artvin halkı maden çalışmaları hakkında araştırma yapmaya başladı.
- 06.1995 – Artvin Belediyesi, Artvinliler Hizmet Vakfı ve maden şirketi Cominco tarafından Artvin'de Altın Madenciliği ve Çevresel Etkileri konulu bir panel düzenlendi. Panel ile birlikte Artvin halkının tepkileri giderek arttı.
- 17.07.1995 – Artvin halkı, maden çalışmaları ile ilgili daha iyi bilgi sahibi olmak ve sürece katılabilmek için Yeşil Artvin Derneği'ni kurdu. Aynı yılın eylül ayında, Dernek, farklı üniversitelerden ve bölümlerden öğretim

üyelerini davet ederek Cerattepe alanında inceleme yapmalarını talep etti. İncelemelerin ardından da, 16 Eylül'de Altın Madenciliği ve Çevresel Etkileri adlı bir panel gerçekleşti. Bu panel, Artvin halkının endişelerinde haklı olduğunu gösterdi.

- 1996 yılında Artvin Valiliği Mahalli Çevre Kurulu'nun olumsuzluklar içeren görüşleri Resmi Gazete'de (13.02.1996 tarih 22553 sayılı) yayınlandı.
- 6.1997 – Artvin'de altın madeninin çevresel etkileri konulu ilk miting yapıldı.
- 1997 yılında düzenlenen imza kampanyası ile 10.000 imza toplandı. Şubat 1998'de, ilk defa tüm siyasi partiler ve sivil toplum örgütleri temsilcilerinin katılımıyla Ankara'ya gidilerek imzalar Çevre Bakanlığı'na teslim edildi. Proje tekrar incelenmek üzere durduruldu.
- 1998 yılında Maden Tetkik Araştırma Genel Müdürlüğü “Artvin İli Çevre Jeolojisi ve Doğal Kaynakları” adlı kapsamlı bir araştırma ile heyelan risklerine dikkat çekti.
- 2002 yılında madene karşı tekrar bir imza kampanyası yapıldı. Toplanan 10.000'e yakın imzanın, Orman Bakanlığı'na sunulması için tekrar tüm siyasi parti ve sivil toplum örgütleri temsilcileri ile Ankara'ya gidildi. Aynı yıl, Cominco Şirketi projeden çekildi ve ruhsatını başka bir Kanada şirketi olan INMET Mining isimli şirkete devretti.
- 06.06.2005 – Yeşil Artvin Derneği ve Artvin Barosu projeye karşı ilk kez dava açtı. 11.07.2005 tarihinde Erzurum İdare Mahkemesi yürütmeyi durdurma kararı verdi.
- 04.2006 – Artvin Orman Fakültesi tarafından hazırlanan “Artvin-Cerattepe Ormanı İçinde Yapılması Planlanan Maden İşletmeciliğinin Etkileri Hakkındaki Fakülte Görüşü”, Akademik Genel Kurul tarafından müzakere edilerek oybirliği ile kabul edildi ve yayınlandı. (Raporu okumak için: <http://yesilartvindernegi.org/kafkas-universitesi-artvin-orman-fakultesi-cerattepe-raporu-2006/>)
- 10.2008 – TBMM Çevre Sorunlarını Araştırma Komisyonu inceleme için Cerattepe'ye geldi. İncelemeden sonra, Araştırma Komisyonu, bu alanda madencilik yapılmaması gerektiğini belirten bir rapor yayınladı.
- 23.10.2008 – Rize İdari Mahkemesi maden ruhsatını iptal etti.

- 2008 yılının sonunda İnmet Mining, “zaman zaman başaracağımızı zannettik ama halkın ve siyasilerin desteği olmadan olmayacağını anladık” ifadelerine de yer veren bir basın açıklamasıyla projeden çekildiğini açıkladı.
- 2009 yılının başında da Danıştay İlgili Dairesi maden ruhsatı iptaline dair verilen kararı, “maden ruhsat alanlarının milli park ve turizm alanları ile iç içe olduğu, maden işletmeciliğinin ülke ekonomisine esasen bir katkısının olamayacağı, bölgenin eşsiz doğal güzellikleri ve varlıklarının zarar göreceği, Artvin’in jeolojik olarak heyelan riski taşıyan bir alanda bulunduğu, aktif heyelan alanları bulunduğu, bu konuda birçok bilimsel rapor bulunduğu, bölgede yapılacak madencilik faaliyetinin bitki ve hayvan türlerini olumsuz etkileyeceği, ruhsatların verildiği tarih itibariyle faaliyetin ÇED yönetmeliği kapsamında olduğu, hukuka aykırı olarak ruhsatlandırma işleminin yapıldığı, ÇED olumlu raporu aranmadığı, bu nedenle işletme izni ve ruhsatların iptali” gerekçesi ile onadı. İlgili şirketin karar düzeltme talebi de reddedildikten sonra karar kesinleşmiş oldu.
- Mart 2011 – Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Yeni Maden Kanunu çerçevesinde, içinde Artvin Cerattepe ve Genya’nın da bulunduğu, ülke genelinde 1343 maden alanının ihale edileceğini duyurdu.
- 2 Nisan 2011 – Büyük Anadolu Yürüyüşü’nün Karadeniz ayağı Yeşil Artvin Derneği’nin öncülüğünde Artvin’den başladı.
- Şubat 2012 – Artvin’deki sivil toplum örgütleri, siyasi parti il başkanları, Belediye Başkanı, Artvin milletvekili ile beraber Ankara’da Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ve mecliste grubu olan tüm siyasi parti başkanlarıyla görüşme yapıldı. Enerji Bakanı projenin yeniden gözden geçirileceğini ve “yerin üstünün mü altına mı daha değerli olduğuna bakılacağını” söyledi. Ancak, hiçbir inceleme yapılmadan ihaleye çıkarıldı. İhale şartnamesine konulan özel bir madde nedeniyle, ihaledeki gerekli koşulları sağlayan Türkiye’de tek bir firma olduğu anlaşıldı.
- 17.02.2012 – Yapılan ihalede Cerattepe ve Genya maden alanı ruhsatı Özaltın İnş. Tic.ve San. A.Ş.’ye verildi. İhalenin yapıldığı gün hem Artvin’de hem de Ankara’da protesto eylemleri gerçekleşti.

- İhaleden kısa bir süre sonra, Özaltın A.Ş., rödovans sözleşmesi ile maden alanındaki işletme hakkını Etibakır A.Ş.'ye (Cengiz İnşaat) devretti.
- 11.06.2012 – İhalenin feshi ve ÇED Raporu olmadan ruhsat verilemeyeceği gerekçesi ile Rize İdare Mahkemesinde iki ayrı dava açıldı. Bu davalardan, ihale ile ilgili dava ihalenin tarafı olmadığı gerekçesi ile reddedilirken, ruhsat iptal davası da ruhsat için ÇED gerekli değildir denilerek reddedildi. Bu sırada ÇED olumlu kararı alınmış olduğundan bu dava konusuz kalmış oldu.
- 06.2012'de dört adet atık havuzu için ÇED toplantısı yapılmak istendi. Yapılan protestolar sonucunda toplantı gerçekleştirilemedi. Atık havuzu projesinden vazgeçildi.
- 11.2012 – Daha sonra reddedilen her iki davadan da Yürütmeyi Durdurma Kararı çıktı.
- 6 Nisan 2013 – Artvin'de 10.000 kişinin katılımıyla Madene Hayır Mitingi yapıldı. Ardından 3 Mayıs 2013'te, şirketin bürosu önünde oturma eylemlerine başlandı.
- 03.06.2013 – Şirketin ÇED raporu ilan edildi. Bunun üzerine, 26 Eylül 2013 tarihinde ÇED Olumlu Kararının iptali için 281 kişi ile dava açıldı.
- 2013 yılında TMMOB Orman Mühendisleri Odası'nın 'Artvin İli Cerattepe ve Genya Ormanlarında Planlanan Madencilik Faaliyetinin Doğal Kaynaklar Üzerindeki Etkileri' hakkında hazırladığı rapor yayınlandı. (<http://yesilartvindernegi.org/artvin-ili-cerattepe-ve-genya-dagi-ormanlarında-planlanan-madencilik-faaliyetlerinin-dogal-kaynaklar-uzerine-etkileri-hakkinda-rapor/>)
- 11.2013 – Cengiz A.Ş., Artvin Belediye Başkanı Emin Özgün'e miting konuşmasından dolayı dava açtı.
- 05.2014 – Şirket, Cerattepe'de açık altın işletmesi izni için başvurdu. Haziran 2014'te Valilik, açık işletme için ÇED gereklidir kararı verdi. Temmuz 2014'te açık altın işletmesi ÇED toplantısı protesto edildi, yaptırılmadı.
- 21.07.2014 – Kapalı bakır işletmesi ÇED iptali davası için bilirkişi keşfi yapıldı. Keşif heyetini karşılamak üzere Artvin halkı, 1.5 km uzunluğunda bir insan zinciri oluşturdu.

- 09.2014 – Orman Bölge Müdürlüğü yetkilileri ve maden şirketi elemanları, yol genişletilmesi için ağaç damgalama çalışması yapmak üzere Cerattepe'ye çıktı. Artvin halkı, önlerini keserek damgalama yaptırmadı.
- 09.2014 – Maden şirketi, Oruçlu köyü yolundan Cerattepe'ye tır ve iş makinesi çıkarmaya çalıştı. Yolları kesilerek, geri çevrildi.
- 09.2014 – Bilirkişi keşif raporu yayınlandı. (Raporu okumak için: <http://yesilartvindernegi.org/rize-idare-mahkemesi-cerattepe-bilirkişi-raporu-2014/>)
- Kasım 2014 – Şirket, açık işletme projesinden vazgeçtiğini açıkladı.
- 11.2014 – Orman Bölge Müdürlüğü ve maden şirketinin ağaç kesimine çıkacağı haberi alındı. Artvin halkı alana çıktı ve kesim engellendi. Kafkasör'e çıkarılmış olan şirket güvenlik elemanlarının da Artvin'e geri dönmeleri sağlandı.
- 11.2014 – Mahkeme tarafından yürütmeyi durdurma kararı verilmediği için şirketin alanda işlem yapmasına engel olmak için Artvin halkı Cerattepe alanında 14 gün sürecek bir nöbete başladı.
- 11.2014 – Rize İdare Mahkemesi, ÇED olumlu kararının iptali davasında yürütmeyi durdurma kararı verdi.
- 12.2014 – TMMOB Cerattepe Raporu yayınlandı. (Raporu okumak için: <http://yesilartvindernegi.org/tmmob-cerattepe-raporu/>)
- 05.01.2015 – Rize İdare Mahkemesi ÇED Olumlu kararını iptal etti.
- 04.2015 – Şirket 2009/7 sayılı Genelge'ye dayanarak yeni bir ÇED başvurusunda bulundu.
- 06.2015 – Yeniden ÇED Olumlu Kararı alındı.
- 06.2015 – Avukat Noyan Özkan Çevre ve Ekoloji Mücadelesi Onur Ödülü Yeşil Artvin Derneği'ne verildi.
- 06.2015 – Şirketin aldığı yeni ÇED Olumlu Kararı ile birlikte alanda faaliyet gösterme girişimlerine karşı, Artvin halkı Cerattepe'de tam 245 gün sürecek bir nöbete başladı.
- 06.2015 – Şirket konteynırları Cerattepe'ye çıkarmak istedi. Nöbet tutan halk engel oldu. Konteynırlar Kafkasör'den geri dönmek zorunda kaldı. Ertesi gün

şirket yeniden başka bir yoldan çıkmayı denedi. Halk geri çevirdi. (Kütüklü resmin çekildiği gün).

- 07.2015 – Sabahın erken saatlerinde şirket, jandarma ve polis eşliğinde Cerattepe’ye çıkmak istedi, fakat halkın engel olması sebebiyle çıkamadı.
- 10.07.2015 – Yeni ÇED Olumlu Kararının iptali için 751 katılımcının imzası ile, 61 avukatın yer aldığı Türkiye’nin şimdiye kadarki en büyük çevre davası açıldı.
- 07.2015 – Şirketin yukarı çıkacağına dair haber geldi. Atmaca mevkinde yol kesildi. Şirket gelmedi ama bütün esnaf işyerlerine “Cerattepe’ye müdahale edildiği anda bu işyeri kapatılacaktır” yazısı astı.
- 01.2016 – Orman Bölge Müdürü’nün eşliğinde şirket, karla kaplı yolu açtırarak arka yoldan Cerattepe’ye çıkmaya çalıştı. Yolları nöbette bulunan halk tarafından kesildi ve geri çevrildiler.
- 02.2016 – Çok sayıda güvenlik gücünün Artvin’e doğru hareket ettiği duyumu alınması üzerine Dernek geniş katılımlı bir toplantı yaptı. Sabaha karşı Çamlık Mahallesi Atmaca mevkinde halk nöbete çıktı. Şirketin iş makinesi ve koteynırı güvenlik gücü eşliğinde Atmaca’ya geldi. Yasal sürecin güvenlik güçlerine anlatılmasına rağmen, Artvin halkı tarihinde ilk defa gaz ve plastik mermi ile müdahaleye maruz kaldı. O gün akşama kadar müdahale devam etti. Halk direndi. Ertesi gün boyunca sert müdahale devam etti. Esnaf iki gün boyunca kepenk kapattı. İkinci gün 6 kişi gözaltına alındı. Gün boyu devam eden yoğun müdahale sonunda şirket güvenlik güçleriyle Cerattepe’ye çıktı.
- 02.2016 – Şirkete yer teslimi yapıp yapılmadığına dair Orman Bölge Müdürlüğü’ne bilgi talebi yazısı yazıldı. Ertesi gün, Müdürlük’ten yer teslimi yapılmamış olduğuna dair resmi bilgilendirme geldi.
- 02.2016 – Cerattepe’ye çıkmak istemiyle yapılan yürüyüşe Artvin Devlet Hastanesi önünde polis tarafından müdahale edildi. Gaz ve plastik mermi kullanıldı. Çok sayıda yaralanan oldu.
- 02.2016 – Artvin Savcılığına Artvin Valisi, Emniyet Müdürü ve Jandarma Alay Komutanı’na şirketi yasadışı şekilde alana çıkartmak ve orantısız güç kullanımından dolayı suç duyurusunda bulunuldu.

- 24.02.2016 – Yeşil Artvin Derneği'nin talebi üzerine Başbakan Davutoğlu ve bakanlar ile görüşme gerçekleşti. Dernek, Başbakan'a hukuki süreç ve Cerattepe'nin ekolojik yapısı hakkında bilgilendirme yaptı. Başbakan, hukuksal süreç bitene kadar maden faaliyetlerinin durdurulduğunu ve bu süreç bitene kadar bizlerle görüşmelerin süreceğini ifade etti.
- 02.2016 – Yeşil Artvin Derneği, basın ve Barolar Birliği Çevre Komisyonu gözlem için Cerattepe'ye çıktı. Şirketin elemanlarının izin belgesini göstermeleri istendi. İzin belgelerinin Murgul'da olduğu ve oradan alınması istendi.
- 03.2016 – Mahkeme bilirkişi heyeti, keşif için Cerattepe'ye geldi. Halk, kilometrelerce insan zinciri oluşturdu. Keşifte, Prof. Dr. Doğan Kantarcı ve Prof. Dr. Halil Murat Özler sunum yaptılar. Çok geniş katılımlı bir avukat grubu ve meslek odaları temsilcileri keşifte yer aldılar.
- 04.2016 – TMMOB Mimarlar Odası Çevreye Katkı Ödülü Yeşil Artvin Derneği'ne verildi.
- 04.2016 – 2016 yılı Türk Toraks Derneği Çevre Ve iklim Sorunları Ödülü Yeşil Artvin Derneği'ne verildi.
- 04.2016 – Bursa Barosu ve Yeşil Artvin Derneği ortaklığıyla Artvin Ahmet Hamdi Tanpınar Kültür Merkezi'nde “Cerattepe'de Çevre'nin ve Halkın Hakları” adlı panel düzenlendi.
- 04.2016 – Jeoloji Mühendisleri Odası tarafından Yeşil Artvin Derneği'ne Artvin'de yarattığı çevre bilinci ve toplumsal ve kamusal alanda vermiş olduğu mücadele için teşekkür plaketi verildi.
- 05.2016 – Türkiye Ormancılar Derneği tarafından Artvin'de “Artvin ve Çevresinde Doğal Alanlara Yapılan Müdahaleler ve Sonuçları” adlı panel düzenlendi. (<http://yesilartvinderneği.org/turkiye-ormancılar-derneği-artvin-temcilig-i-paneli/>)
- 05.2016 – 131 ülkeden 335 sendikanın üyesi olduğu İnşaat ve Ağaç İşçileri Enternasyoneli (BWI) ile Türkiye'den Tarım Orman Hayvancılık ve Çevre Hizmet Kolu Kamu Emekçileri Sendikası TARIM ORMAN-İŞ ve 20 yılı aşkın bir süredir Cerattepe'yi maden işletmelerinden ve diğer çevresel

tehditlerden korumak için mücadele veren Yeşil Artvin Derneği'nin ortaklığında imza kampanyası başlatıldı.

ÖZGEÇMİŞ

Bu tez, 1981 Gümüşhane doğumlu Mehmet Demir tarafından hazırlanmıştır. İlk ve orta öğrenimini Gümüşhane’de tamamlayan Mehmet Demir, 2000 yılı itibariyle Yüksek Öğrenimine başlamış, 2004 Erciyes Üniversitesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümünden Mezun olmuştur. 2005 yılı itibariyle başladığı öğretmenlik mesleğini, 2010 yılından itibaren Karadeniz Teknik Üniversitesi Yabancı Diller Yüksek Okulu’nda İngilizce Okutman olarak devam ettirmektedir. 2013 yılında Giresun Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümünde tezli yüksek lisans programına başlamış ve şuanda tez çalışmasına devam etmektedir.

